

Vatra veche

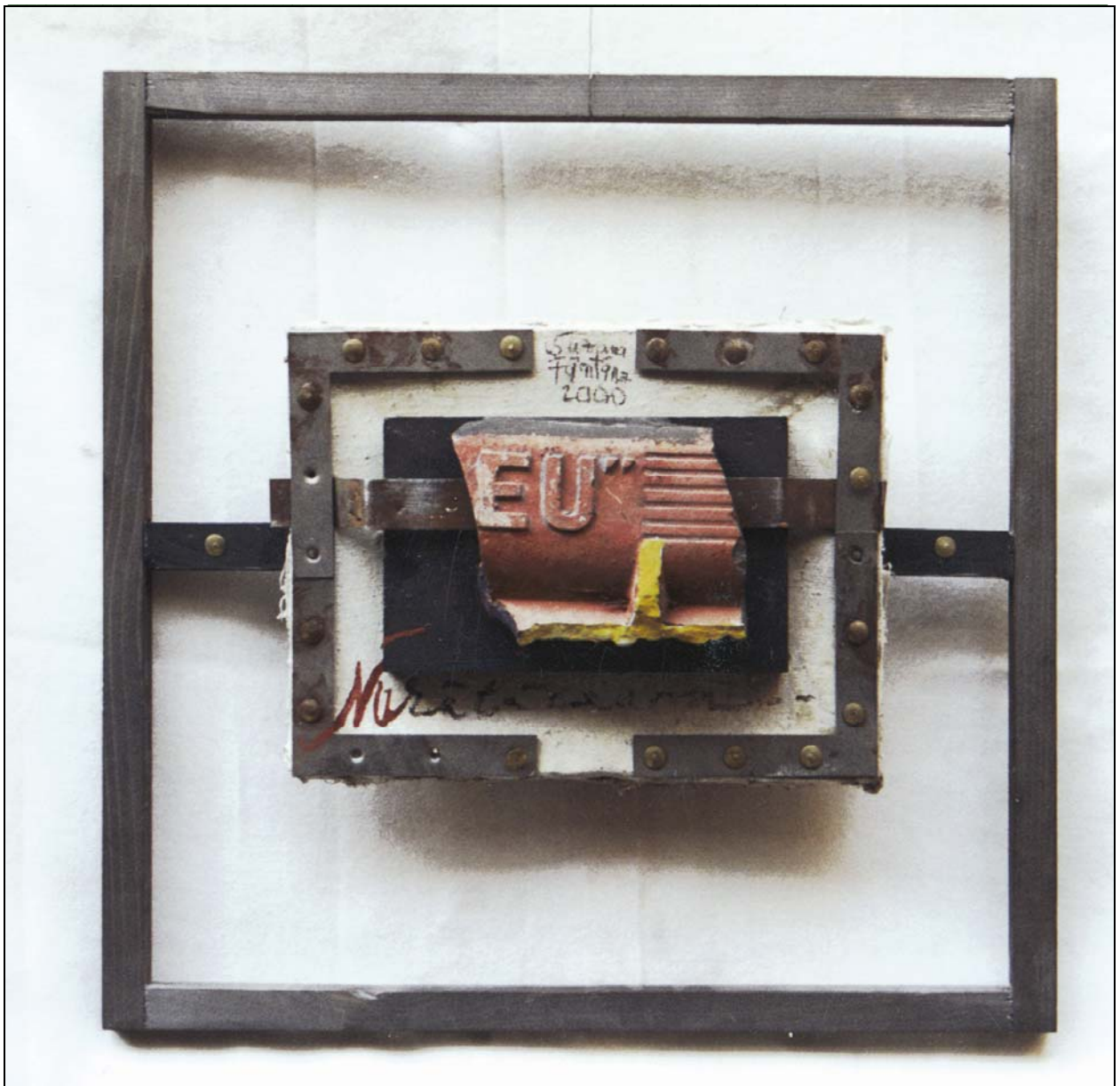
Vatra veche

4

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul II, nr. 4(16), aprilie 2010 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc

VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

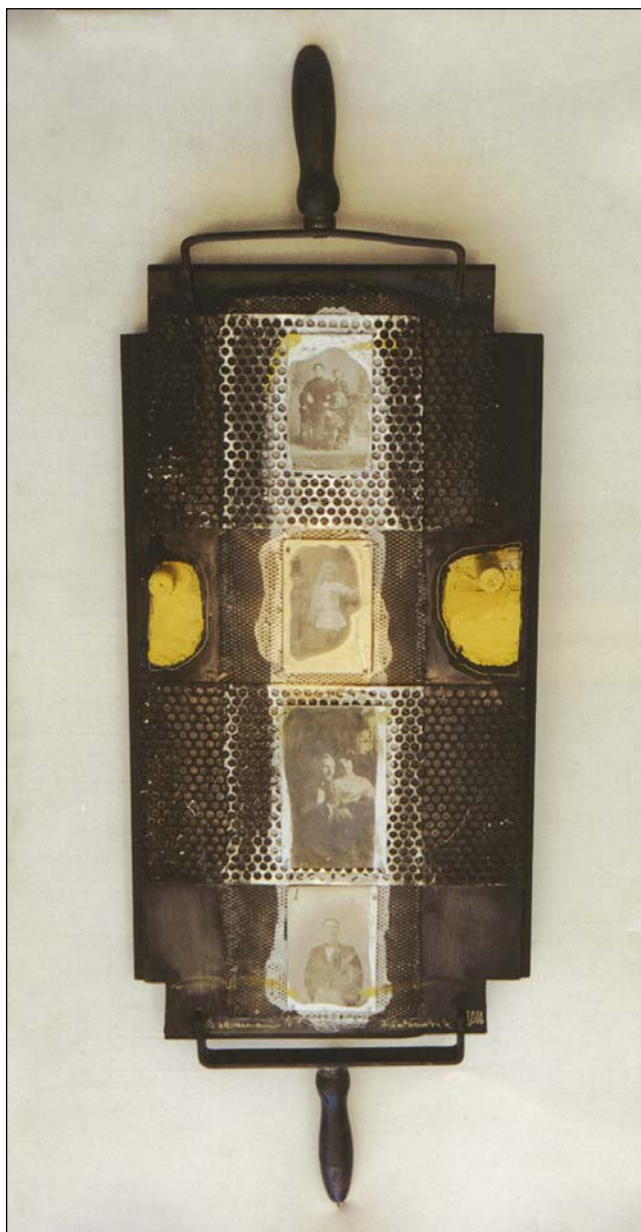

Suzana Fântânariu, „Eu nu rățăceam”

Vatra veche dialog cu Aurel Cioran

Ocean întors: *Șt.O. Iosif - manuscrisul uitat?*, de N. Băciuț, Floare Rădulescu/3
Vatra veche dialog cu Aurel Cioran, Valentin Marica /5
 Eugen Dorcescu, *Eclesiatul în versuri*/7
 N.Georgescu, *Un accent uitat*/8
 Cleopatra Lorințiu, *Dulcea harababură, Amintiri cu poezii*/11
Vatra veche dialog cu Anatol Vidrașcu (IV), de Rogac Raia/12
 Vilanele engleze: Dylan Thomas, Caitlin McGinn – traduceri de Ion Roșioru/14
 Dialog epistolar. *Luxul lecturii, azi* - Anamaria Ionescu/14
Vatra veche dialog cu Aura Cristi, de Liliana Moldovan/15
Cronica literară: *Ce mai rămâne dincolo de antologie* (Nicolae Băciuț), de Elena M. Cîmpan/16
Apa îngerilor (Valentin Marica), de Menuț Maximinian/18
Filtre: *Elena M.Cîmpan – zece de 10, Șarpele de vânt* (Ana Zegrean), de Menuț Maximinian, „*Când se retrag iubirile*” (Constantin Codrescu), de Victor Bibicioiu, „*Latona 1969*”, de Daniela Voiculescu, de Octavian Curpaș, *Din neamul poeziei* (Victoria D. Cătuneanu), de Elena M. Cîmpan, Ioana Sandu – *CARTEA DIN FOC*, *Puiu V. Moceanu – prin București, “ÎN CALEAȘCA CU PUPEZE”*, de Lucian Gruia/19 – 24
Autopsierea labirintului (Eugen Axinte), de Mihaela Malea Stroe/25
 Poeme de Eugen Axinte/26
 Darie Duncan, Poeme inedite/27
Copyright, scenariu de film de Ioan Matei/28
Starea Prozei Marian Drumur, *Fatalitatea cifrelor*/30
Interviurile lui Marin Mincu, de Dragoș Vișan /31
Povești cu împăratul roșu, poeme de Monica Mureșan/35
Intellectualul român în tranziție, de Ovidiu Ivancu/36
Vatra veche dialog cu Corneliu Traian Atanasiu, de Iulian Dămăcuș/41
 Haiku-uri/43
 Poeme de Ion Roșioru/43
 Poeme de Ovidiu Ivancu/44
 Documentele continuității. *Spinoasa problemă a aromânilor*/ de prof. dr. Adrian Botez/45
Eminescu în viziunea lui George Popa, de Leonida Maniu/47
Între teorie și tiranie/ de Adrian Botez/52
 Ocean întors. *Întoarcere în timp – despre „Configurațiile”* Ioanei Em. Petrescu, de Elena Neagoe/54
 Emily Dickinson, *Poezii de iubire*, traducere de Victor Știr/59
 Atla. Quafaa Lamrani. Traducere de Ion Cristofor/61
 Prietenii mei internați: Djamal Mahmoud, de Mariana Cristescu/62
 Însemnări. *O călătorie la Ierusalim*, de Octavian Maior/64

Semana Santa, de Gabriela Căluțiu Sonnenberg/66
Întoarcerea la Boemă, de Nicolae Băciuț/68
Jurnalul Octavian Curpaș, de Vavila Popovici/70
Londra, ca semn de carte, de Ioan Astalus/71
 Suzana Fântânariu, *Portret de artist*/72
Vatra veche dialog cu Suzana Fântânariu, de Nicolae Băciuț/72
Scriitori la timpul trecut: Al. Mirodan, de Andrei Fischof/79
Grigore Vieru, Împărtașania noastră cea de toate zilele, de Raia Rogac/80
 Literatură și film. *Strălucirea kafkiană*, de Alexandru Jurcan/82
 Catrene. Epigrame: *Zece... plus...*, de Ștefan Goanță/82
Adriana Pinosanu – pictor și fotograf italian de origine română, de Liliana Moldovan/83
 Curier. De la „Vatra” veche la noua „Vatra veche”/84
 Album/87
Capul de păpușă, de Suzana Fântânariu/88

Număr ilustrat cu lucrări de Suzana Fântânariu.

Șt. O Iosif inedit? Iată o întrebare legitimă, atunci când ai în mâini un caiet cu versuri „à la Șt. O Iosif”, fără semnătura autorului, fără niciun alt indiciu de „proprietate”. O caligrafie însă identică și atmosfera din poezia lui Șt. O Iosif ne îndreptătesc să ne punem această întrebare. Aici nu e loc pentru a ne întreba cât de mare scriitor a fost Șt. O Iosif, ci dacă ne aflăm în fața unui document de istorie literară care trebuie restituit.

Firește, cerem sprijinul specialiștilor, „caietul” uitat este proprietatea prof. Floare Rădulescu, care ne spune povestea acestui caiet, care face plauzibilă ipoteza unui Șt. O. Iosif inedit ori, cel puțin, recuperarea unui „caiet cu poezii aparținându-i acestuia.”

N. BĂCIUȚ

Taina florilor de corcoduș

Cu greu se lasă mâna să aștearnă pe hârtie întâmplări despre locuri și oameni care s-au risipit treptat, treptat, în negura uitării.

Unele amintiri sunt dureroase... Altele renasc în memorie, se conturează și vin parcă să umple golul amintirilor, de exemplu, amintiri legate de existența unui carnetel cu coperte maronii.

Pentru aceasta trebuie să mă întorc din nou la București. De câte ori ajung în Capitală, trec și pe la casa copilăriei și adolescenței mele. Stau la poartă ca o străină. Casa în care am locuit nu mai există, a culcat-o la pământ doar cutremurul, iar vecinii nu mai sunt aceiași, nu mă mai cunosc. Și strada și-a schimbat numele. Nu mai este strada scriitorului proletar „Alexandru Sahia”, acum poartă numele ziaristului francez, mort în timpul Revoluției din '89, „Jean Louis Calderon”.

Privesc la geamurile întunecate și încerc să-mi verific memoria.

Da, la parter stătea dl. Victor Iosif, comandor, familia lui Mihoc, renumit arhitect, familia inginerului Lungu. La etajul I locuia o familie de învățători, Nicolau, care au trăit o mare tragedie. Singura fiică, studentă, a murit într-un accident stupid de masină la câțiva pași de casă. Se învecina cu familia Cioc. Madam Cioc era spaima curții, cu gura ei mare, mereu nemulțumită, mereu pusă pe ceartă. O familie liniștită era familia profesorului de matematică Marcu. La etajul superior locuia familia Dămăceanu, domnul fiind ofițer și sculptor, dar și familia inginerului Klier. Ei au plecat printre primii în Israel, după ce domnul inginer a ispășit vreo 10 ani de detenție pentru fraudă. Prin plecarea lor, ne-am pierdut o bună prietenă, pe fiica acestuia, Gabriela. La mansardă, locuia

un tânăr profesor de sport, văzut adesea în compania unor frumuseți feminine, și Stela, croitoreasă de lux, care uneori era atât de beată încât își pierdea țigara aprinsă printre rochiile gata croite, dând fiori întregii scări, să nu cumva să-i ardă de vii.

Nu am scris nimic despre mine și despre familia mea, pentru că trebuie să mă întorc la anii '52-'53, când vrând-nevrând, am lăsat în urmă meleagurile natale, sălăjene. Am lăsat în urmă pădurile de fag, apa cristalină a unui afluent al râului Crasna și libertatea deplină a copilăriei, când împreună cu frații mei, îmbrăcați în chentoși și încălțați în colbul de aur al ulițelor satului, credeam că toată lumea este a noastră.

Am fost adusă de unchiul meu în București pentru a învăța carte. După o călătorie chinuitoare cu trenul, a cărei locomotivă împrăștia fum și praf de cărbuni deopotrivă, am ajuns la destinație, strada Alexandru Sahia nr. 14, raionul 1 Mai. Strada se află în plin centrul Bucureștiului, între piața C. A. Rosetti și piața Maria Rosetti, aproape de Grădina Icoanei și Teatru Național.

Rudele mele, care îmi vor deveni părinți adoptivi, au dus bagajele în curte, apoi în casă. Clădirea făcea corp separat de cele două blocuri lipite unul de altul, unul o construcție mai veche, cu scară semi-circulară și cu foișor, iar celălalt în stilul blocurilor atât de familiare nouă.

Casa în care locuiam era o veche casă boierească, încăpățanată să reziste în mijlocul Bucureștiului, înconjurată de blocuri și vile impunătoare. A aparținut

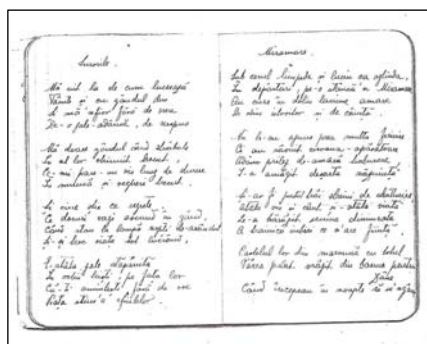
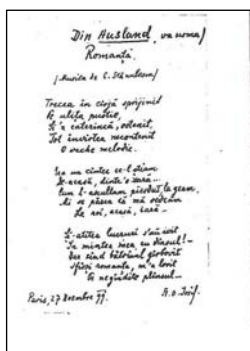
familiei Constantinescu, fost director la CFR, și, după ce a fost naționalizată, părinții mei au primit o cameră având acces la bucătărie și baie comună cu dna Constantinescu și Sofica, dactilografă, domni-

șoară bătrână cu mințile duse și mare iubitoare de pisici.

Adesea priveam pe geam să văd dacă nu exista o cale de evadare. Mă chema dorul de părinți, de frați și de libertate, dar nu puteam face nimic. Două porți masive din fier legate cu lanț, și o poartă mai mică, tot din fier, închideau curtea spre stradă. Îmi rămânea grădinița din fața casei, străjuită de o alee pietruită, care ducea spre cele trei intrări ale blocurilor. În mijlocul ei, se ridica răzvrătit un corcoduș, care până la sosirea mea nu avusese stăpân. Cu timpul, a devenit locul unde, în zilele fierbinți de vară, stăteam cocoțată pe o creangă și citeam. Nu aveam rivali, pentru că în curte locuiau doar doi copii, Gabi și Răducu, amândoi mult mai mici decât mine și atent supravegheați de părinți sau de bonă. Am simțit din plin singurătatea și mai ales lipsurile. Totul era raționalizat, totul era pe cartelă.

Dar, iată, m-am lăsat furată de amintiri și am neglijat povestea carnetelului.

Romanță, facsimil în “Epoca”, 1923
Surorile, Miramare, în “Caiet”

Așa cum am menționat, la parterul blocului, în dreapta, se afla apartamentul d-lui Iosif, despre care părinții vorbeau întotdeauna cu mult respect. Mă jucam adesea în fața geamurilor sale, pentru ca numai acolo era o porțiune de curte pavată. Domnul mă privea în tăcere de la geam și bătea în pervazul ferestrei cu degetele ritmul unei muzici numai de el auzită. Eram curioasă să știu mai multe despre acel bărbat cărunt, firav, îmbrăcat mai tot timpul cu halat de mătase și cu o eșarfă legată la gât. Părea firav, dar niciodată nu am putut străbate cu privirile, peste umerii lui, interiorul camerei. Camera-i întunecoasă îmi producea fiori. Oare ce se ascundea în spatele lui? Am fost tot timpul atrasă de lucrurile vechi care păstrau încă parfumul vremurilor apuse. De aceea, imaginea paravanului cu per-dea de mătase maro și flori roz de magnolie m-a urmărit mult timp. L-am zărit în obscuritatea camerei și mi l-am dorit, dar...

Adesea stătea la fereastră și privea la mine, probabil cu compasiune, cum mă jucam șotron sau mă jucam coarda. Niciodată nu s-a plâns că-i deranjam orele de somn, repetând obsesiv cuvintele care marceau săriturile: “roșu, galben, albastru, verde; roșu, galben, albastru, verde”. Enumeram culorile cu toate că nu aveam nicio parteneră de joacă. Eram singură, părinții lucrau până seara târziu, iar dumnealui era tot singur. Nu ne vorbeam. Ne spionam pe furiș și schimbam zâmbete amabile de aprobare. Nu știam nimic despre viața sa, dar el știa multe despre mine, pentru că mama avea grijă să se laude cu fata ei, elevă la Liceul “Spiru Haret”, care îi aducea bucurie pentru că îi plăcea să învețe. De altfel, și domnul comandor mă vedea adesea cu cartea pe genunchi, citind.

Îmi amintesc că nu de puține ori îmi șoptea, abia auzit, numele, și mă ruga să merg să-i cumpăr pâine. Îmi învelea cu grijă într-o bucată de hârtie, ca nu cumva să-l pierd, bonul din cartela pentru pâine și banii potriviți. Îi aduceam un sfert de pâine neagră, atâta primea, dar eu eram bucuroasă că am făcut o faptă bună. El o primea cu amândouă mâinile și dispărea în camera-i întunecoasă. Pe atunci, nu știam că a existat și că va mai exista și o altfel de pâine.

Probabil, domnul Iosif urmărise în tăcere evoluția mea, de la un copil trist, timid și dezorientat, la domnișoara care, într-o duminică de Florii, îi apăruse în față pe aleea din curte, înaltă, suplă, plină de viață, cu zâmbetul în priviri, era doar ziua ei onomastică. Îmbrăcat pentru biserică, mă aștepta. Cu o eleganță, dar și cu o oarecare sfială, sub corcodușul meu înflorit, domnul Iosif mi-a oferit un pachetel învelit într-o hârtie albă, legată cu o fundiță roz, iar deasupra era o brățară splendidă din duble. Mi-a spus șoptit ceva. Nu am înțeles ce mi-a spus, fiind orbită de frumusețea brățării. Am murmurat câteva cuvinte de mulțumire, l-am sărutat în fugă pe obraji și am fugit în casă să-i arăt mamei cadoul primit.

Desigur, mama nu m-a lăsat să port brățara, retezându-mi-o scurt “ești încă elevă”. Am purtat-o mai târziu, glumind cu “fetele”: “O port să nu se uite lumea la sandalele mele și, apoi, îmi dă un aer de noblețe”. Nu știu a cui a

fost, cine a purtat-o, dar atingerea ei mă purta într-o lume de poveste, alungând pentru o clipă singurătatea din sărăcicioasa noastră casă.

Aceeași rază de lumină, același cadru de poveste le-a adus și dezvelirea pachetelului. Era un carnețel. Îl deschid. Privesc. Pe prima pagină era o poezie, următoarele pagini erau umplute tot cu versuri, scrise delicat, îngrijit. Aha!, mi-am spus, domnul Iosif îmi arată un model de caiet ordonat. Așa ar trebui să arate și caietele mele...

Îi citesc mamei prima poezie. Versurile se revarsă cald în liniștea camerei. Îmi plăcea să recit. Trăiam intens fiecare vers, fiecare strofă. De unde le-a copiat domnul Iosif? Nu am căutat răspuns pentru că pe atunci nu bănuiam

că domnul Iosif este unul dintre frații poetului Șt. O. Iosif, iar tinerețea năvalnică m-a luat și m-a purtat pe aripile ei într-o lume parcă de basm.

Nu știu când s-a stins, când a fost înmormântat și unde. Bătrânii din curtea noastră dispăreau în noapte. Nu vedeai nici dric, nici flori, nici rude îmbrăcate în negru. Se lăsa doar o liniște adâncă în curte, iar geamurile erau acoperite cu perdele grele, întunecoase. M-am tot gândit la tovarășul meu într-ale singurătății și m-am rugat să fi avut o moarte creștinească, ușoară, ca mai toți bătrânii satului pe care îi știam, printre care și bunica. Se spălau seara, își spuneau rugăciunea și spre dimineață își încredințau sufletul lui Dumnezeu, împăcați cu toate cele pământești. Și m-am rugat pentru că a avut un suflet într-adevăr nobil.

Mai târziu, una din preocupările mele fiind și literatura, am descoperit taina carnețelului. Studentă fiind, și căutând date despre viața poetului Șt. O. Iosif, am aflat că domnul comandor era fratele acestuia.

Am păstrat cu sfințenie secretul carnețelului, așteptând “vremuri mai bune”, dar povara anilor mă face să mă grăbesc. Trebuie să fac cunoscute poeziile, nu fără a fi muncită de gândul: “Sunt originale? Sunt variante? De ce mi le-a încredințat mie? De ce nu mi-a scris nicio dedicație”.

Fiecare lucru are timpul lui. Totul este rânduit de Acolo de Sus.

Abia acum, când scriu, fac legătura dintre mine și familia d-lui Iosif. Avem aceeași origine, ne-am născut pe plaiuri ardelene, provenind din familii numeroase: eu dintr-o familie cu nouă copii, dumnealui cu unsprezece. Soarta ne-a întâlnit în București, el ajuns la apusul vieții, eu un tânăr vlăstar care aveam menirea să ducă mai departe moștenirea cea mai de preț – dragostea pentru învățătură, dar și seninătatea și sensibilitatea sufletului, zămislit pe un pământ binecuvântat.

Dumealui, poate, știa acest lucru, dar eu îl descopăr abia acum, când țin în mână carnețelul cu coperte maronii. Mă simt păstrătoarea unui tezaur de simțiri sfinte, de dragoste pentru neam.

Domnul comandor a rămas acolo, sub o lespede rece, dintr-un cimitir din București. Eu m-am întors chemată de “glasul pământului” pe meleagurile acestea atât de scumpe mie. Ducând cu mine taina caietului maro.

FLOARE RĂDULESCU

VATRA VECHЕ DIALOG

cu

Aurel Cioran

„Emil Cioran niciodată n-a renunțat la acest colț de lume, Rășinari.”

Restituiri

15 ani de la moartea filozofului EMIL CIORAN

Vatra veche vă propune, începând cu acest număr, câteva pagini din biografia culturală a familiei Protopopului Cioran din Rășinari, locul numit de filozoful Emil Cioran o formă de paradis. Relieșăm o parte a personalității lui Aurel Cioran, fratele filozofului, bun prieten al lui Constantin Noica, torturat în temnița de la Aiud, timp de 7 ani, începând cu 1948, acuzat de activități legionare.

L-am întâlnit la Rășinari, când școala din localitate a primit numele de Sava Popovici Barcianu, iar Muzeul, căruia îi purta de grijă filozoful de la Paris, era restaurat.

În 5 iulie 1979, Emil Cioran îi scria fratelui de la Sibiu: Muzeul din Rășinari mi se pare sinistru: ce era înainte? Arată a închisoare... Iar după alte 10 zile, îi scrie din Paris aceluiași Aurel Cioran: Am primit scrisoarea ta și pe cea de la Milica, cu fotografia Muzeului. Ai dreptate să te gândești la Cehov în

legătură cu destinul familiei Barcianu și mai ales în ce-i privește pe ultimii ei reprezentanți. La drept vorbind, toate familiile sfârșesc rău, începând chiar cu a noastră...

- **Se restituie o emblemă culturală a Rășinarilor, numele Barcienilor...**

- A fost o familie mare, cu importanți oameni de cultură care au studiat la Viena. Tata a scris o carte despre ei. Aveau o bibliotecă imensă, nu știu unde este acum. Am încercat să afl; știu atât că s-a împrăștiat.

- **În Casa Barcienilor, unde este acum Muzeul Etnografic, ați fost de foarte multe ori cu părinții și cu fratele, filozoful Emil Cioran.**

- Veneam foarte des aici când eram copil. Mă impresionau lucrurile din casă, biblioteca, pianul. Manuscrisele familiei Barcianu erau impresionante. Regret că nu există la această oră în Muzeul Etnografic din Rășinari măcar două-trei manuscrise. Și-ar avea aici locul. Erau splendide, cu înflorituri, cu culori impresionante. Știu că se află la București, la Academie, și la Teologia din Sibiu. Dacă aveți timp, vă rog să le vedeți. Sunt niște conluminări. Îmi plac mie foarte mult. Cartea tatălui meu vorbește despre toate acestea... Vedeți, chiar aici era pianul (*prima parte a interviului a fost înregistrată în incinta Muzeului Etnografic*). Când a fost regele, în vară, aici la

Rășinari, i-am dat cartea tatălui despre cele șapte generații de preoți Barcianu. I-am spus Majestății Sale că avem și noi o dinastie la Rășinari, o dinastie de preoți. A zâmbit... A

fost o familie deosebită. Mă gândesc de multe ori la rolul pe care l-a avut aici.

- **Se cunoaște contribuția familiei Barcianu la dezvoltarea spiritualității sibiene, în datele ei adevărate?**

- Din păcate, nu. Deși, să ne gândim, ei au anticipat Școala Ardeleană. În predicile lor vorbeau de romanitatea noastră... Vedeți..., nu mai e aici nici macheta satului... S-a făcut la propunerea tatălui meu. Ar trebui s-o căutăm...

- **Fratele dumneavoastră, Emil Cioran, ar fi dorit să stea în această casă a Barcienilor?**

- Când visa la o revenire acasă. El și-a schimbat cetățenia și s-a aflat tot timpul într-o situație delicată. Nu mai putea veni în țară, pentru că ar fi fost oprit să se reîntoarcă la Paris... Vreau să vă arăt cartea tatălui meu... E xerocopiată aici... O evocare a Barcienilor, pornind de la anul 1699 și ajungând la 1903. I-a cunoscut foarte bine.

- **Cartea lui Emilian Cioran se află în Muzeul Etnografic. Cum este cuprins chipul Rășinarilor în acest muzeu, după opinia dumneavoastră?**

- Este evident chipul satului aici. Muzeul reface viața satului, obiceiurile, meșteșugurile. În cea mai frumoasă clădire din Rășinari. Este un noroc că această casă a Barcienilor a devenit muzeu. Este un lucru util, mai ales pentru cei tineri care se rup de sat.

- **Ceea ce vedem noi în Muzeul Etnografic, credeți că sunt imagini obsesive ale filozofului Emil Cioran?**

- Cu siguranță. Vă spun un episod. I-am trimis monografia satului Rășinari și, după ce a primit-o, mi-a spus că două săptămâni a fost cel mai fericit om. E o monografie foarte bine făcută de V. Păcală. N-a reușit nici Gusti să scrie o așa monografie. Păcală a avut autoritate și competență. Ne luptăm să se reediteze această monografie, dar...

Foto: Aurel Cioran, la atribuirea numelui „Barcianu”, școlii din Rășinari, 1997

→

- Din „zariștea cosmică” a Rășinarilor au pornit spre lume nume ilustre ale culturii și spiritualității noastre. Care este taina acestor locuri?

- Binecuvântarea. A fost un sat binecuvântat, foarte puternic. E greu să explic aceste izbucniri ale unor figuri de mare cultură. Sunt sate care aproape n-au dat nimic. Rășinariul a fost un sat compact, omogen, cu mare deschidere. Barcienii plecau de la Rășinari la Viena, apropiindu-și marile valori ale culturii lumii.

- Emil Cioran a dus Rășinariul la Paris?

- Niciodată n-a renunțat la acest colț de lume, Rășinari. Numele acesta este scris și pe crucea lui de mormânt.

- Care a fost ultima dumneavoastră întâlnire cu Emil Cioran?

- Înainte cu 4 luni de a muri, am fost la Paris. El era într-o stare delicată, cu sănătatea șubrezită. Ca să-l înveslesc, îi povesteam năzbâțiile noastre din copilărie. Râdea cu o poftă nemaipomenită. În fiecare zi, după-masă, mă duceam la clinica unde era internat. Dificultățile bolii erau din ce în ce mai evidente. Povestirile despre Rășinari îl luminau la față. Râdea, când îi povesteam, râdea cu hohote. Rășinariul a rămas permanent în ființa lui. Nu s-a putut desprinde de el. Lucruri pe care eu le-am uitat, din copilăria noastră la Rășinari, el le știa cu amănunte. Probabil că atunci când distanța față de un loc dorit este mai mare, lucrurile au o incandescență mai mare. Simone, prietena lui de-o viață, când a văzut, în ultimele caiete ale lui Emil, cât de mult vorbește despre Rășinari, a cerut să fie scris pe crucea mormântului acest nume al Rășinarilor.

- Este emoționant gestul unor rășinăreni care au plecat din sat cu un ulcior plin cu pământ, slujit la biserica satului, pe care l-au pus pe mormântul filozofului la Paris. S-o amintim pe doamna Carmen Popoiu.

Conversația dintre dumneavoastră și filozoful Emil Cioran era cea dintre doi frați, altfel decât o conversație, bunăoară, dintre filozof și un reporter. Care este cel mai

important lucru pe care vi l-a spus Emil Cioran?

- E foarte greu să vă răspund, pentru că mi-a spus atâtea lucruri importante...

- Semănați fizic foarte mult cu fratele dumneavoastră.

- Unii spun că nu!

- Vă marchează această asemănare fizică?

- Nu. E asemănarea firească dintre frați. Eu n-am avut niciodată mâhnirea că nu-s la înălțimea lui. N-am avut veleități de scriitor. Așa am mai scrijelit și eu ceva... M-au întrebat unii dacă nu simt o jenă că nu sunt la înălțimea fratelui meu. Nu simt o asemenea jenă, eu nu sunt umbra lui, ci sunt luminile lui.

- Dumneavoastră ați purtat o viață lumina justiției. Ați fost avocatul Aurel Cioran. Există justiție în lumea noastră?

- Pentru mine a existat. A fost vocația mea. O meserie nervoasă pentru că întotdeauna ești implicat într-un conflict, ai un adversar, ești obligat să știi ce-ți pregătește adversarul. Dar nu tu hotărăști...

primarul a trecut domeniul public, averea comunei, la Sibiu. Gândiți-vă la imensele păduri ale Rășinarilor. A început un proces care a durat 53 de ani. Vă puteți închipui..., după 1700, satul s-a luptat cu procesul acesta. S-a judecat și la Budapesta, apoi la Viena. O delegație a ajuns la Iosif al II-lea. După 53 de ani, rășinărenilor li s-a dat dreptatea și au fost retrocedate domeniile publice. Această luptă a rășinărenilor m-a împins și pe mine la lupta pentru dreptate și adevăr... Acum încep copiii...!

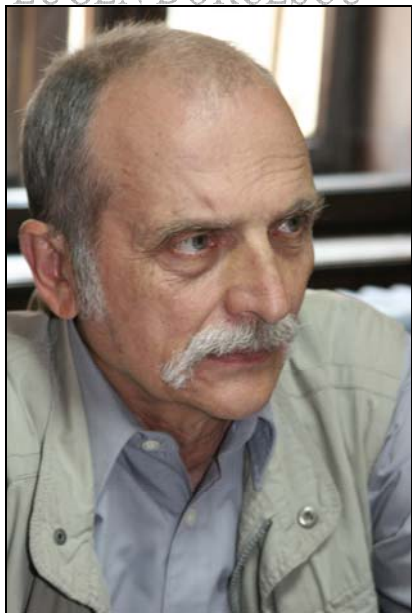
Depinzi de un judecător, care dacă e atent – bine, dacă nu... Uneori oboseala, aglomerația judecătorilor răstoarnă totul.

Am fost împins spre această profesie. Rășinariul a avut o dispută cu Sibiu. La un moment dat,

Școala din Rășinari, în ziua în care am înregistrat interviul, primea numele de Sava Popovici Barcianu, cel care a fost unul dintre colaboratorii lui Andrei Șaguna și un mare prieten al lui Avram Iancu. Avocatul Aurel Cioran, după ce s-a recules în Casa Barcienilor, era prezent în curtea școlii și trăia emoția momentului. Le-a vorbit copiilor, cu lacrimi în ochi. Interlocutorul meu, de o distincție intelectuală aparte și de o învăluitoare căldură umană, a simțit că aș fi vrut să redeschid microfonul și mi-a făcut propunerea să-l vizitez la domiciliul de la Sibiu, unde să vorbim „mai mult...” Numai că interviul acesta s-a oprit pentru totdeauna, la Rășinari. Peste câteva zile, avocatul Aurel Cioran trecea în amintirea noastră... (1997)

VALENTIN MARICA

Foto: Protopopul Emilian Cioran, (sus), Casa Cioran (Rășinari), la Școala „Barcianu” (jos)

ECCLESIASTUL ÎN VERSURI

I

1. Așa grăit-a vechiul *Qoheleth*,
Fiul lui David, regele poet,
El însuși rege în Ierusalim.
2. Așa grăit-a : *Havel Havalim* !
El, Qoheleth, Ecclesiastul, spune,
În necuprinsa lui înțelepciune :
Deșertăciune-i tot. Deșertăciune !
3. Într-adevăr, cu ce se-alege oare
Sărmanul ins din truda lui sub soare ?
Ce folosește *omul scos din lut*
Trudind o viață-nreagă neștiut ?
4. Trec generații, una câte una,
Și vin și trec și trec și vin întruna.
Pământul doar rămâne-ntotdeauna.
5. Răsare astrul zilei. Și apune.
Gonește din genune în genune,
Spre locul unde iar o să apară
A doua zi. Când va apune iară.
6. Și vântul. Ghem de vaier și suspine,
Se-ndreaptă către miazăzi, revine,
Urcă spre nord, se-ntoarce, dă
târcoale
La nesfârșit prin cercurile sale.
7. Se varsă-n mări zăpada iernii toată,
Dar marea nu se umple niciodată.
Pâraie, fluvii, picurii din ciuturi
Vâslesc, ca niște stoluri verzi de
fluturi,
La locul lor dintâi, la începuturi.

*

8. Istovitor e totul. Graiul gurii
Nu poate prinde freamătul făpturii,
Atât de mult se zbuciumă și-asudă

Foșgăitoarea lumilor armadă.
Nu prididește ochiul să tot vadă
Și-auzul nu se satură s-audă.
9. Ce-a fost cândva n-o să mai fie
oare ?
Ce s-a-ntâmplat cândva nu va mai fi ?
Ba da. Se-ntorc cu toatele-ntr-o zi.
Încât conchid: Nimic nu-i nou sub
soare.
10. Dacă vreun glas îmi susură-n
ureche
Vorbind de-un lucru nou, nici nu-l
ascult.
Acel ceva a fost demult, demult,
Ne-a precedat, din veac, în vremea
veche.
11. Cei care au trăit mai înainte
Uitați sunt azi. Și-aidoma vor fi
În veci de veci ai oamenilor fii.
Toți cei de-acum și cei ce vor veni.
Urmașii lor nu-i vor mai pomeni,
Căci nu există-aducere-aminte.

*

12. Eu rege-am fost cândva în Israel.
Eu, Qoheleth, cândva-n Ierusalim.
13. Și am hrănit în inimă un țel:
Să-ncerc a înțelege în vreun fel
Această lume-n care viețuim
(Un chin cumplit, pe care Elohim
Ni-l dă, să ne strivească întru el).
14. Am cercetat, cu sârg și cu sudoare,
Tot ce-mplinesc și nu-mplinesc sub
soare.
Am cercetat. Și iată, toate sunt
Deșertăciuni. Și goană după vânt.
15. În van te lamentezi și te nedumeri.
Nu poți să-ndrepti ce-i strâmb din
șold sau umeri
Și ce lipsește n-ai să știi să numeri.
16. Rostit-am deci în inima-mi,
zicând:
Aici în *Iebus* n-a domnit nicidecum
Un împărat care să poată spune
Că m-ar întrece în înțelepciune.
17. Și-am vrut cu de-amănuntul a
pricepe
Înțelepciunea când și unde-ncepe,
Să descifrez ce sunt, ce-au fost să fie
Prostie, cunoștință, nebunie.
Și-am înțeles că-atare gânduri sunt
Tot vanități. Și goană după vânt ;
18. Că-n bogăția-nțelepciunii zace
(Precum un hoit uscat în carapace)
Amărăciunea neputinței tale.
Ieșire nu-i. Nu este nicio cale.
Multă-i știința? Multă-i și durerea.
Aceasta ți-e averea. Și puterea.

II

1. I-am zis inimii mele : Spre plăcere

Îndreaptă-te. Și veselie cere.
Și ia de la viață cele bune.
Dar vai: și-acestea-s tot deșertăciune !
2. Numit-am astfel râsul nebunie.
Și voioșia ? Ce-mi mai spune mie...
3. Apoi am cugetat : În desfătare
Și-n vin scâlda-voi carnea-mi
murițoare,
În timp ce inimii îi voi impune
Să bată doar în ritm de-nțelepciune,
Lucidă și atentă, scrutătoare,
Spre-a observa prostia cât de mare-i
Și ce e nimerit să întreprindă
Sub soare omenimea suferindă.
4. Făcut-am lucruri strălucite : Case,
Sădit-am vii întinse, tămâioase,
5. Grădini, dumbrăvi. Și am plantat în
ele
Pomi roditori, cu fructe mari și grele.
6. Săpat-am iazuri, lacuri, rezervoare,
Să ud copacii doldora de floare.
7. La mine-n curte, robii, servitorii
Și-au înmulțit și și-au crescut feciorii,
Avut-am oi nenumărate, vite
Ce-acopereau pământul sub copite.
I-am depășit, prin marea lor mulțime,
Pe toți acei care, din străvechime,
Te-au cârmuit cândva, Ierusalime.
8. Argint și aur. Regii și satrapii
Săltau în jurul meu cum saltă țapii.
Adus-am cântăreți și cântărețe,
Să-mi legene auzul la ospețe,
Și-a oamenilor vană dezmierdare,
Nădăjduind delicii și uitare :
O soață mi-am adus. Și țititoare.
9. Am fost măreț. Pe toți i-am întrecut.
Pe toți care tronat-au în trecut,
Fie că-i știm, fie că nu-i mai știm,
Aici în Iebus, în Ierusalim.
Dar nu m-am rătăcit de prea mult bine
–
Credeam că-nțelepciunea-i lângă
mine.
10. Tot ce poftit-au ochii, au primit.
Și inima, la fel. S-a-mpodobit
Din munca mea. Le-am dat tot ce-au
dorit.
Totu-i plătit. Și totul e de-a gata.
Eu am muncit, tot eu am irosit :
Aceasta mi-a fost partea. Și răsplata.
*
11. Și iată, m-am uitat cu luare-
aminte
La tot ce făurisem mai-nainte,
La toată truda mea covârșitoare.
Privit-am iubitor, ca un părinte,
Dar vechiul gând mi-a încolțit în
minte :
Deșertăciune-i truda. Și vânare
De vânt. Și fără niciun rost sub
soare.

..

Astersic

UN ACCENT UITAT

Noi nu zicem că se învață limba română după clasici, dar susținem că ea se înțelege mai bine. Nu numai limba vorbită ca atare – ci și modalitatea de scriere a ei: literatura clasică oferă, și aici, soluții. Iată, de pildă, accentul. Notarea lui în scris – mai ales atunci când este semnificativ – respectă tocmai principiul fonetic al scrierii, adică acel imperativ: „Să scriem cum vorbim”. Se știe foarte bine că în limba română accentul este mobil (variabil), normativele mai noi acceptă cu lejeritate chiar dubletele accentuale (*edítor* și *editór*, etc.) – dar se trece mult prea ușor peste foarte numeroasele cazuri când sensul cuvântului diferă în funcție de accent. Abia dacă pentru *cópii* / *copii* mai vedem notată diferența în scris (pentru că este flagrantă!) – în rest, se lasă textul fără diacritice, la discreția cititorului. E drept, marii scriitori fac uneori jocuri de cuvinte pe baza accentului nenotat. Marin Preda spune, undeva, despre un personaj că rostește numele lui *Stalin* cum ar zice „Mărin”: neputând scrie cu accent, autorul îl sugerează dând alt cuvânt cu o singură accentuare. În altă parte ne spune că tânărul Nicolae Moromete rostea cuvântul *umanism* rupt în două și cu accent prelung pe *u*: vrea să facă un joc de cuvinte cult pe titlul operei lui Thomas Morus, *Utopia* (care vine din *ou*, *ouk*, negație în limba greacă, și *topos*, loc: sensul este „locul care nu există” – așa cum umanismul pentru tânărul fiu al lui Moromete e ceva care nu există...). Acestea sunt posibilitățile/disponibilitățile artistului de a folosi sistemul de scriere care i se dă. Pe vremea când se prezenta mai insistent Titu Maiorescu în școală, noi știam că titlul studiului său critic „În lături”, deși nu este accentuat grafic, se citește după voința autorului cu accent pe *u*. Tot prin anii '60 ai secolului trecut (anii „Moromeților”) dl. Romulus Vulpescu a publicat, în revista „Limba Română” a Institutului de Lingvistică al Academiei Române, o listă întreagă, un adevărat dicționar, de cuvinte românești cu sensuri diferite după accent – desigur, cu scopul de a atrage atenția lingviștilor asupra necesității introducerii semnului grafic ca atare în scriere. Demersul n-a avut ecou; dicționarul lui Romulus Vulpescu ar merita republicat ca probă de muncă sisifică atât la propriu cât și la figurat.

Există cel puțin un domeniu unde accentele ar trebui să fie obligatorii: acela al numelor proprii (de oameni, dar și de locuri, ape etc.) În București, de pildă, toată lumea zice Mănăstirea Cașin – dar la Onești, unde mi-am făcut liceul, se zice Râul Cășin. Dl. Valentin Talpalaru îmi aduce aminte, în acest context pe care-l dezbatem la o șezătoare literară din jurul Galaților, de numele lui Calistrat Hogaș: deși autorul însuși, în timpul vieții, atrăgea atenția că-l cheamă *Hogás* numele venind de la hogaș, fâgaș – totuși s-a instaurat definitiv accentul celălalt, *Hógaș* (aici funcționând, poate, și ritmul întregii sintagme, cu necesitatea cezurii după trisilabicul *Ca-li-strát* înainte de bisilabicul Hogaș; compară cu un eventual Hogașu, cu *-u* final silabic, unde accentul ar fi aproape obligatoriu, natural, pe *-a*). O întâmplare lingvistică mai veche mă face să insist. Aveam oarece ore la Târgoviște, împreună cu alți profesori, și ne transporta

un tânăr cu mașina instituției. Invariabil, pe la kilometrul 60, comentam – desigur, și ca să ne treacă timpul – tăblița indicatoare de pe marginea șoselei: „*Matraca 3 km*”. A doua sau a treia oară când am trecut pe lângă ea, un distins profesor de franceză ne-a spus că avem de-a face cu o foarte curioasă asemănare cu franțuzescul „*matraque*”, cuvânt de substrat, probabil galic, cu sensul „bătă, ciomag, ghioagă” – și iată ce aproape suntem de francezi, chiar și prin toponimie. Timpul a trecut, informația s-a așternut în memorie. Peste vreun an mi s-a întâmplat să fiu în altă alcătuire pe același drum, și pe lângă indicativul spre Matraca să ni se oprească mașina (o pană de...țigări, cred, lângă un chioșc). Profitând de ocazie, am întrebat un localnic dacă e departe acest sat, Matraca. El nu m-a înțeles, a trebuit să repet arătându-i și indicatorul. „– A, *Matracà* !? – Nu, nu e departe, vreo 3 kilometri – a răspuns el privind același indicator.” Ce să-l mai întreb eu de ciomag, bătă, ghioagă – dacă au cumva și vreun termen apropiat de *matraque*! Omul mi-a atras atenția că se accentuează altfel, numele satului Matraca din județul Dâmbovița intrând în serie accentuală cu macara, tulsama, ciulama etc. În acest sens, *Matracà* nu mai are legătură cu ciomagul galic – ci mai degrabă vine de la *matracúcă*, *matracúc*, *matracà*. Este vorba de un derivat de la vechea *mătrăgună*, pusă în legătură încă de Hașdeu cu spaniolul mandragora.

Ce face, totuși, omul de știință sau simplul pasionat de etimologii și similitudini în asemenea cazuri? Accentul grafic era necesar pentru clarificări. Mă gândesc la un străin: cum citește el Vâlcea, de pildă? Rămâne de discutat dacă e cazul să folosim un singur fel de accent, cel ascuțit să zicem – sau două, eventual toate cele trei accente uzuale în greacă sau franceză. Una este, însă, a fi „en embaras de choix” – și alta e să nu alegi nimic pur și simplu pentru că nu-ți vine în minte să alegi... Pus între două clăi de fân și neștiind pe care s-o alegă, măgarul lui Buridan risca să moară de inaniție, dar fără nicio clăie?

Cred că ajung atâtea exemple ca să am dreptul să revin la Eminescu în căutarea accentelor. Încep discuția cu unul care mă preocupă de mai mulți ani. Este vorba de versul 84 din „Epigonii”. În edițiile de astăzi, după Perpessicius, contextul este acesta (vv. 82-84): „Voi urmați cu răpejune cugetările regine, / Când plutind pe aripi sânte printre stelele senine, / Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergéți.” Acest accent ascuțit pe *mergéți* îmi dă dureri de cap, ca să zic așa (am rămas cu imaginea bâtei de la Matraca în minte...). Până în 1939, când apare ediția Perpessicius, edițiile anterioare (cele 11 ediții Maiorescu, edițiile G.Bogdan-Duică, G.Ibrăileanu, G.Călinescu, C.Botez etc.) aveau *mergeți*, prezentul cu accent pe finală în rimă cu *îngheț* din v. 81. Tot fără accent apare textul și în *Convorbiri literare*, 15 august 1870, prima tipărire a poemului. Perpessicius citește, însă, o ciornă manuscrisă a lui Eminescu, cea din mss. 2257,84 (de fapt, un elaborat aproape definitiv al poemului) – pe care o dă și în facsimil – iar la comentarii notează: „*Așa cum se poate deduce din context, unde celelalte verbe sunt la imperfect, și cum se poate observa și din clișeul de la pag. 34, Plutéți, mergéți sunt imperfecte și reprezintă două izbutite cazuri de rime vizuale.*” (I, p. 296, nota). Manuscrisul facsimilat are „Pe-a lor urme luminoase voi asemenea plutéți mergéți” (șters *plutéți*) – iar vocala accentuată notează, în scrierea limbii

române tradiționale, diftongul, deci: *luminoase, pluteați, mergeați*. La ediția a doua a sa (*Opere alese*, 1966; eu consult ediția din 1973) Perpessicius păstrează la fel, și explică în notă: „...ca și două versuri mai sus: *Voi urmați cu repejune*. Aceste trei verbe sînt, cum și logica cere, imperfecte. Pronunție dialectală (cu *e* deschis în locul diftongului *ea*: *plutéți, mergéți* oferă două perfecte rime vizuale (*îngheț-mergéți*)” (p. 279)

Nu știu pe cine poate convinge această argumentație, dar textul a înghețat astfel după Perpessicius, și la D. Murărașu, și la Petru Creția (Ediția MLR – și ediția Alexandru Spânu scoasă la Minerva, în 2003, colecția BPT, care reia identic ediția MLR), și la Dumitru Irimia (toate trei edițiile). Un accent uitat, într-un sistem ortografic în care accentul nu-și are loc – id est: este refuzat cu obstinație...Uitat și neexplicat. Numai ediția lui Petru Zugun (2002) are curajul unui imperfect apăsător: *mergeați* (vol. II, p.77). De ce nu mă convinge, aici, nici chiar Perpessicius? Mai întâi pentru că nu pot accepta rima „*îngheț-mergeați*” la Eminescu, indiferent cât de deschis s-ar citi diftongul. Apoi, ce fel de rimă vizuală ar fi aceasta? – Adică, vezi *marea de îngheț* – și suprapui peste ea *mergereea*, ca un fel de lunecare/patinare? Dar e vorba de o plutire printre stele și cugetări... Nu mă convinge, apoi, pentru că Perpessicius emendează un text eminescian antum tipărit – după forme de manuscris, metodă pe care el însuși a criticat-o mult la Ioan Scurtu (care schimba cuvinte din textul tipărit cu altele, din manuscrise, motivând că e mai frumos etc.). Orice manuscris eminescian este anterior ultimei forme, cea pentru tipar, și în orice variantă, versiune, ciornă etc. autorul are dreptul să experimenteze forme, punctuație etc. Ultima sa voință este, însă, în textul tipărit; eventualele observații – de pildă, că redactorii au intervenit – le faci pe acest text. Și, desigur, Perpessicius nu spune nici cum este în *Convorbiri literare*, la Titu Maiorescu, etc. – adică la editorii de dinaintea sa.

Cred, mai degrabă, că Perpessicius emendează după un alt context eminescian, versurile 246 și 250 din „Strigoi”, unde, pentru rimă (și sens), textul din *Convorbiri literare* este așa: *Miroase-adormitoare văzduhul îl îngrèun’ /.../ Când gurile’nsetate în sărutări se ’mpreun’*. Titu Maiorescu nu este de acord, aici, cu revista – și preia fără accente, schimbând termeni, schimbând ritmul – și chiar sensul: *Miroase-adormitoare văzduhul îl îngreun’ /.../ Când gurele ’nsetate ’n sărutări se ’mpreun’*. (În toate edițiile sale se păstrează astfel, forțând accentele pentru eventuala recitare: *’n sărutări se ’mpreun’* – sens vulgar, poate chiar licențios, de care autorul tocmai voia să scape prin elegantele sale accente). Având un asemenea accent pe finală chiar la Eminescu, Perpessicius se consideră îndreptățit să uzeze de procedeu. Trebuia, însă, să ne avertizeze.

Mai este, însă, un motiv pentru care nu mă pot lăsa convins de această emendație de text: virgula după versul 83. Textul în *Convorbiri literare* este acesta:

82. *Voi urmați cu răpejune cugetările regine,*

83. *Când plutind pe aripi sante pintre stelele senine*

84. *Pe-a lor urme luminoase voi asmene mergeți.*

Convorbirile au virgulă, cum vedem, doar după versul 82, cealaltă virgulă, după *senine* V.83, apare la Titu Maiorescu – și se păstrează în toate edițiile, până azi (inclusiv la Perpessicius care de cele mai multe ori preia

inercial punctuația din edițiile anterioare, fără a o discuta – uneori, e drept, căutând consensul editorilor anteriori, dar la fel: îți dai seama că este un consens doar comparând edițiile între ele, nu se specifică asta nicăieri). Sensul în *Convorbiri* e limpede: (voi) *plutind mergeți*, gerunziul ține acțiunea într-un prezent continuu – în care este atras și *urmați* de mai sus; abia întrerupând mișcarea prin virgulă acest *mergeți* rămâne oarecum suspendat și intervine suspiciunea că ar putea fi un imperfect. Nu este cazul, punctuația rezolvă totul.

Ale cui sunt, apoi, *urmele* – ale stelilor sau ale cugetărilor? Cu virgulă, textul se leagă peste versul 83, deci voi urmați cugetările și asemenea mergeți pe urmele lor luminoase. Virgula maioreșciană ajută, aici, înțelesul – dar cu ce preț? – Acțiunile următoare sunt concomitente fără virgulă (*plutind mergeți: mergeți plutind*) – și divin, despărțite de virgulă, succesive ori în coordonare causală (*plutiți și mergeți; pentru că plutiți mergeți* etc.). Cât despre lumină, imediat mai jos vine explicația: „*Cu-a ei candelă de aur palida înțelepciune / Cu zâmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune / Lumină a vieții voastre drum de rose semănat.*”

Iată un alt accent eminescian, trecut din *Convorbiri* în toate edițiile, scos abia de C. Botez și, desigur, și de Perpessicius, încă din 1939, pe motiv – desigur! – că imperfectul se înțelege și fără accent grav pe finală; poate de aici s-a inspirat acesta pentru *mergéți* de mai sus, dar este ciudat cum n-a pus în 1939 accentul grav: *mergéți*: respectă manuscrisul, cum se vede și din facsimil; dar se poate deduce că pe vremea lui Eminescu imperfectul se accentua cu *accent grav* iar diftongarea cu *accent ascuțit*, or, în *mergéți* din manuscris sunt ambele situații: *imperfect* exprimat prin *diftong*; cred că e mult mai cuminte să considerăm, în această ciornă manuscrisă, că accentul ascuțit marchează numai accentul în rostire, poetul nu putea fi atent la două lucruri odată în graba scrisului. Menținând forma în 1966, editorul va fi trebuit să pună accentul ascuțit, ca să nu mai complice lucrurile... Maiorescu are și aici virgulă după *nu apune* – păstrată conștiincios de editori – făcând apozitie (înțelepciunea palidă este stea ce nu apune). Sensul este că această stea *lumină* drumul vieții voastre, ea este agentul. Luminile de mai sus (*pe-a lor urme luminoase*, ale cugetărilor) sunt date, așadar, de candela de aur a palidei înțelepciuni. Palida – nu poate fi decât un joc de cuvinte pe numele zeiței înțelepciunii, *Pallas* Athena (genitiv grecesc: *Pallados; Palladium*, la Vergilius, este statuia zeiței pentru troieni) combinat cu latinescul *pallidus,-a,-um* (galben la față, înfricoșat etc.). Manuscrisul 2257,72 are *pallidă înțelepciunea*, cu *-ll* – și dacă ar fi să emendăm, l-am restitui formei definitive.

Revenind, și aici avem imperfect, de data aceasta accentuat în revistă și în edițiile vechi. Eminescu mai folosește, însă, pe lângă imperfectele obișnuite ale limbii, și unul al dumiririi, ca de exemplu în „*Luceafărul*”, vorbirea lui Demiurg: „*Tu vrei un om să te socoți...*” (cu sensul: tu vroiei/voiai de mult să te socoți om, acum îmi dau seama; forma este refuzată de ediții, dar prezența ei în *Almanahul României jună* este suficient indiciu că a dorit-o autorul însuși). În „*Epigonii*” avem forme cu acest regim în versuri ca acestea, de pildă: „*Și deaceea scrisa voastră eră sântă și frumoasă / Căci din minți eră gândită, căci din inimi eră scoasă, / Inimi mari, tinere*

încă, deși voi sunteți bătrâni.” Formele actuale, terne (adică netede, fără accent) dau valoare conclusivă: „Și, de-aceia, scrisa voastră era sântă și frumoasă...” (am pus virgule ca să se înțeleagă sensul actual). Accentele eminesciene repetate și forma legată dau, însă, în textul original, sensul urmărit de noi, acel imperfect al dumeririi: autorul își dă seama acum, scriind, de cauză, el accentuează în cursul vorbirii *era* mai puternic decât *sântă*, *gândită*, *scoasă*. Avem numeroase alte exemple unde imperfectul nu este accentuat grafic de către Eminescu, precum în *Rugăciunea unui dac*: „Pe când nu era moarte...” etc.; se poate replica, însă, că *Rugăciunea unui dac* a fost tipărită în 1879, iar *Epigonii* în 1870, cu 9 ani mai devreme. Ne putem referi la *Venere și Madonă*, tot din 1870, v. 35: „*O fercioar' a cărei suflet era sânt ca rugăciunea*”. Să se compare: *scrisa voastră eră sântă – a cărui suflet era sânt ca rugăciunea*: prima oară se accentuează puternic sub ritm *era*, accent etic – a doua oară se accentuează *sânt*, calitatea sufletului interesând – și, deci, imperfectul nu mai este accentuat grafic. O eventuală convertire în sistemul grafic actual trebuie să sublinieze cu alt corp de litere întregul cuvânt (Eminescu însuși vorbește, în cazul accentului etic, de sublinierea cuvântului care-l implică). Dar găsim chiar în *Epigonii* un imperfect neaccentuat, în v. 9o: „Ochiul vostru vedea 'n lume de icoane un palat.” Aici, ca și în *Rugăciunea unui dac*, ca și în *Venere și Madonă*, imperfectul nu e sub ritm, de aceea nu se accentuează grafic.

Iar observația care se impune este că acest „voi” din *Epigonii* este de față, prezent. Nu se referă doar la înaintașii în viață (Alecsandri, Helliade) – ci este o concluzie generală: toți înaintașii sunt numiți, arătați în prezent, cu acest imperfect gramatical care arată dumerirea. Care este, atunci, impedimentul ca în pasajul de la care am plecat să vedem două prezente, cum e în *Convorbiri literare*, în locul celor două imperfecte bănuite de către ediții? Voi urmați acum, în prezent, cugetările regine – și voi mergeți acum, în prezent, pe urmele lor. Se evocă zborul pe aripi sante pintre stelele senine: cu atât mai mult: este vorba de sufletul nemuritor, intrat în cosmosul înțelepciunii, în zbor continuu prin lumea ideilor, a cugetărilor. Aceste „inimi mari” fac două lucruri în același timp: urmează preceptele zeiței înțelepciunii – și merg pe urmele acestor precepte, adică le caută cu răpejune și le urmăresc, le pun în practică să zicem. Arta poetică a înaintașilor este mai limpede explicată pe cazul Costache Negruzzi: „...șterge colbul de pe cronice bătrâne (...) Moaie pana în coloarea unor vremi de mult trecute / Zugrăvește din nou iarăși pânzele posomorâte / Ce-arătau faptele crude...” Repetarea este, aici, importantă. În poemul anterior, „Venere și Madonă”(C.L. 15 aprilie 1870) Rafael prelua de pe statuile vechi din Roma chipul zeiței Venus – și îl transforma, cu meșteșugul artei sale, în

Madona, adăuga, adică, diadema de stele, raiul creștin etc. – la un chip păgân. Tot astfel, poetul face dintr-o femeie pierdută – o sfântă. Dându-și seama că a comis o impietate, readuce sfânta creată prin artă – la condiția bacantei. Mai mult: înțelege că poate să schimbe din nou situația. Un asemenea creator este un epigon, un „apostat” care schimbă binele în rău și răul în bine când vrea, care se poate schimba pe sine însuși etc. Arta (pictura, poezia) poate aceste lucruri – iar autorul are o responsabilitate imensă. Spre deosebire de „Venere și Madonă”, în „Epigonii” Costache Negruzzi coboară în timp – dar nu schimbă nimic: „zugrăvește din nou iarăși pânzele posomorâte”. Este un aparent pleonasm; de fapt, *iarăși* trebuie înțeles „iarăși pânzele posomorâte”, tot aceleași pânze, iar așa. Înaintașii nu schimbă, doar învie trecutul așa cum a fost, ei procedează prin *eponimie*: fac de două ori în aparență același lucru, merg prin timpul scurs și-l aduc, identic cu sine, în prezent, reînvie ceea ce pare mort, dar nu-i schimbă esența. Ei, cu toții, caută cugetarea – și merg în cugetare, nu doar o numesc, definesc, înfățișează etc. Este diferența dintre existență și afirmație: scrisa voastră *eră* sântă, etc. – oamenii de azi „Numesc sânt, frumos și bine ce nimic nu însemnează”. Idealul *kalos kai agathos kai dikaios* este – sau doar se afirmă, doar se numește fără a însemna ceva în interior.

Tot oamenii din ziua de astăzi, epigonii, mai afirmă ceva: „Privim reci la lumea asta – vă numim visionari.” În context actual, *vizionar* este o calitate deosebită a geniului; Domnul Profesor Florea Fugaru – căruia i-am adus în mai multe rânduri mulțumiri ce nu vor fi, însă, niciodată de ajuns – îmi atrage atenția că în vremea lui Eminescu termenul avea conotații magice, negative, păstrate până în secolul al XX-lea, dacă e să cităm numai definiția Dicționarului Candrea din 1931 la termenul *vizionar*: „care crede că are vedenii, care are idei ciudate, extravagante.” Pentru epigoni, înaintașii sunt doar niște „ciudați”. Abia acest poem îi reabilitează, într-o expresie memorabilă:

„Rămâneți dară cu bine sante firi vizionare”. Poți pune, aici, virgula vocativului (cum fac edițiile, împotriva *Convorbirilor literare*)? Cel mai cuminte e să lași fără virgulă, în regim de complement direct (sau nume predicativ): rămâneți așa cum sunteți. Iar textul are nevoie de explicație – și pentru sensul cuvintelor, și pentru forma lor – și chiar pentru punctuația ori semnele diacritice folosite inițial. Ma înainte de toate, însă: pentru a rămâne așa cum este.

N. GEORGESCU

Foto: Suzana Fântânariu cu pictura „Eurotique”, la Simpozionul internațional din Nessebar, Bulgaria 2007

Dulce harababură

Amintire cu poezii

Prin anul 1979, într-o după amiază caldă și lentă, la Mogoșoaia, Mircea Dinescu îmi spunea că scrisese în anul acela câteva poezii, nu îmi amintesc numărul. Îi admiram talentul, ca toată generația mea, fie că unii o mărturiseau, fie că nu.... Dar numărul poeziile pe care el îmi destăinuia că le scrisese m-a uluit... Eu aveam pe atunci 22 de ani și sertarele, dulapurile și valizele mele plեսneau de dosare cu manuscrise, de caiete și de foi desperecheate, de proiectele celor nu știu câte cărți începute ambițios, năvalnic și disperat...

Ehei, abia cu vremea aveam să înțeleg că e un timp pentru toate, că va veni clipa în care voi număra versurile scrise sau nu le voi număra, pentru că nu voi mai scrie deloc versuri. Că nu mă voi mai considera în stare să scriu anumite genuri literare și că altele or să mi se pară pur și simplu, intangibile.

Eu, care a scris zeci și poate sute de povești pentru copii, de dramatizări, piese de teatru, scenete, tot felul de «texte» gândindu-mă cum or să se încante ei, copiii, cetind «compunerile mele». Azi, citesc fragmente de povești de-ale mele, nu pot spune că m-aș feri de ele, unele, uite sunt în manualele școlare (mulțumesc Humanitas, uitasem aproape de unele povești) dar nu aș mai fi în stare să scriu un rând asemeni.

O să îmi spun că m-am maturizat, că am îmbătrânit, că există un timp pentru toate și că, ocupându-mă eu câțiva ani de războaie și de pervertiri diplomatice am uitat ce e inocența. Sau că alcătuind părelnice emisiuni am uitat ce înseamnă bucuria scrisului de dragul dragului.

Deci să revin la talentul Dinescu pe care îl invidiam cu toții, pe vremea în care încă nu fusese invitat cu gentilețe să se ducă pe celălalt mal al Dunării dacă îndrăznește să continue să se exprime liber. Dinescu declara că scria versuri ca sub un dicteu divin, pixul așterne pe hârtie cuvintele și poezia iese, perfectă. Găsesc ieri în calculator, într-un fișier de acum câțiva ani, câteva poezii scrise de mine acum câțiva ani. Dacă aș fi prăpăstioasă aș zice «ultimele poezii» așa cum Ion Sofia Manolescu îmi spunea la masă, acum ceva ani, că și-a cumpărat ultima pălărie...(Ce avea să devină titlul ultimului său volum.)

Dar nu sunt prăpăstioasă. Așadar în harababura de azi, câteva poezii rătăcite.

Poate mâine

Mă mulțumesc
Acum cu doar câteva vorbe.
Ele sună stins, trist, depărtat.
Focul inimii mele nu le poate ncălzi.
Focul inimii mele nu le poate cuprinde.
O lume singuratică, fumurie,
Obligată acum să mimeze.
Planeta se joacă de-a hoții și vardiștii,
războaie, foc, moarte.
De fapt, tu, cine ești?
Real sau închipuire,
dulce amăgire a femeii la patruzeci de ani
ce-și caută o iluzorie pereche.
Tu îți schimbi chipul și glasul

îți schimbi ochii și pielea
tu nu-ți schimbi rostul
conștiința lucidă și-ndârjirea aceea
de-a gândi liber
tu gândești liber
de-aceea vreau să fii parte a mea,
parte a mea de-o clipă, de-o scrisoare,
de-o noapte imaginară, de-un sărut
pe bancheta verde
a unui hotel vechi.

Pe Drumul Damascului

Știu că hohotul meu este mut.
Totul se pierde-n deșertul sălbatic
Știu că lumea-i făcută cu moarte
Și totuși
Din plânsul meu nimica nu crește.
Știu că numai durerea îmi ține partea
Și că marele oraș m-a învins.
Că acest miros divin blestemat a intrat în porii
Alcătuirii mele.
Știu că iubirea nici nu contează
nici măcar un argint rătăcit, pe Drumul Damascului.

Globul de aur s-a spart

După ce ai plecat, lumea s-a făcut la loc, hădă.
și-a pierdut strălucirea,
nu mai puteam să mă bucur de frigul tăios,
de noaptea sticloasă, de durerea neîntâlnirii.
După ce ai plecat
totul
s-a spart în cioburi mici
pe pardoaseala unui spital al gândului,
un spital cu lungi culoare
pe care aștept. Iar aștept.
După ce ai plecat globul de aur s-a spart,
durerea a fost un pic dulce, plăcută, caldă,
ca sângele izbucnind din rana proaspătă, apoi
depărtare,
apoi senzația nedreptății, fragilă, mai tare,
mai puternică decât ceața, mai persistentă
Și-ntre noi
Munți și dealuri și deznădejdiile sărăciei,
revoltei, dezamăgirii
Pe care le știi tu prea bine,
gânditor, fantomatic, îndoit și tăcut
Cu vocea ta stinsă, lipită de zidul pângerii
Lângă o seară rece, zgâriată de despărțire.

Înapoi în Gaza

Se-ntâmplase-nainte
De-a ne-ntâlni
Undeva, în memoria altui deșert
Altui decor prăfuit, fantomatic
Unde ea-și construia fragila alcătuire
După gândul tău.
Unde ea aduna-ncetișor
Trăsătură cu trăsătură
Și devenea mereu alta
Tot mai tânără, mai subțire
Tot mai susurătoare.

CLEOPATRA LORINȚIU

Litera la 20 de ani (IV)

Vatra veche dialog cu Anatol Vidrașcu

-În afară de preocupările editoriale, omul Vidrașcu ce pasiuni și ocupații de suflet mai are?

-Nu prea am hobby-uri, dar chiar dacă le-aș avea nu le-aș putea acorda prea mult timp.

-Intuiesc că lectura totuși a rămas să fie pasiunea dvs. de suflet...

-Lectura numai este doar o pasiune, ea a devenit o necesitate, o obligație și una grea, fiindcă eu în fiecare zi, pe lângă timpul de organizare, foarte limitat, în rest trebuie să citesc cărțile pe care le editez, pentru că țin foarte mult la marca editurii. Acolo unde redactorul trebuie susținut, pun și eu umărul. Uneori lectuez câte opt, chiar și zece ore pe zi. Uneori n-am timp nici să citesc ziarul. Deci, lectura pentru mine s-a transformat într-o activitate editorială, care cuprinde de multe ori și zilele de odihnă, muncesc aproape non-stop și sâmbăta și duminica. Bunăoară, acum sunt preocupat de limbajul poveștilor despre care am pomenit în cadrul discuției. Deși traducerea lor s-a făcut la București, sunt nevoit să intervin în ultimul moment. Odată ce ești în grafic și ai tipografia în spate, volens-nolens, trebuie să dedești a onora obligațiile asumate. Aș fi dorit să călătoresc mai mult, lucru pe care nu mi s-a permis în perioada sovietică, am putut doar ajunge în republicile sovietice-surori și în unele țări socialiste. În țările așa numite capitaliste nu eram trimis, fiind suspect că voi rămâne acolo. Acum când am posibilitate să merg oriunde poftesc, nu am timp să fac acest lucru. Mi-ar plăcea foarte mult să ascult muzică și am o discotecă foarte bună și mare.

-Care sunt compozitorii dvs. preferați: Brahms, Bach, Enescu?

-Mie îmi place toată muzica bună: ușoară, clasică etc.

-Și populară?

-Populară în special. În perioada de pomină, ca și în cazul cu cărțile despre care v-am povestit, eu umblam cu magnetofonul după mine și înregistram de la colegi, artiști, făceam schimb de colecții, eu având până acuma o colecție de muzică populară de toată admirația. Apropos, ca să susțin această temă, să știți că noi de rând cu cărțile, vom aduce și discuri de muzică populară cu cei mai iluștri interpreți din România: Maria Tănase, Maria Lătărețu, Ioana Radu și încă atâția alții, pe care le vom vinde, de asemenea, la prețuri foarte mici, probabil tot în jur de zece lei, ceea ce va fi de șapte-opt ori mai ieftin de cum se vând de regulă. În felul acesta voi avea grijă nu numai de mine, căci eu discoteca mi-am făcut-o demult, dar de toți concetățenii care ar fi tentați să-și facă o bună colecție muzicală. CD-urile vor fi de bună calitate și cu muzică foarte bine aleasă. Vor fi sute de discuri, așa că doritorii își pot pune unele rezerve de o parte în acest scop. Vom merge și pe acest filon muzical, dacă va fi nevoie voi completa și cu volume de artă ș.a.m.d.

-Care sunt autorii dvs. preferați, s-au schimbat cu trecerea anilor?

-Aceasta este o întrebare încuietoare. Atunci când ai foarte multe cărți și ar trebui să alegi e ca și cum ai alege între proprii copii - toți mi-s la fel de dragi. Eu am

răspuns și voi răspunde

întotdeauna că cel mai mare scriitor pentru mine este Mihai Eminescu. Când am răspuns așa la

TV română, ei au spus că alt răspuns nici nu așteptau de la un editor din Republica Moldova, dar așa este. M.Eminescu a fost unul din mulți scriitori interziși și atunci când ni s-au permis și nouă să edităm scriitorii clasici români, dar și contemporani, am făcut-o cu toată deschiderea. *Eminescu a fost acela care într-un fel ne-a format și limba, a atins cele mai sensibile strune ale sufletului meu.* Eminescu a fost editat la noi în *Biblioteca școlară* în patru volume, în anul 2000 am făcut un corpus Eminescu, așa cum n-a fost niciodată, în zece volume, în care a fost inclus totul despre Eminescu: un volum cu creația lui Eminescu și nouă volume despre Eminescu, tot ce au scris criticii, contemporanii, de asemenea au fost incluse traduceri ale lui Eminescu în artă, în filosofie, în muzică - e o tematică foarte generoasă. Este un corpus unicat, pe care l-am făcut, probabil, cel mai mare eminescolog în viață - academicianul Mihai Cimpoi, împreună cu prof. Victor Crăciun de la București. Cartea a ajuns în toate bibliotecile din Republica Moldova și sper că am pus o cărămidă solidă în eminescologie prin această carte, ea va servi ca reper, va fi citată, va fi studiată. Eu în fiecare zi citesc și sunt în permanentă lectură a cărților pe care le editez și aceasta nu înseamnă că nu citesc beletristică, citesc, dar foarte puțin, pentru că în acest domeniu nu avem probleme, important să redăm în modul cel mai corect opera în cauză, fără greșeli gramaticale. Citesc mai mult enciclopediile, dicționarele, pentru că aici este greul cel mai mare. E nevoie de multă coordonare. De exemplu, *Enciclopedia Concisă Britanică* are 28 de mii de articole. Aceasta în linii mari este activitatea mea de zi cu zi. Însă dacă aș fi întrebat în mod categoric care carte ar trebui s-o iau cu mine pe o insulă nelocuită din trei sau cinci, vă spun dinainte că aș lua o singură carte - *Noul dicționar universal al limbii române*, care cuprinde toate cuvintele române ca să nu le uit și acolo, după cum am mai spus, sunt citate din toți scriitorii și aceasta mi-ar permite să rămân pe filonul meu natural românesc.

-A doua ar putea să fie *Istoria ilustrată a României*, dar nefiind pus în situație dificilă, vă permit să enumerați și alte titluri...

-Nu aș vrea să fiu supus unui atare experiment, sper să am destul timp ca să mă retrag acolo cu toată biblioteca. În ciuda lipsei de timp, am fost totuși în multe țări din Europa, mai mult la târguri și expoziții de carte, dar am fost și pentru odihnă. Am fost și în Statele Unite de două ori. Noi edităm și literatură pentru turiști. Cei care cumpără cărțile noastre spun că sunt foarte bune. Noi am procurat de la una din cele mai mari edituri din lume,

Dorling Kindersly, zece volume din așa numitul *Ghid de călătorie*, în baza căruia am făcut cele mai mari orașe ale lumii: Paris, Londra, Roma, New-York, Viena ș.a.m.d. - sunt deja 22 de titluri. Facem acum un *Ghid turistic al Bucureștiului*. Avem literatură bogată și variată și în domeniul turismului. În majoritatea orașelor enumerate, am fost. Sper că odată cu ieșirea la pensie voi încetini ritmul de muncă editorială, căci am doi fii care continuă activitatea editorială la București și atunci poate voi avea posibilitatea să și călătoresc mai mult.

1. **-Cu cine aveți colaborări internaționale?**

-Noi colaborăm cu cele mai mari edituri din lume, fiindcă am ridicat ștacheta foarte sus. Alegem ce este mai bun din toată lumea, dar ceea ce este mai bun, în majoritatea cazurilor, este și cel mai scump, dar aceasta nu este un impediment pentru că *noi considerăm că atât cititorii, cât și cumpărătorii români trebuie să dispună de ceea ce dispun cei mai exigenți cititori și cumpărători din lume.*

Colaborăm cu marile Case Editoriale și cumpărăm cărți care sunt punctul culminant în anumite domenii. De exemplu, în domeniul artelor, am făcut *Muzeul muzeelor* o carte foarte mare și foarte scumpă, în care sunt 12 muzee, la care noi am mai adăugat și Muzeul Național de Artă al României, al 13-lea. Cu o editură din Australia am făcut cea mai frumoasă enciclopedie despre animale, cu una din cele mai prestigioase edituri din lume, *Dorling Kindersly*, facem foarte multe enciclopedii pentru copii, *O istorie a Lumii*, de altminteri, apare împreună cu ei, ghiduri turistice, de asemenea, *Marea Enciclopedie a elevului*. Este una dintre cele mai scumpe din lume, dar și una dintre cele mai bune. Am pregătit și o colecție *Enciclopedii vizuale*, care cuprine 169 de titluri, dintre care au apărut zece și vom continua. Colabărăm și încă cu multe alte edituri, pe care cititorul poate să nu le cunoască, coloși în domeniul editorial - pot să vadă după cărțile noastre ceea ce facem. De foarte multe ori aceste edituri ne impun ca să tipărim în țările în care și ei fac acest lucru, pentru a nu pierde controlul asupra tirajului, și atunci mergem și noi pe urma lor - în Italia, Spania, Spania, China și alte țări. Acuma noi chiar ne putem permite colaborarea cu cele mai prestigioase și importante edituri din lume și cu cele mai mari tipografii din lume. Am colaborat cu *Britanica* și am făcut *Enciclopedia Concisă Britanica*, în baza ei am făcut4. un ghid de cultură generală, mai bine zis, l-a făcut susnumita editură, noi l-am tradus și l-am scos în vânzare cu ziarul *Timpul* în campania de vineri și trebuie să spun că s-a epuizat într-o zi, ceea ce înseamnă că și în

Basarabia, știind să organizezi lucrurile, se pot vinde cărți, iar aceasta înseamnă că sunt cititori fideli. Pe mine m-au sunat persoane cu care nu m-am întreținut vreo treizeci de ani, atunci când n-au găsit această carte la chioșcurile de carte. Ea n-a ajuns, cu toate că am adus un tiraj destul de mare. La celelalte cărți, vom suplimenta tirajul și mizez că se va cumpăra *Biblioteca pentru toți*, cu toate că e un pic mai scumpă.

-Mai scumpă în comparație cu ce?

2. -În comparație cu ediția pe care o scoatem la zece lei. Cărțile din această colecție sunt de 39 de lei, vă spuneam că sunt făcute în cu totul alte condiții poligrafice, având copertă tare și supracopertă, oricum este de cinci ori mai ieftină decât s-ar vinde o astfel de carte în străinătate. Cărțile din colecția *Biblioteca pentru toți* se vor scoate în vânzare, de asemenea, împreună cu ziarul *Timpul*.

2.

Sper că vor fi vânzări bune și oamenii vor avea posibilitatea să-și facă o colecție integrală a literaturii române și vor cele mai frumoase romane care s-au tipărit vreodată nu numai de scriitori consacrați, dar și scriitori mai puțin cunoscuți, dar care au avut tiraje imense în România, de lectura cărora s-a delectat o întreagă Românie, așa că noi nu cunoaștem fenomenul în ansamblu. Mai mult decât atât, în Italia și Spania sunt comunități românești care ating cifra de un milion, între care și sute și mii de basarabeni. Noi am început să ducem aceste cărți în Italia, în curând le vom duce și în Spania. În felul acesta vor putea fi cumpărate de toți românii care doresc să aibă acces la cultura lor.

-Dicționarul personalităților e în curs de pregătire?

3. -Da, noi dorim să facem o enciclopedie mare România, iar

pentru pregătirea ei am făcut un dicționar foarte mare, început de Ecaterina Țărâlungă *Dicționarul personalităților românești*, care va cuprinde personalități românești din toate timpurile, nu neapărat doar de etnie română, dar și cei care s-au format ca spiritualitate în spațiul românesc. Vor intra românii nu numai din țară, dar și din diasporă, inclusiv din Republica Moldova, dar și români din SUA, Germania - peste tot unde au plecat românii și au izbutit să devină specialiști de frunte, consacrați, recunoscuți pe plan internațional. Cartea va apărea în primul trimestru al anului viitor cu biografie și imagini.

-Câte personalități vor fi?

-Mii de personalități, cartea va avea peste 800 de pagini la format mare, o adevărată enciclopedie, în baza ei se va face și Enciclopedia României.

RAIA ROGAC

3.

Vilanele engleze

Dylan Thomas (1914-1953)

Nu te lăsa docil în voia nopții

Nu te lăsa docil în voia nopții ce-n brațe-o să te țină,
Aruncă-ți vremea ce te-ajunge pe rugul zilei care moare,
Sfidează totul și păstrează numai ce-a fost cândva lumină.

Ignoră înțelepții lumii clipa când moartea o să vină,
Vorbele-ar fi putut să fie din fuga vieții-o evadare
Nu te lăsa docil în voia nopții ce-n brațe-o să te țină.

Prea repede bate la ușă momentul strămutării-n tină,
Chiar și profeții-i pricep tâlcul numai cu ultima suflare
Sfidează totul și păstrează numai ce-a fost cândva lumină.

Nebunii doar se confesează că trecerea le-a fost puțină,
Ca-n cântece catifelate să poată pune-ntregul soare,
Nu te lăsa docil în voia nopții ce-n brațe-o să te țină.

Cei gravi realizează-n clipa când noaptea picură-n retină
Că ochii ar putea să aibă luciri de stele căzătoare,
Sfidează totul și păstrează numai ce-a fost cândva lumină.

Și tu, părinte, de acolo, din înălțimea ta divină,
Acoperă-mă cu blesteme și chiar c-o binecuvântare,
Nu te lăsa docil în voia nopții ce-n brațe-o să te țină,
Sfidează totul și păstrează numai ce-a fost cândva lumină!

Caitlin McGinn

Vilanelă pentru Anna

Un compromis nu va fi niciodată.
Înțelepciunea o avertizase țipând.
De zgomotul trenului gara a fost invadată.

L-a iubit pentru frumusețea-i damnată
Și-a părăsit și bărbatul și fiul pe rând.
Un compromis nu va fi niciodată.

Au răs și au dansat noaptea toată.
El era Dumnezeu, ea ecoul lui blând.
De zgomotul trenului gara a fost invadată.

I-a fost restituit de furtuna turbată.
Întunericu-i umplea strălucirea crescând.
Un compromis nu va fi niciodată.

Chemări dureroase-au fășnit roată, roată.
S-o audă bărbatul sau fiul nici gând
De zgomotul trenului gara a fost invadată.

Iubirea e numai iluzia fără durată,
Pasiunea-i un iad care-adastă flămând:
Un compromis nu va fi niciodată.

Doar umbră-i; ea trece de alte tenebre strigată
Suferința-i sufocă, grăbită, destinul plâpând.
Un compromis nu va fi niciodată:
De zgomotul trenului gara a fost invadată !

În românește de ION ROȘIORU

Dialog epistolar

Luxul lecturii, azi

Stimați domni, dragi prieteni,

Este, poate, o caracteristică a maturității critica și scepticismul față de generațiile care vor veni. Nimic nu mai este "ca pe vremea mea", iar asta ne creează melancolii, temeri, dar - și asta este cel mai important - ne forțează să conștientizăm trecerea timpului. Sunt sigură că și părinții și bunicii noștri erau convinși că generația noastră se va duce de răpă înainte de a apuca 40 de ani.

Mai citesc copiii ăștia? Zilele trecute am vizionat, în familie, pe suport digital - deh, vremurile astea...serbarea de la școală a prichindelului nostru - nepotul meu, elev în clasa întâi. Ne-a crescut inima de bucurie privindu-l cum recita o poezioară, serios și emoționat. Iar el spunea foarte mândru că a "citit poezia cu mami de multe ori, ca să o învețe". Copii reacționează la fel ca și noi odinioară. Depinde de noi să știm să îi stimulăm. De la apariția trenului încoace, generație cu generație, oamenii au avut din ce în ce mai multe activități care, cel puțin în aparență, au micșorat timpul pentru citit.

Revenind în zilele noastre, campaniile lansate de câteva cotidiane naționale au demonstrat fără putință de tăgadă că oamenii sunt dispuși să cumpere cărți, iar unii dintre ei să le și citească. S-au vândut în tiraje record titluri pe care cei mai mulți dintre noi le au deja în bibliotecă de câteva generații. Literatura, dragii mei, inclusiv cea pentru copii, este o marfă. Timpurile de azi solicită celor implicați în industria cărții să fie mult mai...negustori decât altă dată.

Eroii copiilor noștri ar putea fi, alături de monștri și dinozauri, și Făt Frumos și Albă ca zăpada, dacă am avea disponibilitatea de a-i traduce în limbaj multimedia. Dacă fetița mea vorbește mult pe mess, atunci voi căuta un IM environment care să îi permită să se joace cu Albă ca Zăpada și cei șapte pitici. Dacă băiatul meu e pasionat de lupte, atunci de ce să nu existe și un joc cu lupta lui Făt Frumos cu Zmeul? Nu e vina generațiilor care vin că nu au descoperit plăcerea cititului, ci a noastră. Dintr-un fel de comoditate intelectuală, am ales discursul "pe vremea mea", în loc de a face efortul să ținem pasul cu timpurile și să încercăm să vorbim pe înțelesul copiilor noștri. Câți dintre cei care își duc dimineața copiii la școală renunță la știrile și muzica pe care le asculta dimineața în mașină, pentru un audiobook cu o poveste clasică pe care să o asculte cel mic? Este simplu să spunem: copiii astia nu mai citesc nimic! Dar câți dintre părinți le mai citesc copiilor povești?

Obiceiul cititului nu e unul instictual. Trebuie cultivat. Dacă părinții nu iau cu ei o carte în vacanță, de unde să învețe copilul să citească, când se întoarce de la școală, în autobuz?

Îmi face plăcere să mă duc la târgurile de carte și să văd câți tineri sunt acolo. Iar dacă eu ador mirosul paginii tipărite, asta nu înseamnă că slova afișată pe monitorul calculatorului este mai puțin valoroasă sau că audiobook-ul conține mai puțin din punct de vedere cultural.

Ce vor citi copiii? Care vor fi eroii lor? De noi depinde. De capacitatea de a ne adapta vremurilor și tehnologiei pe care, până la urmă, tot noi am creat-o. Între noi fie vorba, vă dați seama ce joc interactiv ar putea ieși din "Legendele Olimpului" atât de frumos puse în pagină de Al. Mitru? Și probabil că, dacă vreun american va descoperi cartea, se va și face unul. Căci, deh, noi suntem mult prea ocupați să dăm din cap acuzator....

ANAMARIA IONESCU

VATRA VECHIE DIALOG CU **Aura Christi** „Eu mizez exclusiv pe literatură”

Liliana Moldovan: În prefața volumului de dialoguri *Banchetul*, apărut la Editura Ideea Europeană în anul 2006, scriați într-o manieră extrem de simplă și convingătoare: „Sunt un scriitor căruia îi place meseria lui și care își face datoria”. Pentru început, vă rog să faceți o scurtă autodescriere, insistând asupra raportului dintre preocupările pe care le aveți: meseria de scriitor și cea de editor.

Aura Christi:
De când mă țin minte, visez să devin ceea ce sunt: scriitor. Și acum, la 26 de ani de la debutul absolut – când mi-am văzut pentru prima dată numele tipărit într-un ziar, având senzația că plutesc între lumi, că ceea ce mi se întâmplă depășește orice imaginație – îmi doresc, cu vorbele unui prieten, să rămân scriitor, atenție, într-o lume ostilă culturii, cum este cea românească de circa douăzeci de ani. *Banchetul de litere*, invocat de dvs., este, alături de cărțile scrise de mine, rodul dorinței de a rămâne scriitor. E vorba de o seamă de dialoguri, realizate cu colegii mei, ai noștri, între care Nicolae Breban, Ana Blandiana, Alex Ștefănescu etc.; vorbind cu aceste personalități ale culturii române, încercam să pricep, să fac *exerciții de înțelegere*... pe urmele iubitelui de mine Ignățiu de Loyola. Meseria de editor? Este una dintre cele mai dificile din lume. Mai ales, aici, în România, unde cultura e tratată mai rău decât o Cenușăreasă, fiind rău cunoscută, rău sprijinită. Să ne mai mire faptul că țările membre ale Uniunii Europene nu cunosc cultura română decât prin vârfurile ei plecate dincolo de hotarele României? La Cioran, Eliade, Ionescu mă refer, de bună seamă. Cărțile prietenilor, îngrijite de mine și apărute sub sigla Ideii Europene, sunt iubite de mine așa cum îmi iubesc și-mi îngrijesc cărțile proprii... până în clipa în care acestea intră în lume, și scriitorul și editorul urmărindu-le destinul: cu detașare, cu sentimentul uimitor că nu-i mai aparțin. Da. Îmi iubesc meseria de scriitor și nu mă văd făcând altceva decât să scriu, să citesc, să ascult muzică și să public cărți.

-*Carierea dumneavoastră literară a fost incununată cu numeroase premii. Premiul pentru poezie al Academiei Române (1996), Premiul pentru eseu al Uniunii Scriitorilor din Moldova (1998), Premiul Autorului Anului 2006 al Asociației Publicațiilor Literare și al Editurilor din România, sunt, poate, cele mai relevante. Ce loc dețin ele în viața dumneavoastră? V-au adus aceste premii faima de scriitor talentat? Sau faima se zămislește treptat pe parcursul dialogului cu cititorii, ca*

rod al unui efort creator permanent și atrăgător care să țină trează atenția publicului?

-Premiile sunt, de bună seamă, o bucurie. Un semn al recunoașterii. Dacă mi-au adus faima de scriitor talentat? Nu știu ce să zic. Majoritatea românilor cred enormisim în talent, punând un accent exagerat pe acesta. Și din acest punct de vedere, rămân o adeptă fermă a nordicilor, care nu prea vorbesc de talent, ci de destin. Destin în sensul investit în această noțiune de romantici. A avea un destin de scriitor înseamnă a scrie și a publica ritmic: în ciuda ta, în ciuda vremii, în ciuda condițiilor neprielnice, în ciuda cultului lenei răsfațat pe malurile Dâmboviței, și a altor „metehne” de sorginte balcanică, despre care au scris tulburător un Ralea, un Drăghicescu. În cele din urmă, opera rezistă dacă susține cele trei examene majore: în fața timpului, în fața lectorilor, în fața specialiștilor, a criticii. Toate sunt dificile, evident. Timpul fiind, dintre toate instanțele, cel mai aspru judecător. Eu sper ca opera mea să reziste. Eu mizez exclusiv pe literatură. Și am splendida, donquijotesca naivitate de a susține în gura mare aceasta. Ba mai mult decât atât: vreau să cred, sprijinindu-mă de sfântul acela epileptic, iubit atroce de mine, că, da, „frumusetea va salva lumea”.

- *În răstimpul evoluției dumneavoastră artistice, a trecerii de la un volum de poezie sau proză la altul, ați cunoscut momente de poticniri creatoare și posibile trădări ale talentului?*

-Liliana dragă, nu cred în evoluție. Visul meu e să ne reîntoarcem cu fața spre uriașa antichitate sau, cu vorbele lui Nichita Stănescu, spre „draga mea antichitate dintr-un secol viitor”. Eu fac tot timpul – ce monotonie, Doamne! – același lucru: scriu, citesc, visez și public cărți: poezie, roman, eseu interdisciplinar. Că stilul meu, de la o carte la alta, s-a cristalizat – este o altă temă de discuție asta.

- *Doresc să vă întreb care este, în general, natura creației, unde își are sălașul, câtă obiectivitate ascunde un act creator? Am în vedere principiul lui Miguel de Unamuno care, referindu-se la valențele comunicative ale operelor literare, scria: „Pentru a vorbi cu alții suntem obligați a vorbi mai întâi cu noi înșine”.*

- Scriu, în primul rând, pentru mine; sunt un lector incomod, pretențios, cu aspră măsură. Am încetat demult să citesc orice.

Poemele sunt ca fulgerele, care taie cerul, verile. Vin atunci când nu te aștepti și au o putere dezlănțuită, pe care te ajută s-o stăpânești îngerul sau demonul tău păzitor. Cultura poetică, tehnica te servesc. Așa cum te servește și „încrederea tehnoidă” în tine însuși. Și – nu într-o măsură mai insignifiantă – temele majore abordate.

Cât privește romanul... aici lucrurile se schimbă radical, căci romanul cere totul: timp, energie, ritm, singurătate, munți de singurătate, o disciplină strictă, un program de gestionare a energiei psihice. Scriu atunci când nu mai pot să nu scriu. Scriu atunci când simt că personajele mele îmi otrăvesc sângele, atât de hotărât s-au instalat acolo.

Actul creator nu are nimic comun cu obiectivitatea; nu cred că aş putea răspunde la întrebarea: cât de obiectiv este zeul care se exprimă prin tine, folosindu-te ca instrument?

- Mă îndeamnă gândul să deschid un subiect, „la modă” în domeniul antropologiei literare. Cercetătorii antropologiei literare discută despre existența a două tipuri de deontologii: o deontologie a producerii textelor literare și o deontologie a lecturării lor. Credeți că avem nevoie de o etică a scrierii și o etică a citirii operelor literare?

- Absolut.

- Să trecem acum pe un alt palier, cel al lecturii, plecând de la premisa că înainte de a îmbrățișa meseria de scriitor ați fost un lector disciplinat și pătimaș. Cine v-a inițiat în tainele lecturii? Cine v-a deprins cu arta cititului și care a fost prima carte pe care ați parcurs-o în vremea copilăriei?

- Mama mea, care are un dulce nume slay, Liuba, mi-a citit enorm în copilărie, în primul rând, basme românești și rusești. Apoi, bunica mea dinspre Mama, Axenia, o femeie uriașă, de o căldură enormă. Într-o măsură nu mai mică, bunica dinspre Tatăl meu, Semion, Elena, profesoară, care mi-a vorbit despre Pușkin, Ahmatova și, mai ales, Marina Țvetaieva, citindu-mi enorm din acești scriitori clasici ruși. Patima lecturii e o moștenire din copilăria mea, împărțită între două clanuri: Potlog și Caraman.

Citesc enorm și acum, oriunde, oricând. Îmi încep ziua citind și o închei, de asemeni, citind din scriitorii iubiți atroce de mine, scriitori ce alcătuiesc tribul nordicilor: Nietzsche, Dostoievski, Proust, Thomas Mann, Hermann Hesse, D. H. Lawrence, Nicolae Breban, Șestov, Schopenhauer și alții câțiva, nu foarte mulți.

Prima carte citită de mine? Un basm de Alexandru Sergheievici Pușkin, *Ruslan și Ludmila*. Era atât de frumos ilustrat, încât l-am șterpelit din rafturile bibliotecii, fără a-l întoarce! Și acum roșesc aducându-mi aminte de acea întâmplare. Țin minte cu precizie felul în care ochii „smulgeau” din frumusețea aceluia text, din splendoarea imaginilor viu colorate. Iar sufletul se lumina, se lumina, se lumina...

- Urmează o întrebare care îmi este tare dragă și pe care o adresez oricărui interlocutor. La ce vârstă ați pășit pentru întâia oară într-o bibliotecă și care este relația scriitoarei Aura Christi cu bibliotecile românești?

- Să fi avut șase, poate șapte ani, având fascinația camerelor ce au, în loc de ziduri, cărți, rafturi pline cu tomuri groase, subțiri, vechi, atinse de patina vie a timpului; rafturi ce conțin albume de artă, colecții de reviste și ziare, închizând în ele însele epoci, ca straturile culturale de pe șantierul arheologic. Raiul pentru mine e un lăcaș al cărții, al literiei scrise, o bibliotecă nu prea mare, adăpostită într-o încăpere, cu câteva geamuri largi, având draperiile trase pe jumătate, cu câteva raze de soare strecurate abuziv și ferm, formând jocuri de lumini și umbre pe suprafața zidurilor de hârtie, susținute prin volume, tomuri, vechi, vechi ca lumea. Descriu un asemenea paradis al cărților într-un roman publicat relativ recent, *Casa din întuneric*.

Bibliotecile în ultimii ani le frecventez rar. Am o enormă bibliotecă acasă; am ajuns la vârsta recitirilor. Sunt circa o sută de titluri – din cele peste trei mii de volume câte cuprinde biblioteca mea – recitite mereu, o dată la câțiva ani. Nu pot citi decât la nevoie în bibliotecile urbei, pentru documentare de pildă; prefer izolarea camerei mele, liniștea de-acolo, patul și veiozele mele. Da. Citesc culcată mai tot timpul, fiind perfect conștientă de faptul că îmi supăr ochii mei, da, ochii mei miopi. De obicei, cărțile citite de mine sunt împânzite de note, făcute adesea cu creionul, sublinieri etc., iată motivul pentru care nu dau cu împrumut cărți din biblioteca mea. Ele fac parte din mine, din intimitatea mea de litere.

- Ce credeți despre generația contemporană de scriitori români? Se află tinerii autori în miezul unor frământări creatoare menite să dea naștere unei literaturi valoroase?

- Iată o întrebare vastă. Un eventual subiect de carte. Există câțiva clasici în viață, modele vii ale literaturii române vii: Nicolae Breban, Ana Blandiana, Nicolae Balotă, Augustin Buzura etc. Vârfurile generației șaizeci – poate cea mai valoroasă generație din perioada postbelică – deocamdată nu a fost egalată de tinerii scriitori. Și nu cred să fie egalate prea curând.

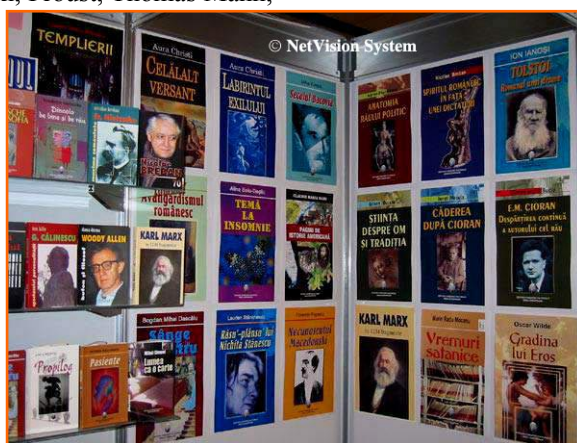
- Cu câțiva ani în urmă, împreună cu Nicolae Breban, ați încercat să trageți un semnal de alarmă în legătură cu agonia în care se zbate cultura noastră contemporană și ați adresat un apel pentru salvarea culturii române. Are nevoie cultura română de genii, are nevoie de modele umane inspiraționale? Se lasă personalitățile exemplare invocate de tânăra generație? Sau stau ascunse într-un inaccessibil turn de fildeș?

- Apelul pentru salvarea culturii române vii, lansat de noi pe circuitul mass media, a fost semnat de nouă sute de scriitori, intelectuali, oameni ai cărții din toată lumea.

Avem nevoie de modele de prim rang, care trebuie cultivate, aduse în centrul societății, al contemporaneității. Personalitățile exemplare se împart între turnul de fildeș și turneele, simpozioanele, conferințele la care participă în calitate de invitați. Scriindu-și opera în singurătatea și aerul curat al propriilor biblioteci.

- Ce le doriți cititorilor revistei „Vatra Veche”?
-Lumină. Echilibru. Iubire.

LILIANA MOLDOVAN

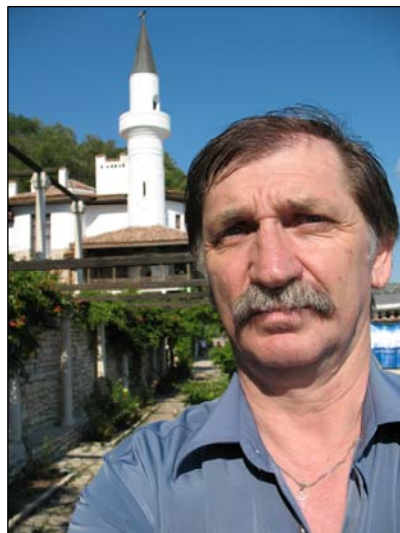
Ce mai rămâne dincolo de antologie?

Motto: „pe deasupra orașului trece în zbor o pasăre”

(Nicolae Băciuț)

„Anotimpul din colivie” al lui Nicolae Băciuț, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2006, e o antologie de anotimpuri/timpuri poetice, de glasuri diferite, în momente aparte, în 578 de pagini. Titlul este o metaforă a zborului ce urmează să se întâmple, face trimitere la ideea de libertate, la urmele pe care aceasta le lasă, deschizând chiar imaginea unei antologii sub formă de colivie. Acest „Anotimp...” este și un loc/ o sală de așteptare, mereu în derivă pentru că, la Nicolae Băciuț, „pasărea-și face cuibul în zbor”, absența e prezență dureroasă, anotimpul e cartea „liniștită/ în care cuvintele se-aud/ zburând.”

Alcătuirea unei antologii este un lucru pe cât de ușor, pe atât de complicat. Când antologiile sunt întocmite de critici, de editori, de colecționari, atunci decizia le aparține lor, în mod obiectiv, ei aleg dacă un text să apară sau nu într-o culegere; dar când este vorba de o selecție de autor, din propriile creații, așa cum a făcut și Nicolae Băciuț, atunci e mai greu să faci lumină, să fii „ca românul imparțial”, gândind cum să împarți apele, pe care poem să nu-l cuprinzi și de ce, la care să renunți și de ce? Doar toate sunt ale tale. O selecție de autor e subiectivă, dar menită să arate încă o dată valoarea unui text, să prezinte în frumusețea lor poeme citite și re-citite, citate și re-citate, să recomande ideea că o poezie se poate scrie o dată și încă o dată, rămânând în aceleași granițe (gratii), dar zburând de fiecare dată altfel, chiar dacă zborul ei compune o lume pe hârtie. Multor antologii de acum nu le scapă aproape nimic, ele cuprind toate volumele și toate poemele apărute anterior, dintr-o acribie a celui ce-și (re)construiește principiile, nu cu violență, nu cu răzbunare, ci cu un spirit al prezentului și al viitorului, într-o formă nouă, a unor conținuturi vechi. La fel procedează și Nicolae Băciuț, prezentându-și întreaga colecție lirică într-o altă haină, într-o altă lumină, adaptată evenimentului, ca la o expoziție națională, internațională. De obicei, asemenea inițiative sunt impuse de un proiect, de o dorință de afirmare sau, dimpotrivă, de o criză de creație, de personalitate, de răspuns primit din partea cititorilor. Și atunci, se schimbă ceva, mai apare o noutate, se mai umblă pe la „strategii” de supraviețuire. Este adevărat că schimbarea etichetelor, din când în când, înlocuirea ambalajului, o nouă prefață, un alt cuprins, alte culori, atrag și alți cititori. Chiar dacă am rămâne aceiași, știm că „nu ne scaldăm de două ori în același râu”. Dacă s-ar face antologia antologiei, pe criterii strict respectate, cum ar fi citarea unor titluri în mai multe cronici, trimiteri făcute în repetate rânduri la unele titluri - numitor comun pentru receptare, îmbrățișată de acord de către critici avizați (pentru că este evident că există poeme

născute, scrise în zodie norocoasă, ușor de reținut, și care cuceresc imediat, prin expresie, prin mesaj, directe), atunci rândurile s-ar mai subția, uleiul ar sta deasupra apei și concentrarea de idei ar fi pe măsura așteptărilor, în spiritul a ceea ce înseamnă o antologie, nu o colecție, deși acest din urmă termen

parcă adună mai multă pasiune.

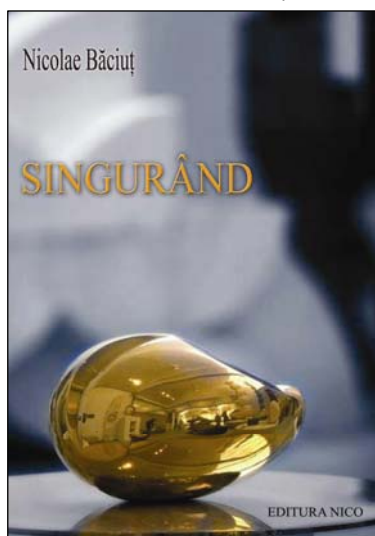
Împărțirea între antologii (prezentate selectiv) și culegeri de texte (exhaustive prin conținuturi) este o problemă ce ar trebui să-i preocupe, în principal, pe exegeți, critici, istorici literari. A antologa, dacă nu forțăm limba română, nu înseamnă a inventaria, a arhiva, în timp ce a colecționa sau a colecta tocmai cu aceasta se ocupă, cu adunarea cât mai multor exponate, de orice fel, în bătaia vântului schimbării și ne-uitării. Cât despre aspectul economic al cărților în raft, e mai util să cauți mai multe titluri într-unul singur și acesta să fie nou, proaspăt, care să ofere o altă dimensiune grupurilor din carte/cărți.

De fiecare dată când vorbim despre antologii, nu uităm să facem referință la colecția „Cele mai frumoase poezii” a Editurii Albatros. Astăzi, din păcate, editurile (exceptându-le pe cele câteva, cu nume sonore, unde managementul se face la standarde internaționale) nu dezvoltă conceptul de colecție, ci publică amestecat genuri literare diverse, stăpâne sau de graniță, poate din dorința de a reprezenta mai bine nevoia filosofică de poezie (die Dichtung) și adevăr (die Wahrheit).

„Anotimpul din colivie” e o antologie care se folosește de un subtitlu inspirat, „poeme nealese”. Așa stând lucrurile, am căutat să aflăm ce a mai rămas din ce a scris poetul până acum și am constatat că aproape totul e bine păstrat, e la adăpost, că volumul e o „colivie” cât un univers poetic într-un anotimp fabulos. Dar colivia este un obiect fragil, poate fi oricând deschisă și creează o falsă impresie de adăpost sigur. Din ea, poemele pot să-și ia oricând porția de zbor, de libertate. De fapt, poetul parcă și-ar lua în mâini poemele, ca pe niște păsări, și le-ar da drumul pe rând în aer, într-o clandestinitate acceptată, într-o

imagine senină, lipsită de egoism, de stângăcie, ca într-un gest care se bucură de prietenie, de joc, de nepăsare, cu gravitatea presimțită a unui demers de Sisif.

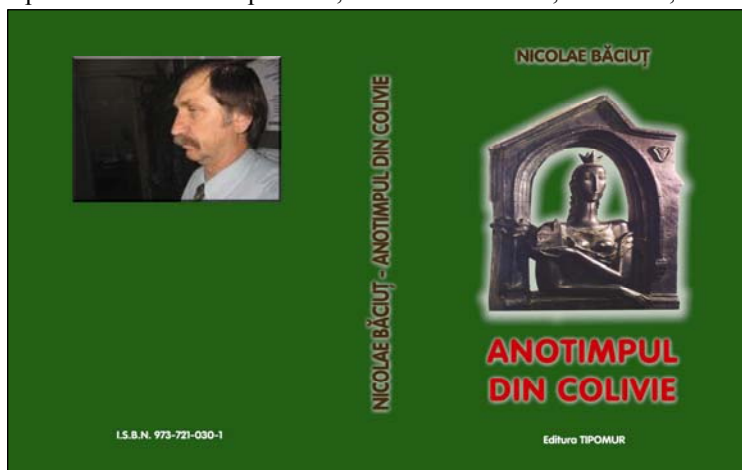
→

Nicolae Băciuț nu se dezice de nimic, poartă mai departe povara de foc, până la capăt, chiar dacă s-au adunat atâtea pagini.

Am vrut apoi să vedem dacă judecățile ce ne aparțin despre unele poezii au constituit prioritate și-n alegerea autorului. Am lăsat intenționat câteva poeme „neatinse”, din celelalte volume, să vedem dacă ele rezistă până la timpul unei antologii. Și ne-am bucurat să găsim trei respirații la care vom face referire în continuare: „Celălalt Nicolae” (într-un loc „Alt Nicolae”), „Însemnări la marginea orașului” și „Pleoapa lui Homer”. Într-un triumvirat al rezistenței prin ani, aceste creații au câștigat pariul cu nemurirea și din punctul de vedere al poetului, al criticului, al celui ce trăiește (în) anotimpul din colivie. Dar nu sunt singurele, desigur. O eventuală antologie de poezie românească modernă, așa cum sunt cele americană, germană, sovietică, apărute la Editura Dacia, ar trebui să țină seamă/ să dea seamă și poezilor care, chiar dacă nu trăiesc în Capitală, contribuie la imaginea generală a poeziei naționale.

„Anotimpul din colivie” este opera pe care a desăvârșit-o poetul, cu toate celelalte cărți ale sale închise, ca la un examen, e o teză pe care și-o susține cinstit, după ce a învățat tot, știe tot. E un candidat la nemurire și oferă în această carte suma celorlalte antologii (pentru că, până la urmă, orice carte de poeme e ca o antologie, spre deosebire de genul epic unde putem discuta despre operă numai ca o construcție pe picioarele ei). Din antologii rămân selecții de amintiri. În încercarea de-a prinde timpul în colivie, ca un copil ce aleargă pe câmp după fluturi, Nicolae Băciuț - poetul enigmă, poetul ne-liniștit, poetul-lacrimă, aduce acasă identitatea poeziei, culeasă atent, așa cum numai el știe să o păstreze. În demersul de a aduna rând cu rând imagini, gânduri, sentimente, Nicolae Băciuț nu poate păcăli, nu poate fi păcălit. Sinele este peste tot, veșnic treaz, nu se lasă abandonat decât în „celălalt eu”, în alter ego, ce-i poartă același nume biblic – Nicolae. Logica poetică e la fel de nesigură ca orice logică a sentimentelor: „Tu, Nicolae, de tine fug,/ ca de o umbră fără trup” reprezintă distanța necesară înțelegerii poetului, din interior, e o zbatere în zadar, e o luptă cu destinul implacabil. Apropierea și depărtarea de sine sunt mișcări pe care poetul le simte ca vitale, ca sursă de inspirație atât de generoasă, ca un „acasă” („home”) al poeziei. Retragera din ființă nu se face pentru multă vreme, pentru că „eu”, numit întreg, depinde de numele, devenit parte, soluție, prin sens, prin simbol: „dacă n-aș fi privirea ta/ din tine-aș vrea să mă rup.” Omul și poetul, umbra și ființa se suprapun, într-o înțelegere deplină, în consimțire, de înrăurire a unuia prin celălalt. Identitatea fizică nu rămâne departe de cea literară, ca un crez poetic, ca o neputință de a scăpa, ca o suprapunere de sensuri: „De tine fug și nu am unde/ sunt lacrima unei secunde”.

Poezia aceasta îl reprezintă pe poet, ca o ființă tulburată și tulburătoare, intrând în definiția universală, în creația majoră, în neliniștea generată de cuvânt.

„Însemnări la marginea orașului” prezintă punctul din exterior, urbea, îmblânzită, redusă la tăcere, devenind un reper în jurul căruia se învârtă poezia. Totul este ca-ntr-un cântec de des-cântec pentru binele din afara ființei, pentru cei la care ajunge glasul poetului. Grijă pentru decorul în care poezia să facă popas, pregătirea scenei pentru spectacolul lumii, liniștea, atmosfera din noapte creează confortul necesar intonării de sentimente contradictorii (aminti-rea, întrebarea, decăde-rea, neîncrederea, ade-vărul, absența, sensibi-litatea materiei), în timp ce „Orașul doarme cu capul pe un vers”. Imaginea triumfă prin relația stabilită dintre un substantiv colectiv, ora-șul (macrocosm, zgo-mot, glorie) și vers, metonimie a părții pentru întreg (micro-cosmos, liniște, renun-țare). Fragmentul reprezintă sanctitatea din cotidian, căderea în genunchi a ne-ființei, invocarea unei stări de normalitate, iertarea, vindecarea prin poezie.

În „Pleoapa lui Homer”, poetul spune: „Sunt mai bătrân ca mine”, viața și bătrânețea fiind unități de măsură acceptate ca succedane, la scară ireală, pentru vârstele poetului. Un registru de cuvinte simple acoperă alte valori, comprimate în noi sensuri: „la ce zi-i sunt dimineața?” Comentariul imediat ar scoate în evidență substituirea omului prin fenomen. Legătura dintre cuvinte poate fi descifrată, persuasiv, mai rămâne inefabilul fel de-a spune, ca și cum toate răspunsurile s-ar afla în seiful poetului.

Captivitatea, la Nicolae Băciuț, reprezentată de colivie, nu are sensul comun, de „loc închis”, pentru că acolo trăiește anotimpul cu toate frumusețile lui, spre el converg tainele acestui spațiu imaginar. Destinație poetică, anotimpul devine loc, abandonându-și sensurile temporale, pe care și le-a lăsat la ușa coliviei, ca-ntr-un ritual al pre-facerii, al unui nou început. „Anotimpul din colivie” e mai mult decât o antologie, prin vastitate (număr mare de pagini, de teme, de simboluri, o plajă însoțită de metafore și repetiții, de incantații și semne retorice), prin zbaterea imaginilor, într-o dinamică neobișnuită, de la vers la vers, de la poem la poem, prin scoaterea sentimentelor în față (trecerea timpului, zborul, sensul, non-sensul), fără desuetudine, cu gândul că ele vor dăinui mereu și, nu în ultimul rând, prin ospitalitatea „coliviei”, ca dispută între libertate și îngădire, între cumințenie și îndrăzneală.

Ce mai rămâne dincolo de antologie? Poate suma coliviilor și a anotimpurilor sporește și așa „corola de minuni”, de mister a lumii, a lumii poeziei.

ELENA M. CÎMPAN

Apa îngerilor

Scriitorul Valentin Marica, remarcabil om de cultură născut pe meleagurile bistrițene, la Zoreni, a trecut, de curând, pragul vârstei de 60 de ani. Prietenii nu l-au uitat, revistele literare din țară acordându-i ample medalioane aniversare. Însă, cel mai frumos cadou a fost al scriitorului Nicolae Băciuț, care i-a dedicat un întreg număr al revistei *Vatra Veche*. Citind portretele din *Vatra Veche*, m-am întâlnit cu spiritul creativ al unui om extraordinar, de care mă leagă, indirect, prietenia cu preotul Timoftei Găurean de la Agrieș. Apoi am poposit "La fântâna îngerilor", prin intermediul volumului editat de Casa Cărții de Știință. Poeme scrise în Țara Sfântă, acolo unde rugăciunea capătă putere maximă, acolo unde locurile au păstrat peste timp, de mai bine de 2 mii de ani frumusețea divinității. Valentin Marica ne poartă și pe noi pe aceste plaiuri ale Cerului, unde ceasornicul încremenește în așteptarea eternității. Acolo unde cuvântul capătă sfințenie: "Giulgiul cuvintelor se face abur". Aici ispita pălește, coada șarpelui fiind "strivită de fulgerul fricii". Lângă cununa de spini de pe Muntele Golgota, rugăciunea capătă alte valențe: Iartă-mi, Doamne, netezimea degetelor/ N-am frământat destul strugurii pământului/ până la luciul/ până la strigăt/ dar știu să arăt cu mâna spre cer". Se continuă în același registru religios, poetul fiind pătruns de tainele Minunii Lumii: "Vreau să-ți țin Doamne, lacrima de sânge/ sub cămașă/ Ți se cuvine răsufletul meu/ când văd cum se coace picătura de mir...". Tulburătoare sunt cuvintele: "Pironit în veșnicia ta/ nu voi mai plânge în somn/ Mă naște din nou tăcerea...". Lipsa graiului se transformă în scris, descoperindu-ni-se latura credinciosului, latura omului care creionează pe aripa îngerului puterea Cerului. Oboseala răstignirii gândului este estompată în momentul în care se vede minunea: "din pâine cresc naosuri". Pe stâncă de la Israel "roiesc vecernii": "Degetele mâinii cresc/ și cuvintele cresc/ în vârful clopotelor/ când, pe umerii monahilor, / vârtej e pânza deșertului". Prin penița gândului, cerul "se face poveste fără sfârșit", iar "Petalele ating marginea Lumii", spre un nou început. Moartea devine viață pe Golgota, Marica descriind cum nu se poate mai bine suferința. Dacă am fi fost și în vremea Răstignirii precum poetul, Iisus nu mai era pironit, ci purtat cu lauri: "În moartea Ta îmi aștern moartea/ În aura Ta visez să calc vâlul morții/ Aud cu auzul Tău/ Văd cu văzul Tău". La fântâna îngerilor, "Tremurul crucii, / în tremurul ochilor mei/ apasă iarba cuvântului". Aici apa limpede dă esența dumnezeirii, îngerii fiind cei care vindecă rana păcatului, cei care ne aduc pe calea adevărului. Numărând florile lumii, poetul se întreba cum era dacă crucea înțepea în mâini de îngeri? Calea magilor, pășunea apei, brațele cu snopi de îngeri, aduc iarba rară a

ultimului cuvânt, care era de la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. O poezie a Cerului, a Duhului Sfânt care aduce liniștea sufletească și frumusețea veșnică pentru cei care citesc volumul. O carte precum o predică...

Antologia "Ceasornic de lut" a poetului Valentin Marica, apărută la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca, este imaginea în oglindă a sufletului ajuns la șazeci de ani. O selecție cu cele mai frumoase din mândrele poezii editate de-a lungul carierei de Marica. Un fel de carte de

vizită în rime, un remember peste timp a creației: „Câtă pătrundere a dimineții/ în rariștea cuvântului/ când aprinzi ramul/ când rotunjești pământ de sub cruce”.

Cuvântul, embrion al sacralității, calea de mijloc între cer și pământ, între uman și divin, puritatea lumii: „Împart fărâma de soare/ Întâiul”. Rădăcina versului se deschide ca o fereastră spre zarea literaturii. E anotimpul în care „Zăpada se ridică-n altare”, iar „peste mantii de vânt/ mâna lui Dumnezeu/ împarte începutul”. O poezie a melancolicului, a sfințirii, a iubirii, o poezie... poezie. O cărare a metaforei în care „brazde de aburi înfloresc”, iar „pescărușii goi” sunt zâmbetul larg al chipului din duh. Când „ochii de pâine” luminează pe „mătasea zidului”, când viața vine

în iesle la „ușile împărătești ale unei margini de sat”, „sub vârtejul umbrei/ mâna arată că cerul e pasăre călătoare”.

"Țin sub braț liniștea de la ușa bisericii... / Ramul se încovoiaie peste acest autoportret, / tremurul mâinii preia murmurul rugăciunii, picură firele de pământ / ce i-au dat altoiului netezime, / picură în coapsele apelor..." , spune poetul, continuând în același registru: „ Prin crucea mâinilor, trece un cerb/ izgonit dintr-o dragoste”. Simbolul Crucii îl însoțește peste tot pe poet, care biruie prin semnul sfânt. Ziua se face cruce, iar cuvântul începe „să meargă/ încărcat de fluidul din stele”. Timpul „e zeu în sălașul secundeii”, iar poetul observă că are partea lui de cer. Viața se bate cu moartea, sfințenia cu păcatul, simbolistica fiind pregnantă: „Din ochii tăi a căzut coada șarpelui/ Sau e urmă de înger”. „ În rama cuvântului/ încremenește atingerea”, iar „Din cina cea de taină a mai rămas suspinul”. Șoapta, transformată în cuvânt, este venită din sângele divin: „Din rai/ n-am luat decât două frunze de aur/ punându-le/ în vasele comunicante/ ale unei șoapte”.

Duminica, cu potirul cununii de spini, este descrisă în parfumul cuvintelor, iar îngerul „îmi spune/ că apa ce curge/ e vecernie”: „numai poetul/ îți va dezveli umărul/ să-i crească iarbă pe stâncă”.

Valentin Marica este poetul format în universul în care fluturii coboară din cer cu bucuria silabei, cu cântecul de lebdă rostit pe acordurile arhangelului, cu poveste, mereu alta, a tainicei vieți.

MENUȚ MAXIMINIAN

Elena M. Cîmpan-zece de 10

Elena M. Cîmpan, președinta Societății Scriitorilor Bistrițeni, este un om a cărui viață este dedicată culturii. Atentă la detaliile literei, harnică și perseverentă pe drumul care i-a fost hărăzit, scriitoarea aduce cu ea, de fiecare dată când ne oferă o carte, un „altceva”, ca un reper pentru o nouă etapă din viața creatoare. Iată că 2010 ne prezintă o nouă carte, a zecea semnată Elena M. Cîmpan. De nota 10.

După ce ne-a purtat prin lumea poeziei, a prozei, a jurnalului de călătorie, a traducerilor, scriitoarea se impune și pe piața criticilor, prin volumul “Pe bază de lectură”, Editura Nico. Nu mai puțin de 28 de autori și 40 de cărți sunt recenzate de scriitoare. Însă nu în stilul clasic, ci prin filtrul omului care simte cartea, ca o simbioză perfectă între uman și cuvânt. Elena M. Cîmpan vine cu un text care el însuși este literatură. Interesant acest nou stil de a crea, fiind părtaș la bucuria altora. Deși cunoaște pe fiecare scriitor prezent în textele ei, Elena M. Cîmpan se detașează de prietenie realizând texte adevărate, pe baza a ceea ce e în carte, nu pe povești. Dintre bistrițenii prezenți în volum amintim pe Grigore Avram, Nicolae Băciuț, Ana Berengea, Dorel Cosma, Icu Crăciun, Cornel Cotuțiu, Melania Cuc, David Dorian, Emil Dreptate, Georgeta Măluțan, Menuț Maximilian, Andrei Moldovan, Bogdan Moloman, Dumitru Munteanu, Victor Știr, Alexandru Uiuu.

Formată în școala ieșeană, Elena M. Cîmpan este, fără îndoială, o voce avizată în domeniul critic. Scriitorii care vor fi semnați de ea vor fi înscrși pe lista unui critic care, cu siguranță, și-a făcut vizibil deja „condeiul” în literatura română.

Prin aceste scrieri, autoarea le-a mulțumit, în mod original, celor care i-au dăruit cu noblețe o carte. Un cadou prețuit de scriitoare, care declară că se bucură de reușita fiecărui coleg. Și o credem pe cuvânt, din moment ce își întinde mâna cu prietenie prin text, prin cuvinte care emană iubire, talent, perseverență... Elena M. Cîmpan este, din punctul nostru de vedere, una dintre puținele voci avizate ale bistrițenilor, în domeniul criticii.

Șarpele de vânt

În mitologie, șarpele este animalul totemic, ocrotitorul casei. Se spune că fiecare gospodărie are la talpa ei un șarpe, care apără oamenii de cele rele, de fărmece și blesteme. În același timp, șarpele este simbolul vindecării și în farmacie, dar și simbolul răului. Să ne amintim de toiagul din biblie ce se transformă în șarpe, de veninul acestuia. De viclenia lui în rai.

Ajunsă la al cincelea volum, poeta Ana Zegrean ne propune o meditație asupra metaforei „Șarpe de vânt”,

Editura Nico 2010. Adică vicleniile șarpelui se pot răspândi în cele patru zări prin acest vânt, dar, în același timp, pot fi nimicite prin puterea cuvântului. Pentru asta se luptă în versuri Ana Zegrean, pentru biruința Luminii într-o lume plină de durere. În prefață Nicolae Băciuț subliniază opțiunea autoarei pentru respirațiile lirice scurte, pentru caligrafia delicată a unui inventar fundamental de sentimente.

Întâlnim o lume în care: „se agață cântecul în copac/ lutul frământă/ visul de mâine/ din coapsa dimineții/ clopotul respiră verde”. Un univers în care firul de iarbă îngenunchiază, „tăcerea strivește/ sufletul orb/ păsări schiloade/ caută memoria oglinzii”. Un peisaj plin de vipere, șerpi și cârțițe, precum apocalipsa: „crește limba viperei/ în scutecul mugurelui”. Cerul e nimic și el: „Doar o zdreanță de cer/ a rămas agățată/ în spinii privirii”. Imagini șocante, la care mulți dintre noi nu ne-am gândit niciodată: „se prăbușesc mănăstiri/ limbile strâmbe/ ard crucea răstignirii”. Există totuși o speranță: „sămânța lunii/ crește/ întoarcerea în țărână/ pe marginea ferestrei/ aripa îngerului/ bate pulsul astral”.

O luptă între viață și moarte, între bine și rău, între pesimism și optimism, care lasă să se întrevadă și suferința poetului și nădejdea lui în alte vremuri mai limpezi, când: „mâini clopot/ peste acoperișul lumii/ ocrutesc stele/ în podul cu fân/ îngeri descântă/ leac pentru suflet”. Albul se intersectează cu negrul, când avem de-a face cu „tot mai multe cârțițe” și cu „Păsări fără pene”, care „scurmă haotic născocind alte dureri”, când aflăm că „și spinii sunt frumosi/ în taina nunții/ când despletii de rouă/ prind aripi”.

Ajungem în aceeași poezie să vedem că „șerpi pe asfalt/ înfioară carnea”, dar și că „femeie și prunc/ culeg flori de măr”. O alăturare care „sperie”, o poezie de esență tare, în care „tăceri sufocante/ îngenunchează zâmbetul”, iar firul de iarbă

descântă ochiul. Bindecuvântarea vine odată cu primăvara: „un har divin/ picură cântec/ la streșini de rouă/ primăvara.../ „cu moartea/ pe moarte călcând”/ aflăm nemurirea”. De Paști, când „spre Golgota/ înfloresc macii/ soare ucis/ până în al nouălea ceas naște/ „lumină din lumină”. Poeta își așează frământările pe foaia spovedaniei: „între două ploii/ dă-mi, Doamne,/ surșul curcubeului”. Când „mii de cârțițe/ în clopotul nopții/ scurmă stele”, salvarea vine de la apa vie, a izvorului care „aruncă lacrima peste șapte pietre”, în timp ce „urma cerbului/ descântă iarba”, știm că „e ora când Dumnezeu/ se privește-n oglindă”.

Un tablou imun: „i-am ascuns chipul/ în munții de gheață/ unde nici suferința nici ura/ nu trec dincolo”. Poezia Anei Zegrean răzbate dincolo de lume, prin sabia care taie precum bisturiul în carnea vie. O carte de maturitate, cu vers adevărat, netrucat.

MENUȚ MAXIMILIAN

„Când se retrag iubirile...”

În fine, o scriere cu pronunțat caracter autobiografic, în care „materia” inspirației - parcursul unui destin artistic de excepție - nu cunoaște cosmetizarea, ci, dimpotrivă, este tratată la „cumpăna dintre răs și plâns”, în marginile adevărului, în temeiul credinței că „timpul” autorului („și nu numai...”) „a fost ca un rău necesar”. Experiența - în principal aceea acumulată de-a lungul a șase decenii în spațiul scenei, platoului de filmare sau catedrei universitare - a lui Constantin Codrescu (n. 5 septembrie 1931), mărturisit „pribeag prin viață” sa, un (ideal) serial pentru o peliculă de lumini și umbre („tenebre”), sursa amintirii („corn de vânătoare”, vorba lui Apollinaire), dând cep (re)trăirilor adesea contradictorii în plan psihologic, îngemănare de „clipe de nemăsurată bucurie”, încărcate de „temeinice adevăruri (...) unice”, cu sesizarea faptului că „umbrele răului au copleșit partea de bine”, concluzie lansată atunci „când se retrag iubirile”, cele evocate și legate nemijlocit de identitatea sa civilă și socială.

Structurată în două mari capitole, cartea „Pribeag prin viața mea” vol I, Editura „Beta”, 2009) reconstituie drumul devenirii personalității, jalonând cu momente în măsură a marca determinant stilul de viață, „dorită profesional corectă, lucidă”, de receptare și aplicare a cutumelor de comunicare familială și socială în cheie pozitivă. Însă, ceea ce s-a întâmplat în timp a lăsat semne de întrebare asupra raportului dintre aspirație și realizări, dintre capacitatea de exprimare în termenii existenței diurne și ai randamentului, de unde și o anume insatisfacție necenzurată a personajului central. În „Gânduri și făpturi” accentul se pune pe mediul familial, centrat în jurul cuplului Codrescu, autor al autorului, un teleormănean și o moldoveancă, stabiliți inițial la Huși, „goniți” apoi în capitală de „evenimentele dramatice de la Jibea - Vâlcea (1940, înainte); pe anii formării (Colegiul Sf. Sava); urmează „începuturile”, cu angajarea în corpul de ansamblu al Naționalului, la îndemnul regizorului Sică Alexandrescu, ulterior „încadrarea” (atestată de Zaharia Stancu) la prima scenă dramatică a țării, odată cu rolul de debut în „Așa s-a călit oțelul”; perioada de studii (liceu și Conservator, o vreme în paralel), cu mentori de talie înaltă (Aurel Ghițescu, Aura Buzescu, Vlad Mugur, Alexandru Finți); detenția tatălui („exploator”!); viața intimă (mariajele); Teatrul Armatei, cu „epurări”; consacrarea în film (Ghiță, hangiul din „Moara cu noroc”); Teatrul Tineretului, alături de Olga Tudorache, Leopoldina Bălănuță, Tudorel Popa, Ion Marinescu, Vasile Nițulescu, Dinu Ianculescu, Dumitru Furdui; catedra la IATC (UATF); Teatrul Mic etc. În „Nădejdi și dezamăgiri” se panoramează activitatea prodigioasă (de la 1977 încoace) a omului de teatru, total, recunoscut ca atare de critica de specialitate, publicul spectator, forurile cultural-artistice și administrative, sau rareori la superlativ (model de competență, perfecționist, autoritate managerială, colegialitate, generozitate în munca

pedagogică); perioadă de „avataruri” semnalate selectiv: șef de catedră la Institutul de Teatru din Tg. Mureș; director la Teatrul „Maria Filotti” - Brăila; regizor la Teatrul „Ion Vasilescu” „Valahia” - Giurgiu; ctitor și coordonator al Secției Române a Teatrului de Stat Sf. Gheorghe („Andrei Mureșanu”) și, după '89, profesor la universități particulare, regizor și actor... „cu bucata” la instituții de firmă, semnalând sprijinul dat de Victor Ernest Mașek și Ion Carmitru („în spiritul unei corecte colegialități”). Activitate, nu de puține ori, obstrucționată, în fel și chip, de marionetele suficienței în plan social și profesional.

Cu sufletul în palmă, marele artist, în culegerea de interviuri „33 pentru totdeauna” (Ed. Astra, 2009), atrăgea luarea-aminte asupra declinului în arta dramatică, a interesului scăzut al generațiilor noi față de instruire și de rostul educațional al teatrului, în prelungirea sentinței lui Th. Gaultier la trecerea Styxului de către clasicul în viață (mijlocul veacului 19), Chateaubriand: „Se duc bătrânii și tinerii nu mai vin!”. Și ce argument în stare a valida asemenea concluzie poate aduce autorul, mai convingător decât fișa de creație anexată în finalul acestui tulburător exercițiu de memorie afectivă? Argument adus de un talent comensurabil cu acelea ale înaintașilor și contemporanilor care au scris pagini de istorie în teatrul și filmul românesc.

VICTOR BIBICIOIU

“Latona1969” de Daniela Voiculescu

“Latona1969”, volumul de versuri al Danielei Voiculescu, se deschide cu numele lui Nichita Stănescu și al lui Artur Silvestri. Cartea le este dedicată acestor doi scriitori, oameni “care nu mai mor...” și are în debut și la final câte un poem din volumele “Necuvintele” și “În dulcele stil clasic” ale celui dintâi. Lucru normal de altfel, dacă avem în vedere mărturisirea autoarei: “Sincer, eu mi-am dorit foarte mult să devin poetă. După ce am citit din opera lui Nichita Stănescu, m-am schimbat enorm. Mi-am dat seama că trebuie să rămână ceva minunat în urma mea. Trăirile poetului ardeau în inima mea! Asta mi-am dorit și eu să fac... Să trăiesc în alte inimi!”.

“Am ales lumina”

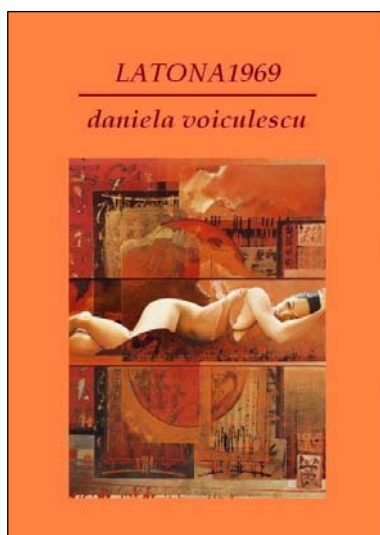
“crucea mea va semna fiecare pagină... cu/suflet nepieritor!” ne anunță Daniela Voiculescu, astfel că “Latona1969” devine cartea unui sacrificiu permanent, dar și al puterii de a transcende dincolo de tot ceea ce este perisabil, trecător, pământesc. Tema iubirii este prezentă și în acest volum al Danielei Voiculescu, pentru că numai iubirea poate oferi puterea de a depăși prezentul, teluric, astfel că poemele ei sunt adevărate romanțe, ode închinată celui mai frumos sentiment uman. Ea este cea care a “ales lumina, buchetul de trandafiri, multicolor, al unui înger!”. Iubirea devine un ideal pe care poeta luptă să îl aperse de cei din jur, incapabili să îi înțeleagă sufletul.

“Topazul mystic”

Dragostea înseamnă și durere și decepție, iar durerea și decepția îi oferă poetei inspirație, o influențează. Iubirea se amestecă mereu cu visul, cu inefabilul, devenind o mască, o “acoperire” pentru singurătate. “trebuie să deslușesc durerea care mă fulgeră, tunetul care se apropie, topazul mystic pus să țină locul curcubeului...” Figura celui iubit este înconjurată de tristețe, durere, depresie. El face parte din trecut, din amintiri. Portretul lui nu este realizat în detaliu, ci se reconstituie din evenimente, momente, gânduri, crâmpie de vorbe din trecut. “te subțiezi, iubirea mea albastră... într-o noapte de cerc! departe de versul meu căzut tot pe agonia toamnei!” Metafora toamnei, ca simbol al sfârșitului, iese în evidență. Acest anotimp este în consonanță cu trăirile interioare ale Danielei Voiculescu – “voi muri zâmbind, pe taste, pe porți, prin lumea hârtiei, la volanul secundelor, numărând tăcerile... și toamnele...” Sau “ne prinde toamna iubind tristețea stranie și dulce a unei umbre de flamingo.”

“Începe toamna”

Chiar dacă tristețea își face loc în versurile Danielei Voiculescu – “am rămas cu salcia din fața blocului... să

învăț filozofia suspinului adânc” – fiorul optimist prevalează. Dragostea pe care o cântă poeta este senzuală, împlinită, senină, frumoasă. Sentimentul erotic este unul fericit, luminos, în care sunt evocate amintiri. “mi-a trecut spaima.../speranțele s-au întors”, afirmă autoarea, și vechea încredere luminoasă în dragoste revine. În versurile Danielei Voiculescu cadrul este sumar, doar schițat, evocat din amintiri. Natura simte trăirile poetei, iar toamna rămâne prin excelență, anotimpul ce o marchează definitiv – “începe toamna, sfârșitul” sau “prima zi de toamnă mi s-a așezat pe inimă, fluture mic, galben, asemeni unei șoapte care-ți promite iubire...”

“latona1969... visează!”

Dragostea Danielei Voiculescu este directă, elementară, și așa cum afirmam mai sus, amestecată cu visul. Pentru că, poeta însăși declară: “latona1969... visează! sau speră! nu am să las toamna să moară de singurătate, de durere... există atâtea povești în roata soarelui! voi fi inelul cu rubin al dragostei, sclipind în ciocul corbului – voi fi idealul, înflorind sacrificiul.”

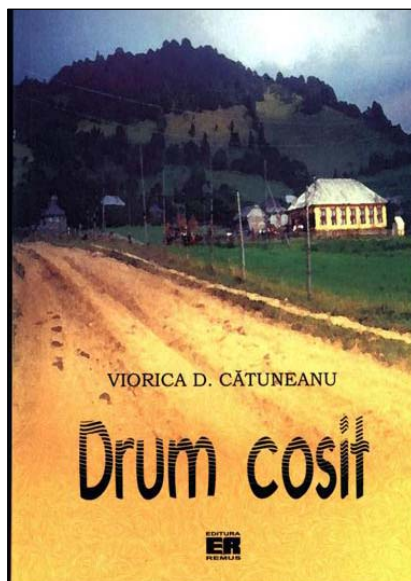
OCTAVIAN CURPAȘ

Phoenix, Arizona

DIN DE NEAMUL POEZIEI

Viorica D. Cătuneanu face parte din neamul Cătunenilor, concentrat în aproximativ cincizeci de familii, purtând numele Cătuna (de la un cătun?) și așezat în locul de pământ numit Poiana Cătunenilor, aproape de Ilva Mare, județul Bistrița-Năsăud. De aici s-a inspirat regizorul Ovidiu Georgescu în realizarea filmului documentar „Învingătorii”, povestea unor trăitori, opt frați, toți bătând spre suta de ani, departe de lumea dezlănțuită, „vecini cu ogrăzile cerului”.

Născută în acest colț de rai, la 21 ianuarie 1943, Viorica D. Cătuneanu a fost învățătoare, apoi profesoară, a scris mult, a publicat puțin, a debutat în revista „Familia” din Oradea în 1967, a mai semnat și în alte reviste sătmărene și bistrițene, iar acum s-a întors unde a copilărit, în poiana Cătunenilor, și a publicat, la Editura Remus din Cluj-Napoca, volumul de versuri „Drum cosit”, care este un frumos început literar. Lectorul cărții,

profesorul Sever Ursa, notează în „Cuvânt de întâmpinare”: „Viorica D. Cătuneanu trăiește așa cum scrie și scrie așa cum trăiește. Și cum gândește. Cu sinceritate și cuceritoare în credința creștină. Versurile ei curg cu limpezimea izvoarelor.”

Sunt femei ce-și poartă frumusețea prin lume.

Dar sunt unele femei ce rămân frumoase și acolo unde s-au născut, la sat, cu trăsături ce atrag la orice vârstă. Din categoria liricului nefardat face parte poezia Victoriei D. Cătuneanu. Versul ei umblă pe drum de piatră, desculț, cu răni pe drum proaspăt cosit, aspru, fără să se mai gândească la declarații nichitastănesciene: „...dacă te-aș prinde-ntr-o zi/ și ți-aș săruta talpa piciorului/ nu-i așa că ai șchiopăta puțin, după aceea,/ de teamă să nu-mi strivești sărutul?...” Astfel de pedanterii și declarații de salon sunt departe de poezia de dragoste din „Drum cosit”, unde senzualitatea e resimțită până în firul de iarbă, în bobul de grâu: „Când iubitul meu/ Va ajunge/ Un lan de grâu, / Eu îl voi măcina/ Grăunte cu grăunte/ Fiindcă voi fi/ Cea mai supusă/ Moară de vânt”, iubirea fiind încorporată obiceiului veșnic de a fi alături unul de celălalt.

Pentru că nu-i posibil ca un singur poet să scrie toate poemele de referință ale omenirii și pentru ca repartiția să fie cât de cât echitabilă, poezia Vioricăi D. Cătuneanu inspiră foarte multă încredere, rezervă de procedee artistice, prospețime de imagini, sentimente transmise cu măsură. E bogată în simplitatea ei. Nu e o poezie perfectă, dar tocmai în aceasta constă farmecul ei, însuflețirea de care dispune. De-atâtea ori poezie bine scrisă, corectă, clară, dreaptă, rămâne rece, fără vibrație. E tehnică și atât. E ca un bloc de marmură frumos cioplit, dar asupra căruia nu s-a abătut suflarea, aripa, căldura. Viorica D. Cătuneanu scrie cu emoție poeme valabile în timp: „Odată, bunicul a luat/ pe umăr dimineața/ Iar pe celălalt, o coasă.../ Și așa a plecat ca să taie/ Vara până la rădăcină/ Și s-o adune, pe rând,/ În căpițe.// Din nebăgare de seamă,/ Și-a cosit drumul/ Și n-a mai avut pe unde/ Să se întoarcă acasă” (*Drum cosit*); „Pământul poartă/ Nume de duminică/ Și Dumnezeu/ Se roagă/ Lui Dumnezeu.”

Nicolae Manolescu scrie în „Viață și cărți”: „niciun profesionist nu descoperă vreodată o carte mare, de care să nu fi avut idee. Amatorul sau adolescentul au, în schimb, acest privilegiu. Descoperirile, dacă sunt, ale criticului, reprezintă experiențe ciudate și profunde ca un amator, ca un adolescent, însă descoperim, și profesioniști fiind, fragmente de cărți care ne-ar fi plăcut să fie ale noastre.” Unele dintre poemele lui Cătuneanu corespund grilei lui Manolescu și sunt demne de colecția „cele mai frumoase poezii”: „După ce și-a ascuns/ Caietul într-un nor,/ Bunica a mai aruncat pe zare/ Câțiva copaci, / Apoi a asfințit încet/ Dincolo...// Cu o inserare mai târziu,/ Bunicul a pus amintirilor/ Tâmpile de cenușă/ Apoi și-a așezat cuminte/ Mâinile pe piept/ Ca să-și apere/ Lumina din suflet.” (*Înserare cu bunici*)

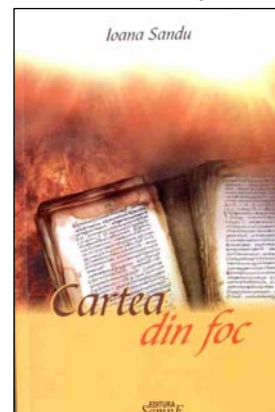
Folosind teme din viața de zi cu zi, poezia Vioricăi D. Cătuneanu e zidire din temelie, e pornire la drum drept, e bună rânduială, e simplitate înțeleasă, e credință și iubire. Viața și moartea sunt elemente ce bucură și înspăimântă în același timp:” Viața e o poveste/ Pe-o pagină de pământ,/ Iar când pagina se-ntoarce/ Gândul moare-n necuvânt” (*Definiții*). Deși poezia e un lucru care vine de la sine, poeta nu pierde din vedere aspectul ei mineral, sensibil și universal: „voi trece dincolo desculță, hoinară/ Ca dorul tânăr de-o noapte...Voi trece dincolo săracă și clară/ ca luna tânără de-o noapte./ (*Dincolo...*) Nesofisticat, ea vorbește despre sine, nu se ascunde în spatele unor personaje inventate, descrie stări din biografia pe care o lasă moștenire. Universul ei liric cuprinde întreg satul românesc, înțele și în cheie livrescă: „La porți, copiii-s ca niște cuvinte/ Dintr-un roman de dragoste, nu demult citit.”

„Drum cosit”, prin imagine, prin simbol, prin descriere, anunță un volum ce miroase a poezie coaptă.

ELENA M. CÎMPAN

Mircea Eliade teoretizează că fiecare dintre noi parcurgem un drum inițiativ spre centrul ființei noastre, prin care intrăm în comuniune cu absolutul, liniștindu-ne, armonizându-ne cu universul printr-o stare chatactică.

Pentru Ioana Sandu (*Cartea din foc*, Ed. SemnE, București, 2009) starea aceasta de grație înseamnă moralitate, credință, extaz în fața minunii frumuseții naturii și peste toate poezia. Lirica autoarei devine, în momentele de grație, o incantație sau o rugăciune: „Trezește rostul bun / pentru aproapele trist / în mare rătăcire, / îmbracă-mă în cânepa credinței / a vremii cu îndurare, / scutură trupul / de spaimile cu bătaie profundă, / lasă-mă ca hrana bucuriei / în puterea odihnei pe care o cer / în fiecare zi. Amin.” (*Rugăciune*)

Uimirea în fața miracolului înfloririi copacilor produce un fel de pasteleri puternic spiritualizate, marca Ioana Sandu: „Înfloresc vișinii, / cerul stă în livadă pe cartea de ajutor / cu stele și hrană pentru cei topiți / de uimire // necuprinsul este ca și limanul copilăriei, / se scurg minunile fragede / se vântură cuvântătoarele / în jurul coroanei, / vine dansul în dreptul grădinii / veste bună pentru cei ce joacă iubind // iată bucuria, dar ce bucurie / sare pe tufe, pe arbori, pe gene, / orizontul este o goană de inimi / se merge copil printre oameni.” (*Iată bucuria*)

În această împletire dintre uimirea copilărească, trăirea sacralității naturii și smerenie constă specificul autoarei. Majoritatea poeziilor Ioanei Sandu vizează tema menționată: *Nuanțe calde, Înseninare, Poem cu magnoli; Minunița; Privilegiu; Tablou fugar; Cântările serii; Trece cuvântul; Colțul negării* etc.

Simfonia culorilor, impregnate de puternice conotații psihologice, adaugă un plus de sensibilitate pastelurilor: „Galbenul curge-n albastru / cu aripi de spirit // portocaliul întinde roșu / în mai multe nuanțe”. Galbenul reprezintă spiritul curat, albastrul puritatea celestă, iar roșul e focul primejdios al iubirii.

Descrierile de natură se împletesc cu stările sufletești și cu secvențe ale alegoriei vieții (tregerii timpului): „Până la mare / ecoul muntelui se împietrește / cu fiecare revanșă, / te liniștește râul - / idol mărginit de statui, / (...)/ pădurea dispare, devine dorință, / câmpia te urmează / te soarbe cu foame, cu sete, / te caută apusul de soare –,” (*Privilegiu*).

Altă temă obsesivă este arta poetică. Autoarea și-a descoperit menirea în scris. Lirica are efect taumaturgic: „Am văzut frazele în vibrația întregirii / de jur împrejur învăluite / cu stele, / le urmam vindecându-se / în pacea din casă, / m-am bucurat când s-au salvat / de cutezanța notițelor pe genunchi // miroase a răsărit / dispare imaginea vechiului tipar, / se lipsesc în curgere sacră / vocale, consoane, / lucrarea neimplinită cândva / grăbește esența mai sus.” (*Mai sus*)

Inspirația este un dar divin. Începutul poemului este încrâncenat, textul începe să se scrie pe sine, oarecum autonom, apoi autoarea țese textul, împlinindu-l: „În

camera unde se stă în genunchi / litere desperecheate se duc, se întorc, / nu au curajul să înceapă lucrarea pe brânci, / ar fi țesătura magică / în dorința teribilă să se vadă în fața ferestrei // așteptând clipa de har / când imaginarul se înclină pe umăr / și bate însemne în mai multe firide / cu frânturi de simboluri, suferă până se vede sfera / înspicată spre infinit.” (*Țesătura magică*)

Drumul orb și Strigare cu părul acoperit aduc în poezia Ioanei Sandu prospețimea revoltei: „mers haotic / ca și când zeci de trenuri trec pe deasupra / cu marile spitale suspendate / golindu-ne de vii în clară prăbușire” sau „S-a întunecat simțirea, / a zăngănit trecutul / cu flăcări pe morminte.”. Magia scrisului înseamnă foc, iar cartea renaște din flacăra ca pasărea Phönix: „strălucirea văzduhului alege magia / pentru cartea de foc, / o scapă din flăcările / în care s-a deschis singură - / nu a explodat în apogeul luminii.”

Ioana Sandu este o poetă originală, lirica ei suavă se constituie dintr-o împletire de șoapte, zvonuri, vibrații, culori, blândețe, smerenie. După părerea mea, autoarea instituie un gen de pasteluri spiritualizate în care descrierile de natură, coborâte din exterior, se întâlnesc cu stările sufletești urcate din interior, în oglinda apei din fântâna poemului.

Cine bea apă din versurile poetei se simte mai bun.

LUCIAN GRUIA

Puiu V. Moceanu – prin București, “ÎN CALEAȘCA CU PUPEZE”

Îmbrăcat în FAETONUL CU GUȘTERI VERZI (Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2008) /1/ și purtând o pălărie cu boruri mari, Puiu V. Moceanu își plimbă în CALEAȘCA CU PUPEZE (Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2008) /2/ celelalte cărți ale sale: ALEGE RĂSUL SENATOR (București, 2009) /3/; ALEGE RĂSUL DEPUTAT (București, 2009), /4/ NUNTA CUVINTELOR (Ed. Rora, 2009)/5/.

La prima impresie, autorul pare un personaj bonom, șugubăț și plin de glume, care scrie epigrame și poezii umoristice. Cei care îl cunosc mai bine afirmă că posedă în cel mai înalt grad vocația prieteniei și într-adevăr, despre fiecare dintre ei a scris câte o strofă admirativă, reunite sub genericul “Ora de rugăciune” (revista *Climate*, Târgoviște). Un cercetător atent al cărților lui Puiu V. Moceanu va constata cu surprindere că autorul comite și poezii grave, având ca teme problemele majore ale existenței noastre.

Să prezentăm succint activitatea lirică a poetului Puiu V. Moceanu.

Maximele, care condensează sclipirea gândului până la fulger, constituie un domeniu predilect de manifestare: „În decembrie 89, ne-am eliberat sufletul și încătușat conștiința” /3/; „După evenimentele din Decembrie, nu mai mârâim, acum putem și să lătrăm” /3/; „Accizele nu impozitează prostia” /4/; „Șarpele încălzit la sân nu răcește” /4/; „VERDELE de Paris e apă chioară pe lângă ROȘU de Moscova și GALBEN de China” /4/.

Epigramele, cum e și firesc, vizează vicii general-umane: „Când te macină amarul / Îți stingi ofu cu paharul / Când te macină prostia / Degeaba dublezi tăria” „-Vrei să mă cucerești / nu-s cetate asediată /dacă-n euro plătești / îți dau cheia de la poartă”.

Menționăm două epigrame dedicate confracților scriitori: „Conu Iancu Ion Vale / Nu vede luna de „Vale” / De mutăm luna în deal / Îl vede pe Decebal” (*Lui Ion Iancu Vale*); „Om plin de bunătațe / sorbind alene din pocale / pe cel mic îl face MARE / scriind cronici literare” (*scriitorului Mihai Antonescu*)

Parveniților fanfaroni, Puiu V. Moceanu le dedică epigrame pe măsură: „Cu mercedesu-n urmă / Merge alene după turmă / Claxonând încet și rar / Șoferu e acum măgar (*Lui Gigi Becali*) /4/ „Nu și-a pierdut măreția / fapt recunoscut și de puicuțe / dar și-a pierdut bogăția / cumpărându-le grăunțe, (*lui Irinel Columbeanu*) /4/

Poeziile abordează o paletă largă a cărei problematică se întinde de la umorul caracterologic la tragismul existenței noastre de ființe muritoare. Iată un blestem oarecum argehizan, care ascunde o revoltă sub spuza căreia jarul încă nu s-a stins: „Pământul cu umbra s-a învelit / Ca să scape de anateme / Soarele arde mocnit / Bolta-i plină de blesteme. // Ninge cu bulgări de foc / Lacrimi nu mai am ce stinge / Blestem, soartă și noroc / Hora morții o încinge. // Oamenii sunt sentinele / Gușteri verzi cu ochi la pândă / Adun lacrimi să spele / Râsu ce-a rămas osândă. (*Blestem*) /1/ Într-o poezie autobiografică se reia aceeași temă a trecerii inexorabile a timpului: „Născut între două veacuri, / una cu dric și cai mascați / altu cu bufnițe / ce cântă-n podu bisericii / AVE Maria / Aștept ca bariera să scârțâie / să trosnească ca oasele morților / Când trece peste liniile vieții / să sparg becu roșu de la / semafor / Să pun-n opaiț / ulei verde / să ung cu păcura norilor / barierele timpului / ce are cruce / o șapcă de acar.” /2/ 2008

O poezie candidă, cu voit caracter naiv, provoacă un neliniștitor joc ontologic: “Noptile le trăiesc în rugă / zilele bob numărat / nu îmi ajung / să înalț ce am început / scară spre treptele cerului / să urce melcii la spovedit / furnicile la botezat / eu să ascult slujba învierii / la poarta iertării / unde zilele sunt toate duminici / negrul e alb ca lacrima cerului / umbrele nu au cocoșe / clopotul e baladă / toaca puncte între sărut / și rugă.” (*Neliniște*) /5/

Desigur despre textele sale cel mai exact vorbește autorul: „Mă bucur și râd, vicios și cinstit, onest și drept evit punctul, încondeiez virgula căutând noi cuvinte bolnave de iubire, puritate și inocență.

Întrât în gura lumii, mă bucur că sunt înjurat, pot să cânt aleluia, descântă tăcerea, legăna răsul, copil din flori pus pe șotii, luat la palme răde.

Prea tânăr ca să fiu bătrân la vârsta mea, mulți înainte!, freamătul cuvântului, ploaie scurtă și caldă e codrul meu de pită din care mușc și împart veșnicia iubirii. Nestatornic ca mine știu totuși să cer iertare gândului ce mă torturează când mint, atunci râd și spun adevărul” /2/

LUCIAN GRUIA

Autopsierea Labirintului

„Cavalerul de Frig” (l-aș numi cu această metaforă pe însuși autorul ei – Eugen Axinte) revine în peisajul liric actual propunând, încă o dată, o poezie necircumscrisă modei literare nici prin formă, nici prin conținut. Eugen Axinte pare să îmbrace mantia (deopotrivă sacerdotală și voievodală) a unui „Io” poetic care preferă aticismul limbii, cum ar spune Eminescu, și care, în această ipostază, rostește cu anume solemnitate, îndemnuri / porunci („zic”, „îți zic”) menite să conducă spre zonele arhaicului – cu sensul de ancestral, întru reafierea și reînșușirea tainelor, a „obârșiiilor demult apuse”, a „sintaxei unei limbi uitate” sau, poate mai ales asta, întru resemantizarea a ceea ce va fi fost cândva „crugul iubirii”: „Delațiunea zborului de-i cântec / singurătății îi vom duce zestre / memoria zăpezilor alpestre // crugul iubirii, rătăcit sub roata / timpului ce-i oaspe trecător / la viața unui stihuros atol.” (Vota sollemnna). Îndemnurile / poruncile – „Te-ndeamnă la abise, îți zic / și vei cunoaște taina / a tot ce-i nevăzut (Îndemn) sau „te-ndeamnă, deci, la umbre, îți zic / și-așterne-ți întru toate / neprihănită, slova” (Jertfire) sau „Te-ndeamnă-ntru-acestea, îți zic / doar vestigii de taină acum se arată” (Rod și înseninare) sau, încă, în același registru, „cu lumină te-ndeamnă, îți zic / în testimoniul iubirii” (Scrijelitorul) se constituie ca fir al Ariadnei menit să releve și să reveleze repere uitate ori neglijate fără de care ieșirea din labirintul ontologic (labirint oricum defunct, de vreme ce poate fi „autopsiat”) nu este posibilă.

Având ca motive recurente obârșia, cuvântul, tăcerea, lumina, somnul, albul, taina, dar și acvaticul primordial (acesta din urmă în diverse forme de manifestare – oceane, fluvii, izvoare, „ploi heraldice”, lacrimi, zăpezi sau – amintind de poetul din Lancrăm – „ape ale somnului”) autorul cheamă, invită la o reîntoarcere către „patria zeilor”, către un **ille tempore** în dimensiunea căruia ființa ar putea redescoperi „sintaxa iubirii”, s-ar putea regăsi / reevalua pe sine și, probabil, ar putea schimba „destinul unei porți închise memoriei” (**Imacula unui verb**). Refuzând blocajul în cotidian, în banalitate, în suprafață / aparență și prozaism, refuzând expresia licențioasă cultivată în zilele noastre cumva paroxistic, exasperat și exasperant (dacă ne gândim la Mihail Gălățanu și nu numai), expresie agreată de critica literară, vocea lui Eugen Axinte pledează aici pentru „încuvântarea neantului” continuând cu fidelitate un demers poetic anterior prin care propunea „re-naturarea pulberilor”.

Eugen Axinte se recomandă printr-o poezie care adăstează mai degrabă sub semnul ideii decât al emoției, o poezie cerebrală, ce dobândește pe alocuri ecouri și cadențe de poem în metru antic: „Nici când nu vei ști ce este o umbră / dacă nu vei însera lângă verbe... / chip nevăzut înflori-va-n sintaxe / neprihănite oceane vor bate în țărături / zidirea-ți” (Nici când). Resuscitarea ancestralului, a primordialului – singurul în măsură să

tezaurizeze esențe și repere gnoseologice valide, se produce inclusiv la nivel lexical prin expresia voit arhaicizată: „Astfel șezum. Am țintit întru facere. Întru cuvânt, iluminări închinat-am. Kephalii confereau întru înstrăinare. Noi, din isvoară, izbândeam la cunoaștere.” (Întru iertare). Pe de altă parte, se pare că există o ispită a încifrării textului căreia poetul nu-i rezistă. Doar aparent descinzând din ermetismul barbian, codificarea pe care o practică Eugen Axinte nu e de sorginte matematică, nu are ca temei „jocul secund”, ci mai degrabă un ansamblu de simboluri descinzând din și călăuzind spre rune („e calea ce sie-și înfrânge uitarea / și runa-și înalță-n lumină // aici încrusta-se-vor numai / flacăra,

șoapta și somnul” – în **Vedenie și vestală**) rune / însemne (în **Ecou** și cu varianta „alfabetul ascuns într-o stea” sau „vechi pergamente” în **Înfruntarea**), iar prin aceasta – către practici rituale străvechi, precrestine, apte să asigure o „repatriere” în lumea zeilor și, implicit, redobândirea dimensiunii divine a ființei, a îndumnezeirii pierdute.

Dincolo de labirint, stăruie luminile și se deschid „cărări nebătute” (așadar necunoscute încă, neexplorate) întru perpetuă întemeiere: „Rânduie-s cu limpidă urmă / luminile tale / ovații respiră-n aceste obârșii / și-n pulberi, de veghe-s cărări / nebătute... // Ci, vino! Întru acestea / zidiri să-nălțăm // să trecem prin apele somnului clipa / și-ntemeiere s-aducem acestor // nestinse iubiri.” (Întemeiere)

Accentele polemice sunt și ele prezente (cum se poate vedea în **Idolatrii critice** și **Întru iertare**), poetul, după cum spuneam, nu aderă la „rețetarul” literaturii de succes momentan și-i recuzează pe criticii și pe autorii care s-au înstrăinat de autenticitatea demersului creator („Reîncarnați în rele / în zophii și tenebre / neputincioși a ține, în vrednicie, pana / cântați la uși străine și-ngemănați întruna / doar strunele boemei și fagurii / rușinii” – **Idolatrii critice**). Eugen Axinte nu zăbovește însă prea mult asupra acestor aspecte care țin de contingent și intră sub incidența lui Chronos. Rostul adânc al poetului este, desigur, altul, vegheat de Kairos, și acel rost se află anume într-un **Legământ** cu valențe profetice: „Ci, iată, vom bate-n aceste lumini / pecețile somnului, fi-vom / asemenea roadelor // vom trece prin monice rune cuvântul / și vămi peste umbre vom trage // ovații lumivor în vise și-n cânt / de-o limpidă șoaptă noimite // nicicând nu vom pierde acest legământ / și flăcării-i fi-vom // ofrandă.”

DR. MIHAELA MALEA STROE

Pecețile somnului

Aici adăstat-am, sub fragede
silabisite tăceri...

Învederate-s aceste lumini
cu memoria șoaptelor

ascultă cum cerne-n durate
un cântec și toate-s, iubirii
solie

pecețile-s noime și crug
și, umbrelor, anima-și cerne

al tainei cuvânt.

Dacă ai fi ...

Dacă fluviul acesta ar fi o epopee
tu ai fi curgerea unui manuscris
ce zămislește obârșii

viața ta ar respira într-un verb
neprihănit, încât chipul și memoria ta
ar dura într-un cântec

întocmai exilului ce mistuie infinitul
tăcerile oglinzi-vor îndoielile tale –
iubirile săvârșite în slava roadelor

și lucrurile, toate, se vor sfii
vor deveni vise în viața
poemelor.

Imacula unui verb

Toate-s de-un fel cu uitarea
ce mistuie absurdul –
verbele noastre reinventate
în imponderabil

acestea-s doar imaginea unei specii
dezgustul unei taine, destinul
unei porți închise memoriei

și, întru toate, aceste mângâieri
peste obârșii demult apuse.

Ecou

Doar pe tine te-așteaptă, fertile
ploi pe falezele lumii
doar tu cutreieri un verb ostenit
de alfabetul ascuns într-o stea
îngăduită nemuritoarelor aripi
târcolind un cutremur

un naufragiu se strecoară în vise-ți
zidind o nouă luptă

iubirea-ți încumeți, învolburată de cântec
peste nunți ancestrale

tu reinventezi porți adormite
în calea unui tainic eres, te așterni
în pagini de demult desfrunzite

ești un ecou, rătăcind
în apele somnului.

Clepsidră

Ei și întoarsă
dându-și vrere
negând neantul în rostirea-i

intimități de aripă, în sine
cuprinsu-i zbor să-și lepede-n
ruine

dimensiune încă necurmată
purtată-n spectrul cochiliei sale
de-un vag eden al clipelor
nătănge

ea naște și renaște
zidindu-i vămii

vamă.

Întunericului, lumină

Cândva fost-am lumina fertilă a
iubirii Tale

iedera s-a întins peste verbele noastre
agonizânde, în lacre

deșertul întinde-va dară
dezamăgirea acestei sintaxe peste
acante

nicicând muzica ce ni s-a dat
nu va mai naște
temeiuri.

Acestea-s, tăcerii, doar gravitația
unei umbre, de noi locuită

dincolo, poate, decapitat
sicomorul va naște-ndoieli
se va îndoii de neant și de
vise

fiece cuvânt fi-va un rechizitoriu
fiece lumină fi-va suspinul

unui sângeros alfabet.

(Din volumul *Autopsierea labirintului*, în curs de apariție).

Darie Ducan - Poeme inedite

Liniște distrasă

Să-nveți să umbli cu pași de bibliotecară
Prin viața mea. Cineva citește la porii mei ca la mese
Și nu vrea să fie deranjat. Masa suflă și dă foaia,
Altfel uită să răsfoiască, luat de un gând și
neînapiat ca o carte.

Serile

Stăm serile și bem pahare lungi cu lapte
Ca să părem determinism al dimineții ce va fi.
Este că suntem mari? Este că suntem cinici?
Pentru tine, ca să te scot din seară am băut cele
băute.
Pentru tine m-am drogat cu înotul celui ce nu
vrea să se-nece.
Dimineața dacă bem lapte e o copie.
Îl așteptăm acru ca pentru realismul de a ți se
arăta
Unde e cuierul când ajungi într-o casă străină.

Niciun cântec

Niciun cântec nu ți se mai cuvine,
Niciun mod de a întreține gheața deasupra lui.
E soarta oaselor să nu poată patina până nu mori,
Carnea de pe ele gheața ar topi-o.
Ai exact atâtea cât să hrănești toți câinii,
Ai exact atâtea cât să rămâi la prieteni.
Când mori ai rămas la prieteni și nu știi la care,
Te latră covrigul din coadă c-o gaură mare.

Copilul

Copilul s-a numit Babel și
Nu și-a înțeles niciodată dinții de lapte.
Degeaba i-au explicat cei mari că într-o zi îi vor
cădea,
El le-a căzut lor. Cei mari n-au rămas nici copii.

Măcel

Măcelul e furnirul celei mai frumoase mobile,
Măcelul e cel mai fin, uneori scriu la o masă
Și nu știu pe cine să iert, pe ucis sau pe viu
Și apoi înțeleg că m-aș putea angaja în dicționar
dezosare
Să mă împartă Moise-n ce pier și ce rămân,
Măcelul e furnirul celei mai frumoase mobile,
Măcelul e un lemn de cireș cu menstre scuturate
înainte.

Limitrof precis

Acupunctura ninge în sacâz curat,
Tu stai întinsă întru această lume
Ca și cum ai da un edict filosofic
Între a trăi fiecare bărbat ca sânge
Cu rujul lăsat de femeia sa pe-o țigară
Și un Dumnezeu ce fumează din noi.

Istorie

Cuvântul pește cu silabe de icre îl tac
Din fruntea până-n talpa ta și văd cum cu
nedumerire
Se iscă sub solzi un pod de casă.
Și praf și șoareci și ecou mocnit,
Acolo mierea albinelor nu se unește cu apa.

Suzana Fântânariu, în atelierul
sculptorului Doru Covrig, Paris, 2006

IOAN MATEI

COPYRIGHT

(Fragment)

- Hai, gata, în cinci minute dăm drumu'!

(Locul este aranjat, pe masa de protocol se află coliva, vinul, sticla cu coniac, fursecuri, două pachete de cafea. Laurențiu și domnul Vișinescu se așează la masa prezidiului, ceilalți pe scaunele din public, la fel și cei doi de la minister. Gelu Segărceanu și-a fixat camera și așteaptă să înceapă. Preotul se află la masa de protocol și rostește o rugăciune, în timp ce cădelnițează)

Preotul BĂLĂIȚĂ

- Și sfințește, Doamne, mâncarea aceasta, și binecuvintează, Doamne, băutura aceasta.

(Apoi trece și cădelnițează către public, ajunge la masa cu cărți și rostește și acolo câteva cuvinte și cădelnițează cărțile)

Preotul BĂLĂIȚĂ

- Și le dă lor, Doamne, spor la învățătură, și ajută-i să găsească cuvântul Adevărului și darul înțelepciunii. Doamne miluiește, Doamne miluiește, Doamne miluiește! Că sfânt și iubitor de oameni, Dumnezeu ești, și ție mărire și slavă înălțăm, în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, Amin!

Preotul BĂLĂIȚĂ

(Șoptit, dar categoric)

- Gata, se poate începe!

LAURENȚIU

(Se ridică în picioare. Discurs)

- Stimați invitați, doamnelor și domnilor, știm de ce ne-am adunat aici, mă bucur că suntem împreună și putem să-l cinstim din nou, așa cum am făcut-o an după an după Revoluția din 1989, pe marele sculptor român, Constantin Brâncuși. Eu nu spun mai mult, vă voi prezenta în partea a doua a manifestării noastre, comunicarea științifică cu titlul „Brâncuși, încotro?!”. Acum îl rog pe domnul profesor univ. dr. Eusebiu Vișinescu să-și facă datoria. Ah, să nu uit! Salut prezența între noi a domnilor de la Ministerul Culturii, cărora le mulțumesc pentru sprijinul acordat și îi asigur de toată ospitalitatea noastră. *(Către Vișinescu)* Domnule profesor, vă rog!

(Între timp, în public se mai adaugă 4 -5 persoane, spectatori)

Profesorul VIȘINESCU

- Doamnelor și domnilor, mă bucur să vă transmit salutul meu, aici, în Orașul Luminilor. Îmi revine, de asemenea, onoarea de a prezenta cartea domnului conf. univ. dr. Laurențiu Toma – sper că la anul veți fi profesor! – „Constantin Brâncuși sau verticalitatea luminii?”.

(În timp ce vorbește, camera trece spre publicul plictisit)

Dacă ar fi trăit, și veți vedea că nu exagerez, vorbim totuși de un geniu, Brâncuși ar fi împlinit astăzi 134 de ani. Pentru domnia sa, pentru Bădia, cum îi spunem noi în Gorj, mai tânărul meu coleg și-a dedicat acești ultimi 20 de ani, dânsul fiind, între pușinii brâncușologi care există în țara noastră, cel mai dedicat și mai îndreptățit să vorbească despre Brâncuși. Pentru că, iubiți invitați, și asta nu-i o coincidență, distinsul nostru coleg Laurențiu Toma nu este altcineva decât fiul lui Constandin Toma,

am spus Constandin și nu Constantin, nepot de soră al lui Bădia Brâncuși.

(Publicul aplaudă)

Ceea ce ne va povesti domnul Toma în expunerea sa, și, de fapt, întreg acest studiu strâns între copertile acestei minunate și valoroase lucrări, „Constantin Brâncuși sau verticalitatea luminii” este o mare și frumoasă surpriză, o premieră mondială.

(Iarși aplauze. Profesorul Vișinescu își slăbește nodul cravatei, se șterge pe față cu o batistă. Către Laurențiu) Domnule profesor, vă rog!

LAURENȚIU

Doamnelor și domnilor, e pentru mine, simultan, o bucurie dar și o mâhnire ceea ce vă voi prezenta astăzi, aici.

(Desfășoară în față niște hârtii cu arborele genealogic al Brâncușilor, pe care le flutură către public) Cercetări aprofundate în bibliotecă, dar și pe teren, în Hobița și împrejurimi, demonstrează fără tăgadă, că pe Bădia îl chema Constandin, cu D de la Dumitru, și nu Constantin. Am aici dovada, în toată zona noastră, la aceea vreme mulți copii se botezau așa. Trebuie să spunem adevărul, iubiți invitați, Bădia nu ne-ar ierta dacă ar ști că noi continuăm să-i pocim adevăratul nume, cel pe care l-au purtat bunii și străbunii noștri. Nu trebuie să perpetuăm în secolul 21 o eroare pe care, hai să admitem, a scăpat-o un notar beat ori puțin alfabetizat.

(Aplauze din public, bravo!)

De 20 de ani studiez această problemă, nu doar că am scotocit adânc în timp, dar am cercetat cu osârdie toată zona; neamul nostru e plin de Constandini, unul nu e Constantin. Mă bucur că mi-a revenit mie onoarea de a face lumină în acest caz, însă nu pot să nu mă întristez că de atâta vreme s-a multiplicat în lume un neadevăr.

(Camera spre public, domnul Pavel către preot)

Domnul PAVEL

E remarcabil, asta schimbă complet perspectiva!

(Preotul pare deranjat de observație și îi face semn să-l asculte pe vorbitor)

LAURENȚIU

- Abia de-acum încolo, iubiți invitați, putem vorbi de adevăratul Constandin Brâncuși. Mă văd obligat, și dator în același timp, ca odată ajunși în țară, să înregistrez adevăratul nume la OSIM, ca marcă sau cum se spune acum, ca brand național. Din drepturile de autor obținute, și vor fi niște sume considerabile, vă asigur, vor beneficia copiii talentați din toată Oltenia noastră. Cred că și Bădia ar fi făcut la fel!

(Aplauze puternice din sală. De pe masă cad câteva „colonite”)

Secvența X - Mică recepție la stand

(Lumea se află în picioare, unii au pahare în mâini, alții au cartoane cu colivă, mănâncă, beau și discută. Doamnele Paul și Vișinescu servesc cu colivă, îi îndeamnă „Sil vu plé” pe cei prezenți)

Doamna PAVEL

(către Lucian)

- Luciana dragă, pregătiți cafelele!

(Luciana și Cameliu intră în cabina din stand. Luciana pune filtru de cafea, Cameliu o pipăie prin spate, o înghesuie într-o latură a cabinei)

LUCIANA

(Tandru, dar și ușor iritată, cu voluptate)

- Lasă-mă, nebunule, lasă-mă!

CAMELIU

(Îi desface sâni, o pipăie cu o mână între picioare, o sarută)

- Hai, dragă, să-ți arăt Turnul Eiffel!

LUCIANA

- Ha', mă Cami, vezi cum ești!

Domnul PAVEL

(deschide ușa și bagă capul)

- Copilași, gata cafeaua?

(Îi vede în „acțiune”, își pune mâna la gură și se retrage rușinată. Camera pe grupul care se ospătează, apoi pe domnul consilier Pavel care vorbește cu preotul Bălăiță)

Domnul PAVEL

- Părinte, n-am mai văzut așa ceva, sunt totuși la prima mea ieșire. Dom'le, au occidentalii ăștia niște catedrale, poți să întorci TIR-ul în ele!

Preotul BĂLĂIȚĂ

- Să nu exagerăm, domnule consilier! *(Preotul, doct)* Dacă ne uităm înapoi în istorie, vom găsi și explicația. Domnul meu, sute de ani popoarele occidentale au avut colonii peste tot și au cărat de-acolo toate bogățiile pământului. Nu s-au dat în lături de la jaf și exploatare, au spoliat cât au putut. Și sunt exemple cu miile în acest sens, dacă mă înțelegeți.

(Preotul vorbește cu gura plină, mâncând din colivă)

Asta în timp ce noi, românii, n-am asuprit pe nimeni, n-am trecut cu un metru în curtea vecinului, n-am luat un ac de la niminea. Vedeți dumneavoastră, aicea-i diferența *(apoi iritat)* Să închidem subiectul, nici nu vreau să mă gândesc!

LAURENȚIU

(trecând pe la fiecare grup)

- Doamnelor, domnilor, gata, strângem tot, într-o juma' de oră ne vedem la mașină. Azi avem cumpărături, dimineață, valea către țărișoară.

Secvența XI - Interior microbuz în mers

(Camera vine din spate, trece pe chipul fiecăruia, toți sunt obosiți, unii dorm, alții admiră cumpărăturile. Stelian stă pe un scaun în exterior, pe culoar și bea dintr-o cutie cu bere. Lângă el, doamna Vișinescu, domnul Vișinescu doarme cu capul rezemat de geam)

STELIAN

(băut și ușor obraznic)

- Doamna Vișinescu, o știți pe aia cu vișine...! *(Râde!)*

Doamna VIȘINESCU

(Îl lovește colegial peste mână, râde și ea ușor jenată)

- Hai, dom' profesor, fiți serios, sunt sigură că e capcană! *(Camera se mută înapoi cu 2 scaune, pe Luciana și Cameliu, care au auzit „bancul”)*

CAMELIU

(șoptit, către Luciana)

- Vi-și-ne futem?

(Râde jucăuș, Luciana îl lovește peste față.)

Laurențiu stă pe scaunul ghidului, în dreapta mai sunt două locuri libere. Se întoarce și îi face semn lui Stelian să vină lângă el. Stelian vine, se așează, Laurențiu îl bate cu mâna pe picior)

LAURENȚIU

- Professore, atenție la mine, dacă vrei poți să și notezi, eu zic că nu e nevoie, am totul în cap. Dăm la o parte povestea cu colonitele, n-am pierdut nimic, omul ăla ți le-a făcut gratis, undeva am greșit, dar nu stăm acum să analizăm cauzele. Am în schimb ceva de milioane, asta sigur o să meargă, practic nu avem cum să dăm rasol. Încă o dată mare atenție. Dispunem de televiziune, la Infinit TV avem intrare liberă și oricum și ei sunt în rahat, ce le propun eu o să-i salte și-o să le umfle conturile.

Deci, ajungem acasă, tipărim în prima fază un milion de bilete răzuibile de TVBingo. Și-acuma: pe fiecare bilet se va afla desenată Masa Tăcerii și cele douăsprezece scaune. Masa și scaunele vor avea aceeași culoare, adică avem pe un bilet, dau un exemplu, masa roșie și scaunele roșii, pe altul vor fi albastre, apoi verzi, maro, draci-

laci, înțelegi. Ei, și-acum urmează chestia.

Pe semicercul din partea de jos a mesei și a fiecărui scaun, prin răzuire, cumpărătorul va descoperi literele alfabetului, dintre care numai două majuscule; vor fi puse aleatoriu, dar nici un bilet nu va conține alfabetul întreg. Și ca să câștige, fiecare va trebui să cumpere mai multe bilete – le dăm simbolic, la un pol -, în așa fel încât, condiția noastră, din majusculele găsite pe minimum zece bilete să poată fi format numele Constandin Brâncuși. Biletele se trimit în plic închis pe adresa redacției, câștigătorii vor fi anunțați în direct, prin tragere la sorți, pe Infinit TV. Premiul întâi – un Logan, premiul doi – o sufragerie, premiul trei – un scuter. În plus, cine reușește să adune zece bilete câștigătoare și are și norocul să dea peste un set de aceeași culoare – lucru aproape imposibil, unu la un milion șanse -, câștigă Marele Premiu, un Mercedes. Premiile nu ne costă nimic, facem barter de publicitate, tipărim reclama produsului pe dosul tichetelor.

/ Sfârșit /

(Scenariu pentru scurtmetraj de ficțiune, după povestirea Drepturi de autor, de Ioan Matei)

Foto: Suzana Fântânariu, “Zilele, una cu una...”

Starea prozei

Fatalitatea cifrelor

Făcutul bagajelor era o problemă, contratimp, se micșorase parcă și valiza, mai rămăseseră niște șlapi – să mă bag în ei ori nu, că vorbește lumea?... dar nici picioarele nu duc ca odinioară... dileme. La ora fixată ies pe coridor, mai trec și alții... Lucian nicăieri. Îl sun, abia răspunde, cică e la camera 303, a făcut niște relații, un etaj mai sus... când a reușit? În fine, fixăm întâlnirea finală în hol.

Apare într-un târziu, însoțit – doi tipi fără culoare, dar sociabili, veseli, aș zice... numai că timpul trece, mai trebuie și să predăm camerele... formalități.

Remorchez trolerul prin hârtoape la vale, se mai adaugă și alții cu bagaje... pasămite ne înmulțim pe parcurs. „*Haidem la haltă*”, se îndemneau navetiștii localnici, *că-i mai ușor acolo de urcat în tren*”... i-am auzit la fix.

Ne-am bulucit cu toții în soare, pe pietrișul dinaintea căsuței cantonierului, se auzea cum scrâșnește balastul – nerăbdătorii făceau pași.

Trenul – deja plin, ce noroc să-l prindem, că era unul pe zi.

M-a ținut un ceferist de haină, pe coridor, altfel mă dădeam de toate cele. În gara târgului, ce să zic – bătaie pe scări, mai demontaseră unii și banchetele, să nu se poată șede pe ele.

Peisajul patriei – cel știut, mai niște construcții vandalizate, câte un pod cu restricție de viteză, ceva terenuri pricăjite... pârloagă și proiecte neterminate pretutindeni.

E, dar ajungem acasă, de data aceasta grosul călătorilor a coborât la haltă, am descins comod în gara principală și hai să luăm tramvaiul, să revenim la serviciu, să dăm raportul.

Lucian, cu cei doi invitați – nu și nu, că ei iau autobuzul și se abat la domiciliu, să se primenească, să-și lase bagajele.

Iau tramvaiul 1, să mă ducă până în centru, că de acolo, îmi zic, schimb ușor mijloacele de transport în comun. Valiza? A, valiza am lăsat-o la mesagerie, am păstrat numai plasa cu mărunțișuri, că mă grăbeam.

Dar tramvaiul cotește pe linia lui 2, dincolo se făceau reparații. Mă dau jos și socotesc să traversez pe lângă Abator, iau șasele și merg în Soarelui, de unde mă descurc eu.

Tramvaiul – plin ochi, erau locuri dar se întinseseră pe ele niște colorați cu ditamai papornițe... cică marfă de import.

Hopa! Controlul, vezi cum se cară clandestinii în partea ailaltă, dar mai erau și acolo păzitori... discuții, proteste. Când arăt biletul, controlorul, fără vorbă, îl desface – compostasem două.

După ce am coborât mi-am adus aminte că mai aveam abonament de serviciu valabil.

În sfârșit, iau treiul, asta mă ducea direct la unitate. Rulează puțin, apoi staționăm, cică e blocată linia.

Ca să vezi cum întârzie omul, mă resemnez.

Dar vatmanul, tip adevărat, o ia pe scurtătură, naiba

știe cum, depășește alte două tramvaie, dezmembrate, un tractor cu fier vechi, niște căruțe și uite că ajungem la cap de linie. Fericiți!

Când să urc pasarela, iacătă-l pe Lucian cu musafirii la remorcă. Să moară de răs, c-am ajuns odată, măcar că eu o luasem cică de-a dreptul.

Și ne punem la coadă la intrare, unde se înregistrează cartelele. O grămadă de femei – pesemne era ziua lor, dar nu se mai grăbea nimeni, că școala de vară se deschide la opt.

„*Băi, profesore, bagă mare*”, strigă un mucos de vizavi... la plesneală, atunci observăm un afiș mititel, scris de mână, pe geamul portarului: „*Grevă Spontană Începând Cu Ora 10*”. Veritabilă revelație, ne demobilizăm, doamnele mai circumspecte, că ar fi o farsă, pretexte, dar încotro apucăm? Totuși, să pontăm, că salariul e pe ore-fund, scuzați! Așadar, adio curs de perfecționare, oricum era mai mult gargară... atunci grăiește unul Gigel că este o anexă a cantinei în spate, au cafea și langoși pentru plătitori, mai fac bucătărelele un ban neimpozabil.

De necrezut câți pot să încapă într-o săliță, poate două duzini de consumatori ciotcă la mese... comenzi suprapuse, pretenții... totuși, lume veselă, mai socializăm oleacă, doar suntem în turneu... iar Gigel, tip sonor, prinde să ne împărtășească experiența sa de crescător de curcani, soiul Uriaș, minim 30 de kilograme bucata, cât un miel... o afacere nemaipomenită, dacă te pricepi.

„*Nu-i adevărat ce rentabili pot să fie*, zice povestașul, *decât porci, cu cocină ecologică și găleți de lături, pe ăștia i-am crescut în magazie, am luat douăzeci de pui, fortifiante, nutreț de fabrică... toți albi, creșteau un kilogram la două zile, apoi mai repede... și deodată chelesc. Degeaba râdeți, au rămas fără pene, ca-n palmă, cum să-i mai vând? O fi boală, paraziți? Merg la veterinar, plătesc consultația și mă întreabă ce suprafață le-am alocat... cică densitatea e prea mare, creează alergii... la curcani, auzi, douăzeci de sensibili în pielea goală, că sunt delicați, ce să le mai faci? Am rezolvat pe plan intern...*”

E prea puțin zis că se râde, are loc o reacție generală de isterie... dar și figura lui Gigel contează, un tip mucalit, ce n-a știut nimeni, așa-i dacă stăm cu nasul în vizuină.

Intră oarecine și anunță că s-a încheiat greva. Un vaiet prelung se ridică din săliță:

– Cotuu și pișcotuu!

MARIAN DRUMUR

Interviurile lui Marin Mincu – dialog peste timp, testament literar (I)

După ce-am formulat astfel titlul incitant, nu într-o doară, ci foarte serios, e bine de știut din capul locului ceva – nu intenționăm să speriem chiar pe nimeni. Marin Mincu n-a dezmoștenit, n-a jignit și n-a bârfit pe niciun confrate din lumea criticilor sau a artiștilor în interviurile pe care le-a acordat. N-avea cum. N-avea putere, nu decreta el cum se schimba canonul literar.

Volumele în care i-au apărut interviuri sunt: *Textualism & Autenticitate (Eseu despre textul poetic, III)* – doar în partea finală fiind incluse cele acordate în anul 1985 lui Marcel Pop Corniș și Taniei Radu, iar în anul 1989 lui Grigore Mărășanu –, *A fi mereu în miezul realului* (carte exclusiv alcătuită din interviuri) și *Cvasitratat de/spre literatură* (un fel de testament literar din 2009, apărut la Paralela 45, în a cărui primă parte sunt incluse aproape toate interviurile date de Marin Mincu).

În interviul intitulat foarte fericit “Mereu în miezul realului” pe care Tania Radu l-a obținut în anul 1985, imediat după ce avusese loc debutul din anul precedent al romancierului M. Mincu (*Intermezzo*, Editura Cartea Românească), i se cere acestuia să explice de ce anul 1984 a fost socotit unul al romancierilor-critici (simultan cu *Intermezzo* apărând *Un burgtheater provincial* de Livius Ciocârlie și *Caiet pentru...* de Alexandru George). Mai este întrebat ce anume a adus nou în structurile narative față de romanul “mimetic”. Dialogul nu-i deloc “incomfortabil”, pigmentat doar spre final cu unele “opțiuni necanonice și verdicte surprinzătoare”. Totuși, Tania Radu s-ar fi așteptat ca M. Mincu să polemizeze încă de la început cu N. Manolescu, în privința articolului parțial favorabil, scris de acesta cu ocazia debutului întreit a trei romancieri-critici. Însă Mincu propune condescendent și față de N. Manolescu un joc foarte captivant de-a oscilarea între două posturi asumate: aceea de critic și aceea de romancier. Oscilarea ochiului critic în propria proză fusese observată de Mincu operând ca o diseminare derridiană și în alte cazuri contagioase (ale “molimii romanului” în rândurile criticilor): Radu Ionescu, Garabet Ibrăileanu și G. Călinescu. Pus în situația să motiveze utilizarea predilectă (“moda” de dată recentă) sau inserarea comentată a “jurnalului” în compoziția romanească, M. Mincu răspunde: “Nu este vorba de o ‘simplă modă’, ci de o metodă a scriiturii autentice spre care s-au îndreptat spontan cei trei romancieri-critici.¹ Desigur nu numai ei, dar gestul lor are și o justificare teoretică; este aici o chestiune de continuitate a tradiției reprezentate de Ibrăileanu, Holban și Camil Petrescu. Pariul cu realul al romanului actual (ce

fel de **real**, iată o altă problemă pe care o las deschisă) pare că trece neapărat, sau că impune o ‘modă’ a jurnalului; se înțelege încă greșit noțiunea de **jurnal**, glosându-se, inutil, în legătură cu o falsă sinceritate exterioară a acestuia, dar **autenticitatea jurnalului** nu poate fi căutată dincolo de autenticitatea vieții, înțeleasă ca **pulsione scripturală**. Există o experiență directă a scriiturii în care instanța romanească se scrutează cu fervoare pentru a-și echivala **urma scripturală**, unica expresie controlabilă material a subiectului narant, singurul autentic”.²

În interviul “Poezie și... textualism” din septembrie 1989 (“România literară”) acordat lui Grigore Mărășanu, pe lângă aspectele apariției în Franța a criticii textualiste și ale reinventării la noi a acesteia printr-un alt sistem de analiză și referire la textul literar optzecist, criticul

de poezie încearcă o primă ierarhizare valorică în rândurile “textualiștilor” români – valabilă în mare parte și azi, chiar dacă Nichita Danilov este mult mai prolific prin romane: “Mizez mai departe, nu m-am dezis niciodată de ei, chiar dacă am devenit mai critic; numai că, așa cum am mai spus, aștept confirmarea lor **axiologică** în opere autonome. Poetul cel mai promițător dintre toți, cum am încercat să demonstrez și în *Eseu II*, mi se pare a fi Ion Mureșan, care întârzie semnificativ cu a doua carte. Poeți profunzi, de asemeni, sunt Liviu Ioan Stoiciu, Nichita Danilov și Traian T. Coșovei. Dar, de la un timp, am impresia că poezia cea mai autentică încep să o scrie poetele (citez doar câteva: Elena Ștefci, Magdalena Ghica, Nastasia Maniu, Mariana Codruț, Marta Petreu).”³

Profesorul și scriitorul M. Mincu doar constata, reacționa sincer când i se păreau lucrurile în neregulă. De exemplu, vorbește despre rolul său de moderator al cinaclului “Euridice”, iar în ipotetica sau năstrușnica postură de a-și provoca adversarii (chiar pe Nicolae Manolescu într-un rând) la un viu dialog, îi și invită la ședințele ținute săptămânal atâția ani, ca să mai ia pulsul tinerilor scriitori. Amfitrionul de la rotonda Muzeului Literaturii Române, Alexandru Condeescu, i-ar fi întâmpinat cu drag, de s-ar fi încumetat să apară, pe N. Manolescu și pe alți invidioși, care nu se împăcau cu ideea că tinerii Uniunii Scriitorilor au și după 1990 un cenaclu select. Dacă tot s-ar fi dus la acest cenaclu, pentru că oricum se laudă că a condus ori a moderat “Cenaclul de Luni”, atunci N. Manolescu ar fi putut să le teoretizeze măcar douămiiștilor un program estetic, fiindcă îi rămăsese dator vândut lui Marin Mincu, în legătură cu acela al optzeciștilor “textualiști”. Câtă vreme a ținut rubrica “Poezia tânără” la revista “România literară”, M. Mincu a girat din punct de vedere teoretic activitatea lor, le-a depistat programul estetic, riscând să i se interzică plecările în Italia, încă din prima parte a deceniului al nouălea. I-a propus și atenției scriitorilor din Europa,

¹ Intervievatul nu se referă aici, prin sintagma “romancieri-critici” la Radu Ionescu, Garabet Ibrăileanu și G. Călinescu, pentru că ei n-au realizat romane pornind de la jurnal, ci vorbește la persoana a treia plural despre el însuși, Livius Ciocârlie și Alexandru George;

² M. Mincu, *Textualism & Autenticitate (Eseu despre textul poetic, III)*, editura Pontica, (colecția “Hermeneus”), Constanța, 1993, p. 215;

³ *Ibidem*, p. 221;

pentru că dorea cu orice preț afirmarea scriitorilor optzeciști. În interviul acordat lui Eugen Bunaru, intitulat “Îi sprijin pe cei curajoși!” (*Orizont*, nr. 11, 18 noiembrie 2002), este interviuat de ce-l consideră pe N. Manolescu “lipsit de metode în abordarea textului poetic”, iar replica polemică pe care o dă este de-o mare consistență argumentativă și încă de mare actualitate – împotriva oricărei forme de amatorism în lumea criticii literare:

“Se întâmplă la noi că toți cei care n-au acces la «metodă» susțin că orice «metodă» e «revolută», ca vulpea ce spune că strugurii sunt acri fiindcă nu ajunge la ei. Probabil că vă referiți la o notă anonimă din *România literară*, în care ‘cronicarul’ se întreba dacă în cadrul ședințelor Cenaclului Euridice eu mă folosesc de «metoda textualistă» sau pur și simplu recurg la comoditatea impresionismului autohton. Depinde de situație și ca să se edifice îl invit pe ‘cronicar’ la ședințele Cenaclului.

Oricum, critica a evoluat enorm de la nivelul de oralitate al foiletonisticii și am constatat cu toții cât de ofilite apar astăzi cronicile manolesciene, lipsite de o **întemeiere** teoretică minimă. Important este să fi reușit să propui – cum am făcut noi – o interpretare nouă a literaturii care s-a scris în anii ‘80, iar dacă **metoda textualistă** se va dovedi «nerelevantă» rămâne să stabilească istoria literară adevărată, care în niciun caz nu mai poate să fie scrisă de gazetari sau de critici impresionisti. La noi, după G. Călinescu, nu a mai apărut niciun istoric literar «cu metodă» care să se încumete să abordeze competent literatura postbelică.”⁴

Eleganța invitației adresate lui Manolescu, ce fusese cronicar literar oficial până în 1989, n-a fost onorată, iar tinerii douămiiști păstoriți la cenaclul lui Mircea Cărtărescu ori cel al lui Mircea Martin nu s-au ridicat la nivelul și performanțele artistice ale scriitorilor noii generații MM (2000) călăuziți, lansați, confirmați de “Euridice”.

Dar mai întâi să vedem ce reprezintă pentru Marin Mincu un interviu. Tuturor acelorora care îi iau interviuri, indiferent de motiv (de obicei odată cu acordarea premiului Herder sau a celor patru italiene, înainte de-a primi, abia în anul 2000 și premiul Uniunii Scriitorilor), acest scriitor bilingv, român și italian, nu le răspunde decât pe-un ton amical, stenic, fără niciun fel de ezitare sau mânie, chiar la întrebările pe care câțiva le consideră foarte incomode. Dacă promițătorul critic din 1998 Cassian Maria Spiridon greșește titlul primei sale antologii de poezii, *Despre fragilitatea vieții*, încă de la prima întrebare a interviului ce-avea să apară în “Convorbiri literare”, Marin Mincu îl face să iasă imediat din încurcătură, afirmând că s-ar gândi să-și intituleze o

viitoare carte “Despre faptele vieții” – care sună a Plutarh: “trebuie să remarc, satisfăcut, că titlul aruncat de dumneata e mult mai bun (*Despre faptele vieții*) și chiar am să-l rețin, probabil, pentru vreo viitoare culegere de poezie. Bine ar fi să pot scrie un volum cu acest titlu!”⁵. Un caz mai aparte ar fi numai felul de adresare față de Doina Jela, care în interviul “Textul ajunge să expulzeze lumea” (rev. “Poesis”, decembrie 1994-ianuarie 1995) începuse cu un citat dintr-un articol, “Simulacrele

normalității” de Eugen Negrici, în care despre Marin Mincu se insinua neadevărul că ar fi printre “numeroșii critici” cu discurs foarte complicat care “au dezerat spre locurile unde [...] nu erau expuși direct presiunii proletcultului”. Doina Jela îi propune la începutul chestionarului – de parcă i s-ar fi comandat de către altcineva să-l provoace – o întrebare-comentariu, adică o acuză directă: de ce anume, prin textualism și semiotică, Marin Mincu n-ar fi “declarat un război necruțător degradării spiritului critic” (vorbele lui Eugen Negrici). Vom cita ultima întrebare retorică a lui Eugen Negrici – pentru că însăși Doina Jela îl făcea concomitent laș pe cel interviuat –, iar imediat răspunsul Profesorului Marin Mincu:

“ – « [...] Nu este exclus ca tocmai din cauza acestei «lașități» să se fi ivit și consolidat cea mai puternică școală interpretativă modernă, cu cei mai serioși poeticieni, structuraliști, hermeneuți, textualiști din această parte a Europei? ». Puteți comenta ideile afirmate aici?

- Întrebarea cu care începi dumneata este insidioasă și pe deasupra denotă și o percepție greșită asupra imperativelor constitutive ale criticii literare. Bănuiesc deja ce vrei să spui. Nu văd de ce ar trebui să mă integrez eu neapărat în observațiile sau în viziunea de altfel reductivă și bazată ea însăși pe o prejudecată, cum se va vedea, a lui Eugen Negrici, din care preferi să citezi. Ceea ce spune el este numai în parte, și de la mare distanță adevărat – și în plus este și o foarte pripită generalizare, departe de a da măsură exactă a fenomenului. Dar eu nu mă grăbesc, cum îmi sugerezi dumneata, să mă recunosc în ceea ce îți închipui că aș fi: un fel de «dezertor», un «laș» – și nici măcar la capitolul de «serios poetician, structuralist, textualist» etc. Această întrebare denotă cel mult că nu m-ai citit cu atenție. Eu nu știu, de pildă, cât s-a luptat E. Negrici cu proletcultul (pentru că el este, cum toată lumea o știe, un «poetician serios»), chiar foarte bun – și – *guarda caso!* – probabil s-o fi avut în vedere în primul rând pe sine când proclamă cele de mai sus), dar eu am purtat polemici la scenă deschisă în presă, cu unii dintre reprezentanții propriu-zis ai acestui proletcult, care denigrau direct și indirect valorile clasicizate ale literaturii

⁴ M. Mincu, *Cvasitratat de/spre literatură (A fi mereu în miezul realului)*, editura Paralela 45, Pitești, 2009, p. 265;

⁵ *Idem*, interviul “Prin căutări, dacă nu altcum, mă consider un postmodern”, din *A fi mereu în miezul realului*, editura Pontica (în colecția “Interviuri”), Constanța, 2001, p. 236;

române și schimbau mobilul ei axiologic într-unul de natură sociologică și politică. Chiar felul în care mă întrebă dumneata arată că ai o prejudecată de același fel, și anume că mobilul literaturii (și implicit, al criticii) este unul ideologico-politic. Această confuzie face ravagii și azi și de cele mai multe ori îi sancționează chiar pe cei care se declară scăpați de ea. [...]”⁶.

Tot interviul se transformă într-un savuros și profitabil dialog al Doinei Jela cu Marin Mincu, pentru că i se explică faptul că poetica, (post)structuralismul, critica textualistă, hermenutica și semiotica sunt simple instrumente de surprindere a fenomenului literar, încă din perioada comunistă, și nu scopuri în sine sau camuflări ale lipsei de reacție critică în ceea ce Negrici denumea “peisajul bolnav al literaturii române contemporane”. La data când Eugen Negrici semna acest articol, “Simulacrele normalității” (în “România literară”, nr. 18/1994), încă avea un prestigiu neatins. Însă M. Mincu avea să semnaleze imediat în presa literară că Negrici îi calcă pe urme lui Eugen Barbu, plagiind cu zecile de pagini prin anii '90, dintr-o carte străină. “Hoțul strigă prindeți hoțul.” Entuziasmată că n-a fost deloc dojenită, ci i s-a explicat pe îndelete de ce nu se simte un critic literar compromis sub comunism, Doina Jela îi va propune lui Marin Mincu în ultimele două întrebări ale interviului să i se confeseze asupra planurilor de viitor în urbea unde era pe-atunci profesoară la gimnaziu: “– Există în România o « școală » textualistă? Intenționați să construiți la Constanța o « redută » textualistă? Îi spun așa, fiindcă întreprinderilor dvs. li se potrivește acest vocabular al luptei, rezistenței, strategiilor armate.”; “– Intenția mea, propunându-vă această discuție, ar fi să alcătuim o carte de interviuri numită, să spunem « Constanța la 1990-2000 ». Vi se pare megalomană, narcisistă, provincială etc. această idee? Ce mesaj ați lăsa dvs. Posterității despre Constanța la 1990? Încercați s-o descrieți, deși, dacă vreți, puteți s-o și înjurați?”

Cameleonicilor adeversari Marin Mincu le-a răspuns întotdeauna ca un gentelman. În loc să păstreze la sertar ca atâția Agamiță Dandanache adevărurile dureroase ale elitei intelectuale, ca să șantajeze și să parvină pe unele poziții importante, el n-a făcut niciodată decât o politică exclusiv culturală, fără a avea nimic de ascuns în fața publicului și-a cetățenilor de rând. Ar fi putut și el să “revizuiască” poezia contemporană într-o veselie, precum Nicolae Manolescu, Mircea Cărtărescu, Alexandru Mușina, Eugen Negrici, dar a ripostat la acest curent nociv, apărut la sfârșitul mileniului tocmai pentru a fi scoși unii

scriitori din manualele de liceu (Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, Leonid Dimov, Nicolae Steinhardt – introduși abia în cel de-a XII-a, prin 1992). A ripostat când i-a văzut eliminați după puțin timp din canonul literar și introduși Caius Dobrescu, Simona Popescu, Alexandru Mușina, Mircea Cărtărescu. Marin Mincu le reproșează lipsa de onestitate celor care alcătuiau primele manuale alternative “Limba și literatura română” de liceu – Cristian Popescu, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Mureșan, Adrian Alui Gheorghe sau Ioan Stratan nefigurând nicăieri sub titlu informativ, măcar în paginile de bibliografie selectivă după care se creează îndeosebi modele artistice, încă din adolescență.

Controversa legată de înființarea cenaclului “Euridice” și obstacolele parcurse în desfășurarea ședințelor literare este legată, în mare parte, de problema spinoasă că și alții voiau să fie implicați în monitorizarea unui cerc literar bucureștean al Uniunii Scriitorilor.

Numai simpla reamintire a faptului că Marin Mincu fusese adevăratul teoretician al poeziei optzeciștilor de pe timpul “Cenaclului de Luni”, îi făcea pe conducătorii autodeclarați ai acestora să reacționeze și prin anii 1998-2000, când mereu alți și alți scriitori începuseră să vină în jurul său, la “Euridice”, fiindcă îi orienta artistic la fel de temeinic sau dezinteresat.

“Astfel, după fixarea fundamentelor prin *Ion Barbu - Eseu despre textualizarea poetică*, în 1981, am construit relieful concret al acestei **viziuni textualiste**, recitind toată poezia românească din secolul XX cu această perspectivă schimbată, corespunzătoare noului orizont de așteptare. Desigur că *Eseul despre textul poetic II*, din 1986, avansa pretenția – ca *summa* a efortului interpretativ nou – să constituie **un moment de revizuire a poeziei noastre postbelice**. Într-un fel, pentru cei avizați, acest impact real a avut loc, fiind marcat de

polemica dură din *România literară*, dintre mine și Manolescu, imediat după apariția cărții. De fapt, chiar în titlul «Critica poeziei noi», al cronicii sale, Nicolae Manolescu recunoaște explicit importanța metodei textualiste, chiar dacă mă ataca violent, acuzându-mă că nu aş fi acordat suficientă importanță promoției optzeciste. El știa că, față de anvergura angajării critice, acest pretext nici nu conta, dar l-a folosit cu abilitate strategică pentru a mă pune în adversitate neloyală cu componenții acestei promoții, despre care scrisese și el, lax, folosind metoda impresionistă tradițională. Simțind ‘asmuțirea’ mentorului (« tătucului ») lor de la Cenaclul de luni, mulți dintre optzeciști (în frunte cu Mircea Cărtărescu) au început să se dezică de textualism și de mine,

deși anterior, când se aflau în dificultatea omologării, se aciuiseră ‘glorioși’ în marsupiul ‘matern’ al acestui concept. Faptul că semnalasem, cu îngrijorare critică,

⁶ *Ibidem*, pp. 155-156;

spiritul nediferențiat și cam obscur al optzeciștilor, observând că prea puțini dintre aceștia își conturaseră un statut axiologic propriu, nu constituia decât un act firesc de pedagogie literară și nicidecum o dezavuare a unei promoții pentru a cărei identificare critică **inventasem o nouă metodă și articulasem programatic un posibil sistem de lectură** mai adecvat înaintării discursului poetic. Noua paradigmă textualistă, decelată de mine atunci (și nu după 1989, cum o face Gheorghe Crăciun cu mult aplomb teoretizant), în deplină autonomie (adică fără a mă erija în « tătucul » cuiva, cum îl numea Cărtărescu de curând pe șeful Cenaclului de luni), constituie, dacă vrem, chiar o **nouă legitimare estetică a întregii literaturi postbelice.**⁷ (din interviul luat de către Mircea A. Diaconu).

Limbajul folosit de către Marin Mincu, în interviuri sau în toate comunicările de prin universități, foruri culturale din țară – unde a fost invitat cu diferite prilejuri (lansări de carte, concursuri literare, simpozioane) – nu diferă nici față de limbajul cărților, cu o densitate ideatică rar întâlnită și o ușurință a exprimării invidiată de mulți confrăți literari. Nu găsim nici măcar un pasaj în care să fi lăsat să planeze vreo ambiguitate în cele afirmate. Pentru a răspunde și întrebărilor celor mai spinoase, M. Mincu își construiește de fiecare dată, în plan cognitiv, o strategie de rezolvare a situației. Fără să abată discuția, folosește minimum de cuvinte pentru a-și prezenta propriul său punct de vedere, chiar dacă lasă uneori să se întrevadă alte posibile subiecte arzătoare.

Demersul incitant de-a răspunde unor chestionare ori unor întrebări puse ad-hoc i se pare lui Marin Mincu cea mai bună testare a sincerității sale. Posibilitatea pe care o avea să intervieze el însuși pe anumiți critici, pe temuții săi adversari care îl bârfeau permanent, nu s-a concretizat, bineînțeles, din cauza faptului că fugeau precum potârnicșii din locurile unde auzeau că își va face apariția. La un moment dat, Gabriel Rusu, motivat de faptul că Profesorul se considera iarăși “tânăr” (adică foarte implicat în noile aspirații literare), îl întreabă perspicace dacă ar lua vreun interviu nu adversarilor, ci măcar unuia dintre “junii scriitori români” nouăzeciști sau douămiiști, iar la refuzarea glumeață a lui Marin Mincu simțim, printr-o aluzie fină, că n-ar mai avea în România pe cine să intervieze, pentru că-i încă nostalgic după modestia marilor scriitori români și a semioticienilor italieni, care-i vorbiseră mai înainte de la egal la egal. *Semiotica literară italiană* (carte de interviuri semnate de el), cele două antologii din Italia despre poezia României, scrieri din Eminescu, Eliade, Nichita, Sorescu, editate la prestigioase edituri italiene, constituie oricum singura carte de vizită a literaturii noastre peste hotare înainte de 1989: “[...] dar asta nu înseamnă că eu nu mă simt la fel de tânăr... Astfel, dacă ar trebui să-l intervievez pe unul dintre acești tineri, l-aș intervieva mai degrabă pe foarte tânărul Marin Mincu și l-aș întreba de ce nu se astâmpără o dată, lăsându-i în pace (o ‘pace’ destul de confortabilă!) atât pe liderii impresionismului, cât și pe optzeciștii textualiști, care nu vor să recunoască faptul documentabil că le-am fost « naș »...”⁸.

Lui Cristian Teodorescu, care-l interviează în 1994, îi explică de ce a fost premiat romanul său *Il diario di Dracula* (scris în limba lui Dante, pe atunci fără variantă românească intermediară, “Jurnalul lui Dracula”) în octombrie 1992 la Editura Bompiani din Milano și de ce marele succes la public duse la reeditarea cărții (care a avut până în 2000 trei tiraje în Pensinsulă), din păcate fără să se stopeze “scoaterea din cursa pentru premiul Viareggio”, adică mult râvnitul premiu național, care se acorda numai scriitorilor cu cetățenie italiană. Marin Mincu are prilejul să vorbească publicului român despre proza sa. Nu mai vorbește în calitate de critic literar, ci de romancier, semnaland faptul că este mult mai apreciat în străinătate decât în propria țară. De fapt, nu și-a rescris în românește multă vreme ambele sale romane “italiene”, *Jurnalul lui Dracula* și *Moartea la Tomis (Jurnalul lui Ovidius)*, tocmai pentru a verifica nepăsarea multor critici români pentru literatura scriitorilor plecați în diaspora, încă după cel de-al doilea război mondial. În corespondența lui Ioan Petru Culianu către Mircea Eliade întâlnim informația că Marin Mincu a fost cel care l-a ajutat pe primul, când nimeni nu s-ar fi încumetat, să plece din Italia în Olanda – de unde a ajuns apoi în S.U.A. pentru a-i fi ucenic până la moarte maestrului său.

Romanul *Il diario di Dracula* reprezintă un pariu făcut de autor atât cu cercetătorii din domeniul istoriei, cât și cu adevărata legendă a omului supranumit Dracula, mai ales în documente străine. Curiozitatea stărnită de premiera și comentarea critică foarte selectă a “Jurnalului lui Dracula” în Italia se menține și-n următoarele interviuri, pe care le-au luat Doina Jela, Ioan Buduca și Ioan Vieru – prilejuri în plus pentru alte mărturisiri despre romanul-jurnal. Subiectul epic ales de către M. Mincu a pornit de la amendarea cărții romancierului irlandez Bram Stoker despre “contele Dracula” din Ardeal. Observând faptul că “vampirismul” n-ar fi unul dintre “miturile noastre consacrate”, ci un simplu cadou ambalat frumos, la modul comercial în insulele Marii Britanii și ale Irlandei, imaginea personalității voievodului Dracula i s-a părut lui Marin Mincu nu numai deformată, ci clișată total în materialul fotografic fantezist al lui Stoker.

DRAGOȘ VIȘAN

Foto: Suzana Fântânariu, „Portrete cu mână, Expo personală de pictură și gravură la ICR Paris, 2006.

⁷ *Ibidem*, pp. 298-299;

⁸ M. Mincu, *Cvasitratat de/spre literatură*, p. 262;

Povești cu fata împăratului roșu

Perioadă de probă

Trebuie să topești un patinoar olimpic
să găsești un iezer
și să mă botezi
într-un ocean de sărutări – mi-a șoptit
iarăși azi noapte
o femeie tiptilă

privind-o mă gândeam dacă nu-și bate joc de mine
apoi mi-am dat seama că trebuie să o las să se apere

mi-a zis că cifra lunii de naștere
exprimă un mare potențial de relații sociale

o înțelepciune tandră ne-a făcut să scurtăm
ritualul de probă
ea deja se ascunde în cicatricea batistei de la piept
mizând mereu pe roșu
eu îmi joc cifra anilor cu același optimism proverbial
numai ea numai ea s-a ascuns atât de bine
în sufletul meu jucător
că nu o mai recunosc

vin adesea în cazinoul iluziei
bazându-mă pe intuiția propriei vibrații
dar nimeni nu a văzut-o pe fata împăratului roșu
ar fi și greu s-o găsești la fumători...

Bărbatul ce încă zâmbeste

Te iubesc
cu palma dreaptă
cu liniile vieții ei nevăzute
rătăcind prin șanțurile sincere din
linia destinului bătută de lumină

degetul mare te mângâie plat
fixându-se pe fotografie
apăs cu arătătorul pe nasul tău rece și strălucitor
deși e riscantă atâta împotrivire

Apoi te iubesc cu aceeași palmă
pe care a fugit ochiul tău fericit
o suprapun cât mai e timp
pe palma stângă să se bucure și ea

Mâinile nu recunosc de prima oară fotografia
și privesc inocente portretul mototolit
al bărbatului ce încă zâmbeste cuiva.

Trei feluri de iubiri devastatoare

Scriu cuvinte de dragoste
apoi le mângâi
până ce un zâmbet îmi sărută buzele.

Pun buzele pe coala de hârtie

și atunci le aud, cuvintele.
Pun mâinile la buze
și atunci le aud, mâinile.

Ceva mă face să mă opresc
în pragul unei iubiri devastatoare

și apoi, de când sărut eu atât?!

Captiv într-un vis

Îmi săruta mâna ce știe multe
fără să pot să mi-o retrag
nu aveam cum să-l previn
că nu e alegerea bună

mâna ce-mi atinse
fu cuprinsă de un uriaș căscat

acum suntem într-un uriaș acvariu
deocamdată închis pentru inventar

și el se bucură de parcă toată viața lui
ar fi fost captiv într-un vis.

Înalte trepte și rare

Greu urcam scara trupului tău
înalte trepte și rare
aveai scrise
găsisem pe-acolo toate cuvintele
rămase între noi
pe care nu apucasem să le înțelegem niciodată
cuvinte amestecate printre petale de mușețel și pelin
lămâiță și lăcrămioare uscate,
uite, șopteai, câte desmierdări am pierdut
fiindcă ți-e teamă de înălțimi

târziu ai înțeles că urcușul
ne omora cele mai frumoase
amintiri
că pofta de a regăsi clipele trecute
le șterge pentru totdeauna
pe cele ce ne-ar mai trebui

când ajunsesem în dreptul inimii
ai ales între mine și cuvinte
oricum ți-e frică de înălțime, mă consolai
pe când mă desprindeam de tine
prăbușindu-mă
m-am apucat cu disperare de pluta ce se formase
din ultimele tale cuvinte
când am încetat să plâng s-a văzut țărnul
și ele s-au pierdut repede în adânc

de atunci rareori mai visez cuvinte.

MONICA MUREȘAN

Intellectualul român în tranziție

1. Poziționări după 1989

Motivul pentru care imaginea intelectualului român în tranziție trebuie tratată și discutată ca un capitol aparte al evoluției imaginarului social românesc ne pare a fi justificat de lipsa unei asemenea dezbateri în spațiul public de la noi imediat după 1989. În plus, în comunism, existența intelectualului a fost privită în relație exclusivă cu sfera politicului. Mai mult, percepția publică după 1989 a continuat-o pe cea de dinainte, manifestându-se în special prin valorizarea intelectualului în funcție de utilitatea lui socială și chiar economică. O vreme a fost perpetuată para-digma instaurată de comunism; într-o ierarhie a utilității lor, inginerii de pildă, se bucurau de un respect simțitor mai mare decât umaniștii, ultimii fiind percepuți ca etern nemulțumiți, cârcotași de serviciu, utopiști imposibil de satisfăcuți.

Crescut la școala concretului, obsedat de ideea că trebuie să fie *util societății*, intelectualul pe care îl propune comunismul este refractar la tot ceea ce ține de mitologie și imagine. În consecință, acest handicap îl îndepărtează fundamental de înțelegerea mecanismelor sociale în straturile lor profunde. O societate este și o aglomerare de structuri mitice, de complexe și imagini care se cer imperios descifrate. Or, „la intelectualii educați într-o tradiție utilitaristă, riturile au în general o proastă reputație. Sunt luate drept incantații lipsite de sens și de substanță, superficiale”⁹.

Cu toate acestea, trebuie s-o admitem, „imediat după revoluție, principala elită care s-a apropiat de putere a fost elita intelectuală a lumii cultural-artistice românești. Dintre toate elitele, cea umanistă avea cel mai mare acces la mass media și opinia publică internațională, mulți dintre ei fiind cunoscuți nu numai în țară, dar și peste hotare. Atât numele, cât și figurile unora erau cunoscute populației, iar din rândurile lor se desprinseseră unii dintre cei mai mediatizați disidenți sau opozanți față de Ceaușescu”¹⁰. Poate tocmai această erodare firească a elitei umaniste a dus mai apoi la înlăturarea ei din prim-planul vieții politice românești. S-a produs o suprapunere firească în mentalul colectiv al tranziției între umaniștii care au acoperit cel puțin *vocal* peisajul de după Revoluție și situația concretă a României. Se aștepta de la umaniști soluția salvatoare, așteptare în sine exagerată, căci „în așa-numitele științe umane și, în genere, în artă, în literatură, în filozofie, certitudinea nu are ce căuta. [...] Seta de certitudine constituie principiul și rațiunea științelor exacte, dar în planul umanului e un semn de nerăbdare intelectuală, sau slăbiciune de înger”¹¹.

⁹ Claude Riviere, *Structură și antistructură în riturile profane*, în *Mituri, rituri, simboluri în societatea contemporană*. Traducere de Beatrice Stanciu, Timișoara, Editura Amarcord, 2000, p. 75.

¹⁰ Vladimir Pasti, *România în tranziție, căderea în viitor*, București, Editura Nemira, 1995, p. 239.

¹¹ Alexandru Paleologu, *Despre lucrurile cu adevărat importante*, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 13.

Mentalul colectiv a resimțit acut lipsa unei elite care să contribuie la un *mai bine* îndelung așteptat. Prin *elită* s-a înțeles însă, imediat după 1989, acel grup de indivizi care să răspundă la nevoia maselor de a fi ocrotite paternalist. Cu toții am crezut o vreme că, după căderea comunismului, succesul absolut e doar o chestiune de săptămâni, și aceasta grație unui poncif prezent adesea în luările de poziție ale intelectualului român postdecembrist: *avem o țară bogată, păcat că e locuită*. „Dacă apele s-ar aduna într-un mental? Noi știți ce avem? Avem vârfuri, avem flori care cresc înalte, dar n-avem grădină și n-avem grădinar. La noi au omorât grădinarul, au tăiat apa și-au furat furtunul”¹². Aparent, aveam toate datele care să ne transforme într-o poveste de succes. Și totuși...

În acest context, provocarea majoră căreia a trebuit să îi facă față intelectualul după 1989 a fost dată de răspunsul la întrebarea: e el dator să fie *implicat* sau turnul de fildeș e singurul spațiu din care, olimpiu, se poate manifesta? „Problema precarității mijloacelor intelectualului de a influența istoria (eternele dileme ale regelui filosof, ale înțeleptului lucrând *ad usum delphini*, ale filoso-

fului scriind împăraților ori bătând la uși de curți minore) s-a repus cu acuitate după despărțirea vieții intelectuale de fantasmă populare milenariste. Descompunerea acestei sinteze l-a izolat continuu pe intelectual, care nu mai poate conduce, în chip de *cleric*, isteria maselor, ci se refugiază în laboratoare infernale”¹³. Nu trebuie ignorată nicio anume tendință a intelectualului român de a-și depăși sfera de strictă competență, plonjând câteodată în domenii fără prea mare legătură cu pregătirea sa de bază. Și aceasta s-a întâmplat cu mult înainte ca mitologia comunistă să dea naștere aceluși aberant *om multilateral dezvoltat*. Personalitățile culturale românești pentru care am făcut deja un cult sunt, în covârșitoarea lor majoritate, de factură renașcentistă, de la Cantemir la Eminescu sau Iorga. „Într-adevăr, când e mare, omul de cultură român nu suportă o singură specialitate sau simpla, oricât de adâncită, specializare.”¹⁴

Evident, opțiunile au fost împărțite, argumente pentru fiecare dintre ele găsindu-se destul de ușor. Imediat după căderea formală a comunismului, s-a instaurat un soi de așteptare culturală. S-a crezut o vreme îndelungată că scriitorii români aveau vrafuri întregi de texte pe care le țineau în sertare, texte care, odată ieșite la lumină, ar fi revoluționat din temelii literatura română. S-a crezut, de asemenea, că, odată eliberați de cenzură, intelectualii își vor manifesta fertilul apetit pentru soluții luminoase și viziuni izbăvitoare. Poate că înșiși intelectualii au avut iluzia că pot schimba fundamental societatea. Privit din perspectiva zilelor noastre, eșecul era mai mult decât previzibil de vreme ce omul nou începuse deja să populeze societatea românească. Amnezic și deusolat, grobian până la agresivitate, el s-a împotrivit sistematic oricărei evoluții. Niciun proiect elitist nu i-ar fi putut reda

¹² Dan Puric, *Cine suntem?*, București, Ed. Platytera, 2008, p. 54.

¹³ Sorin Antohi, *Utopica, studii asupra imaginarului social*, București, Editura Științifică, 1991, pp. 46-47.

¹⁴ Constantin Noica, *Despre lăutărism*, București, Editura Humanitas, 2007, p. 22.

omului nou simțul plinar al timpului continuu. El nu mai știa nimic despre Statul de dinainte de instaurarea comu-nismului, trăind abulic într-un prezent inconsistent. Vizita Regelui Mihai imediat după Revoluție a fost percepută nici mai mult nici mai puțin decât ca un atentat la adresa statalității românești (deși republica are în România o tradiție mai degrabă recentă). La cel mai înalt nivel, Rege-le a fost perceput în 1997 așa cum avusese grijă propa-ganda comunistă să-l *construiască*. Aflăm din ziarele vremii că Episcopul de Argeș, PS „Calinic, în păstoria căruia intra mănăstirea Curtea de Argeș [unde Regele ar fi trebuit să meargă în vizită], a fost destul de rezervat față de plănuitul pelerinaj la mormântul strămoșilor, anunțând că îl va întâmpina pe cel plecat în hagiălăc doar cu un pa-har cu apă”¹⁵. Nu întâmplător am ales

acest exemplu, pen-tru că el e marca unei ironii amare. Până și cei care aveau toate motivele să deconstruiască mitologia comu-nistă au căzut în capcana ei. Pentru rigoarea discuției, trebuie spus că nu întreg clerul ortodox a avut o asemenea reacție.

Așadar, „*antrenamentul de uitare* la care e supus poporul român, astăzi, face ca gândirea și inima să se rotească pe loc și, din această rotire în gol, paradoxal, odată cu trecutul, dispare și viitorul. El, omul de azi, pedalează zadarnic într-un *prezent continuu*. A locui cu ființa doar într-o dimensiune a timpului – și aceea distorsionată – înseamnă moartea lentă, dar sigură, a identității”¹⁶. S-a înțeles destul de târziu că profilul identitar românesc fusese iremediabil mutilat și că doar exercițiul îndelungat al normalității l-ar mai fi putut dacă nu vindeca, măcar aduce spre o convalescență dătătoare de speranțe.

Comunismul distrusese în materie de identitate tot ceea ce putea fi distrus, deplasase accentele, inversase valorile și plantase adânc în conștiința românească tot felul de complexe, unele existente – e adevărat, în stare latentă – încă de dinaintea instaurării lui, altele a căror paternitatea și-o poate revendica fără dubii. „România lăsată de comunism nu mai seamănă aproape deloc cu România dinainte. Comunismul a îngropat pentru totdeauna România patriarhală. Reperete efective și simbolice s-au deplasat dinspre sat spre oraș”¹⁷. Românul din textele lui Coșbuc, Goga, Sadoveanu, încetase să existe (asta admitând că a existat vreodată). Substantivul *țăran* a ieșit din comunism încercat de valențe peiorative; după decenii de comunism *țăranul* este acum, în limbajul colocvial al tinerei generații, sinonim lipsei de manieră. Era, deci, nevoie de timp. „«Omul nou», ieșit din comunism, este asemenea celui eliberat după ani de

detenție. El rățăcește în căutarea aceluia adăpost care între timp a dispărut și ale cărui contururi s-au șters din mintea lui. Descumpănit, neștiind încotro s-o apuce, el este tentat să se întoarcă la locul detenției sale”¹⁸.

2. Ezitări

Înainte, însă, de a analiza imaginea pe care a lăsat-o în spațiul public intelectualul, ni se pare util să definim termenul. E cu atât mai necesară această lămurire cu cât în anii de după 1989 sistemul universitar românesc a produs atâția licențiați încât încadrarea lor *in corpore* în rândul intelectualilor ar complica inutil analiza noastră și ar duce către formularea unor ipoteze confuze. În plus, comunismul a contribuit și el din plin la această confuzie, înțelegând prin intelectual un humanoid care ajuta la perfecționarea sistemului. Urbanizarea forțată și inversarea ierarhiilor sociale au condus

și ele către ostracizarea intelectualului veritabil. „Urbanizarea cu forța a țăranilor alungați de la sate în timpul comunismului (prin restructurarea satelor românești și prin nevoia urgentă de mână de lucru în cadrul complexelor industriale) a implantat o formă de rustic decăzut la oraș; această populație desruralizată a fost amestecată cu masa deja periurbană de muncitori și cu intelectualitatea pauperă din marile cartiere de la marginea orașelor. Hibridul alcătuit mai ales din proletariatul decavat și din țăranii alienați a format un nou tip de lumpen care, după căderea comunismului, a încercat să supraviețuiască prin comerț ilicit sau a acceptat fatalist sărăcirea și șomajul, secondate de o delincvență de întreținere (daca e permis un asemenea termen constatativ)”¹⁹.

Intelectualul nu poate fi un simplu depozitar de informații și nici exclusiv un individ inteligent, căci „de gândit, bine sau rău (rău, cel mai adesea), gândește probabil oricine, înțelegerea însă e vocația definitorie a intelectualului”²⁰. „Numele «intelectual» e înșelător: el nu îi desemnează pe cei care își folosesc intelectul, întrucât oricine face așa ceva, mai bine sau mai rău, cu curaj ori cu timiditate, în chip vulgar sau, dimpotrivă, cu eleganță. De altfel, intelectualii sunt primii care au ridiculizat formula «noi muncim, nu gândim!» [...]”²¹. Vom înțelege intelectualul deopotrivă ca produs al unui sistem de educație și ca individ care supraviețuiește în spațiul public prin activitate intelectuală. El va fi perceput ca punct de intersecție al acestor două coordonate; ne dorim astfel să analizăm evoluția intelectualului ca manipulator și vehicul al ideilor.

¹⁸ Gabriel Liiceanu, *Apel către lichele*, București, Editura Humanitas, 2006, p. 34.

¹⁹ Ruxandra Cesereanu, *Mahalaua România*, în „Revista 22”, anul XIV (781), Nr. 9, 25 februarie 2005-4 martie 2005.

²⁰ Alexandru Paleologu, *op. cit.*, p. 81.

²¹ Cristian Preda, *Tranziție, liberalism și națiune*, București, Editura Nemira, 2001, p. 185.

¹⁵ Ion Pavelescu, *România în fața unei grave crize constituționale?*, în „Dimineața”, nr. 51 | 1997.

¹⁶ Dan Puric, *op. cit.*, p. 164.

¹⁷ Lucian Boia, *România, țară de frontieră a Europei*, București, Editura Humanitas, 2007, p. 143.

Evident, orice judecată de valoare privitoare la efectele implicării politice a intelectualului e grav lovită de subiectivitate; de aceea, vom ocoli astfel de enunțuri, preferând pentru început să răspundem la întrebarea: naivitatea e sau nu o explicație a eșecului unor proiecte politice animate de intelectuali? Când vorbim despre naivitate, înțelegem prin această noțiune apetența intelectualului pentru utopie. „Întemeiată pe adevăr sau – mai precis – pe speranța dobândirii lui depline, morala intelectualilor e naivă, și, în același timp, seducătoare [...]”²². Concret, elita umanistă românească a pornit adesea de la ideea că statul român postdecembrist trebuie fundamentat pe valori care animau perioada interbelică, la care mulți s-au raportat ca la un *model*. Într-un interviu acordat revistei „Convorbiri literare”, referindu-se, e adevărat, la generația optzecistă, Monica Lovinescu afirma: „nu cred că generația '80 va putea repeta quasi-miracolul interbelic”²³.

S-a crezut o vreme că zeci de ani de comunism puteau fi pur și simplu anulați, în acest hiatus urmând a se instala un stat care să descindă direct din interbelic. Pentru discreditarea comunismului s-au folosit energii intelectuale inutile de vreme ce comunismul însuși se invalidase fără drept de apel. „Intelectualitatea umanistă a fost prima care a încercat, pe de o parte, o critică a comunismului, iar, pe de altă parte, o critică a tranziției. [...] Baza de la care porneau era, însă, precară. În cea mai mare parte a fost construită prin preluarea mitologiei specifice războiului rece [...] De aceea, atât explicațiile pe care le-au dat, cât și soluțiile pe care le-au propus, erau fie naive, fie extrem de simplificatoare.”²⁴ Intelectualii au considerat o vreme că perioada comunistă, nefiind altceva decât o nedorită acoladă în evoluția firească a societății românești, poate fi pusă între paranteze, facilitându-se astfel întoarcerea către România ante-comunistă.

S-a afirmat adesea că „una dintre trăsăturile de pronunțat prost-gust ale intelectualului român e contemplarea leșinată a «centrului», i.e. a marilor culturi, a marilor capitale etc., din perspectiva servilă a ratatului provincial, a celui care își ruminează disperat atât minoratul, cât și resentimentul compensator”²⁵. Intelectualul român în primii ani de după 1989 a fost incapabil de o detașare lucidă (din motive care nu i se pot imputa în întregime), participând emoțional la toate excesele societății românești de tranziție. Patetismul naționalist și patriotard nu i-au stârnit, inițial, revolta (abia mult mai târziu, către sfârșitul mileniului trecut, partidele naționaliste au fost dur și sistematic taxate în discursurile publice). „Gălăgia naționalistă din perioada 1990 – 1991 a depășit în toate sensurile statutul de ceartă verbală, de manifestare demagogică ori foc de paie. Din ea au rămas factorii care marchează an după an România. Gălăgia naționalistă s-a infiltrat, în primul rând în Constituție. Prin asta a determinat, pe termen lung, mentalitatea și practicile actorilor politici”²⁶.

²² *Ibidem*, p. 186.

²³ Monica Lovinescu, *Sunt sigură că nu suntem vindecați de comunism*, în „Convorbiri literare”, nr. 5/2008.

²⁴ Vladimir Pasti, *op. cit.*, p. 241.

²⁵ Horia-Roman Patapievici, *Dialog despre amestecul limbilor*, în *Politice*, București, Editura Humanitas, 1996, p. 284.

²⁶ Gabriel Andreescu, *Ruleta, Români și maghiari, 1990 – 2000*, Iași, Editura Polirom, p. 115.

E necesar, în acest punct al discuției, un recurs la istorie: intelectualii pașoptiști își înțelegeau vocația în strânsă legătură cu idealurile politice românești, junimiștii nu excludeau implicarea politică, dar realizau o distincție netă, de neîntâlnit până la ei în cultura română, între etic și estetic, vorbind despre autonomia esteticului. Peisajul interbelic românesc e heteroclit (de la pășunismul tradiționalist, la modernismul lovinescian) iar proletcultismul închide cercul întorcându-se la amestecul eterogen între intelectual și sistemul politic. Lumea intelectuală românească a fost și ea dintotdeauna marcată de aceeași debusolantă plasare a României între Orient și Occident (formularea este deja un loc comun, ceea ce nu înseamnă că e lipsită de rigoare). „Această permanentă situație de «frontieră» a avut două efecte complementare și contradictorii. Pe de o parte, un anume grad de izolare, receptarea atenuată a diverselor modele, perpetuarea structurilor tradiționale și o mentalitate atașată de valorile autohtone. Pe de altă parte, dimpotrivă, extraordinara combinație de infuzii etnice și culturale venind din toate direcțiile”²⁷.

3. Din nou în cetate

După 1989, am asistat la un paradox determinat în primul rând de puternica devalorizare a stângii românești: intelectualul român, înainte de a fi *cetățean* (în sensul pe care termenul îl are în Epoca Luminilor), a simțit nevoia delimitării. Apele trebuiau despărțite, chiar dacă principiul maniheist în care s-a operat această despărțire este discutabil. S-a trecut rapid la identificarea disidenței și la incriminarea celor care susținuseră comunismul. Desigur, toate aceste tendințe nu se manifestau decât în cercul restrâns al câtorva reviste culturale. La nivelul mentalului colectiv altele erau problemele care se aflau în prim-plan. Se scrie masiv despre identitatea noastră alterată, câteodată cu o plăcere abia disimulată a *arătăturii cu degetul*. „Dorința subconștientă de normalitate și necesitatea legitimării istorice inventează în spațiul literaturii noastre complexități, armonii și fantasmă”²⁸. Avem și o mostră: „Lucrul teribil care se petrece cu noi după câteva decenii de comunism este că ne-am interiorizat psihologia și gândirea închisorii și a peșterii. Ne privim lanțurile cu tandrețe, iubim pereții peșterii, lumina incertă și umbrele pe care ea le proiectează. Refuzăm să ieșim afară, la lumina tare a soarelui”²⁹.

În acest context trebuie privit elitismul manifest, programatic, al intelectualului român în primii ani de după 1989. Saturați de ideea Omului Nou, intelectualii au simțit nevoia unei decontaminări rapide, a unei re poziționări sociale, în ultimă instanță. S-a produs o deculpabilizare involuntară uneori, exprimabilă la nivel ideatic prin reluarea teoriei rezistenței prin cultură. Samizdatul a fost ridicat la rangul de opoziție anticomunistă frenetică iar literatura anticomunistă a invadat piața românească. În ce măsură rezistența prin cultură a fost sau nu o formă asumată de protest și mai ales în ce măsură ea a fost atât de generalizată pe cât s-a lăsat a se înțelege după 1989, e greu de stabilit acum. Cert e însă că intelectualitatea umanistă s-a reinventat printr-o negare violentă a tot ceea

²⁷ Lucian Boia, *op. cit.*, p. 15.

²⁸ Eugen Negrici, *Iluziile Literaturii române*, București, Editura Cartea Românească, 2008, p. 223.

²⁹ Gabriel Liiceanu, *op. cit.*, p. 103.

ce ar fi putut însemna participarea într-o formă sau alta la perpetuarea ideologică a sistemului comunist.

Stânga a fost puternic devalorizată, Marx a fost tabuizat iar literatura rusă (pentru o perioadă destul de scurtă de timp, e adevărat) a fost așezată în raftul doi. În prim-plan a apărut *literatura disidenței*. Citind-o, am putea fi uimiți de modul în care a putut rezista comunismul românesc în pofida atâtor disidenți care lucrau sistematic la dinamitarea temelilor lui. Ori comunismul era infailibil (ceea ce – s-a demonstrat – nu a fost cazul), ori disidența românească a fost mai degrabă *post factum*. Toate aceste fenomene au fost specifice etapei de început a tranziției românești. Deloc străină acestui fenomen a fost și tendința de întoarcere către protocronism, tentație căreia mulți intelectuali români nu i-au putut rezista. Nu puține au fost cazurile în care Orientul a fost revalorizat în buna tradiție a tradiționalismului interbelic. Octavian Paler, spre exemplu, afirmă: „istoria filosofiei a început în Balcani. Marea tragedie tot aici s-a născut. Parthenonul a fost construit în Balcani în vreme ce strămoșii francezilor și nemților mai trăiau în păduri iar britanicii așteptau să fie civilizați de romani!”³⁰ Obsesia complotului universal, mitul națiunii române aflată la răscruce de vânturi, la discreția marilor puteri – toate acestea au rămas o constantă a discursului public, justificând de cele mai multe ori retardul cultural românesc. „Românii sunt tentați să creadă că realitatea, deoarece nu este aceeași pentru toți, nu poate fi nici obiectivă. Nefiind obiectivă, ea poate fi manipulată după plac – de cei puternici, firește, care ne sunt dușmani. De aici retorica victimei eterne și a ratatului lipsit de vină”³¹.

După o primă despărțire a apelor, intelectualul român a plonjat în politic, după model pașoptist. Alianța Civică nu a fost altceva decât încercarea de a re-fonda statul român după alte principii. Intenția, cel puțin în faza ei inițială, a fost una laudabilă. Însă, la fel cum, la căderea Bizanțului, se discuta înfocată despre sexul îngerilor, și în momentul în care a fost posibilă influența concretă a intelectualilor, acțiunile lor au fost demolate prin implozie, sub puternicul impact al disputelor sterile. Fenomenul poate genera ample reflecții asupra *simțului istoriei* pe care îl au sau nu intelectualii. La toate acestea se mai poate adăuga și constatarea că noi, românii, „nu stăm bine cu realul pentru că, într-un fel, iarăși, nu stăm bine cu agentul lui, care este timpul. Am zice că românului [...] i-a fost dat să stea bine cu spațiul, dar nu cu timpul”³². Capabili de abstractizări și subtili observatori ai istoriei, pare că intelectualii români, detașându-se de data aceasta de paradigma pașoptistă, nu au putut fi creatori de istorie postdecembristă.

„Înclinat să se pună bine cu toată lumea, intelectualul român nu cunoaște abisurile opțiunii: el vânează mereu un scaun orientat de vânturile puterii [...]”³³. Nici nu putea fi altfel de vreme ce, decenii de-a rândul, obligați la pasivitate, asistaseră la desăvârșirea experimentului social comunist încununat apoteotic prin apariția Omului Nou.

Intelectualul s-a simțit adesea dator să se replieze, să creeze o falie majoră între ceea ce îndeobște numim *elită* și *mase*. La nivelul discursului, intelectualul nu își asumă o misiune considerată altădată ca făcând parte din *fișa postului*: dialogul cu masele. „O învățătură accesibilă este totdeauna necesară, oricare ar fi cultura în interiorul căreia aceasta s-ar desfășura și s-ar dezvolta. Nu toți oamenii au aceeași putință de înțelegere, după cum nu toți au aceeași capacitate de a învăța pe alții. O constituire de grupuri/cercuri elitare, oricare ar fi nivelul acestora de educație intelectuală/ culturală, nu suplinește nevoia de accesibilitate pe care societatea în ansamblul ei o are, spre care tinde, sau aspiră”³⁴. Enunțurile emfaticе, generalizatoare, aruncate din înălțimea turnului de fildeș au fost și ele prezente în peisajul românesc de tranziție. Ele au avut aceeași virulență caracteristică și marilor protocroniști interbelici: „Privit la raze X, trupul poporului român abia dacă este o umbră; el nu are cheag, radiografia plaiului mioritic este ca a fecalei: o umbră fără schelet, o inimă ca un cur, fără șira spinării. Toată istoria, mereu, peste noi a urinat cine a vrut”³⁵.

După o primă etapă în care evoluția intelectualului român e caracterizată de un maniheism justificabil, s-a trecut în tranziția românească la epoca nuanțelor. Presa culturală descoperă subtilitatea nuanțelor, devine elitistă și promovează turnul de fildeș. O bună bucată de vreme (după experimentul Alianța Civică), intelectualii umaniști ajung cu totul accidental în sfera puterii explicite. Cu toate acestea, persistă ideea că multe dintre evoluțiile politice din România au fost influențate de intervențiile lor publice: „După părerea mea, ceea ce s-a petrecut în 2005, 2006 și 2007 în România a fost gena categoriei intelectualului democratic, pentru prima dată la nivel colectiv”³⁶. Pornind de la ideea că, într-adevăr, evoluția României postdecembriste este datoare, în momentele ei fundamentale, activității publice a intelectualului, se naște următoarea întrebare: de ce, influențat fiind de intelectuali, bugetul României nu a prevăzut niciodată sume decente pentru cultură? Marile proiecte culturale, marile reforme educaționale nu au fost altceva în anii tranziției decât experimente uneori curajoase urmate de imediate replieri și alte nesfârșite încercări. „Vizibilă în varii situații – de la grija cu care sunt alcătuite discursurile publice la procente alocate de la buget educației și culturii, de la tipul de presă care are succes la preferința pentru aranjamente de culise în defavoarea programelor inteligente de acțiune – disprețuirea ideilor e deja o tradiție. [...] Transferată în universul politic, disprețuirea ideilor înseamnă ignoranță ideologică absolută, mascată uneori doar de arhicunoscutul limbaj de lemn”³⁷. Acest fenomen arată ori că influența intelectualilor a fost insulară, ori că implicarea intelectualului în viața politică a fost finalmente un eșec de proporții.

Verbul virulent a fost substituit de savoarea pragmatismului capitalist. Ca experiment, momentul 1996 a fost un eșec. În raport cu așteptările mentalului colectiv, schimbarea s-a dovedit a fi mai degrabă continuitate și nu

³⁰ Octavian Paler, *Aventuri solitare*, București, Editura Albatros, 1996, p. 114.

³¹ Horia-Roman Patapievic, *Despre idei & blocaje*, București, Editura Humanitas, 2007, pp. 106 – 107.

³² Constantin Noica, *op. cit.*, p. 49.

³³ Horia-Roman Patapievic, *Genitaliile puterii*, în *Politice*, p. 43.

³⁴ Florica Elena Laurențiu, *Vânătoarea de simboluri, metode de dezlegare a creștinismului*, București, Editura Scara, 2002, p. 373.

³⁵ Horia-Roman Patapievic, *Cine suntem?*, în *Politice*, pp. 60-61.

³⁶ Vladimir Tismăneanu în dialog cu Mircea Mihăieș, *Cortina de ceață*, Iași, Editura Polirom, 2007, p. 165.

³⁷ Cristian Preda, *op. cit.*, p. 149.

ruptură. Eșecul a fost necesar, un adevărat duș rece aplicat naivității, unul nu lipsit de urmări de vreme ce curând am asistat la dărâmarea poncifului care susținea că există un *suflet național* unitar și indivizibil, un interes național unic și o *România profundă* care așteaptă să fie eliberată din tenebrele trecutului. Abia către începutul mileniului, discursul intelectual a început să admită din ce în ce mai tranșant caracterul de mozaic al mentalului românesc.

Odată cu eșecul proiectului Alianței Civice (concepută ca o republică a intelectualilor), s-a putut constata că România e departe de a fi unitară și mai ales departe de a fi tabloul idilic pe care îl zugrăviseră mai demult protocroniștii, că *sufletul românesc* este mai degrabă o figură de stil, o alcătuire de mozaic, și nu un puzzle care poate fi asamblat într-o bună zi. Intelectualitatea însăși nu mai poate fi privită ca un monolit, așa cum încercase, la un moment dat, să pară. Adevărul, asumat chiar de intelectuali, era unul care nu mai putea fi evitat: nici măcar elita românească nu reușise să își păstreze *in corpore* în comunism un soi de verticalitate care, asociată unei conectări necesare la realitățile europene, ar fi scutit-o de confuzii și ezități imediat după 1989. „Tot mai târziu aveam să realizem lipsa, generală și acută, pe care o avea intelectualitatea română (noi!) în materia democrației multiculturale și chiar – aceasta este realitatea – a elementelor de bază ale democrației moderne”³⁸.

Deși apropierea față de evenimente alterează grav judecata de valoare, s-ar părea că după 2005 asistăm la o nouă tentativă de apropiere a elitei de puterea politică. Diferența este, însă, esențială. Dacă în 1996, entuziasmul era cuvântul de ordine, din 2005 implicarea intelectualului este cu mult mai cerebrală. Negociate sau nu, pozițiile de putere ocupate de intelectuali sunt vizibile. La momentul scrierii acestei lucrări Radu Preda și Cătălin Avramescu sunt consilieri prezidențiali, Traian Ungureanu e europarlamentar, Sever Voinescu e deja parlamentar român, Horia-Roman Patapievici conduce Institutul Cultural Român și exemplele ar putea continua. Sprijinul intelectualilor e acum puternic diseminat, aceasta neînsemnând, însă, că lipsesc din discursurile acestora tușele patetico-mesianice. Taberele sunt mai multe, discursul rămâne, totuși, maniheist și câteodată chiar amuzant prin limbajul partizan, de lemn pe care îl folosește. Iată doar un exemplu: „Prin curajul și perseverența dovedite, Traian Băsescu a devenit practic exponentul tuturor forțelor interesate în ruptura categorică și definitivă cu trecutul totalitar”³⁹.

4. Globalizarea elitelor

În plus, un factor decisiv al evoluției profilurilor identitare ale intelectualilor l-a constituit deschiderea către Europa și conștientizarea unui fenomen o vreme ignorat: globalizarea elitelor. Se pune din ce în ce mai des problema *ieșirii în lume*. Această preocupare e ea însăși indiciul unei afundări în normalitate. Lentila nu mai este acum îndreptată către *specificul nostru național*, ci încearcă timid acomodarea și racordarea cu *ceilalți*. Și aceasta nu e deloc o misiune ușoară pentru că, vreme de

mai multe decenii, am lipsit de la masa unde vrem acum să ne fie rezervat permanent un loc. „Paradoxul mediului cultural românesc este că deși produce valori, nu e capabil să le asigure nici omologarea, nici strălucirea, nici dimensiunea universală. Pe valori, mediul cultural românesc le creează, dar nu le cultivă decât la un nivel parohial de întreținere, nu la dimensiunea universală pe care, poate, în unele cazuri, ar merita-o”⁴⁰.

Problemele naționale, atât de prezente în discursul intelectualilor români în prima etapă a tranziției, se metamorfozează acum: ne interesează raporturile cu Europa, islamul, crizele identitare ale omului modern ș.a.m.d. Și, mai presus de toate, intelectualul român resimte nevoia unei comunicări *normate*, a unui dialog care să lase în urmă pasiunile partizane (ele nu pot dispărea definitiv niciodată), concentrându-se asupra dezbaterii. În octombrie 2004, apare primul număr al revistei „Idei în dialog”. Articolul programatic, semnat H-R. Patapievici, e intitulat *Manifest: calmul discuției, seninătatea valorilor*. Autorul fixează de la bun început un diagnostic: „Dacă un călător străin ideal ar poposi în România culturală a ultimelor decenii, ar fi frapat de faptul că aici ideile nu se dezbate, cărțile originale nu suscită discuții, iar școlile de gândire sunt, de fapt, mode de împrumut ori grupuri de interes, ținute laolaltă prin forța convingerilor profitabile. Deși e departe de a fi un deșert cultural, România e un deșert în care se țipă, se bârfește sau se hohotește, dar în care se ascultă puțin, se înțelege și mai puțin și în care sunetul calm al discuției se aude rar”⁴¹. Manifestul din care tocmai am citat este simptomatic pentru debutul normalizării și globalizării vieții intelectuale românești. Departe de excesele primilor ani ai tranziției, suntem pe cale de a conștientiza că *marginea și centrul* sunt condamnate să comunice în scopul revitalizării centrului și ieșirii periferiei din zona complexului infertil. „Unitatea tuturor culturilor speciale trebuie să se regăsească într-o cultură comună. Modelul este al roții. Culturile speciale se desprind din cultura comună așa cum se desprind spițele de butucul roții. [...] Fără cultură comună, culturile specializate își pierd și umanitatea și inteligibilitatea; fără culturi speciale, cultura comună își pierde substanța: devine apă chioară și nu mai e de niciun folos”⁴².

Așadar, până și tematica discursului intelectual s-a globalizat aproape pe nesimțite, fără ca cineva să-și fi asumat voluntar o asemenea paradigmă. Intelectualul român redescoperă cu satisfacție că reprezintă într-un fel o *castă* transnațională, căci nu „poți să fii și totodată să nu fii european tu, intelectual român, care dintotdeauna te-ai văzut și care te vezi în continuare, și care niciodată nu te vei putea vedea altfel decât ca făcând parte din Europa”⁴³.

Cine răsfoiește astăzi comparativ presa culturală va constata diferența importantă de abordare și ton față de perioada 1990 – 1996. Ea nu trădează altceva decât o așteptată renunțare la maniheism, consecință firească a maturizării și normalității.

OVIDIU IVANCU

³⁸ Gabriel Andreescu, *op. cit.*, p. 13.

³⁹ Vladimir Tismăneanu, *Puciul parlamentar și batjocorirea democrației*, în *Cortina de ceață*, p. 298.

⁴⁰ Horia-Roman Patapievici, *Despre idei & blocaje*, p. 15.

⁴¹ H-R Patapievici, *MANIFEST: calmul discuției, seninătatea valorilor*, în „Idei în dialog”, nr. 1, Octombrie 2004, p. 4.

⁴² *Ibidem*, p. 5.

⁴³ Irina Mavrodin, *A fi sau a nu fi europeni*, în „Secolul 20”. Revistă editată de Uniunea Scriitorilor din România și Fundația Culturală Secolul 21, nr. 10-12/1999 și 1-3/2000, p. 56.

Vatra veche dialog cu Corneliu Traian Atanasiu despre haiku

Iulian Dămăcuș - Aveți o experiență de trei ani de zile în demersul acesta - *Concursul ROMANIAN KUKAI pe internet* - inedit pentru poezia de sorginte japoneză, în speță pentru poemul haiku. Activitatea e laborioasă : informare, organizare, lectură, apreciere, clasificare. Ce v-a determinat să alegeți *această cale* de comunicare când în țară mai există câteva reviste specializate în acest gen de poezie? – mă refer la revista *Haiku* de la București, *Albatros* de la Constanța?

Corneliu T. Atanasiu - Chiar faptul că am cunoscut atât starea actuală a revistelor în cauză, cât și activitatea micilor grupuri care mai gravitează în jurul lor. Revistele nu mai au forța pe care le-o dădeau cele câteva personalități care colaborau cu materiale de calitate (eseuri teoretice, comentarii, recenzii, traduceri) și care (din motive care încă îmi scapă) s-au îndepărtat de ele, dacă nu cumva și de haiku. Actualmente, revistele sunt la limita dispariției și se mențin cu greu doar publicând pe cei care cumpără un număr de exemplare pentru că sunt publicații cu câteva poeme. Pretenția de a fi traduse și în engleză (și se cere ca orice material trimis să fie însoțit de traducere) le-a cam ruinat. Se pare că, în ciuda micșorării numărului celor ce scriu haiku la noi, ambiția celor două reviste este să se țină țanțoșe pentru a fi citite de cei de peste hotare.

Dar mai trist este faptul că de ani de zile cei din jurul lor au rămas doar cei din vechea generație, și ei tot mai puțini. Întâlnirile de la Constanța

(singurele existente în ultimii ani), în ciuda efortului meritoriu al celor care le organizează, sunt mai mult un mod de socializare decât discuții tematice veritabile sau lansare a unor proiecte viabile. Un festival internațional cu doar două prezențe străine nu-și merită numele. Și, de fapt, nici din țară (din afara Constanței) nu vin prea mulți participanți (mai puțini decât degetele celor două mâini).

În situația dată, internetul oferea o deschidere nesperată unei comunități mici, laxe și mult prea răspândite: posibilitatea de contact cu oricine, la orice distanță, fără deplasare, fără costuri financiare, fără pierdere de timp. Concursul pe care l-am lansat la 1 aprilie 2007 a prins tocmai pentru promptitudinea și comoditatea lui. Totul se face doar prin email: primirea poemelor și confirmarea primirii, votarea și confirmarea ei, afișarea rezultatelor, odată cu trimiterea tabelului care atestă că corectitudinea calculării voturilor participanților. Transparența modului de organizare și obiectivitatea (nu neapărat și calitativă a) stabilirii rezultatelor au fost punctul cel mai atractiv al concursului. Nu e de mirare că până acum au participat la el deja 150 de persoane: vechi iubitori ai haiku-ului, persoane care au aflat de haiku prin intermediul internetului, persoane care știau și încercau haiku-ul dar nu reușeau să intre în legătură cu alți adepți ai lui și, evident, tot felul de gură-cască în trecere. Oricum, haiku-ului de la noi i s-a făcut poate mai multă promoție

în acești trei ani decât în cei aproape 20 anteriori.

I. D. - Care sunt *câștigurile* acestei activități pe net, activitate al cărui arhitect sunteți: site-uri, teme de concurs, punctaje, dezbateri, exerciții de creație – toate gândite, conduse cu pricepere și dăruire?

C.T.A. - Rezist ispitei statisticii și rezum marile reușite la numai trei. Prima este apariția unei noi generații de autori de haiku între 30 și 50 de ani. Numărul lor, pe care-l estimez la peste 30, chiar dacă nu au publicat încă volume, este deja aproape dublu față de cel al autorilor vechi care mai sunt interesați și astăzi de haiku și mai publică în revistele specializate.

A doua reușită este că, la orice oră din zi sau din noapte, oriunde te-ai afla în țară sau în lumea largă, dacă ești conectat la internet, poți accesa pe site-uri în limba română suficiente mijloace de inițiere: antologii, volume personale, lecții și comentarii la poeme haiku, informații despre haiku-ul de la noi și din afară, despre concursuri și rezultate și despre comunitatea tot mai încheșată a celor interesați de haiku. Depășind dificultățile insurmontabile altfel ale inexistenței acestor materiale în librării și biblioteci publice.

Cea de a treia este că viața iubitorilor de haiku a devenit mai însuflețită și mai alertă prin intermediul celor două concursuri, lunar și săptămânal, dar și a site-ului **Un haiku pe zi**, unde timp de aproape doi ani s-a completat un vers lipsă dintr-un poem, ulterior fiind comentate și poemul propus, și încercările participanților.

Dar acești trei ani au fost doar începutul. Am simțit că trebuie să atrag și alți iubitori de haiku în activitățile de organizare și administrare a constelației de site-uri pe care le-am înființat. Internetul deschide perspectivele colaborării și cooperării cu persoanele active care pot dovedi și ele inițiativă, capacitate organizatorică și dorință reală de a face ceea ce știu sau învățat și pentru alții. Important e ca treptat ceea ce făceam singur să poată fi delegat și preluat și de alții. Așa cum s-a întâmplat deja cu concursul săptămânal de pe grupul yahoo Romanian Haiku de care acum se ocupă vreo cinci persoane mai ini-moase (în sistem franciză, ca să fac

pe grozavul!). La urma urmei, tocmai această capacitate de interacțiune creează o comunitate încheagată.

I.D. - la începutul *mişcării haiku* (!) prin anii '90, pentru susținerea afirmației că micropoemul haiku este *poezie, literatură adevărată*, s-au dat exemple de poezii scrise de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Șt. Aug. Doinaș scriitori consacrați, catalogate unele ca poeme haiku, iar altele (ceva mai aproape de realitate) *în stil haiku...* Eu cred (și nu doar eu) că nu se scrie haiku așa, accidental, întâmplător... Câte din cele peste o mie de poeme scrise de Basho, sunt considerate adevărate haiku-uri?...

C.T.A. - Acele câteva nume de poeți români consacrați care au cochetat cu haiku-ul au fost folosite mai curând de cei care lansau mișcarea haiku pentru a face promoție genului prin autoritatea lor și în niciun caz pentru valoarea realizărilor lor exotice în spațiul literar de la noi. Haiku-ul este un gen ascetic al cărui gust nu-l deprinzi fără să te dedici lui o vreme. Evident, nu poți scrie din nimereală. Mai ales pentru că, în prealabil, trebuie să te dezbari de multe ticuri ale liricii occidentale. Altfel vorbind însă, Bashō nici nu a scris haiku, genul este lansat de Shiki la sfârșitul secolului XIX, care însă, pentru a se revendica de la înaintași cu renume, a considerat culegerile de hokku (strofele de început ale poemelor în lanț) ale înaintașilor drept haiku. Regulile haiku-ului au fost stabilite și reconsiderate de-abia în secolul XX. Este normal că, Bashō nu putea să scrie după niște reguli stabilite ulterior.

Cred însă că exigențele prea rigide ar trebui puțin relaxate. Se scrie astăzi mult haiku în lume și sunt luate în considerație și haiku-ul clasic, și cel contemporan, și unul inovativ.

I.D. - Ciudat e că poeți consacrați care în aparență dezavuează această poezie, încearcă să scrie haiku, senryu, pretinzând că doar exersează (chiar și atunci când le publică!). Rezultatele unor astfel de exerciții te duc cu gândul la încercările unor artiști plastici școlii de a desena/picta ca țărani pictori de icoane, adică de a face pictură naivă...

C.T.A. - Este tentația celor care nu catadicsesc nici măcar să citească destul haiku pentru a-l putea aprecia

cu adevărat. Ei scriu și haiku doar ca o joacă. Pentru ei e un gen neserios și, dacă îl încearcă, o fac doar ca să arate că ar putea face și asta, dar nu se obosesc să-l practice decât tangențial, ca o distracție. De altfel, acest lucru e valabil și pentru mulți din cei care scriu haiku, o fac doar de mântuială ca un hobby oarecare, pe care-l pot abandona oricând pentru un altul.

I.D. - Eu am rămas un nostalgic al revistelor așteptate cu emoție, al corespondenței tradiționale cu confracții: Vasile Moldovan, Radu Patrichi, Șerban Codrin, Dan Doman, al călătoriilor pe la cenaclurile din Slobozia sau Târgu-Mureș cu maestrul Aurel Rău, sau cu prozatorul Nicolae Benea... Îmi amintesc ce lume bună trecea pe la Cenaclul de la Cluj! Haijinii internați de astăzi corespund, se mai întâlnesc?

C.T.A. - S-au schimbat multe în anii din urmă. Viața e mai accelerată, oamenii sunt mai ocupați și își găsesc mai greu timp pentru a se deplasa. Și organizatorii s-au împuținat ori au obosit. Iar sursele financiare de care dispun sunt mai precare. Cenaclurile au rămas doar cu numele. Iar autorii de haiku au reușit să se izoleze nu doar de restul literaturii ci și de cei care promovează prin felurite evenimente cultura japoneză.

A cam dispărut corespondența tihnită și poate mai caldă, pe hârtie. Emailul este mai rapid, mai succint, mai tehnic, mai pragmatic. Se schimbă de obicei un fel de bilețele. Și foarte multe atașamente. Tot ce nu e obiect poate fi trimis cu mult mai multă promptitudine prin eterul virtual.

Eduard Țară a organizat un concurs de haiku în limba engleză, cuplat la festivalul internațional **Origami Peace Tree**, la care am fost președintele juriului. A fost un moment în care mi-am dat seama de oportunitățile pe care le deschide și haiku-ului asocierea la asemenea evenimente. La festivitatea de deschidere, unde am prezentat rezultatele concursului, am putut să fac promoție haiku-ului prin intermediul unor prezentări power point, mult mai sugestive decât simpla citire a unor texte prea austere pentru un public neinițiat.

În afară de câteva lansări de carte la care ne-am întâlnit (și ne-am văzut prima oară deși ne cunoașteam de mult) în București, Timișoara, Bacău și Curtea de Argeș, repetând și sesiunea de pps-uri, încercăm din toamna trecută niște întâlniri lunare cu cei care pot veni în București. E un început cu poticneli și avânturi repetate. Avem în proiect și o asociație prin care sperăm să dăm și o bază juridică celor pe care le întreprindem.

I.D. - Aș dori pentru cititorii revistei câteva exemple de haiku-uri, volume realizate de poeții care s-au format în acest cadru generos, la acest *cenaclu* virtual, de asemenea câteva nume de autori care s-au remarcat la concursuri naționale / internaționale.

C.T.A. - La doi ani de la înființarea ROMANIAN KUKAI, cei grupați în jurul concursurilor au scos și câte un volum. Concursul săptămânal, un volum colectiv: **Primul cocor**, iar cel lunar împreună cu cel săptămânal, o antologie mai ambițioasă cu o selecție drastică (numai 82 de poeme): **Antologie de haiku Romanian Kukai**. Sunt singurele volume de acest fel de după ultima antologie din 2004 a lui Ioan Găbudean, **Surâsul crizantemei**. Sperăm să putem face acest lucru și în anii ce vor urma. Pentru a rămâne la o selecție mai aproape de obiectivitate, voi cita doar câțiva dintre autorii remarcați prin intermediul concursului ROMANIAN KUKAI, ale căror poeme sunt prezente în antologia mai sus amintită.

(Foto: Imagini din expoziții ale Suzanei Fântânariu)

noaptea-nvierii -
în mijlocul șoselei
leșul unui câine

Livia Ciupav

piersic în floare -
vechea poartă a casei
scârțâie mai des

Henriette Berge

cătun pe culme -
sub lună ecoul și
nicio potecă

Doina Bogdan
Wurm

cerul înstelat -
pe luciul lin al apei
lotuși albi

Magdalena Dale

gară-n Bărăgan -

vântul face haltă și
mai ia un ciulin

Florentina Loredana
Dalian

noapte de iarnă -
liniștea își face cuib
în sufletul meu

Tincuța Horonceanu
Bernevic

cu noaptea-n cap
țaranul taie via -
zi de mucenici

Corina Ion

noapte fără somn -
doar greierii mai luptă
cu maneliștii

Gabriel Iordan-
Dorobanțu

Dealul Cucului -
o singură stăpână
ciocârlia

Felicia Leș

cu miezul prea copt
pepeni sparți sub
tarabe -
sfârșitul verii

Gabriela Marcian

arșița nopții -
luna nu mai încape
în nicio baltă

Flavia Muntean

umbra căpiței -
la amiază se-odihnesc
două seceri

Dan Norea

ultimul îngheț -

pe rug mucenicul
urmându-și calea

Ion Rășinaru

gangul viscolit -
o vrabie ciugulind
pâinea orbului...

Valeria Tamaș

zăpadă pe munți -
în vale înflorește
alb liliacul

Maria Tirescu

ploaie de stele -
greierii macină-ncet
tăcerea nopții

Corneliu T.
Atanasiu

Poesis

Februarie haiku
- deux pièces par jour

Topiri de nămeți.
Brațele crucilor mici
Fac iarăși semne.

Ninge cu fulgi mari.
Nu cumva-n cer îngerii
Se bat cu bulgări?

Sfeșnic în iglu?
Mașină troienită
Cu farul aprins.

Iarnă pe ducă.
Ursul îi face curte
Propriei umbre.

Rocadă mică:
Stăpâna în cocină,
Scroafa-n ogradă.

Ger crunt. Un motan
Pe capota mașinii
Recent oprite.

Bradul din curte:
Relevu al ninsorilor
De până acum.

O cioară albă

Pe turla bisericii.
Fac trei cruci în plus.

Un porumbel alb
Se scaldă în zăpadă.
Mă vreau anonim.

Ciori agitate.
Taie leneș nămeții
Un car mortuar.

Casă pustie.
Crengi de măr neculese
Bat în obloane.

Cameleonism:
Țambre verzi ruginesc
În gardul roșu.

Crâșmă pustie.
Cătun conformându-se
Codului galben.

Pomană ad-hoc:
Pe-un gorgan înzăpezit
Doi soldați beau vin.

Om de zăpadă
Lângă statuia de bronz.
Între ei - timpul.

Apel eronat.
La capătul firului -
Singurătatea.

Oraș în beznă.

Arar pe mobil un mic
fulger albastru.

Casă pustie.
Totuși curtea pe viscol
Se umple de ciori.

Doar promoroaca
Vindecă de complexe
Sârma ghimpată.

Vin din zăpadă:
Ușa roșie de fier
Îmi pare verde.

Îmi spui și astăzi
Lucruri pe care le știu.
Ce plictis, Doamne!

Casă de oaspeți.
Întâiul foc gonește
Ciorile din horn.

Copiii cântă.
Sub ferestrele școlii
O cioară moartă.

Puțini țânci nu fac
Slalom printre băltoace.
Dor amniotic.

Stropii ploii pe
Pervazul de gresie.
Xilofon în vis.

În sfârșit, soare...

Uitasem cum arată
Bolta albastră.

Paișpe a doua
Sau data când o să mor.
Ignor doar anul.

Salvador Dali:
Mori cu aripi de fluturi
Înfruntă timpul.

Ieșit de sub nea,
Orașul își arată
Fața hidoasă.

Devin brusc gelos:
Fulgi de nea topindu-se
Pe buzele ei.

Cascada Angel.
Privind-o mă simt mai
mic
De o mie de ori.

Vinovăție:
Stiloul e și mai vechi
După-acest haiku.

Substituție.
În tulnicul unchiului
cântă un greier.

ION ROȘIORU

* * *

Te-am întors pe toate părțile ca pe-o icoană
și te-am tratat, ca pe un virus înalt patogen, cu discreție și
deferentă
Cu toate astea, pentru mine n-ai făcut nimic...
Mărturisesc, m-aș fi așteptat ca răsplată,
să-mi crească în loc de două, patru mâini
cu care să scriu poezii de dimineața până seara,
M-aș fi așteptat ca în loc de doi, să-mi crească patru ochi
Pe care nici acum nu știu la ce i-aș fi putut folosi...
Nimic din toate astea nu s-a întâmplat.
Te-am cunoscut cum poate n-aș fi vrut să te cunosc,
te-am citit ca pe Apocalipsa, de sute de ori
și am umplut spațiul familiar mie cu literele tale,
te-am salvat de la descompunere când vântul bătea atât de
tare
încât din tine nu ar mai fi rămas decât un mare și
dizgrațios punct negru,
te-am purtat în buzunar când erai interzisă
și ți-am fost bodyguard când insectele alergau după
autografele tale...
M-aș fi așteptat ca după toate astea
să trăiesc înconjurat de miracole, să mă îmbăiez în
miracole,
să inspir și să expir miracole, să tușesc miracole, să
expectez miracole...
și nimic... după sute de ani de așteptare, nimic...
Scriu poezii cu două mâini, privesc lumea cu doi ochi, și
nu cunosc personal niciun miracol.
Situția mă nemulțumește profund...
de azi, numele tău va fi tabu... nu va fi rostit nici de mine
și nici de urmașii pe care, fără ajutorul tău, îi voi avea,
puteai să fii astăzi pe toate panourile publicitare de pe
mapamond
și pe buzele tuturor cititorilor mei...

* * *

Există două locuri în care n-aș vrea niciodată să stau
mai mult de zece minute:
sub pământ și în aer...
Sub pământ sunt prea multe legende
și mult prea multe oaze de căutători de aur,
acolo m-aș simți călcat pe bocanci de toți muritorii
și nu m-aș putea exprima convingător
între atâtea lucruri mute.
În pământ e prea multă materie solidă
dincolo de care n-o să știu niciodată **dacă** sau **ce** se
ascunde...
Dar nici în aer nu mi-ar fi prea bine
pentru că mi-ar lipsi punctele de sprijin și de reper,
n-aș putea ști niciodată
dacă stau cu capul în jos sau invers,
lucru extrem de important, de altfel
pentru sistemul meu de valori.
Realizez astfel că cine m-a așezat așa,
cu picioarele pe pământ
și corpul alungit spre cer ca un arbore
n-a fost prost deloc...

***

Sunt ani de când scriu...
de atunci nu mă mai pot opri
mă sufoc la propriu atunci când se termină cerneala în
stilou ;
umblu cu trei călimări atârinate de gât
și schimb cerneala cu o dexteritate de invidiat...
în cele câteva secunde în care stiloul meu respiră o altă
gură de cerneală
devin rigid, îmi tremură mâinile și plămâni,
îmi sfărâm dinții unii de alții
și sunt în stare să ucid pe oricine
apare în fața mea ținând un creion între degete.
Scriu pe orice...
pe ziduri, pe ferestre, pe fețele oamenilor, pe stratul de
ozon,
pe orice...
când termin de scris un cuvânt îl uit instantaneu și
continui să scriu.

* * *

n sala imensă, cu scenă de jad
se cântă o arie nouă... și nimeni în tot Universul știut
n-a ascultat vreodată aria asta bizară... o primă audiție
absolută...
Contorsionat, muzicantul își ia instrumentul,
un instrument de care nu mai auzise nimeni înainte,
la care nici muzicantul nu știa cum se cântă
(îl primise de la Duhul Sfânt în chiar momentul urcării pe
scena de jad din sala imensă)
Și liniște... spectatorii, de prea mare emoție, respirau prin
măști oxigenul util existenței
Și se hrăneau prin perfuzii silențios așezate sub scaune...
Muzicantul însuși fusese adus pe scenă cu tot cu sicriu,
Căci sigur după concert avea să moară subit doborât de
efort,
Animalele de companie fuseseră din timp și cu grijă
eutanasiate fără excepție
De teamă că zgomotul lor ar putea să ucidă concertul
întreg,
Femeile gravide avortaseră din timp, cu riscuri enorme
Iar un președinte de stat murise încercând să nu mai
respire o vreme...
Muzicantul își luă instrumentul în brațe,
În sala imensă, cu scenă de jad, nici Dumnezeu nu-și mai
spunea rugăciunile,
Întinse o mână spre coarda de fildeș...
În sală o pereche de ochi zbură din orbite când posesorul
lor uită să clipească...
Muzicantul își înclină fruntea spre instrument...
În sală vezica umflată a unui bătrân explodă în tăcere,
discret
Și deodată, fără vreun semn pregătit,
Muzicantului îi sună mobilul și vocea tremurată a mamei
îi spuse nervos
Că în dimineața aceea își uitase acasă sandvișul cu salam,
cașcaval, ceapă, muștar și boia.

OVIDIU IVANCU

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

SPINOASA PROBLEMĂ A AROMÂNILOR

Aromânii – “frați di mumă și di-un tată” O ISTORIE... (I)

Nu cred să fie pe lumea asta vreun neam cu o istorie mai sublimă și mai ingrată - decât Neamul Frate Geamăn de la Sudul Apei Uitării (Dunărea...): **AROMÂNII**. Cel puțin, Europa nu cunoaște neam mai eroic și, totodată, mai ignorat (de însuși Fratele Geamăn de la Nordul Apei - noi, **românii traianici**, nordici, îi ignorăm, de mult și **vinovat**, pe frații noștri gemeni - **românii aurelianici**, sudici!!!) - decât ramura de sud a trunchiului traco-român.

“**Aromânii**, **armânii** sau **rumânii**, cum își zic ei, **macedonenii**, **cuțovlahii** și **țânțarii** (adică Fiii Cezarului - **sânî=fii**, **țar=împărat**), cum îi porecesc grecii și sârbii, sunt cea mai veche seminție și cea mai eugenică, adică mai nobilă, dintre toate câte trăiesc în sudul Dunării. Ei sunt populația aborigenă, vrednici urmași ai stihiei traco-ilire, peste care s-a altoit demnitatea romană: mister tragic și pragmatism roman” (cf. Teohar Mihadaș - art. **Aromânii și rolul lor în Balcani**).

“Moștenitori direcți ai vechii civilizații trace, aromânii sunt, prin limba și cultura lor, singurii reprezentanți, la Sudul Dunării, ai latinității balcanice, născută odată cu cucerirea Macedoniei de către Legiunea a V-a romană, în anul 168 î.H.” (cf. Vasile Tega – art. **Aromânii: acești necunoscuți**).

“Sobri, având instinct de căsnicie și industrie - românii sunt, în privința acestor calități, cu mult superiori aceluia ce vorbesc grecește - sunt însă inferiori greco-slavilor în...șiretlicuri. Toți acești ciobani simpli și de rând au o eminentă aptitudine pentru lucrări în metal. Armele și armăturile lucrate în aur și argint, pe care le admirăm la arnăuți și palicari (grecotei), au ieșit din atelierele vlahilor” (cf. Mihai Eminescu – art. **Românii Peninsulei Balcanice**).

Întrebă, azi, pe Calea Victoriei, în plin București - și ai să vezi câți români au auzit de frații “aromâni”. Așa guvernăm azi - așa școală de conștiință și suflet avem azi. Cum să nu îndrăznească grecii să înfăptuiască, de sute de ani - etnocidul, prin asimilarea forțată (în disprețul oricăror reglementări legale internaționale) - al aromânilor? Grecii, “frații noștri ortodocși” - îi numesc pe eroii luptei pentru păstrarea identității de neam: “renegați ai elenismului”, acuzându-i că “visează la

românizarea greco-românului”. Când n-ai fost niciodată altceva decât român - nu poți “renea elenismul”. Iar a zice greco-români - “expresia (...) e tot atât de improprie ca și afirmarea că iedul e fiul zimbrului” (cf. Mihai Eminescu – art. **Despre Apostol Margarit**).

O, răsfoind scrierile străinilor despre aromâni, și se face rușine că ești...român din Nord...Căci iată ce știa evreul Beniamin Tudela, rabin, la 1770, despre valahii-aromâni din Munții Balcanilor: “*Nimeni nu se poate război cu ei, nici un rege nu poate domni asupra lor.*”

Cine mai știe azi, dintre “nepoții lui Traian” - că strămoșii săi valahi, din sudul Apei Blestemului Uitării (Dunărea...) - între 1187 și 1373, sub conducerea lui Petru și Asan și ai urmașilor lor, toți principii valahi din Balcani - nu erau doar niște bieți ciobani, nici doar armurieri, negustori etc. - ci au fost RĂZBOINICII NEBIRUIȚII AI RĂSĂRITULUI BALCANIC? I-au snopit în bătaie, pur și simplu, pe trufașii împărați greci ai

Bizanțului, ba și pe cruciații latini, din Apus, nu mai puțin (decât grecii bizantini) infectați de păcatul superbiei: “*Valahii(...) au coborât din munții lor sub conducerea celor doi frați, s-au unit cu bulgarii și au făcut prăpăd în imperiu(...). Bulgarii și valahii au năvălit aici(...) în timpul nopții și au făcut un adevărat măcel asupra armatei grecești.*”

*Cantacuzen (n.m.: împăratul!...), cu numai o mână de oameni, abia a putut să se salveze la Constantinopol(...). Au luat săbiile(...) s-au năpustit asupra grecilor (conduși de însuși împăratul Isaac Angelos) mai repede decât rostim noi vorba și i-au ucis pe toți cei ce luptau(...). Asan îl surprinde (n.m.: tot pe “falnicul” Angelos...) într-o trecătoare și(...) i-a omorât cea mai mare parte din oștire(...). Isaac a căzut prizonier, cea mai mare parte a ostașilor săi este ucisă(...). Alexis Comnen (n.m.: împăratul Bizanțului!) ceru pace (n.m.: cuțovlahilor, vlahilor șchiopi! - “poporului de homosexuali”, cum i-au calomniat, grosolani, grecii, mai târziu...). Ioniță puse de se construi o mașină de război în patru laturi(...) și cu ajutorul ei pătrunse în oraș(n.m.: Varna), după trei zile de asalturi(...). Ioniță(n.m.: regele vlahilor), care fusese uns și recunoscut de către Papă, a hotărât să le facă război cruciaților (n.m.: cruciații puși pe jaf..., că doar jefuiau doar pe niște frați ortodocși...) îi lovi pe latini, care fură spulberați” etc. (cf. Mihail Kogălniceanu – **Vlahii de la sud de Dunăre**).*

Apoi, au venit turcii “păgâni” - dar nu le-au fost dușmani mai mari românilor din Sud, decât “frații greci ortodocși” - părători la Sublima Poartă - cu grea năpastă asupra cuțovlahilor.

*

Vă va fi greu să răspundeți la întrebarea cine-i “ortodox” și cine-i “păgân” - când veți face lectura

privilegiilor acordate aromânilor de către turci, în sec. XVI, printr-un vizir recunoscător față de ospitalitatea celnicului (n.n.: stăpân de turme) Sterie Floca (aromân), din Mețovo :

”Orice persoană de orice religie și condiție ar fi, care se va refugia la districtul Mețovo, și oricare ar fi motivele pentru care s-a refugiat acolo, nu va putea fi niciodată urmărită și reclamată de nici o autoritate.

Orice musulman care va trece prin districtul Mețovo trebuie să considere acest pământ CA PĂMÂNT SACRU; și la ieșirea sa din ținut SĂ SCOATĂ POTCOAVELE DE LA CAI, CA SĂ NU IA DIN ACEASTĂ ȚARĂ NICI CÂT NEGRUL DE SUB UNGHIE (s.n.)”

Se pare că Duhul Sfânt bate pretutindeni - și pe unde-i este voia - și i-a ales și pe acești musulmani, din sec. XVI: respectul sacrei ospetii, determină recunoașterea ținutului ospetiei ca BISERICĂ-AZIL SACRU. Dar pe grecii ortodocși - ce i-a atins? Să vedem.

Pe 9/22 mai 1905, ca urmare a ULTIMATUMULUI ÎNAINȚAT SULTANULUI (sic! - am avut și astfel de conducători!) de către regele României, Carol I (nemulțumit de rezolvarea problemei drepturilor aromânești în Rumelia - conflictul fiind între valiul din Ianina și greci, pe de o parte - și aromâni, pe de alta) - s-a dat o iradea (hotărâre), prin care se acordau aromânilor privilegiile cerute și se anunța pedepsirea valiului din Ianina. Care a fost reacția Patriarhiei Grecești și a Athenei, în aceste circumstanțe? *“Patriarhul grec a protestat (n.n.: evident, împotriva iradelei...). Violența criminală a bandelor grecești a făcut restul”* (cf. H.N. Braisford).

Ghiciți cine conducea bandele de criminali greci? *“Episcopii greci din Monastir, Katerino, Grebovo, Drama și Kozani (...) organizează bande de tâlhari, care pedepsiră crunt pe aromâni, pentru că voiseră să-și păstreze naționalitatea, prin mijlocul bisericii și școlii”* (cf. N.Iorga).

Nu trebuie să fiți așa uimiți - **grecii au și sfinți bandiți** (sic!) : *“Sfântul” Cosma (“el - Cosma - cutează a arunca anatema pe toți acei români care vor mai vorbi limba română (...) Cosma spunea că Dumnezeu folosește aromâna numai când vorbește cu diavolul”* (cf. Weigand, 1895, V, 146). *“<<Eroica>> faptă a lui Cosma a fost recompensată cu sanctificarea(!!!): “proclamară (n.n.: clerul grec, cu Patriarhia Grecească în frunte...) pe Cosma sfânt - și îi adunară moaștele”* (cf. Dimitrie Bolintineanu - **Călătorii**). <<Moaștele>> Satanei.

Tot Patriarhia Grecească a instigat și susținut pe mercenarii albanezi ai lui Ali Pașa Tepelin din Ianina - să spulbere Moscopole, la 1788 - Moscopole - Cetatea de Vis a aromânilor, râvnită și invidiată de greci (și de alți vecini...), pentru frumusețile și bogățiile ei, unice în Estul Europei: avea Academie, Stampă (Tipografie), strălucite biserici ale lui Hristos, școli în limba valahă... O, limba

de foc a Sfântului Duh Românesc - care-i arde pe dușmanii noștri...Limba asta trebuie nimicită, stinsă! *“Ucide!!! Stinge limba în gâttelej valah!!!”* - asta a fost, sute de ani, singurul consemn și singura parolă a “ortodocșilor” greci. Căci, ori că au înfipt ei, direct, sabia în aromân și făclia în casa aromânului - ori au interpus, între ei și crimă, mâna năimiților albanezi musulmani (e proverbială sărăcia - deci potențialul de corupție - a albanezilor) - cazul demn de tragedie antică, de la cantonul Aspropotamos: *“La schitul Veterniste să curmă cantonul Aspropotamos, lângă podul făcut de romani, Coracos, și unde sulioții fuseră uciși de albanezii musulmani, în luna lui ghenarie 1813. Femeile lor, în număr de 200, văzând pe soții lor uciși, se aruncară cu pruncii în brațe în râul Ahelonus, unde se înecară. Această faptă fuse drama cea mai tristă și mai mare a acestui secol”* (cf. Dimitrie Bolintineanu - **Călătorii**).

E ceva schimbat, azi, în raporturile dintre greci și “cuțo-vlahii” din Grecia și Macedonia? A mai îndrăznit vreun “vodă”, din Nordul Apei Uitării - Istrul-Dunăre - să dea ultimatum cuiva ce-i supăra pe frații noștri din Sudul Apei Blestamate și Sacre a Istrului? Iată ce spune francezul Michel de Vantelière, în Du Marché Commun à l'Europe, 1969 (n.n.: în România era regim comunist): *“O minoritate românească în Grecia este supusă încă unui regim de lichidare spirituală, tot atât de sistematic ca în secolele trecute - și românii din Grecia nu au dreptul să asculte slujba în propria lor limbă, în bisericile lor.”*

În 1997, sub “democrația capitalistă” din România, cotidianul **Stohos**, din Athena, îi sfătuește pe “palicari” (n.n.: voinicii-vitejii greci...), cu privire la comportamentul lor față de valahi: *“Unde îi veți întâlni pe acești așa-ziși vlahi, cu limba lor vlăhicească, pe stradă, la târg, la locul de muncă - rupeți-le picioarele, smulgeți-le limba. Aici este Elada-Grecia, și ea este a elenilor-grecilor. Scopul scuză mijloacele!”*(cf. **România liberă**, nr. 2135, vineri 4 aprilie 1997 - art. din p. 2: **Mai sunt tratate**, de Florin Căndroveanu).

“Astăzi îi învăluie (n.n.: pe aromâni), tot mai stăruitor, amurgul, spre întunecarea totală, iar sufletul lor mărinimos îngână abia, ca un cântec de lebdă”(cf. T. Mihadaș).

Și iată ce declară un apărător înfocat al drepturilor neamului lui, ramura din Sudul Apei Uitării-Istru: *“Suntem în posesia altor elemente recente de genocid cultural, la care este supusă populația*

aromână din Grecia. Asociația ARMĂNAMEA întocmește toate datele necesare la un protest internațional, în legătură cu soarta aromânilor din Balcani. La 92 de ani de la prima recunoaștere imperială a națiunii aromâne ca etnie distinctă în Peninsula Balcanică. Armănamea trăiește. Armănamea va trăi. ARMÂNLU NU CHIARI” (cf. V. Tega - **Iradeaua imperială - Magna Carta Libertatum a Aromânilor**, 1999).

Așa să fie - Amin, Amin, Doamne din Ceruri!

PROF. DR. ADRIAN BOTEZ

Eminescu în viziunea lui George Popa

Fără să exagerăm, putem afirma că încă de la începutul activității sale de exeget al artelor și de estetician, profesorul și medicul George Popa a fost posedat de un spirit puternic și înalt, cel eminescian. Din aceste rațiuni, după ce a investigat tărâmul mai multor arte (literatura, pictura, sculptura și muzica), precum și substanța marilor filozofii ale lumii (hinduismul, budismul, presocraticii, Platon, Bruno, Spinoza, Kant, Schopenhauer, Heidegger ș.a.), George Popa s-a întors întotdeauna mai bogat și mai profund, la poetul național. Grație acestui orizont de cunoaștere cuprinzător, Domnia-Sa face apropieri inedite și deschide perspective incitante în abordarea operei eminesciene, practicând un comparatism subtil, *sans rivage*. Stau mărturie, în acest sens, pe lângă impresionantul număr de studii și articole, volumele: *Spațiul poetic eminescian* (1983), *Prezentul etern eminescian* (1989), *Spiritul hyperionic sau sublim eminescian* (2003), *Libertatea metafizică eminesciană* (2005) și *Deschideri metafizice în lirica lui Eminescu* (2007).

Dintru început, trebuie să evidențiem perfecta adecvare a discursului critic la opera examinată. Poet de concepție, mistuit de o insașiabilă sete de absolut, care, în procesul de creație, se transformă în plămuii lirice grandioase, opera lui Eminescu se cerea interogată cu metode de cercetare adecvate conținutului său, respectiv, investigația metafizică și, drept corolar al acesteia, proiecția în sublim. „Eminescu – scrie George Popa, justificând acest demers – nu doar a teoretizat, a experimentat cugetarea, ci a trăit efectiv ceea ce a gândit, acele *fulgurații intelectuale* cu ajutorul cărora a deschis orizonturi vizionare întrezărite doar de cei rari și, din acest motiv, greu accesibile, denumite de el însuși *sublime revelații ale misterului etern*. Or, aceste străfulgerări ale intelectului au constituit pentru autorul *Luceafărului*, momentele cele mai intense viețuite ale eliberării spirituale”. (1)

Studiul nostru încearcă să pună în lumină câteva din coordonatele care traversează construcția ideatică ridicată de George Popa sub constelații metafizice eminesciene. Fundamentul acesteia își are rădăcinile înfipte adânc în apriorismul românesc, ale cărei tipare prezidează și modelează, imperativ și discret, toate creațiile culturale din spațiul nostru. Colosala dezmarginire a eului poetic eminescian, vizionarul sublim și valoarea supremă a acestei lumi, sacrul, aici își au obârșia. Punctele comune dintre *Miorița*, *Meșterul Manole* și *Luceafărul* sunt, din acest unghi, revelatoare. Deși au teme diferite, în toate trei există, grație unei plămăde ancestrale, înrudiri profunde.

Prima dintre acestea este *deschiderea cosmică*, a cărei motivație o constituie reacția omului față de limitele ființei sale pentru a realiza mult râvnita

„eliberare metafizică” (2). Cea de a doua similitudine este dată de elanurile *iubirii*, care motivează și asigură energia necesară împlinirii unor mari năzuințe. Următoarea apropiere se legitimează din perspectiva unei „sacralități a Naturii și a morții reunite într-o integralitate centrată de ființa omenească” (3). Este vorba, în cele din urmă, de o „religiozitate cosmică” (4), a cărei măreție este greu de înțeles astăzi, în contextul monoteismului creștin și al scientismului contemporan. Cel de al patrulea numitor comun este reprezentat de *fenomenologia ontologică trifazică de model zalmoxic*. Ca și zeii traci, Orfeu și Dionysos, protago-

niștii celor trei poeme trec din *viață în moarte inițiativă*, pentru a renaște, în final, *pe un nivel de ființare superior*. În esență, concluzia pe care o impune logica argumentării, nu poate fi decât una singură : „*toate cele trei poeme portă către înălțim*” : balada vrânceană sfârșește deasupra munților în pirotihnia făcliilor miilor de stele: poemul eminescian se termină de asemenea la polul ceresc, iar actul icaric al lui Manole e o cădere în sus pe vectorul suișului mănăstirii. Această înaripare, acest elan ascensional constituie una din componentele apriorismului primordial românesc, așa cum a intuit Eminescu luând drept simbol al înălțării muntele...”(5) *Volens-nolens*, în acest punct al considerațiilor, intrăm pe terenul morfologiei culturii. Însă spre deosebire de *spațiul mioritic*, reprezentat de Blaga ca o constantă alternanță pe orizontala dealului cu valea, George Popa reține, bazat pe aceeași baladă, „elanul ascensional” al acesteia și instituie ca tipar al matricei noastre stilistice planul vertical, în consens cu tendința spre înalt.

Plămădit din substanța acestui apriorism, eul poetic eminescian urmează entelehia sa, devenind invulnerabil la presiunile exterioare și totodată capabil de a imprima lumii cu care vine în contact propriul său chip. Codrul dobândește, în acest context, „sensibilități metafizice” (6), spațiul își pierde consistența devenind ilimitat, iar clipa se transformă în prezent absolut. De aici, posibilitatea apropiierilor cu formele kantiene ale intuiției sensibile, timpul și spațiul. „Kant - scrie George Popa – afirmă că spațiul este forma experienței noastre externe, iar *timpul*, forma experienței noastre interne. Eminescu convertește experiența spațială din afară în experiență internă; or, spațiul nostru lăuntric este durată pură”.(7).

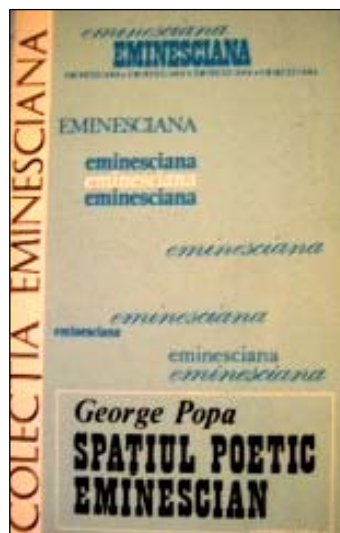
Aprofundând sugestiile cuprinse în aceste considerații, criticul dezvoltă una din cele mai subtile și mai originale idei ale exegezei sale, care explică, la nivel filozofic, „unul din marile secrete ale receptivității de excepție a liricii eminesciene” (8).

Este vorba de modul în care cele două categorii filozofice colaborează sau se întregesc reciproc, pentru a reprezenta, prin crearea, în planul artei, a impresiei de nemărginire spațială și temporală, superba reacție spirituală a ființei care își neagă propria sa finitudine. Ca atare, grație marii sale „capacități de interiorizare”, Eminescu, utilizând mișcarea elementelor din natură, a unei inconfundabile muzici lăuntrice sau a vibrației luminii, „convertește” exterioritatea în spații ale interiorității, restabilind, în virtutea identității dintre sinele poetic și lume, „acordul cu universul” (9). Însă tocmai datorită însușirilor cvasimagice ale unui atare cadru, asistăm la metamorfozarea „continuum-ului spațiu-timp exterior în timp interior, care este un *timp spațializant* : muzica și sufletul sunt un timp particular, un timp spațializant, un timp creator de orizonturi în continuă dilatare, asemenea unei nepotolite sete de infinit”(10).

Exemplară rămâne, în acest sens, analiza poeziei *Peste vîrfuri*. Astfel, elementele lumii materiale (aparitia lunii, neliniștea frunzelor din codru, timbrul melancolic al cornului) dispar odată cu stingerea sunetului de corn în depărtări, determinând transformarea spațiului fizic în spațiu al sufletului, „un orizont al indefinibilului care trece dincolo, în transviață”. (11). Întrebarea finală („Mai suna-vei, dulce corn/ Pentru mine vre o dată ?”) „înfăptuiește deschiderea perpetuă a spațiului lăuntric” (12). Totodată, virtuțile muzicale ale întregului „instaurează cea mai decantată formă de trăire, și anume, starea de a fi în sine și conștiința intensă a ființării, conștiință care însemnează oricând o extraordinară taină și uimire. În felul acesta, scos de sub măsurile efemerului, purificat de contingent, eliberat de sub legile uzurii, timpul nostru existențial devine un *prezent etern*, o stare potențială deschisă oricărui model, oricărei structuri ontologice” (13).

Grandioasa propensiune spre ilimitat, forma eminesciană de manifestare a imperioasei dorințe de „libertate metafizică”, este susținută și motivată potrivit „constantelor” fundamentale ale spiritualității românești, stabilite de George Popa, de energia unei mari iubiri. Ea emană, în cazul de față, din eul profund, Sinele, cu care se și identifică. Nepotolita aspirație a poetului de a ascende spre un „absolut axiologic” nu poate fi înfăptuită decât prin iubire. Mișcarea de la *increat* la cea de *creat* și apoi iarăși la *increat* nu se înfăptuiește decât prin forța ei : „dacă ieșirea din increat a Unului în scopul creării Multiplului, a lumii, a avut loc prin iubire – *Kama* indian, *Erosul* elen, dar lumea făurită a fost un impas ontologic, - ieșirea spre increat, prin confundarea transindividuală a binomului, are loc tot prin iubire, însemnând o *anulare* a eronatei geneze” (14). Prezența în lirica de dragoste eminesciană a „unor fluide magice, indefinibile, venind din abisul primordialității” care „se caută, se cheamă, se contopesc”, nu poate fi explicată altminteri. Drama *Luceafărului* se confundă cu cea a Sinelui care „în tentativa de a repara greșala primordială”, eșuează. „Păcatul astrului, cel al unei nașteri hibride, a întrecut sublimitatea voinței de a restitui Monismul Dintâi prin

unirea cu o fică a pământului, lumea secundă a infinitei diviziuni”. (15).

În linii mari, etapele ascensiunii elanului metafizic eminescian către eliberarea finală sunt, după George Popa, trei. Pe prima treaptă, prezentă în poezii precum *Cînd însuși glasul gândurilor tace*, asistăm la „purificarea conștiinței de procesele mentale rezultate din imixtiunea multitudinii de voci al lumii din afara” și la „autodescoverirea” eului poetic cu „virtuți de melodicitate pură” (16). Dar odată cu „suspendarea gândirii” și cu instalarea în „spațiul golit al conștiinței” a unei pioase stări muzicale („cântul unei dulci evlavii”), aleanul inimii se poate întrupa în cele mai sublime plâsmuiri.

Pe cea de a doua treaptă, iubita este identificată cu o entitate care nu mai

poate fi depășită, un fel de suprarealitate „dincolo de care nu este nimic mai sus, atât ontologic cât și axiologic”, - decât divinitatea. Acum Eminescu utilizează *metafora absolută*, o figură de stil „al cărei termen de transfer constituie o realitate ultimă”. În poezia *Apari să dai lumină*, adorata este rând pe rând zână cu farnece cerești, înger, luceafăr, după care urmează îndumnezeirea. (17)

În sfârșit, pe cea de a treia treaptă, Sinele, aspirând spre libertatea totală, tinde să se întoarcă în „Neînceputul absolut”. Dintr-o notă păstrată într-un manuscris, aflăm că Eminescu avea intenția de a modifica finalul *Luceafărului* după o sugestie à la *Giordano Bruno*. În scrierile sale, filozoful renesanțist elogia puterea intelectului genial de a străbate nemărginirea jubilând, pentru a pătrunde în zonele superioare ale cunoașterii. „Mereu voi fi asemenea Phoenixului... sufletul meu – scrie acesta – suie iluminând și arzând cu dumnezeiască iradiere...Cu focul împreună mă mistui și înapoi în eter mă întorc...Pentru a ajunge dincolo de stele și de empireul ceresc de sub eter este nevoie...de o lumină intelectuală care vede dumnezeirea în sine însuși, suflet din suflet, viață din viață, esență din esență”. În spiritul acestor sublime iluminări, „sinele eminescian (*Luceafărul* n.n.)” urma să depășească atât focul *heraclitian*, teluric, cât și focul *înghețat*, astral, din finalul poemului. (18).

În acest spațiu elevat, deschis tuturor nemărginirilor, logica demersului critic nu putea evita nici abordarea conceptului de geniu și nici definirea sublimului eminescian. La drept vorbind, cele două entități estetico-filozofice se constituie, se întrepătrund și se consolidează una cu cealaltă în cele mai înalte sfere ale spiritului. Însă, spre deosebire de istoria și critica literară curentă care analizează ideea de geniu la Eminescu numai în perspectiva poemului finit *Luceafărul*, George Popa este de părere că textul fundamental pentru înțelegerea ei exactă trebuie să fie poemul postum *Povestea magului călător în stele*. Creație a unui imaginar ancorat în grandios și titanism, poemul nu este decât o amplă plâsmuire artistică, în cuprinsul căreia sunt încifrate gânduri despre „natura și destinul geniului”. Fiind o ființă excepțională, anormalitate sau o „greșeală”, ivită în „planul” întocmirilor eterne, acesta este situat atât în afara legilor umane cât și a celor divine. „Nelumea este sălașul geniului, pentru că el nu se află în planul eternității lui

Dumnezeu”. (19). În realitate, „nelumea” spre care năzuiește geniul, e de fapt „o lume paralelă celei a divinității”, creată în propriul său *sine*, prin forța gândirii. Pe scurt, „geniul se substituie dumnezeirii. și anume, zeului din preludiul cosmogenezei” (20). Într-un atare context, posibila intenție a poetului de a schimba finalul *Lucea-fărului*, pentru a-l face pe astrul nemuritor să se întoarcă în „*Neînceputul absolut*”, nu este lipsită de teme.

În acest nestăvilut elan către alte orizonturi, constantă a apriorismului românesc, nu este decât „vocația unor mișcări tensionale de înălțare și depășire a sistemului de mărginiri care ne îngrădesc ontologic și axiologic”. (21). O asemenea tendință de eliberare metafizică definește, în gândirea lui George Popa, categoria estetică a sublimului. Dar, departe de a produce apăsare, spaimă sau groază, precum susțin unii analiști de prestigiu ai fenomenului (Longinus, Burke ș.a.) acesta este văzut ca un generator și stimulator de puteri sufletești nebănuite și nepuizabile. Având o mare „încărcătură poetico-metafizică”, sublimul „fascinează, fecundează cea mai roditoare imaginație a desprinderii spirituale, a transcenderii”, încât fără a ne copleși și micșora ființa, „o amplifică, o intensifică, o energizează pentru un nivel existențial superior”. (22). Ipostaza eminesciană a acestui tip de sublim, care „structurează” aproape toată lirica poetului, este numit *spirit hyperionic*. Potrivit capacității sale de „transcendere metafizică”, acesta cunoaște trei moduri de manifestare. În *Scrisoarea I*, „transcenderea suie dincolo de temporalitate și spațialitate, de lumea toată, și anume, în preludiul ontologic, în anterioritatea increatului”, în *Lucea-fărul* atinge „absolutul spiritului, înțeles ca imuabilitate”, iar în *Odă (în metru antic)* asistăm nu numai la „ieșirea din orice finitudine, dar din orice onticitate, pentru a locui din nou infinitul neantului” (23).

În considerațiile pe care le face asupra sublimului, George Popa respinge *de plano* prezența a „ceea ce produce groază, întrucât spăimosul distructiv nu poate înălța, nu poate spiritualiza, nu poate transfigura”. Însă, deoarece, după Kant, temeiul sublimului nu se află în lumea fenomenală, ci în noi înșine, în rațiunea care trezește în spirit sentimentul unei facultăți suprasensibile prin care simte superioritatea noastră morală „asupra naturii în nemărginirea ei” (24), nu înțelegem de ce „înfricoșătorul” nu poate sta la obârșia unei astfel de trăiri sufletești. Dimpotrivă, această stare e cu atât mai plină de măreție, cu cât ne dă posibilitatea „să descoperim în noi o necesitate de opoziție de un cu totul alt tip, care ne dă curajul să ne putem măsura cu aparenta atotputernicie a naturii”. (25). De altfel, pentru spiritele obișnuite să respire aerul marilor înălțimi ale gândului, finitudinea, scrie George Popa, nu poate fi decât terifiantă. De aceea, ea devine *volens-nolens*, unul din termenii constitutivi ai acestei categorii estetice, la fel ca fenomenele pustiitoare (vulcanii, uraganele etc.) din „analitica sublimului” întreprinsă de Kant. În ambele situații însă, a

trăi sublim reprezintă un moment de mare elevație spirituală : la filozoful german o atare experiență are o finalitate morală, ducând la o înțelegere mai profundă a conceptelor de libertate și demnitate umană, la eminescologul român, aceasta deschide zări metafizice „la un nivel existențial superior”.

Consolidat și desăvârșit de „sentimentul extraordinar al înălțării, specific apriorismului românesc”, edificiul eminescian nu se putea încheia, după George Popa, decât în cheia de boltă a valorii sale spirituale supreme, *sacru*. (26). În universul acesta, totul – natura, viața în genere, creația artistică etc. – pare învăluit într-o adâncă evlavie : „Eminescu – scrie criticul – a transformat lumea într-un sanctuar în care se efectuează euharistia cosmică, transformarea lucrurilor în idealități sfinte”. (27) . Este semnul indubitabil al sacralității universale, o „idealitate valorică *supraordonată* divinității, de care poetul s-a și îndoit până la negare” (28). În consecință, tot ceea ce este „văzut în lumina acestei valorizări aflată mai sus de toate, inclusiv a unor zei sau a unui întreg panteon vinovat de acțiuni negative față de om” (29), se încarcă de sacralitate și *ipso facto*, de divin. Ca atare, fluxul de sfințenie curge dinspre *sacru* spre *divin*, și nu invers.

Revelatoare rămâne, sub acest aspect, și observația potrivit căreia, exceptând scrierile religioase, Eminescu este poetul care, alături de Hölderlin, folosește extrem de frecvent criteriul său valoric principal, cuvântul *sfânt*, „pentru a învesti cu el în primul rând natura cu infinitele ei componente precum și viața omenească în diversele ei manifestări: copilăria, frumusețea, iubirea, suferința, moartea; sfinte sunt visul și poezia, cântul, *drama faptei*, geniile, graiul românesc, mormântul mamei, sfinte, de asemenea Dacia, umbrele Basarabilor și Mușatinilor, istoria din vechime, firile vizionare ale primelor scrieri ale literaturii noastre ș.a.” (30).

Dar, la acest punct al exegezei, cercul se închide, ne întoarcem din nou acolo de unde am pornit, la „matricea fundamentală a spiritualității românești”, la „religiozitatea cosmică” sau la sacralitatea *Mioriței* și a *Meșterului Manole*, „Nu se poate trăi – observă autorul – fără a avea ceva sfânt. Românul a avut din rădăcini sentimentul demnității și sacralității vieții, încât a înțeles că acela care nu are nimic sfânt se autoneagă, nu are loc în viață: *Cine n'are nimic sfânt, / N-aibe loc pe-acest pământ*, sună un blestem într-un cântec popular”.

În final, aruncând o privire de ansamblu asupra principalelor idei care structurează exegeza eminesciană a prof. și poetului George Popa, constatăm existența unei mari coerențe de gând, echivalentă cu un autentic sistem interpretativ. Astfel, purtați de elanurile apriorismului românesc, ne ridicăm, grație eminegiei *Sinelui*, pe trepte metafizice tot mai înalte și mai eliberatoare, care ne pregătesc intrarea în lumea geniului, a sublimului și a sacralului.

Foto: Suzana Fântânariu, de veghe în expoziție...

→

Toate aceste aspecte se presupun și se susțin reciproc. Indiferent de perspectiva din care se pornește în abordarea operei, se ajunge, prin forța lucrurilor, și la celelalte. Bunăoară, considerațiile despre *geniu* se întregesc prin capitolele dedicate *apriorismului*, *sublimului* și *sacruului*, iar cele despre *sacru* se explică prin cele pe care deja le-am menționat.

În interiorul acestei construcții, preocupări mai vechi ale eminescologiei sunt reluate și argumentate potrivit exigențelor întregului din care fac parte. Astfel, „viziunea cosmică” și modul eminescian de a „gândi superior”, nu se datorează influenței culturii germane, ci faptului că „geniului îi sunt structurale meditația pe vectorii universalului, pe marile întrebări ale existenței”. La acest nivel, prezența unor idei similare la creatori din epoci și spații diferite, este consecința unei metafizici cvasiidentice. „Pe creste întâlnirea ideilor, coincidența gândirii este firească”. Din atari rațiuni, înțelegerea pesimismului eminescian ca pe o simplă înrâurire a filozofiei lui Schopenhauer sau ca epifenomen al vieții de lipsuri pe care a dus-o poetul, este de-a dreptul rudimentară. Tristețea geniului – scrie George Popa – „era engramată în făptura sa, structurată din depărtări ancestrale, menindu-l sfâșierii, suferinței”. (32). Ca atare, departe de a-și afla justificarea într-un „presupus pesimism structural”, produs al unui dezechilibru umoral, sau într-o acută criză de identitate (33) a eului poetic, *melancolia* este „expresia senină, detașată a unei tristeți metafizice : contemplarea lucidă a spectacolului dureros și evanescent al existenței omenești” (34).

Pe un alt palier ideatic al acestui edificiu, revine chestiunea *adaptabilității* sau *inadaptabilității* lui Eminescu la sfera valorilor tranzitorii sau absolute. Soluția adoptată de George Popa nu poate surveni decât din perspectiva celor din urmă, adică din cea proprie Sinelui sau Geniului. Conștiința absurdității și efemerității creației, consecința „greșelii” fatale dintru începuturi motivează neaderența poetului nu la „ființarea ca atare, ci la lipsa de valoare a modelului ontic uman. Nu a fost un inadaptabil *a priori*, ci *a posteriori*”. În pofida acestui fapt, - și aici se face o subtilă disociație între *neadaptabilitate* și *ataraxie*, - Eminescu nu a fost adeptul unei indiferențe stoice față de ființa umană, ci. în mod constant, a căutat „soluții de înălțare spirituală” a acesteia. Pe scurt, „drama” geniului eminescian nu este pur ontologică, ci în primul rând axiologică”.(35)

De asemenea, tendința de a relaționa, în procesul de explicare și evaluare a literaturii, creația poetică eminesciană cu opere de artă românești sau străine, cunoaște, în studiile lui George Popa, o nouă dimensiune, întrucât autorul practică un comparatism mai larg decât cel întâlnit îndeobște în critica literară. În teoretizările de

prestigiu ale comparatismului, necesitatea examinării literaturii prin raportare la celelalte domenii ale artei a devenit tot mai imperioasă, în ultimul timp. Este ceea ce Dan Grigorescu numea inspirat *comparatism complex*, (36). Or, prin marea sa deschidere către frumos, George Popa era menit să illustreze, la noi, tocmai această direcție. Apropierile de muzică, de artele plastice sau de literatură, susțin și consolidează argumentarea ideilor, deschizând orizonturi nebănuite interpretărilor viitoare. Astfel, impresia de disoluție fizică și spirituală a ființei în nemărginitul armoniei cosmice pe care o sugerează unele versuri eminesciene, o regăsim la fel de tulburătoare și în unele compoziții de Bach. Reascultând, bunăoară, „un

largo din *Trisonatele* pentru orgă ale lui Bach...ne vom da seama cum fiecare sunet se desface de el însuși și iriază în necuprins, și cum sufletul nostru pleacă indefinit împreună cu acel sunet. Iar eul nostru se dizolvă - fizic și spiritual – în acest veritabil duh cosmic al negrăitului. Dar pentru cei dotați cu sensibilitate particulară pentru muzică, același efect îl resimt lecturând multe din poemele eminesciene, ca, de pildă, *Peste vîrfuri*, *Dintre sute de catarge*, *Mai am un singur dor*, *O, mamă ș.a.*” (37). Pe de altă parte, gândul poetului de a modifica finalul *Luceafărul*, făcându-l pe eoul de sus să aspire spre o formă de eliberare radicală, potrivit unei sugestii a lui Giordano Bruno, este corelat cu intenția lui Schubert de a lăsa

neterminată una din simfoniile sale : „o fascinantă partitură a întrebărilor mereu reluate și mereu fără răspuns : *opera non finita*”. (38). Ar putea să fie, în această situație, tributul pe care îl plătesc structurile artistice spiritului iscoditor ale veacului, *Zeitgeist* – ului.

Contribuția artelor plastice nu este mai puțin sugestivă. Câteva exemple: o sculptură de Rodin, un tablou de Van Gogh etc. par să sensibilizeze, în registru plastic, idei și imagini eminesciene. *Eternul idol*, un grup statuar al sculptorului francez, reprezintă o față, aflată în poziție verticală și un bărbat îngenunchiat la picioarele ei, într-o totală pierdere de sine. Ea, idolul, privește de sus pe cel care o adoră rezemându-se de pieptul său, fapt ce o face pe față să se incline ușor pe spate, fără a-i știrbi însă nimic din încrederea în sine și atitudinea dominatoare. „Compoziția – constată George Popa – este dezechilibrată spiritual, căci bărbatul nu își află reazem decât în idolul său: el va cădea dacă acest sprijin dispăre. În schimb, femeia aflându-și reazim în ea însăși, nu se dăruie integral, astfel că va dispune totdeauna de rezerve pentru a se regăsi”. Rodin eternizează aici preludiul unei drame eterne, cea a geniului : „ Investirea sufletească a geniului în ființa iubită este integrală. Absolutitatea totalei dăruiri, în contrast cu brutala decizie axiologică a iubitei, acest conflict irezolvabil constituie drama sublimului din *Luceafărul*.” (39).

→
Foto Suzana Fântânariu, “Identitate precară”

Pe coordonate estetice apropiate, stolul de păsări ale morții și ale dezastrului, care, în tabloul lui Van Gogh, *Lan de grâu cu corbi*, înnegrește cerul, întuneacă și „zarea” poeziei lui Eminescu,

Despărțire, prevestind, grație semnificației simbolului, surpări lăuntrice de dimensiuni cosmice : „din cuprinsul strâmt al zidurilor reci izbucnește finalmente și se dilată acut un spațiu malefic în care actorii alegorici ai spaimei cosmice sunt stolul de corbi (amintind ultimul tablou, profetic, al lui Van Gogh, zugrăvit o lună înainte de a-și lua viața) și o vijelie zguduind din temelii pământul...” (40) Spre deosebire de exemplul precedent, în care asocierea alcătuirilor artistice s-a făcut din perspectiva capacității acestora de a sugera idei asemănătoare, de data aceasta, apropierea dintre cele două opere a devenit posibilă datorită unui detaliu comun, stolul de corbi, care e capabil să dezvăluie dintr-odată sensul întregului.

Nici comparatismul de tip mai vechi, bazat pe examinarea asemănărilor sau deosebirilor dintre două sau mai multe teme, idei, imagini literare etc., nu este trecut cu vederea. Deși constituie o prezență constantă, vizibilă pe aproape fiecare pagină, acesta beneficiază și de alte capitole de sine stătătoare : *Noaptea poeziei, Eminescu și Hölderlin, Eminescu și Rilke*. Comparând concepția pe care o are despre noaptea Novalis („orizont al zborului său spiritual, unde se află o altfel de lumină”), Leopardi și Musset („spațiu de meditație asupra dramei omului”), Rainer Maria Rilke („marea dăruitoare de nemărginire”, preambul al „unificării universale”), creatorul *Miorișei* („fundalul și catalizatorul acelei taumaturgii poetice împlinind totalizarea universală”), Bacovia și Arghezi („tragică”), Lucian Blaga („element simbolizând și petrecând sfârșitul cosmic”), George Popa constată că după sublima evocare a „noapții genezei”, Eminescu „parcurge evantaiul larg al deschiderilor ontice pe care le poate înfăptui magia noapții”. „Definirea antichității elene ca pe o lume ideală pe fondul nocturn al apusului ireversibil” (*Venere și Madonă*), „drama și împăcarea sub veghea noapții dintre înger și demon, din poezia cu același nume”, „noaptea de basm ale visului și ale iubirii transfiguratoare” (*Noaptea, Înger de pază, Crăiasa din povești, Făt-Frumos din tei, Sara pe deal. La steaua, Diana etc.*), „clipa prezentului etern al miezului de noapte care ține în cumpănă viața și moartea” (*Se bate miezul noapții*), „mediu de transformare a lumii din afară în orizont lăuntric” (*Peste vîrfuri*), „noaptea dramatice” din *Melancolie, Strigoii, Povestea magului călător în stele*, sunt numai câteva din ipostazele pe care le comportă metafora noapții. Departe de a reprezenta un simplu motiv romantic, evocarea noapții este parte constitutivă din Weltanschauung-ul eminescian. „Lirica sa desfășoară o amplă epopee metafizică a noapții” (41). Multiplele valențe ale acesteia ilustrează și la acest nivel, neliniștea și stăruitoarea strădanie a poetului de a se înălța dincolo de dincolo.

În concluzie, exegeza prof. George Popa pune în lumină, grație fundamentelor sale apriorice și coerenței

argumentării, marile elanuri metafizice ale unei creații mistuită de nostalgia Absolutului dintru începuturi. Totodată, capacitatea de a distinge, în concertul general al artelor, sunetul unic al liricii eminesciene și de a-l pune în relație cu tonurile venite dinspre muzică, pictură, sculptură etc., se înscrie în aria preocupării

comparatismului actual o teoretizează, dar nu o practică. Din aceste considerente, lucrarea autorului ieșean rămâne, în câmpul eminescologiei contemporane, cea mai de seamă contribuție dedicată unei opere sublime.

LEONIDA MANIU

NOTE

1. George Popa – *Libertatea metafizică eminesciană*, ed. Timpul, 2005, p.152.
2. George Popa – *Deschideri metafizice în lirica lui Eminescu*, ed. Floare albastră, 2007, p.5.
3. Idem, p.8
4. Mircea Eliade – *Încercarea labirintului*, ed. Dacia, 1990, p.54.
5. George Popa – *Deschideri metafizice în lirica lui Eminescu*, p. 9-10
6. George Popa - *Libertatea metafizică eminesciană*, p. 125
7. Idem, p. 83
8. Idem, p. 84
9. Idem, p.83
10. George Popa - *Prezentul etern eminescian*, ed. Junimea, 1989, p.124
11. George Popa – *Libertatea metafizică eminesciană*, p. 84
12. Idem, p. 85
13. George Popa – *Prezentul etern eminescian*, p. 103
14. George Popa – *Libertatea metafizică eminesciană*, p.124-125
15. Idem, p. 131
16. *Deschideri metafizice în lirica eminesciană*, p. 76
17. Idem, p. 80 și 81
18. Idem, p.87
19. Idem, p.88
20. Idem, p. 65
21. *Spiritul hyperionic sau sublimul eminescian*, ed. Universitas, 2003, p. 173
22. Idem, p. 42
23. Idem, p.176, 182 și 183
24. Immanuel Kant – *Critica puterii de judecare*, ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 155
25. Idem, p. 155
26. George Popa – *Libertatea metafizică eminesciană*, p. 77
27. Idem, p. 78
28. George Popa - *Deschideri metafizice în lirica lui Eminescu*, p. 77
29. Idem, p. 28
30. Idem, p. 42
31. Idem, p. 42
32. George Popa – *Libertatea metafizică eminesciană*, p. 13-14
33. Leonida Maniu – *Dor și armonie în lirica eminesciană*, ed. Institutului European, 2000, p. 120
34. George Popa – *Libertatea metafizică eminesciană*, p. 15
35. Idem, p. 139
36. Dan Grigorescu – *Introducere în literatura comparată*, ed. Teoria, 1991
37. George Popa – *Prezentul etern eminescian*, p.191-192
38. George Popa – *Deschideri metafizice în lirica lui Eminescu*, p.89
39. George Popa – *Spiritul hyperionic sau sublimul eminescian*, p. 135 și 133
40. Idem, p. 88
41. George Popa – *Deschideri metafizice în lirica lui Eminescu*, p. 124-133

ÎN TRE TIRANIE ȘI...TEORIE (III)

Dar, proiectând viziunea asupra individului - înspre societate, Rousseau face, despre legi, următoarea remarcă: (**Contractul social**, p. 111) "Inflexibilitatea legilor, care le împiedică să se mlădieze după evenimente, poate, în anumite cazuri, să le facă vătămătoare și, în timp de criză, să pricinuiască pieirea statului.⁴⁴" Patria deasupra individului: "și niciodată nu trebuie să pui stavilă puterii sacre a legilor, decât dacă este vorba de salvarea patriei." Dreptul și binele public, deasupra interesului meschin: (**Contractul social**, p. 95) "când cel mai josnic interes își arogă cu neobrăzare numele sacru al binelui public, atunci voința generală amuțește. Toți, călăuziți de motive tainuite, nu-și mai spun părerea ca cetățeni, ca și cum statul n-ar fi existat niciodată; și încep să treacă în mod fals, sub numele de legi, niște decrete nedrepte, care nu au alt scop decât interesul particular⁴⁵".

Tânărul social, deci, trebuie, pentru a fi și armonizator-reformator social, să fie educat în spiritul iubirii și moralei creștine - și, concomitent, al dreptului sacru (vom vedea, mai jos, contradicția gravă a lui Rousseau - care se încapățânează să refuze să recunoască originea divină și necesitatea garantării-arbitrării divine a Legilor)⁴⁶. Altfel, surplusul său de imaginație, care ar fi putut fi folosit, prin justa educație, spre armonizare atotiubitoare, va fi pervertit în născocirea de tehnici de-constructive, escamotoare ale legii - tehnici ale fraudării și infraționalității. Dacă nu iubești - urăști. Sau ești indiferent. Tot așa, dacă nu construiești - fie că distrugi, fie nu prețuiești construcția, ca act al normării umano-divine.

Dacă nu e educat spre cinste, de către educatorul de meserie - evident că se vor găsi indivizi care să-l "educe" invers, spre fățarnicie, obrăznicie, afectare - spre MASCA DE OM⁴⁷: "Ceea ce este nu înseamnă nimic - tot ce-l interesează este cum pare".

Și va vedea în norma socială, în lege, cel mai crâncen dușman, care-l oprește să ajungă la fericirea promisă, iresponsabil, de către educator (fără ca acesta să-i fi arătat calea justă către dobândirea fericirii, natura fericirii, semnificația fericirii - cum făceau anticii Socrate, Platon, Aristotel, cu ucenicii lor)⁴⁸: "*Dascălii se plâng că focul acestei vârste face tinerețea de nedisciplinat; văd că e așa, dar nu e oare vina lor? De îndată ce au lăsat ca acest foc să aprindă simțurile, nu știu că nu mai poate fi stins? Predicile reci și lungi ale unui pedant vor șterge oare ele din mintea elevului său imaginea plăcerilor pe care și le-a închipuit? Vor alunga oare din inima sa dorințele ce-l frământă? Potoli-vor oare înflăcărea unui temperament a cărei folosință o cunoaște? Nu se va întărâta el contra piedicilor care se opun singurei fericiri despre care are idee? Și ce va vedea el oare, în legea aspră, care i se impune fără să i se poată face înțeleasă, dacă nu capriciul și ura unui om care caută să-l chinuiască? E oare ciudat că el, la rândul său, se răzvrătește și îl urăște?(...) Când un nenorocit ia banii pe care te prefaci că vrei să-i dai și se vede înrolat fără voia lui, strigă că e nedreptate; nu ești oare și mai nedrept când ceri elevului tău plata îngrijirilor pe care nu le-a voit?*⁴⁹"

Învăț-l, deci, pe tânăr, cât mai e vreme - ce anume trebuie să vrea, cum să caute să vadă lumea socială, pentru a-i fi bine și a i se face bine.

Pricina in justiției? Alături de lăcomia după proprietate particulară, o percepție aberantă asupra lumii : (**Discurs asupra inegalității**, p. 106) "Aș dovedi că dacă se vede un mănunchi de oameni puternici și bogați, în culmea mării și a bogăției, în timp ce mulțimea se târăște în întuneric și mizerie, pricina stă în faptul că cei dintâi nu prețuiesc lucrurile de care se bucură decât atâta vreme cât ceilalți sunt lipsiți de ele și că, chiar fără o schimbare a situației, ei ar înceta de a mai fi fericiți, dacă poporul n-ar mai fi nenorocit⁵⁰". Și un respect nefiresc pentru nemuncă și aroganța goală: "cu cât o familie avea mai mulți trântori, cu atât devenea mai ilustră" (p.105). Nu egalitarismul rezolvă in justiția, ci formarea percepției valorii umane autentice: (p. 143) "Rangurile cetățenilor

⁴⁴ -J.J.Rousseau, **Contractul social**, Antet, p. 111.

⁴⁵ -Idem, p. 95.

⁴⁶ -Cf. infra: subcap. 3.4, p. 49: **Rousseau: între Legislatorul Obsedant și Reforma eșuată. Meditații asupra rădăcinilor legii moderne.**

⁴⁷ -J.J.Rousseau, **Emil**, EDP, Buc., 1960, p. 169.

⁴⁸ -Idem, p. 172.

⁴⁹ -Idem, pp. 172-173.

⁵⁰ -J.J.Rousseau, **Discurs asupra inegalității dintre oameni**, Incitatus, Buc., 2001, p. 106.

trebuie deci să fie reglementate nu după meritul lor personal, ceea ce ar însemna să se lase magistraților posibilitatea de a aplica legea în mod aproape arbitrar, ci după serviciile reale pe care le aduc statului și care sunt susceptibile de o apreciere mai exactă⁵¹”.

Educatorul să-i arate educatului neajunsurile sociale și să-i explice atât originea lor, cât și unde se află antidotul⁵² : “în starea socială există o egalitate de drept himerică și zadarnică, pentru că forța mijloacele destinate a o menține servesc ca să o distrugă și pentru că forța publică adăugată celui puternic ca să-l apese pe cel slab rupe echilibrul deosebit, pus de natură între ei(...) Întotdeauna mulțimea va fi jertfită unui mic număr și interesul public, interesului particular; întotdeauna aceste cuvinte pompoase de dreptate și supunere vor fi uneltele violenței și armele nedreptății, de unde urmează că ordinele distinse (n.n.: clasele privilegiate) care se pretind folositoare celorlalte nu sunt în adevăr folositoare decât lor înșile, în dauna celorlalte; prin aceasta putem vedea câtă considerație li se datorează după justiție și după rațiune(...) (...) pentru că masca nu e omul și pentru că nu trebuie să-i înșele aparența acestuia, zugrăvind-i oamenii, zugrăvește-i așa cum sunt, nu spre a-i urî, ci spre a-i plânge și a nu dori să le semene. Cred că aceasta e părerea cea mai înțeleaptă pe care o poate avea un om despre specia sa”.

Și să nu fie dădăcit, ci să i se stimuleze gândirea socială autonomă, singura care va face din el un factor responsabil și de influențare pozitivă, eficientă, a mediului social⁵³: ”Faptele! Faptele! - și să judece el însuși; în acest fel învață să cunoască oamenii”(...)și⁵⁴ : ”Pe temeiul căreia ciudate judecați suntem puși să învățăm atâtea lucruri inutile, pe când arta de a acționa nu se ia în seamă? (...) Ca să trăiești în lume, trebuie să știi să te porți cu oamenii, trebuie să cunoști instrumentele cu care îi poți stăpâni; trebuie să calculezi acțiunea și reacțiunea interesului particular în societatea civilă și să prevezi atât de just evenimentele, încât să fii rareori înșelat în întreprinderile tale sau cel puțin să-ți fi asigurat totdeauna mijloacele cele mai bune pentru a reuși” (...) la orice vârstă este permis să fii

binefăcător; la orice vârstă poți să-i ocrotești, supravegheat de un om înțelept, pe nenorociții care n-au nevoie decât de sprijin(...). Pune-l pe elevul tău să săvârșească toate acțiunile bune pe care le poate îndeplini: interesul nevoiașilor să fie întotdeauna și al său; să-i ajute nu numai cu bani, dar și cu îngrijiri; să-i servescă, să-i protejeze, să le consacre persoana și timpul său(...); nu va putea îndeplini în viață o sarcină mai nobilă decât aceasta. Când din cei apăsați, pe care nimeni nu i-ar fi ascultat, vor obține dreptate când o va cere el pentru ei, cu acea fermitate neînfrântă pe care ți-o dă exercitarea virtuții; când va forța ușile celor mari și celor bogăți, când se va duce, dacă va fi nevoie, până la picioarele tronului, să facă să se audă vocea nenorociților, cărora le sunt închise toate porțile, din pricina mizeriei lor, și pe care teama de a nu fi pedepsiți pentru relele care li s-au făcut îi împiedică chiar a îndrăzni să se plângă!”

Și iată, în sfârșit, ce este, în esența ei, în natura ei de proveniență divină - și ce trebuie, noi, oamenii, să redescoperim în legile noastre și s-o reconvingem să fie - JUSTIȚIA⁵⁵: “Justiția este inseparabilă de bunătate(...). Există în fundul sufletelor un principiu înnăscut de justiție și de virtute, pe temeiul căruia, împotriva propriilor noastre maxime, judecăm acțiunile noastre și pe cele ale altuia ca bune sau rele; acestui principiu îi dau numele de conștiință(...). Conștiință! Conștiință! Instinct divin, nemuritoare și cerească voce; călăuză sigură a unei ființe ignorante și mărginite, dar inteligente și libere; judecător infailibil al binelui și al răului, care faci pe om asemeni lui Dumnezeu, tu faci perfecțiunea naturii sale și moralitatea faptelor sale; fără tine nu simt nimic în mine care să mă înalțe deasupra animalelor decât tristul privilegiu de a rătăci din eroare în eroare cu ajutorul unei inteligențe fără regulă și a unei rațiuni fără principiu.”⁵⁶ - iar apoi, impresionant⁵⁷: ”Cultul esențial este cel al inimii. Dumnezeu nu înlătură ofranda, când este sinceră, sub orice formă i s-ar oferi.”

ADRIAN BOTEZ

⁵¹ -Idem, p. 143.

⁵² -J.J.Rousseau, *Emil*, p. 176.

⁵³ -Idem, p. 178.

⁵⁴ -Idem, p. 186.

⁵⁵ -Idem, p. 198.

⁵⁶ -Idem, p. 199.

⁵⁷ -Idem, p. 206.

Ocean întors

Întoarcere în timp – despre Configurațiile Ioanei Em. Petrescu

Generația mea a ajuns la vârsta senectuții, cu mult mai aproape de 70 decât de 60 de ani: sunt anii la care verifici, experimentezi versurile din „Închinarea” tragediei „Faust” a lui Goethe și cugeți zâmbind la fascinația pe care au exercitat-o ele la vremea adolescenței când a apărut traducerea lui Lucian Blaga într-un superb volum, legat în roșu, cu ilustrațiile lui E. Delacroix, în seria Clasicii literaturii universale a ESPLA (Editura de stat pentru literatură și artă). Era al doilea, după „Opere alese” de Lessing, pe a cărui pagină de titlu apărea numele lui Lucian Blaga, doar ca traducător, dar apărea, după o lungă interdicție de semnătură. La vremea când l-am cumpărat, eram o liceană ignorantă, auzisem de numele autorului ca și de cel al traducătorului, însă cam la atât se rezumau „cunoștințele” mele. Cred că volumul m-a tentat mai curând prin frumusețea lui și prin ilustrații; colecția îmi dădea de asemenea certitudinea valorii, însă nu eram pregătită pentru lectura lui. Am început-o totuși, fiindcă fusese o achiziție de vacanță, în timpul unei excursii prin țară cu un grup de liceeni, și în cele câteva zile cât am stat în București (de unde mi l-am și cumpărat) mi-am petrecut serile de una singură, neavând chef să mă duc cu celelalte colege la nu știu ce petrecere. Și dacă pentru ansamblul volumului a fost nevoie de lecturi repetate, cu altă informație și altă putere de înțelegere, „Închinarea” m-a cucerit dintru început și cred că la întoarcerea acasă o știam deja pe de rost, căci o citisem de nenumărate ori și de fiecare dată efectul de incantație magică își atingea climaxul la „...și-n nehotărâte tonuri, asemenea harfei lui Eol, cântărea-mi sună” ca să se destindă într-o altă lumină în final. Nu pot să taxez altfel decât ca o ciudățenie această fascinație a adolescenței care eram, pentru care „ieri” abia dacă exista și nici una dintre „figurile rătăcitoare care ochiului de timpuriu s-au arătat” n-avea consistență. Astăzi însă, fără să le invoc, ele constituie prezențele reale, în vreme ce, cu adevărat, „ce e de față vede-se ca-n depărtare”, așa că nu-i de mirare că mi se pare uneori că recunosc în câte un trecător pe cineva demult săvârșit din această viață și care, dacă ar mai fi trăit, ar fi arătat cu siguranță altfel.

Am avut norocul să trăiesc mulți ani în preajma unor personalități care au marcat fără îndoială viața literară românească și – tot atât de neîndoielnic – anii de formație ai unor literați aflați astăzi la zenitul activității lor. Simplul fapt că le-am supraviețuit îmi conferă calitatea de martor, un martor interesant fiindcă, dincolo de valoarea lor profesională, cei în preajma cărora am fost au exercitat o adevărată fascinație – și nu cred că mă înșel – asupra învățăcelilor lor prin personalitatea lor umană, prin felul lor de a fi. Am asistat așadar la viața de interior extrem de discretă a unui cuplu care avea o aură de legendă pe culoarele facultății și nu numai. Nu intenționez în rândurile ce urmează să fac cine știe ce dezvăluiri senzaționale și, chiar dacă, prin absurd (căci e străină firii mele), m-ar tenta o asemenea operație, aș fi obligată să fabulez, fiindcă viața de interior a Ioanei și a lui Liviu Petrescu – căci la ei m-am referit – n-a fost niciodată

marcată de manifestări cu iz de dramatism, era, aș zice, ritualizată, se desfășura potrivit unui tipar ce asigura răgazul și ambianța muncii intelectuale, o muncă solitară prin excelență. Date fiind constrângerile bolii Ioanei – se declanșase de foarte timpuriu, la începutul vacanței de vară de după al II-lea an de facultate – Liviu a lucrat întotdeauna la birou, frumoasa piesă de mobilier rămasă de la profesorul Popovici, în vreme ce Ioana se deprinsese – de nevoie – să lucreze întinsă pe canapea. Pe vremea când locuiau pe “Bisericii Ortodoxe”, ocupând una din vasele încăperi ale locuinței familiei Popovici (îi spun astfel raportându-mă la dimensiunile cu totul meschine ale apartamentelor de bloc) cei doi împărțeau firește și camera de lucru. Mai târziu, când s-au așezat în propriul lor apartament din Mănăștur – a cărui amenajare a preocupat-o pe Ioana câteva luni, căci trebuiau așezate piese de mobilier concepute pentru încăperi mari într-un spațiu nu tocmai generos – Liviu a rămas să lucreze în birou, în vreme ce pe durata zilei dormitorul devenea camera de lucru a Ioanei: stătea întinsă pe canapeaua rabatabilă rămasă deschisă cu o pernă sub piciorul bolnav (spre a înlesni circulația precară), înconjurată de teacuri de cărți la îndemână; citea și scria întoarsă doar cu trunchiul într-o parte, într-o poziție de-acum exersată, ceea ce n-o făcea, firește, mai comodă. Doar când datilografia ceva la mașina de scris (aveau una singură) îi lua locul la birou lui Liviu; își scotea inelele și ceasul de pe mână, își ridica piciorul bolnav pe un taburet scund potrivit sub birou și-și începea lucrul concentrată (am avut prilejul să o văd, într-o singură ocazie). Deși scria doar cu două degete, era destul de rapidă, făcea uneori scurte intervenții în manuscris și poate că acesta este unul dintre motivele pentru care, în ciuda contraindicației medicale a scrisului la mașină, nu țin minte să fi apelat vreodată la serviciile altcuiva pentru această operație.

În vreme ce scriu, mă năpădesc tot felul de scene mărunte de odinioară, cel mai probabil fără interes pentru cititor, abătându-mă de la micul subiect pe care mi l-am fixat inițial, furnizat de o remarcă asupra volumului *Studii eminesciene* apărut recent (2009) la Casa Cărții de Știință, în îngrijirea Ioanei Bot și a lui Adrian Tudurachi. E vorba de o omisiune, probabil accidentală, din înșiruirea volumelor antume și postume de pe ultima copertă a volumului, cea a *Configurațiilor* (Dacia, 1981).

N-aș spune că acest volum – pe care în dedicația celui pe care mi l-a oferit îl numește „vagabondaj (să-i zicem intelectual) fără de prințipuri” – a fost unul foarte drag Ioanei. Principala ei reținere a fost dintru început față de ideea unui volum culegere de eseuri, toate într-un anume fel ocazionale, fiindcă niciunul nu fusese gândit ca parte a unei structuri articulate. Apariția unor asemenea volume nevertebrate – destul de frecventă pe atunci, ca și acum, de altfel – i s-a părut întotdeauna o trișerie, cu scopul mascat de a spori lista de titluri a autorului și, poate, de a garnisi suplimentar buzunarul său. Reticențele sale erau, se vede, de natură etică, mă refer la etica profesiunii, zonă în care Ioana nu făcea concesii. De altfel, două mari amărăciuni (ambele rămase fără obligatoria reparație!) i-au fost prilejuite tocmai de relaxatele principii ale altora. Cea dintâi n-o viza pe ea, ci pe tatăl ei, profesorul Popovici, ale cărui lucrări au fost repuse în circulație de edițiile pe care le-a îngrijit personal. Înainte însă ca acest fapt să se producă, în anul în care promoția noastră

absolvea (1964) a apărut, în frumoasa colecție Eseuri, a EPL, volumul lui Matei Călinescu *Titanul și Geniul în poezia lui Eminescu*. Deși pe atunci tânărul cercetător își întemeia demersul pe o idee (amplu dezvoltată în cursul despre Eminescu) a profesorului, nicăieri nu exista măcar o trimitere la sursa ei. În cercetarea literară, mi-a spus ea, durată vie a unui nume, a viziunii personale – în ipoteza în care ea chiar există – e scurtă, către 30 de ani. Punerea în circulație sub nume propriu a unei idei de mare impact a altcuiva diminuează șansele acestuia din urmă la o apreciere obiectivă a adevăratului său loc, a dimensiunii reale a contribuției lui. În această ordine de idei, au rămas pentru mine o enigmă motivele pentru care pe durata studenției mele numele profesorului Popovici era oarecum esoteric și nu știu dacă accesul la scrierile sale era oficial prohibit sau rezultat al unui laș exces de zel local. Poate pe nedrept, înclin spre această ultimă ipoteză, fiindcă în 1952, când se stinsese (la doar 50 de ani) profesorul era titularul catedrei de literatură română și n-avea interdicție de semnătură. Gândindu-mă la violența aiuritoare a acuzelor ideologice postdecembriste tocmai în zona literaturii – n-a scăpat nici măcar Eminescu, declarat „corigent la democrație” de către un poet decedat între timp, dar care a rămas pentru mine un „nomen odiosum” și nu numai din această pricină – înclin să cred că lașitățile și chiar dezgustătoarele invidii au avut un rol obscur, deloc neglijabil însă, în multe din găurile negre din cultura românească din „obsedantul deceniu”. De altfel, fără experiența șocantă a acestor ultimi ani, poate că în forul meu interior aș fi fost mai îngăduitoare față de complicitățile la „negura și noaptea” lăsate în jurul unor personalități în acea perioadă a cărei teroare o trăisem așa cum era posibil pentru un copil a cărui familie nu era direct vizată. Spectacolul degradant și grotesc al lumii noastre literare, visceral și lătrător „anticomunistă”, m-a făcut însă necruțătoare. De ce aș cauționa prin teroarea de atunci asemenea „flexibilități” și concesiile (doar cu referire la confrăți), când, sub ochii mei și în absența oricărei terori (în afara celei a modei aducătoare de o cu totul îndoielnică notorietate), se desfășoară un proces de epurare pe criterii ideologice a literaturii române?! N-am auzit oare cu urechile mele o aferată profesoară de română întrebându-se retoric ce caută în programele școlare „proletcultistul” Al. Ivasiuc (așa s-a exprimat ignoranta, școlită prin anii '70 totuși!)?! Și asta s-a întâmplat prin anii 90, înainte ca marea „reformă curriculară” să umple manualele de română de la gimnaziu cu „noi și ai noștri”!

Fie-mi iertată această otrăvită paranteză și nu știu în ce măsură pot dobândi îngăduință invocând în apărarea mea faptul că veninul repetării istoriei, al reeditării obsedantului deceniu, tulbură în adânc credința de o viață în șansa înrădăcinării în istorie a acestui neam tocmai prin cultură. Poate că pentru cei care n-au auzit în copilărie și adolescență că „Eminescu n-a înțeles filozofia marxistă a luptei de clasă” și că Rebreanu s-a lăsat influențat de „ideologia burgheză” – și multe alte astfel de apercu-uri obligatoriu de menționate în orice lucrare școlară – pentru aceștia, revin, ecourile halucinante, de coșmar, ale tribunalelor ideologice din literatură și cultură să fie mai puțin înfricoșătoare. Mie însă soarta mi-a hărăzit o altă experiență a vieții.

În treacă fie spus și doar ca încheiere la amărăciunea și îngrijorarea de atunci a Ioanei cu privire la destinul operei tatălui ei, mai cu seamă edițiile pe care le-a îngrijit au reîmprospătat la timp, cred, memoria.

Cel de-al doilea episod, o rană rămasă vie și cu multiple și nebănuite aderențe (așa cum rezultă și din paginile *Jurnalului*) o privea personal: e vorba de acuzele grave, false și incalificabile sub raportul eticii profesionale, pe care le-a proferat Rosa del Conte la adresa ei și a extraordinarului volum *Eminescu poet tragic*. A făcut-o, cu o țâfnă suficientă, pigmentată cu răutăți de babornită, într-un interviu luat de Domițian Cesereanu și publicat în *Tribuna*. Răspunsul tăios dar elegant al Ioanei n-a fost publicat: decizia de respingere a fost motivată de posibila ofuscarea (!!!) a babei de la Roma. Nu vreau să insist aici asupra amărăciunii, a amărăciunilor nevindecate provocate de insuportabila babă absolută și de maniera *Tribunei* de „rezolvare” a situației (revoltătoare e cea mai blândă calificare). Nu pot însă să trec cu totul sub tăcere o încercare și mai stupidă de netezire a acestui scandal mort în fașă, petrecută (ce ironie amară!) la un simpozion omagial Dumitru Popovici – Ioana Em.Petrescu, desfășurat la câțiva ani după dispariția Ioanei. Cred că baba - periată și scuzată de același D.C., autor al interviului - mai trăia încă. De aceea m-a încercat un sentiment de bucurie – a cărei exuberanță a fost domolită doar de melancolia socotirii timpului scurs – când am văzut între ineditele din *Studiile eminesciene*, la care m-am referit, *Dreptul la replică. O lămurire*. L-am citit în sfârșit și eu, căci nu-i cunoșteam decât sumar conținutul din ceea ce-mi spusese Ioana. Și încerc, cu un succes cam îndoielnic, să-mi temperez ocările la adresa italienei autoproclamate buric al pământului în materie de eminescologie. E drept că și satisfacția probozirii ei e tot îndoielnică.

Revenind la istoria *Configurațiilor*, Ioana mi-a vorbit despre oferta Editurii Dacia într-una din vizitele mele, destul de regulate, de sfârșit de săptămână. În aceste ocazii, vorbeam despre lucruri lăsate la o parte în conversațiile telefonice de fiecare seară, târziu, după 22,00. Se alesese această oră pentru a nu tulbura programul de muncă al zilei, fie încheiat atunci, fie având nevoie de o pauză, înaintea reprizei nocturne de încă două-trei ore. După cum se vede, și în această privință, fără vreo discuție sau socoteală prealabilă, se impusese un anume ritm, o rutină cu efect de diluare până la anihilare a epicului, a evenimentului exterior care-i dă substanță, în favoarea bogatei reflecții interioare. „Să vezi ce (mi) s-a întâmplat” se regăsea foarte rar în conversațiile noastre.

Vizitele de sfârșit de săptămână începeau invariabil în dormitorul-birou (vara, pe vreme frumoasă, în balconul unde-și instalase un șezlong cât de cât confortabil și o măsută de camping pentru cărți) și conversația era foarte adesea însoțită de partide de canastă. Încerc să-mi amintesc, fără succes, când anume acest joc a intrat în obicei; în orice caz, după mutarea în Mănăștur, fiindcă pe „Bisericii Orodexe” nu-mi amintesc să-l fi jucat. Eu l-am învățat sigur de la Ioana. De unde-l știa ea, nu pot să-mi dau seama. Dintotdeauna însă i-au plăcut pasențele ca și rebusul, fiecare din aceste îndeletniciri – să le spun așa – având rolul ei distinct în complicatul proces al lămuririlor interioare, în dinamica lui. De altfel, ambele, într-un mod specific, sunt provocări, probleme de rezolvat (rebusul)

sau de ordonat (pasețele). Rebusul era pentru ceasurile de oboseală, un soi de „cui pe cui se scoate” în ceasurile târzii, înaintea necesarului somn, o cenușă liniștitoare peste jarul gândului în curs. Dincolo de acest rol, rebusul îi plăcea pentru ingeniozitatea definițiilor, mici enigme ce exploatau conexiuni inedite, o zonă în care Ioana a excelat întotdeauna (cea a conexiunilor). Se vede acest lucru din bibliografia activă a lucrărilor ei, fiindcă dincolo de o foarte superficială impresie de erudiție, repede pusă în umbră, de altfel, scrisul Ioanei uimește și atrage prin amplitudinea și profunzimea sferei materialului în care își definește conceptele și-și înscrie demersul, de unde și convingerea cititorului că are în față nu un atrăgător joc de artificii, ci un adevăr „cercat”. Și așa și stau lucrurile. Oricât de seducătoare i se părea o idee renunța la ea definitiv în cazul în care la „cercarea” ei își vădea o slăbiciune, se arăta o frumoasă iluzie, o punte miraj. Cel puțin din câte știu eu, plăcerea rebusului datează din primii ani de după terminarea facultății, căci nu-mi aduc aminte să fi dezlegat cuvinte încrucișate pe vremea studenției. Ajunsese însă o plăcere statornică, fiindcă Liviu, care cumpăra revistele literare (tot el făcea și piața ca și plățile facturilor), nu uita să cumpere periodicele specializate, ale căror date de apariție le cunoștea și îi erau reținute cu aceeași regularitate ca și cele literare la chioșcul, mereu același, de unde le procura; erau, ca și florile de sezon din fiecare sâmbătă, care umpleau vasele unui spațiu de trecere de dimensiunea unei camere (numit în planul constructorilor „loc de luat masa”) cumpărăturile „de lux”, răsfățuri, deși nu de același fel: florile, foarte frumoase și variate (Liviu avea o precauție care-i rezerva, ca unui client statornic și regulat, ce apărea nou) erau ca un mereu proaspăt și galant gest de tandrețe, în vreme ce revistele de rebus, o la fel de tandră, dar zâmbitoare îngăduință pentru un hobby copilăresc. Așa privea de altfel și jocul de canastă, la care nu lua parte niciodată, nici măcar când veneau în vizită părinții lui, mari amatori. Atunci, în absența unui necesar al 4-lea, fie Marioara, fie George (așa se numeau și așa erau pomeniți cu multă căldură când nu erau de față) chibița o vreme pe lângă Ioana, pentru a-i ceda apoi locul celui alt, căci în ruptul capului niciunul n-ar fi acceptat să chibițeze Ioana. Rar mi-a fost dat să văd un atașament atât de puternic și plin de delicatețe între socrii și noră, fiindcă și Ioana îi prețuia în chip deosebit și vorbea cu multă căldură despre ei. Partidele de canastă în patru, când mă nimeream și eu pe acolo, desfășurate întotdeauna în bucătăria extraordinar de curată și ordonată, fiindcă tot ce se folosea era imediat spălat, șters și pus la loc, cu tachineriile cu umor blajin între Marioara și George mi-au rămas în memorie pentru atmosfera lor unică, de o veselie domoală înflorită pe tăcere unor lucruri știute, rămase fără cuvânt. În asemenea ocazii, Liviu se plimba de la ușă la fereastră îmbrățișând „bătălia” în curs cu un zâmbet ocrotitor în care se amesteca și un strop de ironie.

Canasta pe care o jucam noi două era foarte diferită. Ea ținea locul plimbărilor lungi de odinioară, atât de dragi Ioanei și care deveniseră din ce în ce mai rare din pricina progresului bolii ei, până când, în ultimii ei ani, dispăruseră cu totul. Le mai pomenea uneori cu nostalgie. Când și când, cu prilejul unor inspecții de grad mai ales, pe o vreme prielnică și în orașe cu un climat mai puțin dăunător stării ei de sănătate, își mai permitea asemenea

plăceri despre care niciodată nu omitea să-mi povestească. Am reținut mai ales una, de la Sibiu, unde se simțise surprinzător de bine, în ciuda vremii ploioase care acasă era ucigătoare. Colindase prin oraș și se întâlnise și cu o fostă asistentă a tatălui ei, despre al cărei potențial intelectual acesta avusese o bună părere. Întâlnirea fusese decepționantă din acest punct de vedere, mi-o spusese în taină oarecum și cu mare părere de rău. În profesoara oarecare nu regăsise nimic din tânăra pe care și-o amintea vag (sau poate-și construisese singură o imagine) și despre care știa că fusese îndrăgostită de tatăl ei. Am rămas cu impresia că ceea ce o contrariase cu durere fusese eroarea de apreciere a profesorului. Privind în urmă, cu imaginea Ioanei îmbrăcată în halatul pufos roșu-vișiniu, deschizând ușa dinspre locul de luat masa spre bucătărie, având întipărită pe chip o expresie de vinovată dezolare în timp ce-mi relata cu o voce joasă, de taină, propria ei impresie despre comunicarea pe care respectiva profesoară o ținuse (așa cred, dar nu sunt sigură dacă o audiasse sau doar i se oferise spre lectură), mă gândesc că poate de la profesor moștenise Ioana harul unic de a-i face pe proprii ei învățăcei să se ridice la o maximă altitudine intelectuală în preajma ei. Unii dintre ei au și cucerit-o, a rămas un bun al lor care a evoluat în timp. Alții însă nu. S-ar putea, cred, ca îndrăgostita de odinioară să fi fost din această ultimă categorie. Și, iată, îmi aduc aminte de tenacitatea cu care a lucrat un timp nepermis de lung – după părerea mea, pe care n-am tăcut-o – la un articol de dicționar consacrat unui cunoscut profesor universitar timișorean, și el fost student îndrăgostit de tatăl ei. Lucrările lui – toate voluminoase – păcătuiau printr-o deșirată și confuză expresie, concepte vagi, în dezordonată metamorfoză; erau, mai pe scurt, greoaie și pletorice. I-a trebuit Ioanei multă dedicație pentru reconstrucția unui sistem coerent nu existent – în modul cel mai sigur – ci doar posibil. La lectura lui am opinat ironic că, în ipoteza lecturii articolului, profesorul timișorean ar putea exclama: Măi să fie! Ce inteligent am fost! Cred că osteneala Ioanei, însoțită de numeroase observații pline de năduf asupra a numeroase contradicții din textele pe care le citea și care păreau de nerezolvat (le-a rezolvat pe toate! Și cât de elegant și convingător, ducând până la capăt un început de gând al autorului!), a fost motivată amestecat, deopotrivă de atașamentul față de un fost student al tatălui ei și de dorința de a(-și) demonstra că acesta nu se înșelase în apreciere. Da, profesorul a fost o prezență necurmată în viața Ioanei și „dialogul fertil” cu el, despre care vorbește în Jurnal, n-a încetat o clipă!

Revenind la partidele de canastă, acestea ocupau un părelnic prim plan, cu toate că țineam pe hârtie o socoteală a punctelor până la 1000 (să fi fost 10.000? Am uitat cu desăvârșire valoarea în puncte a cărților care se aduna pentru învingător și învins la sfârșitul unui joc, așa că nu-mi dau seama dacă rezultau zeci sau sute de puncte). În fond, se întâmpla uneori să constatăm că jocul s-ar fi putut încheia cu o mișcare înainte, însă una dintre noi trecuse cu vederea oportunitatea. Jocul în sine cu ordinea formațiilor etalate însoțea vagabondajul gândurilor, o conversație cu totul liberă, în care puteau apare ca de nicăieri și fără urmă de pregătire, rămase adesea suspendate, gânduri ce nu păreau menite a fi rostite. N-am uitat – cum aș fi putut – că într-o astfel de ocazie mi-a spus Ioana că ea nu va apuca vârsta tatălui ei,

după cum s-a și întâmplat, căci profesorul se stinsese la 50 de ani, în vreme ce Ioana ar fi împlinit 49 în luna decembrie a anului în care și-a ncheiat vechea. M-a descumpănit cu totul și, înainte de a apuca să înțeleg cu adevărat ceea ce spusese, înainte de a schița un început de reacție măcar a și trecut la o remarcă oarecare cu privire la situația de joc de sub ochi. Nu i-am surprins privirea și nici nu știu dacă m-a privit în timp ce rostea alarmanta propoziție cu o voce neutră, de constatare obiectivă, fără urmă de emoție. N-am crezut-o, nu e urmă de îndoială. Cum aș fi putut să cred ceea ce la vreo 40 de ani (cam atâți aveam) pare a nu avea o dată?! Și nici cei 50 de ani ai profesorului nu-mi păreau tocmai reali, căci morții n-au vârstă. Nu mi-a scăpat însă niciunul dintre semnele aș spune enigmatice ale acelei profeții: tonul absolut neutru și interdicția vădită a oricărei reacții de răspuns. Nu era nimic de discutat, nicio întrebare de pus, nicio controversă de inițiat. Nu sunt sigură nici astăzi – și de câte ori n-am revăzut în memorie scena! – dacă mi se adresase mie cu adevărat, dacă se adresase cuiva în general. M-am întrebat de atâtea ori și probabil nu voi înceta să mă întreb până la sfârșitul zilelor mele cât de multe știa despre moartea ei, dacă trăise în intimitate cu această știință sau dacă avusese doar străfulgerări ale ei. E mult sentiment al unei vinovății fără leac în această întoarcere obsesivă la întrebările menite să rămână fără răspuns, aici ca și dincolo, fiindcă din seara când am văzut-o întinsă pe covorul din birou, cu lumina aprinsă la căpătâi spre a-i lumina calea, am simțit cu limpezime că-și încheiase definitiv socotelile cu această lume, cu mine între alții în orice caz. Cele trei decenii și mai bine de prietenie se dezlegaseră de ea, mi le lăsase sau, mai curând, le lăsase în pulberea vremelnice. Se înstrăinase senin de ele și n-o mai priveau în niciun chip.

Revenind după atâtea rătăcirii la oferta Editurii Dacia pentru *Configurații* (titlul se născuse ulterior, fusese vorba doar de o culegere de eseuri) trebuie să spun, că în ciuda reținerilor despre care am vorbit, Ioana nu s-a grăbit să o decline. Cititorului de astăzi îi va veni probabil greu să creadă, însă Ioana nu era o răsfățată a editurilor. Cea mai dureroasă respingere a unei oferte făcute de ea era destul de veche, căci se petrecuse pe când locuia încă pe "Bisericii Ortodoxe", știu sigur pentru că-mi vorbise cu obidă despre ea pe spațioasa verandă ce dădea spre curte. Avea pe atunci o mobilitate mult mai mare și nu-i apăruse – sau cel puțin nu se observa – claudicația ce avansase mai apoi într-un ritm galopant, făcând cu totul uitat mersul ei extrem de rapid dintr-o vreme mai bună. Nu era așadar nicio problemă în a sta în picioare cu coatele rezemate de balustrada din bară metalică a verandei, având în față priveliștea verde a grădinilor caselor de pe Avram Iancu. Făcuse o ofertă minuțios expusă pentru un volum despre Nichita Stănescu, iar editura (nu știu care anume) îi trimisese un răspuns negativ, motivând că de poet se ocupă nu știu critic. În treacăt fie spus, nici vorbă să fi existat vreun contract anterior și, după știința mea, criticul în discuție nici n-a publicat vreodată un asemenea volum. Din răspunsul editurii se subînțelegea că scriitorii erau „arvuniți” și, pe cale de consecință, cei cărora li se arvuniseră unul sau altul dintre scriitori nu puteau fi tulburați în dreptul lor asupra feudei. Drept aceea, volumul proiectat atunci n-a mai fost scris niciodată. Ioana a scris mult și substanțial despre Nichita, însă

niciodată o carte. I-a urmărit scrierile și viața cu un interes vital, aș spune, și cititorul Jurnalului îmi va da dreptate. A fost îndurerat contrariată la apariția unor cronici rezervate (mai exact, negative) la ultimele lui volume. Mi-aduc aminte că se întrebase care să fi fost motivele pentru care un cunoscut critic scrisese o astfel de cronică în condițiile în care, spunea ea, acesta știa bine, foarte bine, că altfel stăteau lucrurile și expusese opinii minimalizante trucate. Pe ea însăși, interesul și prețuirea pentru poetul *Necuvintelor* o determinaseră să introducă scurte poezii ale lui până și la cursurile practice de română ținute la studenții străini. Și din SUA mi-a cerut într-o scrisoare să verific exactitatea uneia pe care intenționa să o utilizeze ca material la curs. Însă, spre paguba iubitorilor poeziei lui Nichita, cartea care ar fi putut fi una de referință n-a fost scrisă, ca și când vechiul refuz s-ar fi transformat într-o interdicție magică.

E posibil, cred, ca sfatul lui Liviu de a nu refuza o ofertă să fi tras în cumpănă și s-o fi determinat să caute o soluție care să transforme culegerea de eseuri dintr-un volum într-o carte. A și găsit-o cu relativă ușurință, fiindcă venea dintr-o zonă de interes din ce în ce mai intens prezentă în preocupările ei, poetica. Când mi-a vorbit despre ofertă, începuse deja să întrezărească soluția. Era preocupată, captivată, aș spune, de ea. Nu o detaliase, era în curs de „coacere”, dar sigur pusese în umbră incertitudinile cu privire la îndreptățirea apariției unui volum mozaic. Eseurile ce urmau să-l alcătuiască fuseseră puse oarecum între paranteze. Unele dintre ele erau încheiate definitiv, ca să spun așa, nu intenționa să se întoarcă la scrierile autorului în discuție. *Sufletele acvatice*, dedicat lui Duiliu Zamfirescu, și-a găsit un loc mai adecvat decât cel pentru care fusese conceput (ca articol în *Dicționarul scriitorilor români*). Deși credea în el, avea un sentiment de nemulțumire și vinovăție pentru felul în care se achitase de îndatorirea de a scrie respectivul articol, căci, îmi spusese ea nu mai știu cu ce ocazie, într-un asemenea material aspectul descriptiv trebuie să prevaleze, asta caută un cititor când consultă un dicționar. În mod cert însă n-avea intenția să revină asupra scriitorului. „*Șoptiri de la Monos la Una*” însă făcea parte dintr-un proiect în curs, cartea despre Ion Barbu. A plecat în SUA cu ea în plin șantier și n-a mai apucat s-o vadă tipărită: și-a făcut stagiul de vreo trei ani la editură și a fost lansată pe la începutul lui '93. Nu știu dacă în această ocazie am avut parte să aud întâi despre efectul de iluminare deprovincializantă pe care l-a avut asupra Ioanei stagiul în SUA, unde plecase ca autoare a lucrării *Budai Deleanu și eposul eroicomic* și se întorsese cu *Ion Barbu și poetica postmodernismului*. Gogoșa asta, trasă din condei, cu deplina ignorare nu numai a scrierilor Ioanei, ci și a mărturiilor din scrisori asupra modestiei UCLA în domeniul cercetării literare, am mai auzit-o și cu alte prilejuri. Și poate ar trebui să trec sub tăcere – însă nu pot – bizara (cel puțin!) prezentare făcută cărții Ioanei din care nu puteai distinge foarte exact, dacă se lansează *Ion Barbu și poetica postmodernismului* sau o carte a lui M. Papahagi despre același autor. Gustul amar al acelei lansări de la BCU nu mi-a trecut nici acum și poate că fără îndreptățire și cu totul exagerat mi se pare că, pentru mulți, Ioana Em. Petrescu e mai curând o efigie, un idol, la nivel declarativ exclusiv, și nu un partener de „dialog fertil”. Poate însă că vremea de față este ea însăși una a

discontinuității, a rupturii cinic vesele, și doar cei ca mine, cu un azi precar și un mâine inexistent se leagă de ieri ca de o ultimă și inexpugnabilă redută a lui „a fi”.

I-a luat ceva timp de muncă intensă conceperea și redactarea celor două capitole ce deschid cartea: *Poezia ca formă de cunoaștere și Nivele configurative în construirea imaginii*.

Cartea a apărut în toamna lui 1981 (pe volumul meu, dedicația este datată 12 octombrie 1981) pe ultima sută de metri a pregătirilor plecării la Los Angeles. A fost o perioadă destul de agitată, cu multe discuții informative despre depărtata ambianță în care urmau să viețuiască doi ani. Toate erau menite să micșoreze șocul necunoscutului, să evite pe cât posibil o debusolare inițială, permițând un cât de vag proiect al vieții cotidiene într-o altă lume. Și erau multe surse de neliniște, de îngrijorare. Plecarea foarte târzie, mult după începutul anului universitar, și la un post ocupat anterior cu intermitențe însemna un mare risc în găsirea „mușterii” (cu expresia glumeată folosită frecvent); mai erau apoi constrângerile bănești, căci contractul prevedea aducerea în țară a unei sume de bani. Grija obsesivă a economiei, cu impact psihologic dramatic, după cum se vede în surdină, dar constant, în scrisori, apăsa încă de acasă. Era întrucâtva nouă pentru cei doi.

Cu toate aceste griji și cu toată emoția perspectivei unei schimbări radicale a tiparului și a ambianței (aceasta din urmă cu o importanță extraordinară pentru Ioana, după cum o poate măcar bănuși cititorul Jurnalului), apariția în curs a *Configurațiilor* n-a fost neglijată. Ca și în cazul celorlalte volume, coperta a fost o preocupare poate mai mare încă, fiindcă acelea apăruseră într-o colecție, așa încât negociabilă era doar culoarea. Mai ales din cauza lipsei de comunicare directă cu realizatorul ei, Ioana n-a prea fost mulțumită de rezultat și era greu, dacă nu imposibil, să o convingi de contrariul. Îmi pare rău că mi s-au șters din memorie obiecțiile ei, fiindcă în mod cert ele ar fi interesat, tocmai pentru că nu mai era vorba doar despre impresia estetică a unei culori, ci despre o imagine plastică, o icoană a conținutului cărții.

Am citit cartea, firește, de îndată ce am avut-o în mână, și primele două capitole mi-au lăsat o impresie extraordinară. Îmi părea aproape rău că locul și rostul lor în economia cărții puteau să le estompeze impactul. Ar fi meritat în mod cert o lucrare aparte, cu alt ecou. Despre asta i-am vorbit Ioanei cu o oarecare febrilitate într-una din ultimele vizite de sfârșit de săptămână dinaintea plecării. M-a ascultat cu atenție și interes, fiindcă mă considera un cititor avizat. Însă, de la o vreme, am citit în abia sesizabile semne o nuanță de nerăbdare ca cea de la jocul de-a gășitul unui obiect ascuns. Era ca și cum apropiindu-mă de locul „fierbinte” întârziam totuși într-o zonă „caldă”. Și s-a hotărât să curme ocolul printr-o indicație ajutătoare, ca să spun așa, întrebându-mă ce anume mi s-a părut nou, cu totul personal, în *Nivelele configurative*. Întrebarea m-a descumpănit, m-a luat pe nepregătite, ca să spun așa. Venea după o foarte proaspătă lectură a mea, cu sufletul la gură, vrăjită de coerența întregului. Am încercat să mă repliez, să răsfoiesc în minte capitolul, însă, sub presiunea privirii intense, pline de așteptare a Ioanei, n-am reușit deloc să-i recompun structura, așa că am dat un răspuns la întâmplare, nu-mi aduc aminte care. A făcut cu mâna un semn de „să lăsăm asta” și după numai o clipă nu și-a mai prelungit

așteptarea; cu o voce în care era doar ca o părere de dezamăgire, dominată însă de o înfrigurată bucurie, mi-a dezvăluit ea: era vorba despre ritm, taina tainelor a oricărui proces emergent întru a fi, de ieșire din haos și amorf. Mi-a detaliat apoi unele dintre observațiile și experiențele cotidiene care au stat la baza acestei revelații (căci mi-era clar că așa o trăise), de la plimbatul preocupat al lui Liviu care însoțea nașterea unui gând, îl obliga oarecum, sau îl impulsiona să se articuleze, la propria ei nevoie de a spăla un geam (cel de la bucătărie era „victimă”, din varii motive, dintre care unul era dimensiunea mai mică), călcând interdicția medicală a solicitantei mișcări circulare a brațului și asta în toiul muncii, când vagul, difuzul puneau stăpânire pe minte. N-au lipsit nici observațiile despre mandala, domeniu care o fascinasese cândva, nu-mi aduc aminte când anume, însă îmi amintesc că, între alte cărți și hârtii văzusem pe canapeaua-birou asemenea imagini și cred că le și experimentase virtuțile.

Am plecat acasă cu gândul stăruitor de a relua capitolul și stau și acum să mă întreb cum de nu detectasem la prima lectură semnele evidente ale unei altfel de implicări a Ioanei în secvența respectivă a textului, fiindcă argumentarea riguroasă primește accente arzătoare de imn, de celebrare. Topită în demonstrație, am regăsit – cu întârziere – o experiență care o tulburase și o marcaseră trăită cu un an și ceva înainte pe o bancă în Cișmigiu, într-o dimineață caniculară de vară, pe când aștepta să se facă ora fixată pentru o întâlnire la minister. Era după o noapte dificilă de călătorie – toate călătoriile erau adevărate încercări pentru ea, din pricina poziției contraindicate medical, a absenței condițiilor pentru laborioasa și, cel mai adesea, dureroasa îngrijire a ranei ce de mult nu se mai închidea decât cu totul sporadic și superficial, a riscului mare ca în spațiul strâmt și nefamiliar o lovitură accidentală să provoace un dezastru, o nouă flebită, un nou vas deteriorat. Fie din cauza zădufului, fie din altele, ajunsese la destinație într-o stare nu tocmai bună. Alesese Cișmigiu ca loc de așteptare și acolo trăise simptomele descrise în *Configurații* și despre care-mi vorbise la câțiva vreme după întoarcere. Cred că diagnosticul de preinfarct și-l pusese singură, pe baza consultării unor cărți de specialitate. În orice caz, nu durerea acută o tulburase, ci starea de panică; aceasta a fost în centrul mărturisirii ei, pe ea o privea în memorie, încercând să o îmblânzească, ca-ntr-un soi de exorcizare, prin cuvânt.

Mă uimește și acum, mai dureros poate, cecitatea mea la prima lectură, însă dincolo de contabilizarea eșecurilor mele ca prietenă știutoare (și acesta a fost unul dintre ele), ceea ce rămâne fascinant și profund semnificativ este credința intimă a Ioanei în unitatea dinamic structurantă a vieții, a existentului. Potențialul creator al făpturii umane este înscris în *natura care suntem și numai geometria precară a trupului nostru, numai ritmurile, adesea șovăielnice, ale sângelui, ne fac capabili să înțelegem înalta geometrie a rotirilor astrale și să creăm, între acestea două, geometria cristalină a artei sau a ideii*.

Și poate voi reveni cândva asupra relației tainice între acest pasaj și secvența finală din ultimul text al Ioanei Em. Petrescu – „*Carteggiare*” – *elogiul călătorului fără vocație* - gândit ca prefață a unui proiectat *Jurnal american*.

ELENA NEAGOE

EMILY DICKINSON

POEZII DE IUBIRE

Epigramă

Aceasta e tot ce-am adus azi,
Și inima mea pe lângă,
Aceasta și inima mea și toate câmpurile,
Și toate ascunsele pajiști.
Fii sigur socotește că te-aș uita,
Ceva poate spune soarele,
Aceasta și inima mea și toate albinele
Ce se opresc pe trifoi.

I

Al meu prin dreptul alegerii libere!
Al meu prin prin regalul sigiliu!
Al meu prin semnul stacojiu al închisorii
Pe care gratiile nu-l pot ascunde!
Al meu, în vedenie și interdicție!
A meu, prin strigătul grav
Titrat, confirmat, delirant document!
Al meu, în vreme ce vârstele fură!

II

M-ai părăsit, dragă, călcând două jurăminte,-
Unul de iubire
Unul de care Tatăl ar fi fost mulțumit
Să rămână în fire;
M-ai părăsit la marginile suferinței
Întinsă cât marea,
Între eternitate și timp,
Constiința ta și eu stinsă.

III

Altul? Când dealurile obosesc
Absent? Când soarele
Va întreba dacă gloria
E una perfectă.
Prea mult? Când narcisa galbenă
Se naște din rouă:
Așa cum e, o prieteni!
Dați-mi-o!

IV

Elysium e atât de departe
Ca în cea mai apropiată cameră,
Dacă în ea așteaptă un prieten
Fericit sau mort.
Ce putere sufletul are,
De poate să-ndure
Apăsarea unui picior,
Deschiderea ușii!

V

Mă îndoiesc, prietene șters!
De ce, Dumnezeu ar fi mulțumit
Cu doar o fărâcă de iubire
Ai secat fără măsură
Totul din mine, pe vecie,
Ce mai poate o femeie,-

Spune repede, atât pot să-ți las
Cu ultimă bucurie pe care o am!
Nu poate fi spiritul meu,
Pentru ce a fost al tău înainte;
Am cedat totul știu,-
Ce bogăție mai mare
Am eu, o umilă fată,
A cărei depărtată dorință
A fost ce i s-a îngăduit
La distanță cerească,
Să rămână timidă cu tine!

VI

De-ai fi căzut din cer,
Aș fi pictat vara
Jumătate în zâmbet jumătate în dispreț,
Ca gospodinele în avânt.
De-aș putea să te văd într-un an
Aș sulfa lunile în boluri,
Le-aș pune în separați recipienți,
Până le-ar veni vremea.
Dacă ai mai fi întârziat secole,
Le-aș fi numărat pe mână,
Scăzând până degetele mi-ar fi căzut
În insula Van Diemen.
Dacă sigur, viața ta s-ar sfârși,
A ta e și a mea,
Aș fi sărit ca semința din copac
Să gust eternitatea.
Dar acum, orice ignorant din depărtarea
Incertei aripe a vremii,
Mă incită, ca spiridușul albinii,
Să nu stau locului.

VII

Mă ascund în floarea mea,
Ce o porți pe piept,
Tu, nebănuind, mă porți și pe mine-
Și îngerii știu mai departe.
Mă ascund în floarea mea,
Ofilindu-se-n a ta vază,
Tu, nebănuind, mă simți
A singurății.

VIII

Mi-a plăcut întotdeauna,
Ți-o dovedesc:
Până la el
Nu am iubit destul.
Voi iubi oricând,

Îți spun
Că iubirea este viață,
Și viața e nemuritoare.
Aceasta te face să te îndoiești, dragă?
Atunci nu am
Nimic să arăt
Doar Calvarul.

IX

Ai simțit un râu în inimă,
Unde sfios se leagănă flori,
Stoluri cât ceața coboară să bea,
Când umbre dau fiori?
Și știi, nimic nu curge așa liniștit,
Ca râul de alcool;
Și începutul tău de viață
E zilnic înserat la pol.
Privește în martie râul,
Când apele se umflă,
Nămeții vin grăbiți de pe dealuri,
Adesea cu poduri cu tot.
Mai târziu, în august poate,
Când pajiști uscate se-ntind,
Păzea, ale inimii râuri mai greu
Ca orice uscături se aprind!

X

Ca o floriceică arctică,
Pe bolta polară,
A coboarât plimbându-se pe latitudine
Până s-a încurcat,
Spre continentele-n vară,
Spre firmamentele soarelui,
La stranie, lucitoare mulțime de flori,
Și păsări și străine limbi!
Dacă această floare
S-ar rătăci în rai -
Ce-ar fi atunci? De ce nimic, numai
Deduția voastră de-acolo!

XI

Râul meu aleargă spre tine:
Mare albastră, mă vei primi bine?
Râul meu așteaptă răspuns.
Oh mare, priviri grațioase!
Îți voi stârni valurile
Din ungherul ascuns,-
Spune ceva, mare,
Și ia-mă!

XII

Nu pot trăi cu tine,
Ar fi viață
Și viața-i sfârșită acolo
Asemeni și după
Sacristieru păstrează cheia,
Așezând
Viața noastră, porțelanul ei,
Ca pe o cupă
Abandonată de gospodina
Străină ori spartă;
Dorește un nou Sevres,
Vechi neciobit.
Nu am putut muri lângă tine,

Pentru asta trebuie așteptat
Să închizi ochii altuia,-
Nu ai putut.
Și eu puteam sta lângă tine
Să te văd înghețând,
Fără dreptul meu de-a fi gheață,
Privilegiul morții?
Nu mă puteam ridica lângă tine
Pentru că fața ta
Ar fi arătat
Noua grație a lui Iisus
Incandescent și simplu, străin
Ochiul meu nostalgic,
Fără tine, fără el
A strălucit închis,
Ei ne-au judecat, dar cum?
Pe tine te-a ajutat Cerul, știi,
Te-a și căutat;
Eu nu am putut,
Ți-ai săturat privirea,
Și eu nu mai am ochi
Pentru sordida excelență
Ca Paradis
A vrea să fiu, pe unde te-ai rătăcit,
Numele meu crească
Cel mai fetid
Pe icoana cerească.
Unde te-ai dus,
Te-am condamnat să fii
Unde nu ai fost,
Era infern pentru mine.
Astfel te ții departe,
Acolo tu, eu aici,
Cu ușa întredeschisă
Oceane sunt acestea,
Și rugăciune,
Și tu pală speranță,
Dispari!

XIII

Acolo a venit o zi de plină vară
Numai pentru mine;
Credeam că este pentru sfinții
Ce revelau lumine.
Soarele a venit cam străin,
Florile, obișnuit, adiate,
Chiar fără vele solstițiul a trecut
Și aceasta înnoiește lucrurile.
Timpul rar a fost profanat de vorbe;
Simbolul unui cuvânt mai
Puțin folositor ca sacrament
Haine Domnului Sfânt.
Fiecare a fost sfințit la biserică,
Și e îngăduit tuturor acum,
De teamă să nu părem neîndemânatici
La cina Mielului..
Orele trec repede, cum vor ele,
Atinse aspru de mâinile avide;
Amândouă fețele privesc înapoi,
Prinse-n potrivnic pământ.

Traducere din limba engleză de VICTOR ȘTIR

Atlas

OUAFAA LAMRANI

(MAROC)

S-a născut la 15 aprilie 1960, la Ksar El Kebir, o mică localitate din nordul Marocului. Redactor la revista *Afaq* (*Orizonturi*) între 1993- 1996. Conduce un atelier de scriitură poetică la Facultatea de Litere și Științe Umane de la Mohhamedia, unde este cadru didactic. Din 1999, a funcționat ca secretar general al Casei Poeziei din Maroc. Voce lirică de primă mărime a țării sale, „ardentă propagandistă a poeziei arabe”, Ouafaa Lamrani este autoare a volumelor: *Geamățul înălțimilor* (1992), *Fascinația extremelor* (Casablanca, 1997), *Pentru tine am pregătit* (1999). În prezent trăiește la Rabat și lucrează la Ministerul Afacerilor Externe.

Finețea și rafinamentul poeziei sale o fixează pe Ouafaa Lamrani printre vocile de primă mărime ale poeziei contemporane.

Focul alfabetului

Dimineața
la ceasul în care păsările iau direcția oceanului
deruta primește în mine forma
unei neașteptate bucurii

atunci se desenează poemul

licărirea e habitatul meu
și soarele pe un rând de zidărie
limba divagând cu o stea
ce dotează spațiul unei punctuații a promisiunii
apoi se retrage
îndepărtează de mine limpezimea, rătăcită
vânățiile mele sunt cămin al iluziei
și dragostea coincidență cu excluziunile sale
Am cântat epoca mea
Istoria este oare un zar?
vremurile sunt oare de piatră
există oare dincolo de această nebunie un loc
mai însângerat?
Un astru se manifestă ca o stea a panicii
impunând intervale ale marșului
mult prea mare e totuși distanța
pentru a amăgi cu iluzii

Forma de probabilitate

Semăn cu stele împrejurimile trupului meu
comunicând cu fiecare fibră sensibilă, cu fiecare
celulă
ce este numele, verbul, identitatea?
Nici interzisul nu mă ucide
nici imperativul nu mă șlefuieste
nici numele nu mă conține

Rădăcină

Sunt născută dintr-un sentiment ce nu seamănă
cu iubirea
nici cu ura; ce seamănă adesea cu orgoliul.
Nu m-au dorit, dar am venit.
Am țâșnit cu forță, atunci când am dorit.
Înainte de a începe, pe un ton sfidător
Am anunțat că eu și vârsta am fost despărțiți pe
punctul
alienării
că eu și timpul vom fi pentru totdeauna de două
ori...

Cupa lui Dumnezeu

Acolo, sub clarul unei luni ce nu îmbătrânește,
Dumnezeu m-a îmbrățișat și m-a invitat la
banchetul sinuciderii mele. Nunțile sufletului
erau atât de-apetisante încât o antică rană
strălucea cu toate focurile ei. Cu delicatețe și cu
umilință. El m-a învățat să primesc viața, dar
când am ieșit în spațiul inimii, moartea cea mare
s-a pus să bocească în mine. Dumnezeu s-a dus
departe în emanciparea mea.

Traducere și prezentare de ION CRISTOFOR

Imagine din centrul Rabatului (Maroc)

**MARIANA
CRISTESCU**

**Vă prezintă
rubrica...**

PRIETENII

MEI, POETII INTERNAUȚI:

DJAMAL MAHMOUD

Djamal Mahmoud s-a născut la 4 mai 1962, în localitatea Rakka din Siria. A urmat școala primară și liceul în orașul său natal, un an pregătitor de limbă română la Craiova, apoi a absolvit Facultatea de Medicină din Cluj-Napoca. Publică

în diverse reviste din România: „Tribuna” din Cluj-Napoca, „Actualitatea literară”, „Oglinda literară”, „Feedback”- Iași, „Citadela” din Satu Mare, „Singur”, „Litere” din Târgoviște, „Ecoul”, „Tânărul scriitor” ARP, și „Nova Provincia Corvina”, din Hunedoara, etc. A debutat cu volumul de versuri „De ce”, Editura Daco-Press, Cluj-Napoca, 1995. Este prezent în următoarele antologii și volume colective: „World Haiku”, 2009, No.5, Editura Shichigatsudo, Tokyo, Japonia, 30/01/2009, (coordonată de profesorul și haijinul, Ban.ya Natsuishi, co-fondatorul asociației mondiale de haiku, WHA), Antologia „Virtualia”, 7 și 8, coordonate de Alina Manole, Editura Pim, Iași, 2008 & 2009, Antologia de poezii și comentarii de Valentina Becart, Editura Paneurope, Iași, România, 2008, „A doua Carte a întâlnirilor”, 2008, & „A treia Carte a întâlnirilor”, 2009, ambele volume sunt coordonate de poetul Eugen Evu, Editura Astra, Deva, „Primul cocor”, un volum colectiv de haiku, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2009, Antologie de poezie, „55 de poeți, contemporani pagini alese”, coordonată de Valentina Becart, Editura ArhipArt, Sibiu, 2010, „Diminețile cocorilor”, volum colectiv de haiku, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2010, și „Mișcarea culturală din Rakka, între 1900-2008”, de scriitorul sirian Subhi Dusuki, Editura Kiwanhouse-Damasc, Siria, 2008.

Cărți în curs de apariție: „Pe muchiile cercului”, volum de versuri, Ed.Brumar, Timișoara, 2010, „Le Berger des rochers”, volum de versuri în limba franceză, Editions Clapas, Franța, 2010, un volum de versuri, cu titlul necunoscut încă, Ed. Vinea, București, 2010.

UMBRA

de câțiva ani am un obicei ciudat
în fiecare zi ies desculț
în curtea casei
la ora trei după miezul nopții
îi pipăi zidurile

de parcă aş bea
din tăcerea lor
mă rezem de trunchiul unui palmier
iar el mângâindu-mă cu aerul din palma sa
îmi povestește tot felul de întâmplări
aseară mi-a spus că eu m-am născut
într-o zi de toamnă
la aceeași oră când a fost plantat
în casă nu era nimic verde pe atunci
în afară de el și de ochii mamei
își aduce aminte de ea mereu
avea o atingere caldă
o umbră cuminte
ce nu făcea niciodată vreun zgomot
îi spăla frunzele adesea
încât îl învidiau toți copacii din jur
așa îmi povestește palmierul până ce răsare
soarele
iar când încep să ațipesc
scoate umbra mamei ascunsă bine în rădăcini
mi-o întinde și cheamă
toate păsările să-mi cânte până-i adorm în brațe...

PÂNZĂ UMEDĂ

între sufletul meu și văzduh
e un trup
și o cămașă de forță
între trup și ochii săi
e o poftă și o carte sfântă
iar între palma sa și oglinda
în care mă dezgolesc zilnic
chiar atunci
când întunericul
își leapădă ultimul geamăt
e o pânză umedă
unde se așază un Dumnezeu
ținând într-o mână
o piatră
iar în cealaltă o pâine caldă...

PERNA

vorbim mereu de ramuri și de rădăcini
niciodată de perne
de cearceafuri albe
ridicăm din trunchiurile copacilor
turnuri înalte
iar frunzelor moarte le facem statui
din stâncile lunii
zidim temple și Dumnezei
deși n-au aer suficient
să ne ajungă
nici măcar în acele două minute
când ni se taie respirația
inspir adânc și închid ochii
Dumnezeu este o pernă
pe care îmi adorm iluziile
obosite de atâtea priviri deasupra
iar cearceaful alb
e mormântul în care mor în fiecare zi...

CERC

azi am stat în genunchi
și am privit un trifoi
ce-și înfigea
rădăcinile-n pământ
bătând din aripi
am ridicat o piatră
și am trasat cu ea
un cerc
în jurul tălpii
azi am așezat un ou
în palmă
și l-am mângâiat
până am adormit în el...

OS

drumule
dă-mi voie să-ți fiu un șanț
să tac despicat
la marginea ta
până când ți se adună
în mine
toate sunetele
și pașii
apoi să mă ridic
deasupra-ți
un singur pas imens și verde
plecându-mă sub cer
ca sub botul unui câine
ce-și caută un os...

STRATURI

nicio legătură cu găurile
din stratul de ozon
pur și simplu
m-am născut într-un loc
destul de înșorit
și din acest motiv
strigătul meu
e puțin mai diferit
față de alte strigăte
niciun fel de carte
n-aveam înaintea ochilor
doar câteva rânduri scrise
pe un zid
cu litere de aur
așa povestea pielea mea
într-o zi geroasă
pe un meleag îndepărtat
unde am ajuns din întâmplare
iar femeia prea albă și rece
ce-o asculta cu multă atenție
traversându-mă de la tălpi
până la creștet
a sărit ca arșă o dată ajunsă
în deșertul meu

în care sunt îngropate
atâtea femei
de toate vârstele
cu palmele sale umede
le dezgropase una câte una
iar fiecare
abia ieșită din mine
îmi scutura barba albă
curățând-o de nisip
în timp ce înălța deasupra
un neconținut geamăt...

ICOANA

Voi privi
Deasupra doar
n-am niciun motiv
să aprind
această lumânare
în mine toți copacii
sunt goi și înalți
tăcerea n-are nevoie
de lumini
nici de ceară
albul său
e atât de cald
în palmele mele
iar întunericul
o infintă icoană...

POEM

nu știu cum poți să stai
cu ochii închiși
în timp ce țigara ta se stinge
de una singură
așternând o parte din tine
în scrumieră
iar tu
îți mângâi ridurile de pe frunte
gândindu-te la pușculița

în care îți strângeai copilăria
și la bicicleta pe care te roteai
în jurul casei râzând
tu nu știai că zidurile
au nevoie de umbre
iar rotirile trebuie făcute doar pe
jos
deschide-ți ochii și privește
cum tace acum
cerul
și cum se rotește pământul
desculț și gol...

Haiku-uri

aripi niciunde-
doar culori estomplate
și niciun sunet.

cerul nesfârșit-
între ziduri și copaci
în treacă umbra.

ziduri înalte-
doar tăcerea-n jur pictând
aripi și umbre.

liniștea nopții-
saltul broaștei în baltă
leagănă luna.

stea în cădere-
zgomotul pietrelor
în prăpastie.

sălciile plecate-
pe albia râului
o lună plină.

luna printre nori-
pe chipul fetei voalul
fluturat de vânt

călugăriță -
pe veșmântul negru cad
fulgi de zăpadă.

picuri sub picuri-
prin geamul aburit trec
doar sunetele.

țurțuri pe streșini-
lumina candelor
peste icoane.

**Foto: Suzana Fântânariu,
„Împachetări pentru sufletul meu”**

Însemnări

O CALĂTORIE LA IERUSALIM

În rândurile ce urmează, aş dori să mă refer la zilele petrecute de Sfintele Paşti la Ierusalim şi în special la slujba din Sâmbăta Mare, când creştinii ortodocşi aşteaptă la Sfântul Mormânt ‘miracolul Luminii’.

Oraşul de azi este un oraş mare, risipit pe munţi şi văi, pe dealuri şi coline, un amestec de vechi şi nou plin de miscare, de agitaţie, de viaţă. Oraşul nou este foarte frumos, mare şi bine întreţinut. E asemănător cu oraşele moderne din orice colţ al lumii. Oraşul vechi însă este deosebit. El are ceva particular, încărcat de vestigii istorice ale celor trei religii monoteiste ale lumii: mozaică, creştină şi islamică. S-a dezvoltat după 1948, când s-a format statul Israel. Este centrul sfânt al acestor trei religii. Actualul oraş vechi este o cetate de tip medieval, înconjurată de aproape 4 kilometri de ziduri înalte, uneori până la 13-15 metri, care închid o zonă cu case vechi din piatră cu până la 2 etaje, cu străzi înguste şi întunecoase, pline de mici prăvălii şi de agitaţie.

Porţile de intrare în oraşul vechi sunt: Damasc, Irod, Leilor (ori Sf. Ştefan), Portile de Aur (sunt zidite acum), Gunoaielor, Jaffa (e aproape de turnul lui David), şi Poarta Nouă..

Cetatea veche are 4 cartiere: evreesc, musulman, creştin şi armenesc (care este de fapt tot creştin.)

Populaţia Ierusalimului cuprindea în 1525 doar 1000 (o mie) de evrei, 3700 musulmani, iar despre creştini nu sunt evidente câţi erau. În 1948, la formarea statului Israel, erau 100.000 de evrei, 40.000 musulmani şi 25.000 creştini. Recensământul din 2004 ne arată că erau 458.000 evrei, 225.000 musulmani şi 15.000 creştini. Populaţia totală era de 706.000 locuitori.

Acest oraş a fost ales să fie locul jertfei Fiului Lui Dumnezeu. Numele lui tradus ar însemna ‘oraşul păcii’. Evreii se salută cu ‘Shalom’ - pace, arabii îl numesc - El Quds – sfânt, iar creştinii venerază şi ei aceste locuri numindu-le locurile sfinte. În oraşul vechi se află: –Zidul Plângerii, unde se roagă evreii, Biserica Învierii, unde se roagă creştinii, şi moscheile Omar şi El Acsa, unde se roagă musulmanii. Pe aceste locuri, a domnit David şi Solomon, orasul rămânând capitala religioasă şi spirituală a evreilor. În 587 înainte de Christos oraşul şi Templul sunt distruse de Nabucodonosor al II-lea, iar poporul evreu se întoarce din exilul babilonean şi începe reconstrucţia. În anul 70 după Christos, romanii lui Titus au distrus din nou Ierusalimul. Nu doresc să amintesc acum întreagă istorie a acestor locuri, ci mă voi referi la Biserica Învierii şi slujbele din perioada Sfintelor Paşti.

Zeci de mii de perelini ortodocşi vin aici mai ales de Sfintele Paşti să participe la slujbele dedicate Învierii. Un miracol ceresc care se întâmplă acum este Focul Sacru. Patriarhia Ierusalimului nu a îngăduit să se popularizeze momentul acesta sacru. Nici chiar toţi locuitorii Ierusalimului nu ştiu de acest eveniment. Îl ştiu însă foarte bine creştinii de toate felurile..

Ce se întâmplă? În Sâmbăta Mare, se oficiază slujba Vecerniei Mari. Mulţimea de credincioşi ortodocşi din toate împrejurimile şi ţările ortodoxe se adună aici încă din noapte. Unele persoane rămân în biserică din Vinerea mare după slujbă Prohodului (cum am procedat şi eu). De dimineaţă, întreaga biserică se umple de lume în cea mai mare ordine. Cei care n-au apucat să intre aşteaptă afară. Sfântul Mormânt este controlat şi păzit de către autorităţi încă de Vinerea după Prohodul Domnului. Paznicii sunt ‘civili necreştini’ şi poliţia oraşului. Ei verifică şi interiorul să nu fie nicio sursă de foc. Arhiepiscopul grec presară vată pe mormântul Domnului. Toate străzile sunt pline de lume care aşteaptă marea minune. În interior şi-n curte se păstrează culoare de trecere în caz de necesitate. Lumea nu se calcă în picioare. E foarte multă ordine şi disciplină. Se pecetluieşte apoi uşa de la Capela Îngerului, cu două mari peceţi, pânză albă şi ceară. Capela Sfântului Mormânt se află sub marea cupolă a Bisericii Învierii în faţă altarului şi a sălii bisericii ortodoxe greceşti. În jurul capelei Sf. Mormânt mai au capele şi credincioşii copti (etiopienii) şi armeni. Toţi credincioşii aflaţi în marea biserică ocupă toate spaţiile din jurul capelei Sf. Mormânt. Toţi ţin în mână un mănunchi de 33 de lumânări pe care le vor aprinde după apariţia Luminii sacre. Şi eu mă aflăm într-un an acolo, sus pe o schelă care era pusă direct pe capela Sfântului Mormânt de către constructorii pentru reparaţii la zidurile exterioare ale capelei. Aşteptăm şi eu acolo cu un mănunchi de 33 de lumânări încă de vinerea noaptea de după slujbă prohodului. Momentul rugăciunii pentru Sfânta Lumina se face în fiecare an în Sâmbăta Mare după Vecernia Mare. Am aşteptat acolo până la acel moment. Se întâmpla sâmbătă, în jurul amiezii, după orele 12. Înainte de sosirea Patriarhului, mulţimea invocă în toate felurile Lumina şi se aude din toate părţile cum se strigă: ‘Să vină Lumina’. Vedeam de acolo de unde eram ce mare agitaţie era. Arabii creştini din Betleem şi din alte părţi vin în număr mare, invocă Lumina Sacră toată lumea. Se bat tobele, apare o suită de mulţi preoţi de la toate bisericile ortodoxe cu diaconi, cădelniţe, steaguri religioase. La sosirea Patriarhului, urmat de o mulţime de preoţi şi oficiali ai Ierusalimului, se face linişte desăvârşită.

Oamenii de ordine şi poliţia aşteaptă în faţă Sfântului Mormânt. Acolo se opreşte şi cortegiul. Patriarhul îşi dezbrăca odăjdiile şi rămâne cu capul descoperit şi într-o cămaşa albă cu mânecile largi. Este controlat cu atenţie de poliţia oraşului şi de către cei de altă confesiune decât creştină. Se verifică sigiliul care a fost pus pe uşa de intrare a capelei Sfântului Mormânt formată din 2 încăperi. Prima este ‘Capela Ingerului’, iar a doua cea a ‘Sfântului Mormant’. După ce toţi se conving că Patriarhul nu ascunde nimic care ar putea provoca focul, acesta rupe sigiliul şi însoţit doar de un musulman intră mai întâi în Capela Îngerului în genunchi. Apoi se apropie de lespede de piatră a Sfântului Mormânt. Pe piatra mormântului este pusă vată. Se roagă tot timpul. Însoţitorul musulman se opreşte în prima capela şi din uşă acesteia îl urmăreşte tot timpul. Iată mai jos mărturia Patriarhului Ierusalimului despre momentele pe care le petrece rugându-se: ‘Întru în Mormânt şi îngenunchez cu frică în faţa locului unde a zăcut trupul lui Hristos după

moarte și de unde a înviat. Îngenunchez în față acestui loc unde El a înviat din morți”.

”Aici spun anumite rugăciuni care ne-au fost transmise de-a lungul secolelor și după aceea aștept. Câteodată aștept câteva minute, dar în mod obișnuit minunea se întâmplă imediat după ce am spus rugăciunea. Din mijlocul pietrei pe care a fost culcat Iisus se revarsă o lumina nedefinită, în mod normal cu o tentă albăstruiă, dar culoarea se poate schimba și poate lua multe nuanțe. Nu poate fi descrisă cu cuvinte omenești.”

Mai departe, Patriarhul spune că această lumina e diferită. Niciodată nu i-a ars barba. Are cu totul altă consistență..” La un moment dat, Lumina se înalță și formează o coloană în care focul este de natură diferită și pot aprinde lumânările mele de la ea. După ce am primit flacăra, ies și dau Focul întâi Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Armene, apoi tuturor celor prezenți în Biserică”.

Românii au aflat despre Focul Sacru din cartea “Pe urmele Mântuitorului”, scrisă de către părintele Iosif Trifa în urma unui pelerinaj numeros efectuat în 1925 de către Patriarhia română. Mai târziu, au mai fost numeroși preoți și creștini români care au adus mărturie. Printre aceștia este și prof. Ion Lazăr, care a scris cartea “Lumină din lumină”.

În 1974, părintele arhimandrid Cleopa Ilie de la Sihăstria a fost la locurile sfinte și a dat mărturie în “Pelerinul român” despre acest miracol. O altă mărturie este cea a Pr. Prof. Constantin Galeriu din anul 1993 în “Duhovnici români în dialog cu tinerii”.

Un alt martor care a stat în mulțimea din afara bisericii (curtea de la intrare la Golgota) relatează: “Am stat afară la 100 m de biserică între oameni. Era prima dată când eram acolo. Nu știam cum și când vine Sfânta Lumină, când, deodată, pe la ora 12, s-a făcut dintr-o dată tăcere și instinctiv m-am uitat la cer. Se simțea ceva în aer acolo (parcă timpul se oprește), atunci mi s-a părut că cerul de deasupra bisericii fierbe cum fierbe apa în clocot și dinspre răsărit veneau niște valuri azurii care puteau fi niște nori, dar nu erau nori. Parcă se terminau exact deasupra bisericii. Imediat după aceea, am auzit clopotele, strigătele de bucurie ale mulțimii și am văzut lumânările care se aprindeau din mână în mână, de la unii la alții.”

Flăcările lumânărilor la început erau atinse cu mâna de către oameni, le duceau peste fețe și nimeni nu simțea că-l arde..

Ce am simțit și văzut eu ? După cum am scris mai sus, eram în interiorul catedralei între mulțimea de acolo. Am văzut cum s-a adunat mulțimea cu bucurie și invocând permanent Lumina strigând mereu ”Să vină Lumina”! etc.Vă reamintesc că toate candelile și lumânările erau stinse. Nu mai era nicio sursă de lumină decât cea de afară de la soare, care venea prin marea cupolă, prin ferestrele marii Bisericii. Apoi procesiunea venirii Patriarhului, controlul la care a fost supus, ruperea peceților și intrarea în Sfântul Mormânt. În momentul când Patriarhul a intrat, s-a făcut o liniște mormântală. Nu se mai auzea “nici musca”, cum se spune. În acest timp, toți se rugau în gând să vină Lumina. Patriarhul se rugă la Sfântul Mormânt. După o perioadă de rugăciune, am văzut că un fulger a venit de sus, din înalta cupolă. Fulgerul l-am văzut parcă desfăcându-se în lumini, scânteii în interior. Din Sfântul

Mormânt, patriarhul a ieșit afară, având în ambele mâini mănunchiuri de lumânări aprinse.

Am mai văzut cum pe cele două nișe (găuri rotunde) care erau la Capela Îngerului, că și pe acolo s-a împărțit lumina. Eram chiar lângă o nișă. Poate Patriarhul la început pe acolo și-a întins mâinile cu lumânările în flăcări. Mulțimea era în delir de bucurie. Strigau toți de mulțumire și atingeau cu mâinile flăcările, alții își dădeau cu flăcările pe față. Și eu am încercat tot așa. Flăcările nu mă ardeau. Aceasta a fost în primele momente. Mă gândeam că la asemenea înghesuială cu oameni aflați în picioare unul lipit de altul și fiecare cu mănunchi de 33 de lumânări în flăcări.. s-ar putea să ardem de vii acolo. Necredința mea mi-a creat teamă în asemenea împrejurări. Trebuia să am mai mare încredere în puterea Domnului. Am ieșit apoi cu toții afară din biserică. Eu am plecat de aici pe jos spre poartă Damasc, iar de acolo am coborât spre valea Chedron (Cedrilor) trecând pe lângă poarta Irod și a Leilor, am trecut apoi în Grădina Ghetsimani și pe o potecă am urcat pe Muntele Măslinilor, la mănăstirea unde mătușa mea, Maica Natalia Acachia, în chilia ei, mă aștepta să-i duc Sfânta Lumină pe care o ținea tot anul într-un felinar cu candelă să nu se stingă. Când se termina feștila, aprindea o lumânare de la focul sacru până când pregătea o candelă și o aprindea din nou. Era înaintată în vârstă și-mi spunea că atunci când era mai în putere nu lipsea în niciun an de la procesiunea pentru primirea Sfintei Lumini. Ea a trăit 102 ani și a slujit la schitul românesc de la Ierihon, pe malurile Iordanului și nu departe de vărsarea acestuia în Marea Moartă. Din cauza deselor războaie din zonă, nu se mai putea locui la Schitul românesc și s-a retras pe Muntele Măslinilor, la o mănăstire ortodoxă de maici.

În încheiere, aș dori să amintesc faptul că sunt și sceptici, critici plini de îndoială, care după mărturisirile unor ortodocși de rit vechi, după jurnalele episcopului Porfirie(Uspenski,1804-1885) unii preoți din Ierusalim i-au spus că ei știau că aprinderea e realizată acolo de către Patriarh etc.

S-a încercat în fiecare an de sute de ani să se dezlege misterul. Toate controalele, supravegherea permanentă nu au dus la descoperirea vreunei fraude în acest sens. E un miracol. Eu cred că e mare puterea lui Dumnezeu și sunt încă multe lucruri pe care nu le putem explica și pe care nu le putem nega din acest motiv. Rugăciunea colectivă împreună cu Patriarhul reușește să aducă Sfânta Lumină. A rămas până în zilele noastre cea mai mare dintre toate minunile creștine”.

În alt an, și soția mea Rodica a participat la toate slujbele religioase din Săptămâna Mare, oficiate la Biserica Învierii. A văzut momentul venirii Sfintei Lumini tot ca un fulger, iar mulțimea credincioșilor a scos un sunet colectiv de mirare, bucurie, extaz de nedescris. Și acum când povestim despre acele evenimente ne înfiorăm. Maica Natalia Acachia îi spunea lui Rodica că dacă nu vine Sfânta Lumină “Ăștia ne termină”. N-a îndrăznit să o întrebe cine-s ăștia care ne termină. Presupunem că necredincioșii.

Cine are ocazia și dorește să participe în Sâmbăta Mare la rugăciunile de la Biserică Învierii din Ierusalim să meargă și să se umple de bucurie sfântă.

OCTAVIAN MAIOR

Semana Santa

În materie de sărbători religioase, există particularități și diferențe firești de la o nație la alta, dar nimic nu depășește în efort și spectaculozitate amploarea Festivităților Pascale proprii spațiului catolic hispanic. E foarte probabil ca postul neobișnuit al Sărbătorii Paștelui la spanioli să se datoreze concurenței latente a autotprezentei credințe Islamice, practicate cu ardoare de-a lungul secolelor de numeroșii supuși musulmani cu care au conviețuit. Mai puțin interesează însă cauzele, cât fenomenul în sine, care fascinează atât de tare încât puhoai de gură-cască de pe întreaga Planetă asaltează an de an marile orașe spaniole, venind special să contemple Minunea.

Fără îndoială, Sărbătoarea Paștelui e peste tot în lume un fenomen particular, o problemă extrem de delicată, aproape intimă. Fiecare popor o interpretează într-un mod propriu, aproape personal. Nu arareori, în această perioadă a anului, simțim o reacție de respingere involuntară, un fel de rugămintă mută din partea creștinilor, care parcă își doresc liniștea necesară concentrării asupra lor înșiși.

Ne-am obișnuit să acceptăm tacit eforturile lor de întoarcere spre interior, concentrați asupra dialogului cu Divinitatea, căreia fiecare tinde să I se apropie prin mijloace și "rețete" mai mult sau mai puțin infailibile. Unii îmbrățișează Postul, alții primenirea fizică și spovedirea spirituală sau totul concomitent. Însă nu spaniolii.

Parcă vrând să contrasteze cu restul lumii, ei șochează la prima vedere prin maxima extrovertire cu care obișnuiesc să comemoreze marele eveniment al Învierii. Dintre numeroasele culturi religioase pe care le întrețin cu ardoare, alături de cele în onoarea Fecioarei Nepătate, respectiv cele dedicate ciclurilor fertilității, Paștile se înscriu pe primul loc. Suferința lui Isus se retrăiește însutit și înmiit în public în fiecare an, atingând punctele culminante în orașele andaluze.

În duminica dinainte de Paști (Domingo de Ramos, derivat de la decorativele ramuri de palmier împletite cu multă fantezie), există în Spania regula nescrisă de a se purta haine sau încălțăminte nouă. În Joia dinainte de Paști, femeile se îmbracă complet în negru și își prind în păr pieptenele cu creastă înaltă (peine) de care atarnă vâlul dantelat (mantilla). Îndeosebi pe la sate, unde femeile se roagă în fiecare zi la biserică între orele 12 și 12:30 (fix!), regulile de îmbrăcăminte sunt respectate cu strictețe. În mod cert, săptămâna care precede festivitățile propriu zise este cel puțin la fel de pasionantă ca și finalul ei.

Punctul culminant al festivităților se atinge în noaptea de joi spre Vinerea Mare, așa numită "La Madrugá", noaptea în care nimeni nu doarme. În jurul orei 1,00, se ia masa în sânul familiei iar apoi se iese pe stradă pentru a întâmpina prima procesiune, cea a Tăcerii. Potrivit unei superstiții care n-are nicio legătură cu credința creștină, cine se culcă înainte de întâiul cântat al cocoșilor în noaptea aceasta va fi urmărit de năpasta.

Originea Procesionilor de Paști coboară înapoi în secolul al 16-lea, când Instituția Bisericii Catolice a considerat oportun să însceneze Biblia, aducând-o mai aproape de popor, punând să se joace practic scenele biblice direct în stradă.

O să vă întrebați probabil nelămuriți, cum m-am întrebat și eu pe vremuri nu fără mirare, ce anume, Doamne iartă-mă, poate fi așa de spectaculos în defilarea cu pas de melc a unui cortegiu sobru de sute de oameni triști, purtând pe umeri povara unei statui grele ca plumbul? Imaginile care ne vizitează la știri pe micul ecran odată pe an nu par să transmită nimic din profundul fior mistic. Nu veți găsi probabil niciun spaniol dispus să vă explice mirajul fenomenului. Atât de comunicativul popor, oricând gata să facă o pauză povestind verzi și uscate, guraliv și pus pe șotii, se rezumă în cazul Sfințelor Paști la practicarea ritualurilor, fără nevoie de explicații.

Dar nu e cazul de disperare prematură: odată cu prima oportunitate ce se ivește pentru a asista la o procesiune de Paști, scânteia electrică atinge nevăzut cele mai adânci corzi vibrante din sufletul fiecăruia dintre noi, topind parcă și cele mai sceptice firi. Până și cei mai neastâmpărați copii rămân înmărmuriți, atinși parcă de o nevăzută, blândă mână divină.

Care e secretul sentimentului înălțător? Poate el fi fixat în cuvinte? Probabil că e aproape imposibil, dar eu mă încumet măcar să încerc.

O particularitate evidentă a bisericilor spaniole este prezența nișelor laterale cu altare împodobite fastuos, în care veghează statuile în mărime naturală ale sfinților locali, ale Fecioarei Maria sau Isus răstignit pe cruce. Renumită peste tot în lume datorită rolului pe care îl joacă la procesiunea cea mai mediatizată, simbolică pentru întreaga Creștinătate este statuia Mântuitorului din Catedrala din Sevilla. Mulți dintre turiștii care se perindă zilnic prin fața lor nici nu realizează că, pe lângă menirea de exponată, fiecare sfânt eternizat în mod atât de artistic nu e o simplă exponată, ci îndeplinește un rol practic. Pe tot parcursul anului, el nu face altceva decât să-și aștepte rândul la ieșit în lume, pe post de protagonist al unor spectacole itinerante fără egal, culminând cu clipa în care e purtat în plimbare pe străzile localității de care îl leagă numeroase fire invizibile. Nu există practic niciun locșor dotat cu biserică pe Peninsula și probabil nici în America Centrală și de Sud, care să nu aibă măcar odată pe an un pelegrinaj local cu statuia proprie în frunte.

Așa se face că în satele cu ieșire la mare, “La Virgen del Carmen”, patroana pescarilor e purtată cu mare alai uneori direct prin apă, în acordurile corului barbătesc impresionant, de vrei-nu-vrei ți se încrețește pielea de emoție. Nici ceilalți Sfinți nu se lasă mai prejos. În satele de munte se invocă adesea Sfântul Anton (San Antonio), chemat în special atunci când se caută ceva pierdut, respectiv Sfântul Ion (San Juan), care joacă un rol important la inaugurarea oficială a anotimpului de vară.

Dintre toate Procesiunile, cele de Paște dețin incontestabila supremație. Bărbații desemnați să poarte tronul – platforme alegorice numite “pasos”, care ilustrează “pașii”, mai bine zis etapele parcurse de Isus în supliciu - se pregătesc timp de un an întreg pentru povara grea. Supranumiți “costaleros”, ei poartă pe cap o bucată groasă de stofă, numită “costal”, cu care distribuie și atenuează greutatea pe parcursul lungului lor marș. La origine erau selectați din rândurile celor mai puternici meșteșugari locali. Deși numărul lor poate ajunge la 350, fiecare dintre ei e ales pe sprânceană, lucru care îi îndreptățește să fie mândri de onoarea acordată. Motivația este necesară, marșul fiind un adevărat calvar. În orașele mari cum sunt Sevilla, Córdoba sau Málaga durează între 13 și 18 ore, timp în care greutatea poate atinge 23 de kilograme pe fiecare om și trebuie susținută aproape fără pauze. Întreruperile scurte sunt foarte rare, de câteva minute, la răstimpuri de ore.

E de la sine înțeles că în acest scurt răgaz, colegii sunt cei care suportă povara, ceea ce explică o dată în plus încrederea pe care trebuie să o aibă unii în alții și tainicele legături frățești care sudează colectivul aflat în suferință. De aici probabil și denumirea de “Hermandad” (de la spaniolul hermano, frate) dată unității pe care o compun.

Lungimea unui “paso”, a unei platforme de acest gen este uneori atât de mare încât simpla depășire a unui colț de stradă poate dura până la o jumătate de oră. Grație coordonării perfecte dintre purtători, convoiul pare a se mișca la unison ca un organism de sine stătător, cu pași mărunți și de o încetineală ritualică identică bățăilor unei inimi invizibile, de dimensiuni gigantice. Imaginației creștinilor li se înfățișează statuia în mișcare de parcă ar prinde viață, tresăltând la fiecare pas, anevoios precum calvarul biblic însuși.

Dacă întrebați un spaniol care este în opinia sa momentul culminant al Procesiunii, va răspunde fără ezitare că e clipa în care “costaleros”, printr-un efort aproape supraomenesc înalță încet platforma cu statuia Fecioarei Maria. Imaginați-vă o pădure de brațe bărbătești paralele care se întind milimetru cu milimetru până rămân toate întinse la maximum, cu coatele drepte. Tremolo-ul lor nervos se transmite mulțimii electrizate iar statuia îmbrăcată în aur pare să prindă viață, dansând fantasmagoric. Toți cei prezenți strigă la unison “¡Que Viva, Viva, Viva la Virgen Maria!”

În fruntea procesiunii, precedând tronul, înaintează desculți distribuți pe două rânduri “nazarinenii”. Sunt îmbrăcați în costumele ritualice cu glugi și coifuri înalte care îi maschează complet, lăsând doar spațiul liber pentru ochi. Deși au dobândit renume rău famat datorită răspândirii straiului lor ciudat printre membrii Ku-Klux-Klanului nord-american, uniformele catolice sunt o apariție mult mai veche în istorie. “Modelul” croiellilor lor a

rămas practic neschimbat de mai bine de cinci sute de ani, fiind lipsite total de orice conotații războinice militante.

În urma tronului merg spășii penitenții, și ei mascați cu glugi trase peste cap, dar fără coifuri ascuțite. Mulți dintre ei poartă câte o lumânare mare cât un stat de om, păzindu-i flacăra ca pe ochii din cap. Așa se face că străzile orașelor se acoperă în decursul zilei din ce în ce mai mult cu ceara topită, care se scurge încet dar implacabil pe caldarâm, ca o aluzie subtilă la sângele vărsat. Copiii aleargă de la unul la altul cu un glob de ceară în mâini, adunând cât mai multe picături și întrecându-se să compună unui bulgăre cât mai mare. “Mingile” de ceară se păstrează în casă de pe un an pe altul.

Alți penitenți poartă în spate câte o cruce grea și își târăsc picioarele în lanțuri care le rănesc gleznele. Explicația “măștii” lor e foarte simplă și de natură practică: se dorește ascunderea identității purtătorilor, lucru explicabil dacă ținem seama de brutalitatea cu care se autoflagelează unii dintre ei. Prin autobiciuire, cătușe fixate strâns și lanțuri grele ei se pedepsesc pentru păcatele comise.

Pentru cei care poate până la acest punct se așteptau să asiste la un fel de pasaj teatral bine înscenat, cel târziu la acest punct intervine trezirea la realitate, anume aceea că nu avem de-a face cu actori, ci cu oameni care se torturează cu adevărat. Nu e o jucărie, ci un chin sistematic, metodic și autoimpus care cere disciplină și convingere.

În acest context, e firesc să nu-și dorească nimeni să fie recunoscut. Nu e aici locul pentru sarcasme ieftine, dar mă întreb realmente ce impresie mi-ar face dacă aş recunoaște într-un penitent pe managerul unei bănci falimentare, chinuit de remușcări după ce a privat sute de clienți de economiile lor pe viață?

Revenind la convoi și la uniformele penitenților cu glugi, cu sau fără coif, merită menționată importanța pe care o au nu doar forma ci și nuanțele straielor lor. Culorile variază în funcție de apartenența la una sau alta din frății. Cinczeci de “hermandades”, numite uneori și “cofradias” se pot număra doar în orașul Sevilla, fiecare cu culorile ei, responsabilă pentru un alt convoi, cu statuie și traseu propriu. Întâlnim așadar de la albul imaculat, până la roșul turbat, violet, bordo, verde sau albastru.

Doar negrul pare să dețină un rol aparte, strecurându-se răzleț printre petele multicolore. Nu-i de mirare, căci penitenții cerniți sunt ceva deosebit. Publicul îi contemplă cu teamă, în tăcere. Sub costumul lor sumbru se ascunde întotdeauna un răufăcător condamnat la închisoare. Puțini sunt cei cărora li se permite după îndelungi tergiversări să iasă din temniță o singură dată în viață, pentru a lua parte la Procesiunea de Paște, în semn de căință.

Cortejiul se completează apoi cu întreaga suflare a orașului (să nu uităm că Sevilla numără singură aproape 900.000 de locuitori), la care se adaugă mulțimea de turiști sosiți anume pentru a asista la Marea Sărbătoare. Pe tot parcursul său, convoiul e însoțit de muzica stridentă a instrumentelor de suflat. Doar din când în când mulțimea se oprește brusc, încremenind într-o liniște perfectă. Este momentul în care s-ar putea auzi un ac cum cade, când izbucnește fulgerător și spontan dintr-un balcon din apropiere un vaiet tânguitor. Țipătul sfâșietor își face

drum până în măduva spinării, ca o săgeată. Nu puțini sunt cei care se trezesc înfiorați cu părul măciucă. “Saeta” (săgeata) e cântată de o singură voce penetrantă care evocă suferințele Domnului Isus. De departe aduce cu vaietul unui flamenco, punctat pe alocuri de un “ay” dureros. Bocetul se oprește brusc când mulțimea îi pecetluiește finalul printr-un “olé” unanim. Paso își continuă drumul.

Singura procesiune lipsită de orice acompaniament muzical este renumitul “Paso del Silencio”, impresionant pentru că decurge într-o tăcere mormântală. La fel, “Paso de los gitanos” a dobândit renume datorită atmosferei specifice temperamentului învolburat al țiganilor și al incantațiilor inegalabile, în ritm de flamenco. Se înțelege de la sine că în cazul procesiunii țiganilor, statuile Fecierei Maria, respectiv a Domnului Isus Hriastos au tenul de culoare tuciurie.

Andaluzii nu pun mare preț pe postit. Dimpotrivă, ei consumă parcă mai cu spor decât oricând în Săptămâna Patimilor cantități considerabile de produse dulci de patiserie: roscón de Pascua (un colac cu un ou incondeiat ascuns în el), pestiños (gogoși prajite în ulei de măsline,

îmbibate cu miere și suc de lămâie) sau torrijos (felli de pâine albă prăjită și îmbibată în vin și miere).

Descrierea Paștilor spaniole n-ar fi completă dacă n-aș lăsa loc la final pentru eterna “conexiune la lumea modernă”. Mai nou se remarcă îndeosebi la generațiile tinere reacția inversă: în loc să se bulucească pe la procesiuni, oamenii preferă să profite de ocazia celei dintâi “punți” de zile libere din an pentru a întreprinde prima ieșire în mijlocul naturii renăscute în prag de primăvară. Asaltate de turiști gălăgioși însetați de soare, destinațiile turistice de pe litoralul Mediteranei se trezesc parcă toate dintr-o dată dintr-un somn hibernal îndelungat și pleznesc din toate încheieturile. E fapt cunoscut printre comercianții locali că ziua cu deverul cel mai mare de pe tot parcursul anului nu e ca în alte țări Ajunul Crăciunului, ci Vinerea Paștilor. Hristos, dar nu numai El cu-adevărat a-nviat!

GABRIELA CĂLUȚIU-SONNENBERG

Întoarcerea la boemă

Punerea în ecuație a unor nostalgii literare cu visurile unor scriitori nu mai e de natură să atragă atenția, ci mai degrabă poate fi ușor trecută cu vederea, câtă vreme mai marii țării discută despre un buget pus la zid, iar “restul” își face calcule între cheltuielile de zi cu zi și gripa porcină.

Și totuși, fără a fi insensibili la ceea ce se întâmplă “în toate domeniile de activitate”, câțiva scriitori și iubitori de literatură au găsit cu cale să pună înaintea tuturor crizelor, speranțele lor în colocvialitatea vieții literare, în capacitatea ei de a crește prin dialog, prin cunoaștere, parteneriate.

Căci ce altceva poate fi *Clubul Internațional de Cultură “Boema”*, constituit la Bistrița, la ceas de seară, între o *Vatră veche* și un *Autoportret* al Melaniei Cuc? Într-un astfel de context, de prezentare a primului număr al unei publicații trecută în al doilea an editorial, *Vatră veche*, și o nouă carte de versuri a Melaniei Cuc, s-a născut un gând bun, acela de a coagula preocupările culturale ale unor prieteni ai literaturii și culturii, și din afară și din interiorul ei.

A fost ideea unei scriitoare foarte harnice și mereu cu preocupări novatoare, atât în literatură cât și în arta plastică, Melania Cuc, care a făcut casă bună, și la propriu și la figurat, cu generozitatea Cristinei Sângeorzan, care a pus la bătaie logistica

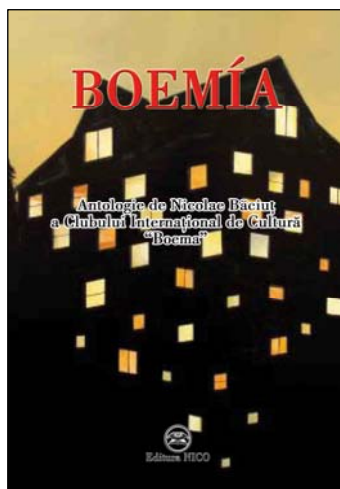
propriului Hotel Krone, care a și devenit sediul noului *Clubul Internațional de Cultură “Boema”*. S-au raliat fără ezitări acestui proiect Nicolae Băciuț, care și-a asumat și prima președenție a acestei, să-i zicem, organizații culturale, Menuț Maximilian, Grigore Avram, Oscar Willard Aruniegas Toro Betancourth (Columbia), Florin Bojor, Florin Săsărman, Elena M. Cîmpan, Alexandru Cristian Miloș, Cornelia Ardelean, Ovidiu Pojar, Maria Oltean, Ana Zegrean... etc., care au devenit și membri fondatori, iar unii făcând parte în prima structură de conducere a acestui Club.

E un prim pas, acela al constituirii, urmează înregistrarea ca ONG cu un Statut care a fost deja întocmit, urmează planuri... Deocamdată, primul proiect care are termeni concreți este marcarea, la 21 martie, a Zilei Internaționale a Poeziei și lansarea primei antologii a membrilor Clubului, “Boemia”, care o să apară la Editura Nico din Târgu-Mureș.

Clubul este deschis tuturor care vor să pună umărul la fapte culturale, nu există niciun fel de subordnări ascunse, nu vrea să afecteze în vreun fel activitatea altor ONG-uri culturale din zonă, ci, dimpotrivă, să sporească împlinirile culturale.

*

Sigur, *Clubul Internațional de Cultură “Boema”* nu și-a propus nici să încerce să facă să renască boema literară, nici să inventeze un alt fel de boemă, cât și-a propus să configureze un cadru al colocvialității culturale, al dialogului cultural.

De altfel, prozatorul Constantin Stan decreta încă acum un deceniu „Amurgul boemei literare” (CONSTANTIN STAN, „Ziarul de duminică”, 2 iunie 2000), definind boemul ca pe „o persoana care duce o viață neconformă conveniențelor sociale, chiar dezordonată, care preferă locurile unde poate adăsta îndelung în fața unui pahar privind lumea din jur, imaginand-o altfel. E un creator - poet, romancier, pictor, muzician. La noi și aiurea. Boemul adevărat este pata de culoare în viața culturală a unui oraș.”

Mi-e greu să-mi mai imaginez azi un astfel de boem. Nici nu cred că această “specie” nu a dispărut de mult din peisajul vieții culturale, chiar dacă, pe ici pe colo, unii alții au încercat să mimeze boemia. Cred că s-a pierdut capacitatea noastră de a trăi boem, de a ne permite să trăim un astfel de regim al detașării de o lume în care se pierd, treptat, valori ale ființei umane.

Poate că pe ultimii boemi i-am întâlnit cu mai bine de trei decenii în urmă, în Clujul studenției mele, la “Arizona” ori la “Croco”, sau Casa Scriitorilor, unde-l admiram privindu-ne seniorial, de la un colț de masă, pe Eugen Jebeleanu. Clujul a avut chiar un spațiu sub acest generic, “Grădina Boema”, deschisă în anii 50 și „dispărută” în 2000.

N-ar fi nefiresc, totuși, să-l consider pe Nichita Stănescu și câțiva dintre cei care gravitau în jurul lui, ultimii reprezentanți ai unei anume boeme literare. Spun anume, pentru că unii au confundat „boemia” cu „beția”.

Scriitorii, artiștii prea puțin își mai acordă timp unii altora, au dispărut localurile în care ei ar putea să se distingă prin notele în care ar putea fi regăsite ceva urme de boemie.

Însingurările de acum și-au pierdut parfumul de altădată, desfășurările dionisiace ne par pură literatură, proiecții ale imaginarului ori ale unor nostalgii... artistice.

Fără spiritul boemei, fără locuri care să facă posibilă boema, e greu ca aceasta să fie resuscitată sau menținută în viață la aparate. Au mai rămas, poate doar întâmplări “boematice”.

*

Termenul, spun dicționarele, a apărut în Franta la începutul secolului al 19-lea iar boemul, în dicționarele americane e considerat "o persoană cu tendințe artistice sau intelectuale, care trăiește și acționează fără a ține seama de regulile convenționale de comportament".

Iar istoria boemei a adunat destule momente distincte, care să fi impus fenomenul în conștiința publică, cu toate conotațiile sale, cu simbolistica sa în care s-au putut regăsi scriitori, artiști, dar și persoane/personaje fără relevanță culturală, conceptul neputând fi nici înregimentat strict, nici confiscat de o anume mișcare, grupare literară/artistică. Nonconvenționalitatea a detașat însă de restul lumii artistice pe boemii de altădată.

“Boemia” geografică și-a regăsit alte teritorii în semnificațiile multiple ale termenului, încărcându-se de simboluri.

Fenomenul a fost nu doar cercetat, ci a devenit și subiect/temă literară, artistică.

Henri Murger a încercat să facă o radiografie și o legitimare a boemei franceze, recurgând la trei personaje – un scriitor, un pictor, un compozitor, pentru cartea sa **Scena din viața de boem**, apărută în 1845, care a devenit și subiect de film, pentru Aki Kaurismäki, autorul scenariului filmului din 1992, **Viața boemei**, ori spectacol de teatru, la noi, la Cluj-Napoca, în 2007, în regia lui Radu-Alexandru Nica, la Teatrul Maghiar. Tot cartea lui Henri Murger stă și la baza operei **Boema**, de Giacomo Puccini, care a avut premiera în 1896.

Boema se regăsește și în *Vanity Fair*, William Makepeace Thackeray, carte publicată în 1848.

“Lumini” ale boemei strălucesc și la spanioli, prin Ramón del Valle-Inclán, în **Luces de Boemia**, apărut în 1920.

Despre boemia americană aflăm încă din 1867, de la Francisco Bret Harte, din cartea sa **Bohemian Papers**.

O lumea a boemei ne restituie și Mateiu I. Caragiale în **Craii de curtea veche**.

Dar Boema concretizată în elanurile unor scriitori cu legături cu spațiul bistrițean, nu vrea nici pe departe să refacă, să reaprindă aspirații și trăiri ale vreunei boeme.

E doar un generic al prieteniei literare, care vrea să cuprindă în conținutul său nevoia de împreună trăire, în plan real sau virtual, a unor scriitori care își regăsesc sau își caută afinități electiv.

Antologia de față e doar o primă strigare, iar ea include autori diferiți, ca vârstă, idealuri, calibru, care au avut percepția unui posibil „colac de salvare” într-o lume literară în care însingurările nu mai dau nicio șansă amicitiei literare.

NICOLAE BĂCIUȚ

Foto: Lansarea „Boemei”, la Bistrița, 28 martie 2010

JURNALISTUL OCTAVIAN CURPAȘ

(PHOENIX, ARIZONA, SUA)

Născut în luna august, 1972, în Oradea, România, Octavian Curpaș a ajuns pe pământul fâgăduinței în martie 1997, după ce a lucrat timp de trei ani ca redactor la un cotidian din România. A ales pentru început California, unde a locuit timp de opt ani, după care s-a stabilit – din 12 martie, 2005 - în orașul Surprise din Arizona, Statele Unite. În același an, după sosirea în acest Stat, și-a unit viața cu Roxana, de profesie asistent dentar. Amândoi înzestrați cu putere de muncă și hărnicie și-au deschis propriul business în domeniul imobiliar în care lucrează și în prezent. În data de 19 mai 2009, au primit cel mai frumos dar al Domnului, primul lor copil, micuța Janice, nume ales de părinți pentru semnificația deosebită „Dumnezeu este îndurător”.

Scriitor, publicist de vocație și jurnalist (cu studii superioare în jurnalism, științe juridice și business internațional), Octavian Curpaș este un nume important al presei zilelor noastre. Scrie cu har și dăruire la multe publicații din Statele Unite, dar și din România; este redactor la publicațiile „Gândacul de Colorado” și „Phoenix Magazine”.

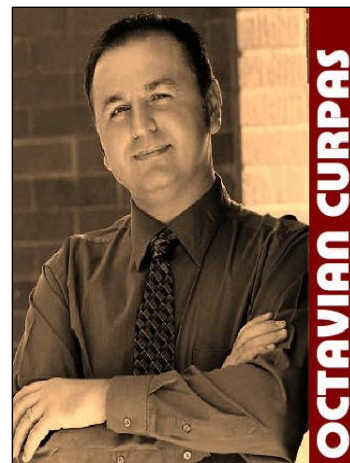
Întotdeauna mi-am imaginat jurnalistul ca un iubitor de literatură și oameni, cu un caracter frumos, cu dragoste de meserie, acea emulație scriitoricească, chemare, talent, spirit de observație și de dreptate, dragoste pentru tot ce este în jurul său. Am crezut și cred că jurnalistul nu trebuie să se lase păcălit de aparențe sau de intervenții, să aibă discernământ în ceea ce vede, aude și scrie; să fie cinstit față de sine, adică față de gândirea și judecata sa, cinstit și față de cel care greșește și căruia îi sare în ajutor cu deschiderea judecății sale, expusă în cuvinte, pe pagina unui ziar; să-i lipsească îngâmfarea, aroganța, dar să fie integru, tranșant; să aibă demnitate, să nu se lase ispitit de provocări, insulte; să aibă umor, desigur numai în situații posibile, acel umor specific spiritului românesc, cu care poate descreți frunțile cititorilor, încruntate din cauza provocărilor cotidiene ale vieții; să nu fie ranchiunos, ci prietenos și să admită cu seninătate că și el poate greși; să știe să-și ceară, în această situație, scuzele necesare; să fie îndrăzneț, curajos și cu iubire de Dumnezeu; articolul lui să fie concis, adică să aibă maximum de informație cu minimum de cuvinte. Cam multe cerințe și totuși, pentru o atât de frumoasă carieră, merită să cauți aceste calități în sufletul tău și să le scoți la suprafață, să le cizelezi, pentru binele oamenilor, al societății în care trăim.

Toate aceste calități le-am descoperit la Octavian Curpaș. Prin trupul său curge acea « vână » de jurnalist și aceasta se simte în nenumăratele interviuri, dialoguri, în care știe să uzeze de calitățile respective, scoțând în evidență oameni deosebiți, de multe ori vârfuri ale

societății care merită să fie mai bine cunoscute. În activitatea de critică literară are capacitatea de a deosebi o carte bună de o carte proastă și talentul de a descoperi autori care stau cu sfială deoparte, dar a căror opere merită să fie comentate, să fie scoase din anonim, și o face cu talent, cu meticulozitate și profunzime a

înțelegerii. În cronicile pe care le realizează, prinde cu inteligență ideile și mesajele cărților, pune în lumină elementele prețioase, valoarea literară a lucrărilor și în final creează titluri rezumative foarte bine inspirate.

Spre deosebire de unii cronicari care tratează cu superficialitate opera, omițând multe „perle” ale scrierilor, Octavian Curpaș preferă să realizeze o concisă monografie a cărții, să scoată în relief frumusețile ascunse ale creației, dându-le strălucire, fiindcă bine spunea Cioran: „Când scrii o carte nu știi niciodată care-i va fi soarta... O carte uitată sau o carte fără ecou poate oricând să revină la viață.” După cum literatura este artă a cuvântului prin intermediul căreia scriitorii dau expresie artistică imaginației, sentimentelor, fenomenelor sociale, tot așa și critica literară este artă, iar celui care se încumetă să o facă, i se cere chiar mai mult decât unui scriitor, existența obligatorie a bagajului culturii, atât din punct de vedere cantitativ, cât și din cel al calității. Octavian Curpaș are acest bagaj și este un veșnic însetat de cultură.

Sunt convinsă că toți jurnaliștii ziarului „Gândacul de Colorado” au intrat în viață și-n carieră cu entuziasm, cu optimism și cu idealuri. Numărul aparițiilor revistei a crescut, va crește, vor trece anii și ei, jurnaliștii, vor fi și mai tineri și mai frumoși ca la început, fiindcă vor avea acea tainică lumină pe chipuri, ce va izvorî din sufletele lor, săvârșind adevărate minuni ale creației lor jurnalistice.

Sărbătorindu-vă, sărbătorindu-ne, trăim o mare satisfacție profesională, căci putem rosti cu mândrie, fiecare la rândul-ne : sunt și voi fi colega ta!

Domnul să ne dea sănătate, să ne putem bucura de ceea ce înfăptuim!

La mulți și frumoși ani revistei, colectivului de conducere și colaboratorilor ei!

Cu recunoștință și cu venerație,

VAVILA POPOVICI

- scriitor

Raleigh, North Carolina

Foto: Suzana Fântânariu, “Măr IV”

Londra, ca un semn de carte

Printre cele mai frumoase capitale din lume se numără, în mod sigur, și Londra, chiar dacă este o combinație între stiluri arhitectonice diametral opuse. Ceva misterios și adânc ține totul în echilibru, ceva ce vine dintr-o tradiție invazivă și care permite ca lângă monumentalele și uneori rafinatele construcții victoriene să stea semețe, fără a fi agresive, construcții moderne din fier și sticlă. E ca într-o poză de familie, în care părinții de la țară, îmbrăcați în frumoase straie țărănești, se fotografiază alături de fiul lor, îmbrăcat în costum elegant, la două rânduri.

Mirajul unui mare oraș, fostă capitală de Imperiu, te subjugă încât nu mai simți frigul și ploaia, nici oboseala și foamea. Te transformi în depozitarul unor imagini frumoase, pe care dorești să le împărtășești și celorlalți.

Exact acest lucru aș dori să-l fac eu. În câteva cuvinte. Poate cu altă ocazie voi vorbi de fascinantă Londră, dar acum, pe scurt, despre un eveniment de excepție, prin prezență și abordare.

În data de 19 martie a.c., la Institutul Cultural Român, din Londra a avut loc un eveniment cultural inedit: panelul „Ipostazele dragostei”, cu participarea celui mai de seamă poet englez contemporan, Alan Brownjohn. Au fost prezenți în linia întâi: Maggie Russel, lector de compoziție literară, Roland Denning, regizor și scriitor, preotul paroh Liviu Barbu și poeta Ionela Flood. Tema dezbaterii a fost dragostea și „ipostazele iubirii”, iar atât prelegerile invitaților de marcă, cât și întrebările și aserțiunile generosului public, au făcut din toată manifestarea un adevărat „regal” cultural. La mare înălțime în organizarea evenimentului a fost doamna director Magda.

Lansarea volumului de poeme „Țărmurile iubirii”, a scriitoarei Ionela Flood, urmată de autografe, au încununat o seară de neuitat la Londra.

Semnatarul acestor rânduri a expus 57 lucrări de grafică de carte și Ex libris-uri, fiind prima expoziție personală din Regatul Unit.

Recitalul de vioară, susținut de Tudor Andrei, a încântat asistența iar poeziile lecturate de Ionela Flood și Christian Hogas au transpus și mai mult publicul într-o atmosferă, în care s-a relaționat la nivel afectiv.

Peste tot și toate a tronat vocea și personalitatea lui Horatio Morgan un moderator de excepție.

IOAN ASTALUS

Institutul Cultural Român, Londra, martie, 2010

Ioan Astalus și Alan Brownjohn

Expo Ioan Astalus, ICR, Londra, 28 martie 2010

Suzana Fântânariu

Născută în 15 septembrie 1947, Baia/Fălticeni, Suceava. Absolventă a Institutului de Arte Plastice “Ioan Andreescu”, Cluj-Napoca. Profesor univ. dr. la Facultatea de Arte - Universitatea de Vest, Timișoara. Doctor în arte vizuale. Membră a Societății internaționale de gravură SMTG, Cracovia, Polonia. **47 de expoziții personale în țară și străinătate** Roma, Italia; Mödling, Klagenfurt, Austria; Wassenaar, Utrecht, Olanda; Paris, Franța; Sharjah, U.A.E; București, Timișoara, Craiova, Lugoj, Iași, Fălticeni etc.

Bienale și trienale internaționale de gravură: (selecție): Banska-Bistrica, Cehoslovacia; Friburg și Berlin, Germania; Elveția-Winterthur; Bharat-Bhavan, India ; Paris, Chamalières, Saint-Quentin și Saint-Maur - Franța; Cracovia, Wrocław, Katowice, Torun, Jelenia Gora, Polonia ; Varna și Gabrovo, Bulgaria; Torino-Italia; Maastricht-Olanda; Belgrad-Serbia; Ljubljana - Slovenia ; Tokio, Kochi și Yokohama- Japonia ; Ibiza și Caixa-Ourense, Spania ; Seoul, Coreea ; Sharjah și Dubai, U.A.E. ; Budapesta, Győr și Miskolc, Ungaria ; Kuala-Lumpur, Malaysia ; Trois-Rivieres- Quebec, Canada ; Cairo- Egipt ; Beijing, Qingdao și Guanlan, China ;Graz Austria ;Gornji Milanovac-Serbia și Muntenegru ; Bitola-Macedonia ; Falu- Suedia ; Cacak-Serbia.

Premii internaționale:(selecție):1982- Premiul “Ex- Equo”, Banska-Bistrica, Cehoslovacia; 1992- Premiul I, Paris, 1985-Bursa de studii, Academia di Romania, Roma, 1993 - Premiul II, Maastricht, Olanda ;1997- Premiul I, Sharjah, U.A.E.; 1998- Medalia de Argint, Beijing, China; 1999- Premiul de achiziție, Trois Rivieres, Quebec, Canada; 2000- Premiul Asociației Artiștilor din Boemia de Sud, Ceke Budejovice, Republica Cehă; 2003 -Premiul de Excelență, Beijing, China; 2003- Premiul I

Gornji Milanovac, Serbia și Muntenegru; 1985- Bursa “Constantin Brâncuși”, Cite International des Arts, Paris, 2006

Premii naționale:(selecție):1976- Premiul I , București ; 1980- Marele Premiu “Voronețiana”, Suceava; 1998 și 2000- Premiul “Catul Bogdan”, Arad ;1999- Premiul Uniunii Artiștilor Plastici; 2000- Ordinul Național “Pentru Merit” în grad de “Cavaler”, București;1997-Diplomă de onoare, Academia de Arte Vizuale, Cluj-Napoca ; 2004- Premiul Revistei “Ramuri”, Craiova; 2006- Diploma de Excelență Primăria Timișoara”; 2007-Nominalizare, Premiul Național –Ministerul Culturii; 2009-Diploma de excelență *Nobilis Ancilla Collorum et Visionum*, Universitatea de Vest, Timișoara; Premiul *Pro Cultura Timisiensis*, Consiliul Județean Timiș, 2009, Marele Premiu *Primus inter Pares* la Salonul anual de arta, Timisoara, 2009

Pagini de jurnal

[...] I-am arătat mamei o xilogravură cu „dragoni” încadrată cu ramă de lemn făcută de Erdey Bacsy. Ea a privit-o insistent cu ochișorul stâng și a exclamat „iată șarpele”! A îmbrățișat-o strângând-o la piept și mi-a spus hotărât: „este a mea”!. Mai târziu în altă vacanță am văzut această lucrare în căsuța de vară de lângă păr. Era expusă deasupra patului ei pe peretele dinspre apa Moldovei. ”Dragonul” sub luciul sticlei părea ca un val...N-am știut niciodată ce a însemnat pentru nopțile ei albe acest dragon negru. Cert este că a murit cu inima arsă de dor: „ai plecat de lângă mine, vorbesc cu glas, singură te cauți pe afară, prin casă, te port în gând, plâng, te strig, aștept să te văd, dar degeaba, nimeni nu te înlocuiește ca să uit de supărare. Baia 28 –I- 1990 „[...]”

(În 1978, la un Salon național de grafică în Sala Dalles, un copil a exclamat cu bucurie, apropiindu-se de monumentala mea xilogravură „În-semn dragonic” : „mamă, iată șarpele”!)

29 aprilie 2001, Timișoara

Cu scriitoarea franceză Jeanine Baude și scriitoarea franceză Nicole Otto (fostă directoare timp de 7 ani) a Centrului Cultural Francez din Timișoara la ICR, Paris 2006. Expo personală de pictură și gravură.

Vatra veche dialog cu SUZANA FÂNTÂNARIU (1)

“Cine însă îmi dă timpul înapoi și unde e timpul meu?”

-N-aveți față de bănațeană. Această a fost prima mea reacție când v-am văzut. Contează, pentru dv., ca artist plastic, locul de manifestare artistică? Ducem cu noi și amprenta locului? Energia lui? Dacă ați fi rămas la Suceava, de pildă, ar fi fost diferit radical drumul devenirii profesionale?

-Știu atât: că dacă aș fi trăit în tinerețe la București (cu propria-mi față nordică) apoi la Paris sau Londra de pildă, ar fi fost o mare provocare încât cred că aș fi cunoscut mai întâi măsura posibilităților mele de afirmare apoi aș fi cunoscut adevăratele palierele valorice.

În afară acestor puncte reperiale de vârf, nu mi-am dat seama niciodată de potențialul meu în competițiile din România (deși de multe ori mi s-a spus balcanic că „sunt cea mai tare din parcare”, de la Ion Titoiu vorbire sau „genială”, de la Viorel Toma, șoptire).

Un destin de nomad, o înstrăinată, o însingurată, o căutătoare de comori ascunse în „spațiul mioritic”... lovită din dreapta și din stânga, fără drepturi, ci doar cu obligații (conform minunatei educații comuniste), cu ateliere și locuințe mici friguroase, cu furturi, spargeri de locuință, atacuri pe stradă, trădări, persecuții inadmisibile, jigniri, umilințe peste umilințe, cu muncă colosală, cu nopți nedormite (acestea două din urmă fiind salvatoare, totuși).

Dacă port amprenta locului? Spațiile mele de desfășurare au fost în România. Am pornit de la Est la Nord, de la Nord la Sud, de la Sud la Vest. Axialitatea

punctelor cardinale Nord-Sud, Vest-Est a avut un dublu sens: stabilirea unor limite ale libertății de mișcare a semnelor ce compuneau microcosmosul în viitoarele mele lucrări, că o necesitate biografică și un altul raportat la condiția Om-Univers. Undeva sus-jos (Nord-Sud) și uneori orizontală, stânga-dreapta (Vest-Est), axe despre a căror unitate de măsură nu am cunoștiință, dar care m-au răstignit pe întreg teritoriul țării.

De la „cuibul părintesc”, cu cei cinci frați, la austeritate, de la dragoste la ură, de la necunoaștere la cunoaștere, de la adevăr la minciună, de la vis la realitate, de la munte la podiș, de la podiș la șes, la vale, rostogolindu-mă mereu prin vâltoarea timpului dur, neiertător. De la somn la veghe, de la speranță la dezamăgire, de la căsătorie la divorț, de la tinerețe la bătrânețe....Mă simt neîmplinită, că să nu spun „ratată” (apropos de locul de manifestare artistică), așa cum ratată este și societatea în care trăiesc. Exceptând recunoașterile internaționale salvatoare pentru demersul profesiei mele, în România natală viața mea a fost anamorfozată de mediu, nu de cel natural pe care îl ador, ci de cel social. Trăiesc ca Seneca printre corsicani.

Despre energiile locului? Trăiesc cu nostalgia locului matricial al lui Enescu, Eminescu, Ciprian Porumbescu (în perioada copilăriei și a adolescenței la Baia-Suceava), a lui Lucian Blaga, în perioada studenției la Cluj), a lui Constantin Brâncuși (în perioada profesoratului de la Liceul de Artă din Craiova), și îmi consum destinul artistic timp de 22 ani în Timișoara (cu cele mai interesante provocări și experiențe venite dintr-un spațiu multietnic, mai vestice, dacă amintesc din nou de punctele cardinale la care mă raportează, toate acestea în funcție de „haosul primordial” gata în orice clipă să dezechilibreze statutul și așa precar al artistului. Iubesc și respect valorile culturale; ele îmi asigură confortul spiritual.

Interesant că au funcționat paradoxurile, fiind uneori admirată, recompensată cu premii, alteori neîndreptățită, abandonată și ignorată de sistemul românesc, indiferent de locul în care am trăit. Au existat însă energiile proprii, forța și harul date de Dumnezeu pentru a putea duce crucea pe umeri. Suferința, umilința, lipsa de confort fizic mi-au asigurat supraviețuirea. Ori simpla supraviețuire este o victorie. Am învins pentru că trăiesc, deci exist !... exist a doua oară (un accident de mașină mi-a pus viața în pericol în 2003, „am murit puțin”, știu să mor...știu să trăiesc în felul meu).

„Cuibul meu” de unde am zburat la 13 ani spre Iași, la Liceul „Octav Bancilă” (sunt născută la Baia, lângă „Biserica Albă” a lui Ștefan cel Mare), rămâne marele meu Dor, nostalgia mării despărțiri de familie. Suceava este percepută ca Cetate a lui Ștefan cel Mare. Trăiesc în umbra acestui colos istoric. Duc în spate o cetate, mă identific cu un burg crezând că sunt apărată, că sunt o reprezentantă a acelei comunități. Nu, este fals, sunt mereu în pericol, descoperită și lipsită de apărare, de libertate în propria libertate (nu se vede orizontul, cerul, pământul, apa aerul, acestea aparțineau întru totul lui Robinson Crusoe). Există însă în mentalul meu credință, idealuri, aspirații, umanitate.

Mă întrebați „dacă aș fi rămas la Suceava, ar fi fost diferit radical drumul devenirii profesionale?”

Mi-aș fi purtat existența la fel ca la Iași, Cluj, Craiova și Timișoara, în alt timp, în altă vârstă. Aș fi muncit cu

aceeași dăruire și pasiune, aș fi deschis aceeași ochi mari asupra locului. Aș fi făcut aceeași nopți albe. Aș fi trăit locul, dar nu până la identificare, chiar dacă sunt meleagurile natale, deoarece sentimentul imponderabilității și al căutării locului ideal face parte din construcția mea interioară. Aș fi aspirat și sperat în destinul artei cu aceeași intensitate pe care o fac și acum. Aș fi respirat mai mult ozon din pădurile bucovinene. Aș fi fost agonică și extaziată cum sunt și acum. În schimb, aș fi fost într-un pericol existențial redus prin protecția familiei, reprezentată prin fratele meu, inginer Mihai Fântânariu, cu sensibilitatea, iubirea și protecția lui permanentă pentru mine. Aș fi fost cu identitate natală sigură (nomadia duce la pierderea identității în aparență; am fost numită unguroaică, nemțoaică, evreică, rusoaică, suedeză, poloneză mai puțin româncă).

Aș fi expus probabil mai mult în Polonia sau în Țările Baltice. Vecinătățile întotdeauna influențează zona, mentalul colectiv sau individual. Atâta timp cât simt neîmplinirile, vulnerabilitățile, rănile sociale și profesionale, înseamnă că spiritul locului a fost alterat, indiferent unde am trăit: Iași-Suceava, Cluj, Craiova, Timișoara. Experiență? Da!/? Orice transfer existențial dintr-un loc geografic în altul urmează „Mitul lui Sisif”. Urcat-coborât, urcat-coborât...un nou început...Cine însă îmi dă timpul înapoi și unde e timpul meu? Cine mi l-a furat? Am pornit de la zero și ajung tot la zero. Iată fatalitatea...! („totul e deșertăciune”) Unde este locul din România pe care nu am părăsit-o niciodată, deși am avut multe ocazii tentante în care aș putea oferi lucrările, mesajul meu artistic de o viață? Cine te cheamă, încotro, cine te vrea în aceste vremuri ba de „tranzizie”, ba de „criză”.

„Contează, (mă întrebați) ca artist plastic, locul de manifestare artistică?”...Da, contează, contează țara și anvergura ei. Sistemul economic și cultural, în ce măsură își evaluează, recunoaște și propulsează valorile în lume. Altfel suntem niște provinciali ai Europei.

-Au fost momente de cotitură în aspirațiile dv. artistice? Cine v-a ocrotit? Cine v-a îndârjit, cine v-a ambiționat? Să vă întreb și cine v-a decepționat?

-Momentele de cotitură în aspirațiile mele artistice, recunosc, au apărut, dar, fatalmente, le-am ratat. Am avut parte doar de eșecuri, care, dacă ar fi fost evitate, ar fi însemnat cu adevărat mutații în cariera mea artistică. Am eșuat, am ratat fără vină. Am muncit enorm zi și noapte. Am dormit puțin, ca să prelungesc timpul activ, am redus din confort și odihnă ca să recuperez ceea ce am ratat sau ceea ce mi s-ar fi convenit. (Eșecurile personale mi le asum, pe celelalte, nu).

În 1975, anul absolvirii Institutului de Artă „Ioan Andreescu”, cu durată de șase ani, chiar dacă am fost șefă de promoție pe țară, nu a fost în acel an un post de asistent, cu toate aprecierile și dorințele catedrei de grafică. Am fost repartizată la Liceul de Artă din Craiova, locul cel mai ofertant din întreaga listă de repartizări (nu fusesem niciodată în Craiova). În acel an, nu a existat niciun post în București. Mi-aș fi dorit enorm. Aș fi avut o șansă, gândind că un artist adevărat ar trebui să treacă măcar prin capitala țării sale (îmi amintesc de spusele profesorului meu, Feszt Ladislau). Ar fi fost o cotitură, nu-i așa?

În 1983, am ratat Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din cauza tinereții, rod al mentalităților. L-am obținut după 23 de ani.

Am ratat o șansă familială și profesională la München, Germania, la 23 ani, 1973, pentru că îmi iubeam țara, alta la 32 de ani, 1985, la Roma, în Italia, când derulam o bursă de studii. Nu se alterase sentimentul patriotic. Ar fi fost o șansă, o „cotitură”, poate o necesitate conjunctural-politică să schimb locul (vai de soarta mea în comunism!).

În urma Premiului ex aeqo, obținut la Banska-Bistrica în Ex-Cehoslovacia, 1982, la Bienala internațională de gravură, nu am avut dreptul să particip la înmânarea lui, nici să obțin partea financiară devalorizată total între timp. În plus, fiind numită comisar internațional pentru următoarea Bienală, nu am primit viză și am ratat această șansa, o experiență prestigioasă. Ar fi fost din nou o cotitură în cariera mea.

Am ratat Marele Premiu la Bienala internațională de la Varna, Bulgaria, în 1991, pe criterii obscur-politice, după ce am avut totalul de voturi din partea juriului internațional. Ar fi fost o prestigioasă recunoaștere. O cotitură în aspirațiile artistice. Nu-i așa?

Am ratat marea festivitate de premiere de la Beijing, în 2003, când am primit „Premiul de Excelență” la Bienala Internațională de Artă (eram în comă, în spital, în urma accidentului). Da, ar fi fost o mare experiență, satisfacție profesională la cote mari.

Am ratat marele Premiu UAP în 2004, la egalitate cu Ilie Boca. (Ion Sălișteanu, ca președinte, a hotărât șansa mea, el însuși mi-a spus în Tabăra de la Carei: ”am fost un criminal”, eu nu spun decât că am ratat). Ar fi fost o cotitură în împlinirea carierei artistice. Mai târziu, am aflat că eram prea tânără, 57 ani (din nou mentalități...)

Singura, magnifica șansă esențială, care a șters toate eșecurile din viața mea, mulțumindu-i mereu lui Dumnezeu, a fost aceea din 2003, în urma gravului accident de mașină, când am zburat din câmpiile verzi și aburii ale lumii de dincolo cu aripa în piept și corpul zdrobit, către viața ce urma a fi continuată pe acest pământ. Ulterior, am avut cu adevărat revelații, recompense ale suferinței (nu le pot numi cotituri, nici șanse): bursă „Constantin Brâncuși”, Paris, 2005, câștigată prin concurs la ICR București (140 de candidați), Simpozionul internațional de pictură și sculptură EMMAR, Dubai, U.A.E., 2004, câștigat prin concurs, cu 80 de țări participante, câștigarea unui Grand de călătorie în China la Beijing în 2005 etc. Am enunțat câteva curbe, evitând pe cele zilnice, ale căror convexități s-au transformat în concavități, goluri descrise de curbe ce nu s-au putut niciodată închide în cerc. Însă în a doua zi, precum și în cealaltă, una după altă, se înfiripa un alt vis și dezamăgirea naște o altă nouă amăgire.

Cine v-a ocrotit? M-a ocrotit mama mea și fratele meu, Mihai, cu iubirea lor și, înainte de ei, Dumnezeu (care mi-a ocrotit și redat viața). Bunul Jean Sahli, colecționarul lucrărilor mele din Elveția. M-a ocrotit în studenție profesorul rector Daniel Popescu, un mare Om, un mare intelectual. În rest, am fost nevoită să muncesc dublu, triplu, ca să exist. În loc de ocrotire, am avut parte de lovituri pe toate meridianele corpului și ale sufletului împreună, de la Nord la Sud și de la Est la Vest.

Cine v-a îndârjit, cine v-a ambiționat ? Nimeni nu m-a îndârjit, nimeni nu m-a ambiționat, creația ia naștere din pasiune și crez. Nu-mi plac aceste impulsuri primare, aceste „încordări”. Nu lucrez sub impulsuri artificiale, regizorale și nu mă arunc în bătălii crâncene cu arme inofensive cum ar fi pensula moale cu fir natural sau coala albă de hârtie, ca să cuceresc redute nemeritate. Nu trec cu „buldozerul peste cadavre” (expresia unui coleg). Sunt retractilă și discretă în favoarea meditației artistice. Las loc în liniște să lucreze imaginația când dorește, când înfloresce. Lucrează în permanență laboratorul meu intern cu ușa închisă. Aspirațiile însă sunt fără limită, fără dimensiune, iar eu sunt fragilă și abisală. Îmi asum durerile universale ale lumii și doresc să vindec rănilor prin artă (uneori propriile răni). Plecăciunea este pentru Dumnezeu, din plecăciune mă înalț. Nu mă „îndârjesc” și nu mă „ambiționez”. Acesteaucid imaginația, creația.

„Să vă întreb și cine v-a decepționat?”

Timpul, sistemul în care am trăit, semenii mei, prin trădare, șantaj, sabotare, obstrucționare, misoginism etc. Ar trebui să-mi ceară iertare cei pe care i-am ocrotit, prețuit și ajutat și în bunul spirit românesc au întors armele asupra-mi, din mediul universitar, din mediul artistic. Întreg sistemul românesc, învățământul artistic universitar (1999-2008), Uniunea Artiștilor Plastici, clasa politică, instituțiile culturale, edilii, conducătorii de instituții, tinere cadre didactice prea ariviste pentru vârsta mizelor profesionale și umane etc. Ce-i drept, cazuri rare, și nu-mi permit generalizări.

Am fost nevoită să mă raportez mai degrabă la o lume precum cea a lui Esenin, cea a oamenilor simpli, a nevoiașilor, a amărăților sorții. Am fost, sistematic, marginalizată, ținută la „respect” de semenii mei cu „ciocul mic”... mereu eram un pericol. În fond, anonimatul este o formă de supraviețuire. „Singură printre români”, ar spune și alți concetățeni.

Mi-a fost frig, am dus lipsă de spațiu, de apă, de lumină, de aer. Am fost pedepsită pentru crezul meu, pentru fidelitatea față de acest crez artistic! Mi s-au luat drepturile dobândite prin muncă și ce muncă, ar spune I. D. Sîrbu. Ar mai spune: ”și ce mâini”.

Mi-am ales și am cultivat o meserie grea, antifeminină, cea de gravor monumental, astfel am început cariera artistică (un exemplu: Palimpsestus 375 x 40 cm, Simbolul polisemic al Dragonului 300x20 cm.) Artistul-Femeie într-o lume plină de incertitudini, neliniște și violență nu are a se teme de placa de lemn și de dălțiță, gândeam. Gravarea în lemn (în limbaj poetic) înseamnă numărarea fibrelor lemnului, numărarea anilor copacilor, eliberarea de sub posesia planului, înseamnă adâncime. Gândeam metaforic, contrar eforturilor fizice de dominare a plăcilor de lemn cu ajutorul dălților.

Nu am avut niciodată sentimentul confruntării cu un material ce nu s-ar lăsa supus investigației unei artiste, bănuită pe nedrept ca lipsită de forță. Existența mea

creatoare, cu predilecție cea de gravor, a întâmpinat însă uneori dificultăți din cauza conceptelor perimate, atemporale, privind stabilitatea și recunoașterea potențialului artistic ca Artistă Femeie. Dar acest tip de ostilitate, misoginism, prejudecăți anacronice s-a atrofiat însă pe parcursul vieții. Altele erau cauzalitățile enclavelor ce-ți determină reușitele sau nereușitele în viața artistică. Efortul fizic a fost întotdeauna substituit ideii de travaliu artistic și nicio unitate de măsură nu-l poate cântări. Prioritar este trăirea actului artistic și eliberarea indiferent de sex. Și în rest, ce mai contează decepțiile și decepționarii. Sunt atentate asupra binelui și adevărului într-o lume construită din dihotomii posibile și imposibile, plină de contradicții și utopii.

-Cum v-a perceput critica plastică demersurile dv? Poate influența aceasta destinul unui artist plastic?

-În 2009, a apărut la Ed. Brumar din Timișoara cartea „Xilografura - matrice stilistică.

Re-scrieri sau cronicile vremii”. Am conceput această carte ca pe un Jurnal artistic construit prin scrierile Altora, aceluia care nu m-au lăsat să mor acoperindu-mă sau descoperindu-mă cu semnele lor în timp și pentru timp. Este vorba tocmai de critica plastică de-a lungul întregii mele cariere.

Rățiunea „facerii” cărții a fost aceea a cuvântului scris în „Cronicile vremii” din perioada anilor 1971-2009, incluzând etapele existenței mele de la Cluj, 1971-1975, Craiova, 1976-1986 și Timișoara, 1987-2009, referindu-mă la epopeea “xilografurilor de tinerețe” și mai târziu a experimentului în această străveche tehnică (obiect, instalație, performance).

A fost onest să nu recurg la o selecție a autorilor, nici a publicațiilor, lăsând informația artistică să apară în cruditățile ei. Pe lângă cronicile de specialitate de un profesionalism incontestabil, am acordat importanță cuvenită demersului jurnalistic al informației. Cronicile nu sunt scoase din context, încercând să pun în valoare evenimentul artistic în general în acel moment, cum ar fi în cazul lui Vasile Drăguț.

Majoritatea „Re-scrierilor” sunt cronici plastice cu interferența unor eseuri, interviuri (fragmente), câteva poeme, scrisori, texte-manuscris, știri, toate cu referire la anumite etape din activitatea artistică.

Din cele câteva scrisori primite de la I. D. Sîrbu, am selectat pe cele care scot în evidență semnificația xilografurilor alb-negru, pe lângă celelalte importante note critice, lăsând impresia că întâlnirea cu scriitorul a fost programată de Dumnezeu.

Cartea cuprinde câteva memorabile scrisori electronice scurte, primite de la Cornel Ungureanu, căruia îi datorez re-învierea poeziei și „Jurnalului”, uitate în spatele gravurilor. Aceste scrisori conțin un mesaj tulburător despre Expoziția retrospectivă „Re(în)semnare 60”, deschisă la Muzeul de Artă, Timișoara, 2008, fiind și amfitrionul ei în afară de marea retrospectivă, 1997, din același loc.

O bogată corespondență a avut loc după Revoluția română, cu generosul Richard Schell din Londra, care a făcut efortul de a-mi trimite o presă de gravură. Aflând din revista de artă „Arts Review” despre xilogravurile mele premiate la Bienalele internaționale din Ex-Cehoslovacia, Franța, Olanda, Emiratele Arabe Unite, Canada, China, a fost impresionat de dificultatea imprimării lor manuale și a recurs la acest gest.

Cu ocazia câștigării Bursei „Constantin Brâncuși”, la Paris, în 2006, am avut o fructuoasă colaborare cu scriitoarea Jeanine Baude, deținătoarea „Marelui Premiu Lucian Blaga”, de la Cluj-Napoca, 2008. În numele marii prietenii, m-a onorat cu un text scris special pentru această carte.

Intervențiile poetice ale Monicăi Rohan, așezate lângă chipul mamei la 19 ani, nuanțează și sensibilizează mesajul „Re-scrierilor”. Tot ce vine dinspre acest spirit este tămăduitor pentru sufletul meu.

Din interviurile scrise (fragmente) am punctat doar câteva întrebări și răspunsuri, care se refereau cu predilecție la travaliul artistic, integralitatea lor făcând obiectul unei alte mult sperate cărți. Rămân cu o frumoasă amintire a dialogurilor purtate cu: Eugen Bunaru, Alexander Gerdanovici, Iolanda Malamen, Livius Ilea, Cristian Patrasconiu, Andreea Medinski, Cosmin Lungu, Mirela Iacob, Liană Păun, Ion Iovan, Ion Jurcă Rovina, Ana Sârbu, Abdul Rahem, Oana Iza.

Proiectul „Xilogravura - matrice stilistică”, cu foști studenți performanți din diaspora și România, absolvenți performanți ai Facultății de Arte și Design în domeniul gravurii ca „tipar înalt”, al cărui inițiator, participant și curator sunt, are șansa de a fi fost publicat lunar în revista „Observatorul” din Toronto, Canada, prin cronicile plastice individuale scrise de Ciprian Radovan, căruia îi sunt profund recunoscătoare. Deopotrivă, lui Puiu Popescu și Ortansei Morariu-Ilie, care au deschis cu generozitate paginile revistei canadiene pentru acest proiect.

Cartea suplinește întârzierea apariției unui album și poate aminti parțial, despre “identitatea precară” a unui artist al cărui periplu solitar cu dalta, planșeta de tei gravată și imprimata prin Lume în marile confruntări naționale și internaționale a constituit sensul acestei fragile vieți. Cartea „Cronicilor vremii”, având la bord xilogravura ca imagini, a naufragiat greu până la țărmul contemporaneității fiind nevoită să răsplătesc consemnarea unei părți a existenței mele artistice prin patimile îndurate, inclusiv finanțarea proprie integrală (încă nu sunt tipărite 800 de exemplare). Însă efortul personal febril, însingurarea, imensa vibrație în a face posibilă apariția „Re-scrierilor” a fost temeiul recunoștinței îndreptate către autorii ei, cei care nu m-au lăsat să mor. E Legenda lor și a mea. Iată cum mi-a perceput critica plastică demersurile mele și, iată cum am fost eu recunoscătoare.

„Poate influența aceasta destinul unui artist plastic?” Mă întrebați... Recent, am răsfoit un dicționar al artiștilor români apărut în 2009, al cărui autor este Mircea Deac, și observând absența mea și a altor artiști din această carte față de surplusul de artiști incluși, mi-a lăsat un gust amar... A influența destinul unui artist este mult spus. Critica semnalează că exiști dar nu poate fi decisivă. E greu de surprins esența și valoarea. Aproape imposibil.

Este o lungă așteptare și o responsabilitate aproape juridică. Esența și valoarea operelor de artă nu pot fi surprinse de azi pe mâine. Mai degrabă cronicile plastice dintr-un unghi afectiv-subiectiv, diplomatic, al construcțiilor au menirea de a apropia artistul plastic de cronicar. Arareori distanțează (mă refer la critica din România).

Personal, ca iubitoare a cuvântului scris, acordându-i valențe creative, respect comentariile profesioniste de bună calitate și consider că mă ajută în decodificarea fenomenului plastic, înțelegând mai bine individualități mai mult sau mai puțin cunoscute.

Cât privește întâlnirea mea în presă cu I.D.Sârbu, Marin Sorescu, Horia Horsaia, Aurelia Mocanu, Cornel Radu Constantinescu, Livius Ciocârlie, Virgil Mocanu, Magda Cârneci, Ileana Pintilie, Cristian Robert Velescu, Alexandru Gerdanovici, Alexandra Titu, Constantin Prut, Pia Branzeu, Nicolae Băciuț, Lucian Petrescu, vai, Doamne, și câți alți minunați comentatori (până la 200, cât consemnează cartea mai sus comentată), mărturisesc că mă simt înțeleasă și am sentimentul unei solidarități benefice. Aș spune chiar o prietenie spirituală prin intermediul cuvântului scris.

-Fiecare artist poartă cu sine tainele artei lui. Dar orice mare artist e generos, lasă și pe alții să se împărtășească din acest fruct. Ați avut ucenici, învățăcei? E școala românească de arte aptă să întrețină o stare propice formării și afirmării artistice? Avem rezervă pentru viitorul artei plastice?

-Fiind un profesor consecvent, cu activitate pedagogică neîntreruptă, începând cu 1975, ca profesor la Liceul de Artă din Craiova și apoi profesor la Facultatea de Arte și Design, Universitatea de Vest, Timișoara, până în prezent, mărturisesc că sunt sensibilizată de prima parte a întrebării pentru care vă mulțumesc: „Fiecare artist poartă cu sine tainele artei lui. Dar orice mare artist e generos, lasă și pe alții să se împărtășească din acest fruct”. Iată frumusețea unui adevăr pe care l-am trăit de-a lungul carierei pedagogice. Am fost tânără profesoară lângă elevi-adolescenți, am fost și sunt profesoară matură lângă studenți. Un mare privilegiu, deși am trăit două vieți paralele, cea de artist plastic și cea de pedagog.

Perioada începutului carierei pedagogice de la Liceul de Artă din Craiova a fost extraordinară. Acești elevi aveau nevoie de mine. Parcă m-ar fi așteptat demult. Țineam orele și sâmbăta și duminica. Era un entuziasm tineresc de ambele părți. Mi-amintesc că secretara de partid din liceu m-a chemat la birou și mi-a spus: „am auzit că dumneata vrei să faci artiști din acești elevi” și am fost aspru „muștrată”. Apoi acest altruism și val de lucrări minunate cu expoziții „înafara școlii”, deschise de I.D.Sârbu, mi-au pricinuit amenințătoare observații din partea directorului Gheorghe Stănescu, cum ar fi „dumneata întâi să-ți câștigi pâinea și apoi să faci expoziție la elevi”... sau „întâi să-ți dai definitivatul și apoi ai voie să lansezi păreri despre educația artistică”... Între timp, am „luat” definitivatul și tot nu aveam voie să vorbesc și, mai departe, gradul II, și tot nu aveam voie să vorbesc. Cu începutul gradului I în spinare, am plecat la Timișoara, în 1985, lăsând în urmă mulți elevi cu ochii triști ațintiți asupra mea.

„Ați avut ucenici, învățăcei?”

De la acest liceu au fășnit câțiva tineri spre Academia de Artă din București, tineri pe care i-am intuit și stimulat și care actualmente fac parte din elita artelor plastice contemporane: Ioana Bătrănu, Marian Zidaru, Darie Dup, Luminița Țăranu, Alina Roșca, Ilie Ortansa, Ecaterina Orbulescu etc. Expun adesea alături de ei în anumite expoziții naționale sau internaționale și orice regăsire de acest fel pe simeze îmi asigură în taină crezul pedagogic: merită acești tineri să se înfrupte din fructul artei menită să perpetueze o experiență culturală.

La Timișoara, în învățământul academic, am continuat o anume experiență de 11 ani, desfășurată la Craiova, și am asistat, implicându-mă, la nașterea unei instituții, mai întâi cu 4 profesori și fără sediu. Efortul depus în acest sens de profesorul Aurel Breileanu a fost imens. A urmat prof. Constantin Flondor, sub mandatul căruia am desfășurat o activitate interesantă și provocatoare, apoi o lungă perioadă de 8 ani la conducere s-a aflat prof. Dumitru Șerban, tenace în probleme de menegeriat, iar acum, iată, prof. Adriana Lucaciu, o performanță tinerească bazată pe eliminarea mentalităților legate de vârstă și sex. În sfârșit !

O reușită a carierei mele universitare este proiectul „Xilogravura-matrice stilistică”, cu foști studenți performanți din diaspora și România, absolvenți performanți ai Facultății de Arte și Design în domeniul gravurii ca „tipar înalt”, al cărui inițiator, participant și curator sunt. Coordonare pe diaspora, fosta mea elevă și studentă Ortansa Moraru-Ilie, din Canada.

Sunt reuniți în proiect foștii mei studenți, masteranzi, alții apropiați ai atelierului personal. Tinerii xilogravori au obținut performanțe, premii la prestigioasele bienale și triennale internaționale de gravură din Japonia, Canada, Coreea, Mexic, Italia, România etc., onorând țara lor natală, cea de adopție și Facultatea de Arte unde și-au desăvârșit studiile. Criteriul sever al selecției grupului de expozanți a fost acela al performanțelor obținute în tehnică tiparului înalt (xilo-linogravură-experiment), aportul lor în lumea artelor grafice contemporane românești și internaționale prin experiență, experiment, comunicare și înnoirea limbajului. Acești absolvenți ai aceleiași academii din România, situată în Zona Țărilor de Est, zonă ce a avut de suferit în urmă regimului comunist, reîntregesc prin acest proiect un concept artistic prin reevaluarea unei tehnici istoric-civilizatoare, pe de o parte, iar pe de altă parte reunesc destinele personale cu destinul Artei extinse prin liberă manifestare pe toate meridianele.

Participarea mea cu un grupaj de lucrări alături de foștii studenți de elită, în plus de responsabilitatea curatorială, e o firească și necesară apropiere de generația tânără, o recunoaștere valorică, ce induce la actul de interferență al generațiilor prin transferul geo-grafic de mesaje artistice de la o țară la alta, de la un continent la altul.

Componența grupului este: Dan Boar (Arad), Cristina Bobirica-Vladila (Timișoara), Ciprian Chirileanu (Timișoara), Ciprian Ciuclea (București), Suzana Fântânariu (Timișoara), Florin Hațegan (Toronto, Canada), Ortansa Moraru-Ilie (Toronto, Canada), Raluca Moldovan (Paris), Voicu Sătmărean (Metz, Franța), Szakats Yvette (Metz), Cristina Sandor (Mexic), Mihai

Zgondoiu, (București). Invitați de onoare Ana Adam și Felicia Selejan (Timișoara).

Este un proiect complex, deschis, itinerant, care a debutat în 2007, cu expoziția subsemnatei. "Xilogravura - matrice stilistică", vernisată de prof. univ. dr. Ileana Pintilie, la Centrul Cultural German, Timișoara. A continuat în 27 noiembrie 2007, cu simpozionul "Tradiție și inovație în xilogravură", moderatori prof. univ. dr. Ciprian Radovan și prof. univ. dr. Lucian Petrescu, la Centrul Cultural German.

A două etapă a proiectului a fost marcată de deschiderea expoziției "Xilogravura - matrice stilistică II", generația tânără, la Galeria "Helios", Timișoara, vernisată de prof. univ. dr. Ciprian Radovan și subsemnata, în 29 mai, 2008, și desfășurarea simpozionului "Transfer geographic", moderator prof. univ. dr. Suzana Fântânariu. Proiectul a continuat prin integrarea lui în expoziția, UAP "Mentorul - omagiul maestrului", de la Palatul Administrativ, Timișoara, octombrie 2008, avându-l curator pe prof. univ. dr. Ciprian Radovan.

Expoziția ambientală - de tip "instalație", "Xilogravura - matrice stilistică III", a fost vernisată de prof. univ. dr. Ciprian Radovan și cuvânt de deschidere prof. Univ. dr. Adriana Lucaciu - Decanul Facultății de Arte și Design - Timișoara la Galeria "Mansarda" a respectivei facultăți, în 10 martie, 2009. Acțiunea multimedia "Pod Deschis" a conchis acest eveniment. Acest proiect a cuprins și lansarea cărții Suzanei Fântânariu "Xilogravura - matrice stilistică. Re-scrieri sau Cronicile vremii", Editura Brumar, 2009, lansare ce a avut loc în noiembrie 2009, în "Mansarda" Facultății de Arte.

Proiectul va fi itinerat în Canada, Mexic, Franța. Ca efect al garanției profesionale a acestui proiect, revista "Observatorul" din Toronto a găzduit timp de un an câte două pagini lunar, profilul fiecărui expozant prezentat în "Note critice" de prof. univ. dr. Ciprian Radovan.

"Formați în matricea culturală românească, tinerii artiști vorbesc în limbajul universal al artelor plastice, iar destinele lor personale, marcate uneori inclusiv de experiență emigrării, ilustrează perfect realitatea integratoare a „satului global”. Vernisarea expoziției și în țările de adopție ale artiștilor din diaspora ar reprezenta o excelentă oportunitate ca școala grafică românească contemporană să fie cunoscută și apreciată de publicul local." - menționează dl. Prof. dr. Doru Iciu, Viceconsul, Consulatul General al României la Toronto, în catalogul bilingv „Xilogravura - matrice stilistică”.

„E școală românească de arte aptă să întrețină o stare propice formării și afirmării artistice?” Bună întrebare. Răspund cu un exemplu edificator: unul dintre foștii studenți, membrii grupului XMS, este Ciprian Ciuclea.

Am fost alături de el în calitate de inițiator al Bienalei Internaționale de Gravură Experimentală, în primele două ediții (2003, 2005), care s-au ținut la Timișoara. Mi-a fost greu să propun artiștilor gravori o schimbare de concept, adusă celor mai vechi tehnici de imprimare din lume, ținând cont că această manifestare este prima care promovează exclusiv experimentul în gravură?...și era organizator un tânăr de 24 de ani. A continuat cu succes la București la Palatul Brâncovenesc, pregătind ce-a de-a ediție 2010.

Deși Timișoara trăiește de multă vreme în vecinătatea marilor întâmplări ce țin de noutate și schimbare, totuși trebuie să recunosc că participarea gravurilor la această bienală a fost formală sau deloc. Entuziasmul acestui excelent proiect s-a consumat într-un cerc restrâns de tineri. Să nu aibă oare credibilitate liderii tineri? Eforturile mele de a populariza, informa în mediul academic și cel al Uniunii Artiștilor Plastici despre necesitatea unei astfel de bienale care ar fi fost în favoarea gravurii ca gen extins de manifestare și integrare în circuitul artei contemporane au fost ineficiente, având sentimentul că mă abat de la direcțiile generației mele. Acest eveniment s-a născut pentru tineri și de către tineri. Suntem alături de ei? Ne interferăm? Ne respingem? Iată întrebări de mare actualitate și de mare finețe pedagogică.

„Avem rezervă pentru viitorul artei plastice?” - mă întrebați cu responsabilitate și vă răspund cu scepticism. Prezentul întotdeauna este dinamic, activ. Aș răspunde rapid: da. Sunt circumspectă însă pentru rezerva artistică de valoare pentru o perioadă de timp nedelimitată, așa cum ar trebui să fie atunci când este vorba despre valori artistice ce marchează istoria culturii unei țări a Europei sau valori europene dacă ne gândim la globalizare. Timpul a lovit și înăbușit o parte din valori, iar ce este mai grav în momentul de față este acea neașteptată și nedreaptă schimbare a ierarhiilor valorice. (Gruparea „Xilogravura - matrice stilistică”, cu programul său de recuperare a unui gen de artă intrat în conul de umbră ar putea să dăinuie).

Avem, deci, rezervă, cantitate mare, prea mare (ca dovadă numărul imens de studenți de la Academii de Artă), însă calitatea mereu este alterată de mediocritatea agresivă.

-Se știe că în România e foarte greu ca un artist să trăiască exclusiv din arta sa. Cine vă sunt cumpărătorii? Ce mai caută... colecționarii de profesie, cei de ocazie? Dacă ați fi colecționar, pentru ce v-ați lupta să aveți în propria galerie?

-Se știe că în România e foarte greu ca un artist să trăiască exclusiv din arta sa. Întrebarea dvs. conține și răspunsul. Da e greu și riscant să trăiești exclusiv din artă, mai ales în România. La noi, însă, sunt câștiguri, dar mai ales riscuri în experimentul artistic al unor plasticieni ale căror destine erau să-și iubească profesia, să trăiască din ea. Se zice că un artist mare, desăvârșit, ar trebui să trăiască numai din artă. La noi nu este posibil.

Tocmai de aceea am împărțit viața de artist cu cea de profesor, efortul fiind dublu. Prin salariul ritmic, lunar, așa mic cum a fost în general în învățământ, îmi asigur o minimă existență. Am pierdut însă din timpul de creație, am pierdut anumite proiecte și călătorii, am pierdut liniștea. Nu regret însă, deoarece pedagogia artistică este plină de farmec, chiar dacă e plină și de capcane. O parte dintre artiști trebuie să-și asume și rolul de pedagogi. Tânăra generație are nevoie de dascăli, iar noi avem nevoie de tineri. Păcat însă că nu se ține cont de această muncă colosală dusă pe două fronturi. Că să nu mai vorbesc despre respectul acordat profesorului, condiția să materială, lipsa de protecție față de statutul profesorului din Occident.

„Cine vă sunt cumpărătorii?” Puțini, foarte puțini: persoane private (colecționari), persoane iubitoare de artă, care preferă o lucrare pentru momentele festive mai mult

sau mai puțin familiale, Ministerul Culturii și Cultelor (Muzeul Național de Artă Contemporană, București, însă recunoscătoare lui Mihai Oroveanu), alte dar puține colecții de stat, muzee din străinătate, cu ocazia premiilor obținute (Muzeul de artă din Sharjah, U.A.E, Muzeul de Artă din Beijing și Guanlan, China), licitații cu beneficiul de 20 la sută cum a fost cea din Maastricht, Olanda (Kiwanis Club), pentru dotarea Facultății de Arte, Timișoara... În rest, donații, multe lucrări oferite cadouri, ceea ce pentru mine înseamnă mult mai mult decât o vânzare cu un preț derizoriu persoanelor care nu se știe dacă prețuiesc lucrările, le păstrează, protejează și mai ales dacă sunt interesate să-ți cunoască viața și activitatea artistică. Arta nu e o marfă și nu se vinde la kilogram, nici la metru. Ea nu poate fi negociabilă, măsurată, cântărită și nici plătită. Retrăgând lucrările din această schemă comercială, rămâi sărac material, dar curat, onest și bogat spiritual. Parole, parole, ar spune contemporanii mei...!

Peste 30 de xilogravuri au fost cumpărate în ultimii 15 ani de Jean Sahli din Corseaux, Elveția, ceea ce înseamnă o performanță pentru acest gen de artă care penetrează mai greu în sufletele oamenilor. Văzându-mi lucrarea „Proscriptio”, la Trienala de gravură în lemn de la Muzeul din Winthertur, a cumpărat-o în 1986, iar în 1992 s-a hotărât să vină să-mi cunoască atelierul de creație, cumpărându-mi și cu această ocazie o serie de xilogravuri. Au urmat alte achiziții private anuale, stimulative (1986-2008). Una dintre numeroasele scrisori este publicată în cartea mea „Xilogravura - matrice stilistică. Re-scrieri sau Cronicile vremii” și este edificatoare pentru impresiile avute cu această ocazie. Era vorba de condiția artistului român tributatar vremurilor întunecate comuniste, marcat de greutate și condiții de trai, de lucru, inadecvate.

Taberele, simpozioanele de artă, aceste reuniuni artistice în diferite zone ale țării sunt benefice ca experiență, comunicare, relaxare. Ofertă către organizatori între 2 și 3 lucrări, uneori 18, cum ar fi în cazul nefericit al dr. Lucian Neagoș, ar însemna „plata” cheltuielilor de cazare, masă și culori (nu întotdeauna). Mă întreb unde sunt lucrările, unde sunt „distribuite”? Dar cele de la Tescani, de pe pe vremea directoratului profesoarei Viorică Bulai? Iată cum se risipește un artist, iată cum își pierde identitatea !?

Le mulțumesc colecționarilor privați: Jean Sahli (Elveția), Alexandru Gerdanovits (Austria), Ina Cosoroabă, Lucian Petrescu, Leonida Spermezan, Dana Selejean, Mihai Fântânariu etc. Îmi amintesc că am pierdut o achiziție importantă a xilogravurii „Somnul pământului”, 100 x 80 cm, din partea unui important colecționar din Belgia, deoarece imprimasem pe o hârtie „de ambalaj”, singura pe care o găseam la magazinele alimentare pe vremea lui Ceaușescu. Ce vremuri erau, ce vremuri sunt !

La capitolul financiar, Fundația „Soros” a investit în cataloage, albume de artă și în alte evenimente culturale mulți bani, ceea ce a determinat o „salvare” pe o perioadă determinată a unor artiști care au dispus de o asemenea ofertă. Și eu mă număr printre ei, cu finanțarea catalogului (2000 de dolari), cu ocazia expoziției retrospective de 50 de ani de la Muzeul de Artă din Timișoara. Să nu uităm pe acești rari finanțatori ai culturii!

„Ce mai caută... colecționarii de profesie, cei de ocazie?” Nu știu. Imediat după revoluție diferite persoane au cumpărat toate lucrările din Fondul plastic din Timișoara. S-au golit galeriile de lucrări ale românilor, transportate în Germania, Ungaria, Franța, cu un preț umilitor. (Între 50 și 70 de mărci).

Arta, în mod normal, nu se negociază, nu se vinde la metru, nici la kilogram, nu are preț. Din păcate, există un palier „consistent” al planului de mijloc, există un compromis ce coabitează cu ambele părți: cu colecționarul ocazional și cu artistul, devenind tot ocazional. Se cumpără lucrări „mari” pentru „case mari”, se pictează pe pereți mari în case mari.

Ferindu-mă și ieșind din această „schemă”, sunt mai săracă material, mai curată, mai fidelă crezului artistic, mai spirituală, deci mai bogată. Parole, parole ar spune contemporanii mei...

Nu știu ce să mai spun la acest capitol. Mă țin la distanță, deoarece simt că dedesubtul acestor colecționari de ocazie există un mall praxis, iar colecționarul de profesie este „pasăre rară”, deși am menționat mai sus nume importante.

„Dacă ați fi colecționar, pentru ce v-ați lupta să aveți în propria galerie?” Aș colecționa lucrări care nu au nume și renume. Lucrări care nu fac cu ochiul banului. Mi-aș asuma acest risc. Dacă ele vor fi vreodată cumpărate, vor fi în viitor și nu în prezent. Valoarea are dreptul la gestație. M-aș axa pe creația tinerilor, pe inovație, inventivitate, mesaje grele, durabile în timp. Aș colecționa lucrări care aparent sunt urâte, disconfortabile, lucrări vii, cu viață lungă. Lucrări care se decodifică încet, cu timpul, lucrări provocatoare, așa cum procedează galerista

Renatte Freimuller, de la „Galeria 3”, din Klagenfurt. Nu întâmplător, a expus aici Daniel Spoerli. (Sper că nu voi fi taxată de prea multă vanitate, dacă mărturisesc că am avut și eu aici o expoziție personală, intitulată „Confrontatione”, în 2008, iar acum o alta în triou româno-austriac). Aș considera galeria ca pe o minișcoală de educare a văzului și minții, dincolo de aparențe. Dar cum nu o să fiu niciodată colecționară sau galeristă, din lipsă de spațiu (cred că sunt edificatoare mărturisirile mele legate de disconfortul și spațiul mic al atelierelor UAP pe care le-am deținut), îmi imaginez și sper că „cineva” poate ar gândi la fel că mine.

Constrânsă, obstrucționată permanent de spațiu de lucru în atelier, dacă aș fi colecționară și galeristă, aș fi selectat mai întâi cele mai bune și inspirate lucrări din creația personală, le-aș fi expus impecabil pe simeze, le-aș fi scos la aer (nu la vândut), aș fi dat o șansă, o altă șansă decât expozițiile temporare, publicului de a se bucura în condiții de prezentare perfecte. Prea stau cu anii lucrările în mape, prea staționează în atelier obiectele în cutii, desenele și gravurile, suluri, obiectele mari spânzurate de o bară și învelite în folii etc. Un adevărat depozit de artă într-un atelier care nu este al tău, ci al UAP-ului. Viață sigură și lungă a lucrărilor în aceste ateliere nu există Muzeele rămân muze...lucrările se risipesc, se îmbolnăvesc. Nu sunt ele copiii noștri... orfani. De ce oare nu mi s-a dat dreptul să-l cumpăr, să fiu sigură pe protecția în atelier a lucrărilor? Odată cu dispariția mea, se vor risipi în trei zile și lucrările, prin „eliberarea locului”. Unii pleacă, unii vin....

NICOLAE BĂCIUȚ

Scriitori la timpul trecut

Alexandru Mirodan

(5 iunie 1927, Budeasa, județul Argeș – 10 martie 2010, Tel Aviv)

Alexandru Mirodan este pseudonimul unui dramaturg român de origine evreiască, pe numele său adevărat **Alexandru Zissu Saltman**. Fost redactor al lunarului israelian pe limba română *Minimum*. În anul 1976 a emigrat în Israel și s-a stabilit la Tel Aviv.

Opera sa de referință este un *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limba română*, Tel Aviv, 1986, 1997, la Ed. Minimum, care aparține autorului-editor.

Alexandru Mirodan a tradus extrem de multe cărți, în special romane polițiste din seria Hercule Poirot scrisă de Agatha Christie, dar și cartea *Cazul Louise Laboine* de Georges Simenon. A scris numeroase piese de teatru.

studieze drumul scrisului de limbă română în Israel în veacul XX și începutul lui XXI.

Dar de aici și până a nega existența unei alte reviste literare de limbă română în Israel, se află o prăpastie care, veni timpul, e cazul s-o trecem cu un pod care așteaptă doar tăierea panglicii.

Mă refer, desigur, la revista Asociației Scriitorilor Israelieni de limbă romană, ASRI, "Izvoare", care apare o dată pe an, singura în care se publică pe lângă scrieri ale colegilor de limbă română, traduceri din literatură ebraică actuală, precum și scrieri ale unor colegi din România. Faptul că, oricare să fi fost cauza, revista apare doar o dată pe an, nu poate nega existența ei, câtă vreme ASRI n-a anunțat desființarea ei.

Desigur, pe cititorii și redactorii revistelor de limbă romană din Israel nu-i interesează motivele unor întârzieri (deși, repet, revista e anuală, deci practic întârzierile nu există decât pentru cei care uită acest lucru), din considerente materiale și logistice, legate de ne-expedierea revistelor la vreme din tipografia aflată în România.

Să nu lungim vorba: așteptăm ca în numărul de după vacanță, să găsim o altă notă care să repare scăparea redacțională de mai sus.

Cu cele mai bune gânduri și urări de vacanță plăcută,

ANDREI FISCHOF

CORRESPONDENȚĂ ANDREI FISCHOF –
AL.MIRODAN

07/07/07

Dragă Al. Mirodan,

Citesc în *Minimum* din iulie, pagina 17, nota referitoare la caietul cenaclului Punct și subscriu fără rețineri la aprecierile adresate soților-scriitori Mariana și Solo Juster pentru întreprinderea lor merituoasă și care va deveni una din sursele importante pentru cel care, în viitor, va dori să

Memoriei celui mai iubit dintre poeți

Grigore Vieru

împărtășania noastră cea de toate zilele

Biblioteca Publică Târgu-Mureș din Chișinău, ca de altfel toate filialele Bibliotecii Municipale B.P.Hasdeu, a organizat o largă suită de manifestări în cadrul unor săptămâni și luni de comemorare a unui an de la trecerea în eternitate și a 75 de ani de la nașterea celui mai iubit dintre poeți – Grigore Vieru, manifestări care nu vor conține nici după trecerea datelor

calendaristice, dar vor continua tot anul și apoi toți anii, căci el este și va fi o permanență a sufletelor noastre.

După lansarea expozițiilor de carte *Grigore Vieru – un miracol al neamului* și *Grigore Vieru – cel mai iubit poet al copiilor*, precum și desfășurarea mai multor ore de lectură, programul *In memoriam* a culminat prin serbarea cu genericul inspirat dintr-un vers vierean *M-a strigat cineva?*, organizată în parteneriat cu Societatea Română de Radiodifuziune, Studioul Regional de Radio Târgu-Mureș și Fundația Culturală *Cezara Codruța Marica* din aceeași localitate.

În debutul manifestării, **Claudia Șatravca**, directoarea instituției-gază, a subliniat rolul târgumureșenilor la fondarea Bibliotecii Publice Târgu-Mureș din Chișinău, în 1996, și până în prezent, consolidat prin relații strânse de colaborare și activități de interes reciproc, menționând că de data aceasta **Sufletul lui Grigore Vieru** a adunat personalități notorii de pe o parte și alta a Prutului, între care academicienii Mihai Cimpoi și Nicolae Dabija, iar din partea oaspeților pe Valentin Marica, poet, istoric literar, director al Centrului de Studii Literare *Grigore Vieru*; Nicolae Băciuț, director al Direcției de Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Mureș, redactor-șef al revistei *Vatra Veche*, vicepreședinte al Dispărțământului Mureș al *ASTRA*, Dimitrie Poptâmaș, istoric literar, președintele Fundației Culturale *Vasile Netea*, inițiatorul Bibliotecii Târgu-

Mureș din Chișinău, Monica Avram, directoarea Bibliotecii Județene Mureș, Ilie Șandru, profesor, scriitor din Toplița, profesoarele Codruța Băciuț și Emilia Dobrea Marica, asistați de un public numeros din rândul cititorilor, în special elevi și profesori de la Liceul Teoretic *Ion Creangă* și studenți de la Colegiul Tehnologic.

Cu această ocazie, a fost lansată cartea *Alb de Duminică*, o culegere constând din evocări ale scriitorilor din Târgu-Mureș – documentar literar îngrijit de **Valentin Marica**, care avea să constate: am pus grâul în formă de cruce pe copertă, pentru că întreaga lui operă este o rugăciune, poetul parcă a scris în stare de rugăciune în fața icoanei, îndemnând: trecătorule, așează-ți fruntea obosită pe roua sufletului meu. Am venit aici în casa lui părintească pentru că știm că Grigore Vieru ne împrișăvărează, am venit ca la o *Fântână a Blanduziei*, acest simbol care înseamnă reîntinerirea speranței, este și ceea ce vrea să transmită cartea noastră. Poetul a străbătut spațiul limbii române în crucuș și curmeziș. Cred că viața, opera, rotundul Grigore Vieru pot să înflorească orice ram, pentru că el este marea credință. Poetul a gândit, a crezut, a iubit până la capăt și are unde să se întoarcă. A trăit o viață între pământ și cer, acolo se va întâlni cu Ion Aldea Teodorovici și Doina, cu Eminescu, care i-au fost dragi și cu încă mulți, mulți alți fii credincioși ai neamului. **D. Poptâmaș** și-a exprimat bucuria că anume în spațiul generos al cărții s-a cristalizat

reduta spiritului care ne unește și ne înfrățeste. Vorbind despre Grigore Vieru și Mihai Eminescu, putem spune că *Luceafărul poeziei noastre* a văzut tot întregul prin descălecat în momente de răstriește când românii erau despărțiți, același lucru l-a simțit și urmașul său demn – contemporanul nostru Grigore Vieru, pentru că situația nu este mai fericită. Pe Grigore

Vieru l-am cunoscut la Târgu-Mureș, dar și la *Târgu-Mureș* din Chișinău, petrecând împreună clipe de neuitat, el era unificatorul, pentru că mereu avea în inimă ideea de unitate a neamului. *Non omnia moriar*, astfel că Grigore Vieru nu va muri niciodată. Memoria lui rămâne veșnică, mereu și mereu ne va aduna întru amintire de neuitat. În același context **Nicolae Băciuț** avea să remarce: Grigore Vieru ne-a adunat mereu ca un magnet ca să ne cunoaștem și să ne recunoaștem. El ne-a înțeles cum foarte puțini ne-au înțeles. Puțini au cuprins Transilvania așa cum a cuprins-o Grigore Vieru.

Păstrez în memorie ca pe daruri dumnezeiești întâlnirile cu poetul. Toți mureșenii s-au împărtășit din întâlnirile cu Grigore Vieru. Grație lui V. Marica, am adus o fărâmă din **Marea Carte Grigore Vieru**. Vă îndemn să-i citiți opera, pentru că este cartea noastră de învățătură. El nu a fost un simplu scriitor, el este un simbol. Nu pot vorbi despre moartea lui

Grigore Vieru, doar despre eternitatea lui. Încercăm să ținem flacăra aprinsă pentru cuvântul care l-a slujit. Grigore Vieru credea atât de mult în unire, spera cu disperare să se împlinească istoria. Ne-am văzut ultima oară la 1 decembrie 2008 la Alba Iulia, nădăjduiesc să vină toată Basarabia la Alba Iulia și va reînvia Grigore Vieru din propria moarte. În răspuns oaspeților târgumureșeni, academicianul **Mihai Cimpoi**, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, a spus următoarele: ceea ce fac colegii din Târgu-Mureș este o dovadă în plus că Grigore Vieru este un poet al spațiului întreg românesc. Această manifestare face parte dintr-un evantai întreg, dovadă de prețuire deosebită postumă a poetului național, la care se adaugă și calitatea de educator național, multe generații au fost modelate după cărțile lui, începând cu *Albinuța* pentru micuți. Iată că în preajma satului lui de baștină a căzut sârma ghimpată de pe malul Prutului. Cu regret, dar și mândrie, topoliștanul **Ilie Șandru** a adăugat: am venit la Chișinău ca să-l simțim pe Grigore Vieru, era mai bine să-l fi avut în viață. Toplița și-a făcut un nume de onoare, acordându-i poetului titlul de cetățean de onoare la jubileul de 60 de ani. La rândul său, academicianul **Nicolae Dabija** a menționat: puternică este nu țara care are mai multe tancuri, dar cea care are mai multe biblioteci. Mulțumim că-l iubiți așa de mult pe Grigore Vieru. Ceea ce ne-a ținut împreună a fost limba română. Grigore Vieru a fost primul nostru ambasador în România. N. Băciuț, V. Marica, D. Poptămaș etc. sunt și ai noștri. Grigore Vieru a fost și ca un vrednic conducător de oști care ne-a adunat împreună, el este cel mai iubit, măcar acum să-i spunem. Prin cuvânt, Grigore Vieru a realizat unirea. *Casa văduvă și tristă* e însăși Basarabia. **Monica Avram**, directoarea Bibliotecii Județene Mureș, a mărturisit că este delegată să transmită toate gândurile de bine din partea tuturor colegilor, înțelegând amploarea parteneriatului prin aceste acțiuni vibrante de suflet, simțându-se onorată că face parte din marea familie unită a oamenilor de cultură, apreciind vizita ca pe cel mai frumos și puternic emoțional botez de serviciu, grație recentei

numiri în postul menționat mai sus. Domnia sa și-a exprimat speranța în continuarea și diversificarea formelor de colaborare. Cu multă emoție și sensibilitate, profesoarele **Codruța Băciuț** și **Emila Dobrea Marica** au vorbit despre primul contact cu poezia lui Grigore Vieru, întâlnirile cu poetul, activitățile școlare și extrașcolare dedicate

creației lui, în special despre Centrul de Studii Literare *Grigore Vieru*, creat recent, menit să aprofundeze cunoașterea operei vierene în spațiul transilvănean. Poetul **Iulian Filip** a adresat un sincer apel către toți cei prezenți și neprezenți: să nu uităm că poetul și-a realizat cel mai trainic monument – opera. S-o citim și s-o recitim.

Amintind despre cartea lansată cu inspiratul titlu *Alb de Duminică*, vom mai adăuga între altele că aceasta cuprinde în calitate de autori, pe lângă oaspeții târgumureșeni prezenți la manifestare și pe scriitorii și profesorii Mariana Cristescu, Lazăr Lădăriu, redactor-șef al cotidianului *Cuvântul liber*, președintele Dispărțământului Central Județean Mureș ASTRA, Lolita Dobroiu Chirileu, Mioara Kozac, Melinte Șerban, Petre Curticăpean, Mihai Suci, fiind însoțită și de un CD, în care se conține emisiunea realizată de Studioul Regional de Radio Târgu-Mureș în ziua morții poetului la 18 ianuarie 2009.

În continuarea programului comemorativ, oaspeții au făcut prezentarea ultimilor apariții editoriale ale scriitorilor din Târgu-Mureș și donații pentru completarea fondului de carte al bibliotecii din Chișinău, în special colecția cu autografe, pe parcurs au fost înmânate Diplome de Excelență *Radio Târgu-Mureș 50 de ani* unor personalități culturale din capitala Moldovei. Unor elevi de la Liceul Teoretic *Ion Creangă*, învingători la concursul de creație proprie dedicată lui Grigore Vieru, le-au fost acordate Premiile din partea Fundației Culturale *Cezara*. Pe aceeași linie de orizont, Nicolae Băciuț a anunțat că la Centrul de Studii Literare *Grigore Vieru* va fi declanșat un concurs de creație la care au fost invitați să participe doritori de pe ambele maluri ale Prutului.

La încheierea acestui remarcabil eveniment, **L. Culev**, șefa Direcției Municipale de Cultură Chișinău, a mulțumit tuturor participanților, în special oaspeților pentru generozitate și căldură, pentru tot ceea ce s-a făcut și se face pentru Grigore Vieru, concluzionând: suntem noi cu El și El e cu noi.

RAIA ROGAC

STRĂLUCIREA KAFKIANĂ

De câte ori ajung la Praga, trec pe la muzeul Kafka, înainte de a urca pe grandiosul pod Carol, atât de diferit de podurile Veneției ori ale Florenței. Scriitorul s-a născut la Praga în 1883, atunci când orașul făcea parte din Imperiul austro-ungar. E considerat un scriitor praghez de limbă germană, iar mormântul său se află în noul cimitir evreiesc. Revăd statuia lui Kafka din fața Sinagogii Spaniole, dar și reședința scriitorului din 1889 până la 1896 în casa numită « A la minute ». Înainte de a scrie ceva, ar trebui musai să recitim ceea ce Kafka îi scria lui Oskar Pollak : « O carte trebuie să fie securea ce despice marea înghețată din noi; dacă o carte pe care o citim nu ne trezește ca o lovitură de pumn în craniu, la ce bun să o citim ? ».

Unde vreau să ajung ? La “strălucirea kafkiană”, așa cum se exprimă femeia din peșteră în filmul *Shutter Island* de Martin Scorsese, cu Leonardo DiCaprio, Mark Ruffalo, Ben Kingsley, Max von Sidow, etc. Un film controversat, cântărit pe îndelete, deoarece poartă semnatura celui care a regizat *Taxi Driver*, *Casino*, *Vârsta inocenței*, etc. Bine zicea bunica : în tot răul sălășluiește un mare bine. Iată ca Scorsese, născut în 1942, nu poate face sport, deoarece e ...astmatic. Și ce face atunci copilul Scorsese ? Merge în neștire la cinema. De aceea în filmul *Shutter Island* nu se poate abține să nu omagieze anii 50 ai cinematografului, cu referințe multiple, într-un puzzle vertiginos. Labirintul kafkian e flagrant, iar suspensul devine insuportabil. Cred cu tărie în mai multe niveluri de interpretare, altfel se poate ajunge la simplificări răutăcioase, pripite, superficiale, expediate. Cartea lui Denis Lehane, din care se inspiră filmul, are mult nerv, e adevărat, iar Scorsese intră perfect în serviciul povestirii, neuitând o clipă de Hitchcock, Lynch, Kubrick, ori Otto Preminger. Urmărește corect

meandrele spiritului nevrotic, nu vi se pare ? V-ați amintit brusc de Tarkovski din cauza frunzelor și foilor ce ning ? Totul curge într-o plutire onirică, trimițând chiar la Solaris, când soția moartă apare mereu, ca o obsesie, ca o culpă, ca un subconștient fluid, neclăsat.

Teddy și Chuck sosesc la acel spital psihiatric, ca să ne inducă în eroare, deoarece nimeni nu iese de acolo, nu-i așa? În fond, filmul dezbate rănille umane, începând de la nazism până la manipularea culpabilității. Da, e limpede că nimic nu e clar în noi înșine, de aceea apar turme de șobolani isterici pe stâncile lugubre, ca în încâlcile viselor haotice. Personajul lui Caprio captează lumină chiar acolo în întunericul ambiguu al insulei. Filmul oferă plăceri intelectuale și asociații diverse, într-un vertij imagistic tenebros. Nu cumva trebuie revăzut filmul înaintea unui posibil verdict malițios? Poate fi ordine într-un subconștient hăituit? Un sistem implacabil, paranoic, pune maleficul în mișcare, așa precum socialul creează la Kafka labirinturi tensionate și sângeroase. Fantomele trecutului au valoarea pe care le-o conferim. Oceanul gânditor din Solaris nu cunoaște răgaz, redându-ne obsesiile sub înfățișări blânde, chiar dacă ele ne distrug echilibrul. Să ajungi la far...ca o izbăvire, o acceptare a răului interior. E primul pas spre vindecare. Oricum, filmul lui Scorsese sparge gheața din noi, ca să-l parafrăzăm pe Kafka

ALEXANDRU JURCAN

Catrene... epigrame...

Zece... plus...

Zece nu de nota zece
Într-un catalog cu *Vatră*,
Nu cu strălucirea rece
De smarald... ci-n jar de piatră.
1. Când ruptă-i pârgia dintre minte
Și inimă, doare ruptura,
Dar, meșter prost, de ce-nainte
N-ai re-verificat sudura?
2. Eu îți bat toba în urechi
Cum bat copii cu pietre-n duzi...
Te uiți cu ochi de fiare vechi.
Știu că mă vezi, dar nu m-auzi:
3. Nu mă-mbată nici veninul,
Nici roua din flori și iarbă,
Eu mi-aștept în pace vinul
Prins în taina lui, să fiarbă.
4. Pătrunde viața fără preget,

Privirea nu-ți fie mioapă;
Atunci când o măsoară c-un deget,
Fii sigur, marea-i de o șchioapă.
5. L-a prins subit un mic vârtej
Și l-a scuipat în sus pe Ion;
El, prostul, liberat de vrej,
Acum așteaptă un ciclon.
6. Bre, eu mi-am trecut pe listă
La ani, vârsta de o mie.
Ce zici, nu-i prea fantezistă?
Nu, dacă te faci statuie.

Unui în veci neiertat

7. Un patapievici mic
Fierbea tsunami-n ibric.
I-a ieșit numai nițel,
Cât să se înece el.
8. Când s-a născut el, balanța
S-a-nclinat și-a dat cu clanța.
De-acum totul e-n zadar...
El va fi excedentar.

9. Când îl cuget doar un pic
Se re-transformă-n nimic
Într-un nevolnic de of,
Virus mort de firosos.
10. Judecând-o după dânsul,
N-am încotro și vă zic:
Lumea – și m-apucă plânsul –
E făcută din nimic.

Șecspir cu „to be or not...”
O scrânteă, și rău de tot,
Mărin, de nu-l tempera:
Bre, om trăi și-om vedea.

Cel mai prost catren din lume,
Iată-l! Negloria mea.
Știți de ce? I-am pus anume
Pe cei doi alătura.

Ștefan GOANȚĂ

Viața prin lumină și culoare : Adriana Pinosanu – pictor și fotograf italian de origine română

plactice le-a primit ca elevă în cadrul învățământului primar și gimnazial bucureștean. Dacă în copilărie Adriana se juca cu culorile și încerca să profite de forța zămislițoare a picturii inventând povești desenate și redând cu ajutorul culorilor realitățile specifice universului copilăriei, mai târziu, după terminarea liceului și absolvirea cursurilor de la Institutul Tehnic din București, Adriana obține diploma de proiectant.

Între timp, fidelă neobișnuitelor sale înclinații artistice, Adriana se orientează spre fotografie și moștenește de la tatăl ei pasiunea pentru această artă. Ea urmează un curs de design vestimentar și se angajează, în cele din urmă, la Casa de modă din București, ca fotograf.

Din acest moment, destinul Adrianei Pinosanu ar fi intrat pe un făgaș obișnuit, lipsit de spectaculozitate, dacă viitoarea artistă nu ar fi luat decizia de a urma un curs de pictură iconografică. Un rol marcant în viața Adrianei l-a reprezentat anul 1981, când ia decizia de a părăsi România pentru a se muta împreună cu soțul ei, în Italia. Stabilită la Udine, în regiunea Friuli – Veneția – Giulia, Adriana Pinosanu își completează cunoștințele de artă picturală și se specializează în tehnica picturii în ulei. Îndemnată de o nestăvilită curiozitate artistică Adriana Pinosanu se înscrie la școala de artă „CIRCOLO DEL ACADEMIA” din cadrul vestitei Universități din Trieste și își completează studiile urmând cursurile școlii de arte la secția „Pastel”. Se înscrie la cursul de tehnică cu aerograf și învață să mănuiască acest instrument utilizat în pictura „airbrush”.

Ca un elogiu suplimentar adus pasiunii pentru pictură și artă, Adriana Pinosanu și-a exercitat vocația de dascăl ca profesoară la Universitatea Poplară din Gemona și a reușit, pe parcursul a 11 ani de activitate pedagogică să transmită elevilor ei experiența teoretică și practică acumulată de-a lungul anilor de studii și de neîntreruptă trudă în arta picturală.

În prezent, Adriana Pinosanu deține un studio cu sediul în provincia Friuli, lângă Tarcento și are onoarea de a reprezenta România la o serie de expoziții internaționale. Anul trecut a fost invitată să participe, ca reprezentantă a României, la expoziția deschisă între 21 noiembrie 2009 și 6 ianuarie 2010 în orașul Sesto al Reghena din Italia. Sugestiv intitulată “Beato l'uomo che spera nel Signore”, expoziția organizată în Sesto del Reghena a strâns laolaltă lucrări de artă plastică religioasă realizate de artiști din Italia, Croația, Austria, România și Ucraina

Oferind publicului un repertoriu artistic extins, care variază de la picturi în ulei, icoane cu influențe bizantine și lucrări de artă fotografică modernă, artista, născută la București, se poate mândri cu un portofoliu expozițional consistent care include expoziții personale și colective organizate la Udine sau în alte orașe din regiunea Friuli – Veneția – Giulia.

Paleta coloristică originală, dexteritatea îmbinării fotografiei cu pictura nud și pictura iconografică sunt atribute esențiale, ce conferă Adrianei Pinosanu aura unui artist complex și complet. Un artist care și-a asumat sarcina de a duce faima școlii românești de pictură până departe, în Italia, Europa și oriunde în lume.

LILIANA MOLDOVAN
director onorific

Biblioteca „Ion Minulescu” din Nürnberg

Curier De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Scriitori bistrițeni în "Vatra veche"

Lunarul de cultură "Vatra veche", ajuns la anul II, nr. 3 (15), debutează cu un amplu interviu cu Aurel Rău, realizat de Liviu Marica, amândoi scriitorii fiind plecați de pe meleagurile noastre. Aurel Rău, cel mai longeviv director de publicație literară din România, este, după criticul Gheorghe Grigurcu, citat de Marica, "cel mai mare poet în viață al Transilvaniei".

Nicolae Băciut, directorul publicației, semnează "Unde ești, copilărie", "Pe bază de lectură (despre Elena M. Cîmpan)", "În locul meu" și "Vatra veche dialog cu Melania Cuc". Elena M. Cîmpan (președintele Societății "Conexiuni") recenzează cărți ale scriitorilor bistrițeni - "Poezia ca speranță" (despre Maria Oltean), "Agenție de cuvinte" (despre Ovidiu Pojar), "A frământa poezie" (despre Ana Zegrean), "Filtre. Ieșirea din autoportret" (despre M. Cuc); Mariana Chețan semnează "Înapoi la viitor" (despre cartea lui Nicolae Băciut); Lucian Gruia scrie despre "Dantela de Babilon" de Melania Cuc. La "Starea prozei", Suzana Deac publică "Soldatul cu păr roșu"; Cleopatra Lorințiu, "Dulce harababură", iar Melania Cuc publică - în pagina "Cartea la raft" - textul "Ionuț Caragea sau Guru magnezic", Niculae Vrășmaș semnează "Constantin Pavel, un artist de talie europeană", și la "Noi taifasuri în bibliotecă", Nicolae Băciut dialoghează cu Liliana Moldovan. Se vede, Bistrița are condeie experimentate, sigure, care laolaltă acoperă bună parte din "Vatra veche".

VICTOR ȘTIR
Mesagerul de Bistrița, 9 martie 2010

Vatra noastră

Primăvara a venit și în paginile revistei „Vatra veche”. O adevărată sărbătoare întreținută și prin lucrările semnate de Aurora Speranța Cernitu. Dialogul de martie al publicației ne prezintă, într-o confesiune către Valentin Marica, pe scriitorul de origine bistrițeană Aurel Rău - „cetățean al orașului ideilor”. Despre „luxul lecturii”, într-un schimb epistolar, aflăm de la Dan Mucenic și directorul publicației, Nicolae Băciut. Cea mai proflică, în domeniul criticii, este președinta Societății Scriitorilor Bistrițeni, Elena M. Cîmpan, care scrie despre cărțile bistrițenilor Maria Oltean, Ovidiu Pojar, Ana Zegrean, Melania Cuc. La rândul lui, Nicolae Băciut recenzează cartea Eloenei M. Cîmpan și se află în dialog cu Melania Cuc. Plecată pentru o vreme în Canada, Melania Cuc nu uită de literatură, participând la revistă cu o recenzie la cartea semnată de Ionuț Caragea, fiind prezentă în același timp, în textul semnat de Lucian Gruia despre romanul „Dantela de Babilon”.

Printre cei recenzați se află și Ovidiu Petri. Liana Moldovan se află la taifas în bibliotecă cu Nicolae Băciut. Un text aparte este cel care scoate la lumină personalitatea tenorului Constantin Pavel, prin intermediul lui Niculae Vrășmaș. Starea prozei este luată prin pulsul literelor din textul bistrițenei Suzana Deac. Un număr consistent, bine integrat în peisajul literar actual.

Răsunetul, 12 martie 2010

MENUȚ MAXIMINIAN

Iubite Poet,

Frumos și consistent și acest număr al vechii Vetre. Cu mulțumiri pentru această bucurie pe care ne-o dăruiești, vă felicit și vă doresc succes în continuare!

Cu sinceră, neconvențională prețuire,

ION CRISTOFOR

Nu înțeleg de ce nu va funcționează netul? V-am scris de câteva ori.

Stimate domnule Nicolae Băciut,

Vă felicit pentru revistă, sper să mai aud de Dvs. Am citit și în Rețeaua Literară numai de bine despre "Vatra veche", cea nouă.

Cu stimă,

ANNI-LOREI MAINKA m.a.

P.S. Îmi trebuie o adresă poștală, pentru a trimite câteva cărți.

Domnule Dămăcuș,

Ce-i drept, cu întârziere scriu, dar acum s-a găsit un moment de răgaz. Revista este foarte elegantă și de calitate deosebită, iar eu mă bucur că ați "reușit" să faceți un "lucru bun", într-adevăr este chiar foarte bun!!! Foarte impresionantă publicație și bine realizată! Vă doresc numai bine și vă mulțumesc încă o dată.

EVA ACQUI

Multe mulțumiri. Foarte interesant. Aș dori să primesc în continuare publicația.

Cu gânduri bune,

STELI LOZHEN,

M.Sc., SM-IEEE, Lod 71100, Israel

Stimate domnule NICOLAE BĂCIUȚ,

Am primit nr. 3 (15), pe martie 2010, al revistei dvs., *Vatra veche*. Vă mulțumesc mult!...Pe de o parte, am rămas copleșit de diversitatea tematicii și de acuitatea, cu totul deosebită, a abordării problemelor (...toate articolele și paginile de literatură sunt princiare, dar, pentru inima mea sângărândă, am păstrat articolul lui Nae Georgescu, despre Grigore Vieru: "Un an după Grigore Vieru. Cele trei nume ale sale"...).

Pe de alta, copleșit rămas-am pentru grija, plină de acribie, pe care o acordați textelor pe care vi le-am trimis spre publicare...!

Felicitări din inimă! - și fie ca Flăcările Vetrei Vechi să Purifice O Românie Nouă, care se lasă atât de mult așteptată!

...Dar convingerea mea neclintită rămâne, precum cea a Lui Dumnezeu-Hristos: numai prin puterea Duhului (în cazul nostru, a Luminei Culturii Autentice!) se va săvârși Metanoia Românească!!!...Si, ca bucovinean de viță veche (prin obârșie!), cu ascendență curat ardelenască - văd clar că această Metanoia Românească se va săvârși, începând din Vatra României - ARDEALUL!!!

Cu, mereu, aceeași prețuire și caldă prietenie,

ADRIAN BOTEZ

Mulțumiri cu felicitări pentru *Vatra veche* nr.3. Cu respect,

ION BERGHIA

Vă mulțumesc foarte mult pentru șansa care mi-ați oferit-o, pentru numărul revistei primit. Mult succes în continuare și numai bine. O primăvară cât se poate de frumoasă!

Cu multă stimă și recunoștință,

ANDREEA FELCIUC

Cred că-n vara asta, după mai oricum, ies din bârlog, așa că ne vedem și ne convingem (mă cheamă Melania Cuc de trei ani pe la ei, și n-am cum să mai amân...) Încă o dată : vă felicit pentru seriozitatea cu care faceți revista și vă mulțumesc pentru că "m-ați trecut munții" (n-am mai publicat în reviste din Ardeal). Să auzim de bine, N.G.

Mulțumesc pentru revistă și pentru recenzia doamnei Melania Cuc, apărută în ultimul număr.

Cu stimă,

IONUȚ CARAGEA

Stimate domnule Nicolae Băciut,

Aurora-Speranța vă mulțumește cum știe ea mai frummușșșșș pentru bucuria pe care i-ați făcut-o! *Vatra veche* e mai ...nouă în podoabele colorate ce i le-am pus, zic prietenii care o "văzură" azi!

Aveți o revistă nu frumoasă, ci bunnnnăăă!

Aveți o revistă de mare prestigiu, iar eu sunt onorată de găzduire ! O voi trimite tuturor prietenilor mei cu mare bucurie și admirație!

Gânduri bune de la

AURORA-SPERANȚA

Stimate domn Nicolae Băciut,

Adresez încă o dată mulțumiri și felicitări pentru efortul dumneavoastră de a face cunoscută publicului activitatea culturală contemporană. Am răsfoit - fugăr deocamdată - paginile revistei. Este poate una dintre cele mai migăloase alcătuite, iar conținutul este divers și

interesant. Prin urmare-iertați-mi îndrăzneala-aș dori să o primesc și în viitor.

Cu deosebită stimă,
PROFESOR DUMITRU LILIANA

Mulțumesc mult pentru revistă...f. frumoasă, bogată și pretențioasă grafic. Felicitări,

S.F.

Vă mulțumesc pentru selecția și includerea în revistă a unor poeme ale mele.

GEORGE ANCA

Domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru revista trimisă. Dacă ați putea să-mi dați un link spre ea, îl pot posta pe www.revistasingur.ro, pentru a putea fi văzută și de membrii și vizitatorii site-ului nostru. Cele bune și succes,

ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru publicarea articolului și vă felicit încă o dată pentru distincția intelectuală a revistei.

De asemenea, pentru grafica deosebită, cu atât mai mult cu cât nu apare doar online, ci este și tipărită.

Cu întreaga considerație,

GEORGE POPA

Iubite Maestre!

Vă mulțumesc pentru gazduirea poemului meu "Dor de Eminescu" în ultimul nr. al revistei Dvs. și vă asigur de statornica mea iubire și admirație. N-aș fi știut de publicarea acestuia dacă nu mi-ar fi spus Dna Aurora Speranța Cernitu, care, deloc întâmplător, va ilustra în curând o carte de-a mea, cu titlul "Dansul Inorogului - Elogiul Melanholiei". Din păcate, o serie dintre ilustrațiile tipărite de Dvs. vor apărea și în cartea mea (22 ilustrații sper cu toatele, plus coperta). Fără dorința de a face concurență publicației Dvs., constat cu bucurie că avem gusturi comune, iar Dna Aurora Speranța este o mare pictoriță a țării noastre, fiind bucurios ca mi-a încredințat o întreagă herghelie de Inorogi. Cartea e predată la editură și ilustrațiile pe drumul cel bun... Cred că nu va fi un păcat dacă 1 sau 2 dintre ilustrațiile din ultimul nr. vor apărea și în cartea mea...

Vă mulțumesc și vă rămân statornic în tot și-n toate...

Cu prietenie,

THEODOR RĂPAN

București, 9 martie 2010

Dragă Domnule Redactor-șef, NICOLAE BĂCIUȚ,

Mulțumesc mult pentru ultimul nr. al revistei "Vatra veche". Îți doresc ca Sf. Paști să te găsească în plină forță intelectuală și artistică, fericit, împreună cu toți cei dragi! Să spunem încă de pe acum: Cristos a înviat!

AUREL HANCU

Dragul meu,

Am primit revista, care e din ce în ce mai frumoasă și mai consistentă. Mă bucur nespun, făptuiesti o adevărată minune pentru cultura națională, prin renașterea iubirii pentru tradiții și unirea cugetelor într-un frumos și bunăstare spirituală. (...)Te îmbrățișez,

EUGEN AXINTE

Vă mulțumesc foarte mult pentru privilegiul pe care mi l-ați oferit de a lectura publicația dumneavoastră! Vă urez de asemenea mult succes și o activitate cât mai rodnică și îndelungată!

Cu stimă,

PR. GROSU IONUȚ RAUL

Stimate dle Băciuț

Vă mulțumesc pentru nr. 3 al revistei. Mi-a plăcut, ca de obicei și tot ca de obicei vă felicit pentru o strădanie reușită. Vă trimit alăturat un text, poate mai potrivit pentru cititorul actual. Zic, poate. Las în seama aprecierii dumneavoastră.

Cu stimă,

E.NEAGOE

Dragul meu,

Toți sunt de acord că revista apare din ce în ce mai frumoasă, mai plină de conținuturi interesante și plăcute. Doamna Gramatopol îți mulțumește din suflet. Ea ar fi vrut să apară și cea de-a doua copertă "Miscelanea", și cele câteva cuvinte scrise de Cornelia Maria Savu. Mi-a spus că ar fi sponsorizat o pagină în plus. Când însă i-am spus că-i oferii în vară / toamnă un spațiu lărgit pentru Mihai Gramatopol, s-a bucurat

nespus. Brumarul spune însă că ai depășit orice așteptare. Adevărul este că "Vatra veche" tinde să devină o revistă-lemblemă a culturii noastre și te rog să nu permiți nici cel mai mic "reper" de prostituție culturală, așa cum se mai întâmplă prin alte publicații. Grija pentru valorile naționale și efortul de a face cultura românească recunoscută în lume să-ți fie temelie.

Cu admirație, te îmbrățișez,

Eugen

Din nou un număr de mare ținută! Multe mulțumiri!

IOAN PAUL ORHA,

Satu Mare

Domnule Băciuț,

Am primit azi revista. Vă mulțumesc!

Am răsfoit-o, nu am avut timp să o citesc. E mult mai interesantă și mai frumoasă decât mi-am imaginat din ceea ce mi-ați trimis în format pdf. Mi-am stabilit câteva articole pe care să le citesc pe îndelete. Nu vă spun care sunt și nici ce am citit deja. Poate știți că îmi place să scriu haiku. Cred că mi se potrivește. Nu pot să scriu mult, nu am timp să scriu mult. Dar observ ce se întâmplă în jurul meu și multe situații care scăpa omului grăbit de azi pe mine mă atrag. În momentele de răgaz, încerc să le dau o formă poetică, scriu un haiku.

Am văzut că, în acest număr, George Roca scrie despre haiku. Am văzut că publicați și haiku. Vă voi trimite, în scurt timp, o selecție din ceea ce am scris. Nu scriu mult, în ultima vreme am tradus, dar scriu cu bucuria că las o urmă a trecerii mele prin lume. Scriind haiku și colaborând la reviste străine, am cunoscut poeți cu preocupări asemănătoare mie, o lume diferită de cea din jurul meu, un grup de poeți care dialoghează, care apreciază această specie și care sunt deschiși legăturilor spirituale ale Orientului cu Occidentul.

Vă mulțumesc încă o dată pentru ocazia de a citi o revistă literară frumoasă și interesantă!

Toate cele bune! Cu stimă,

MARIA TIRENESCU

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Abia m-am întors de la un seminar european desfășurat pe o temă interesantă – interculturalitatea – la Sarajevo și, iată, țin să vă mulțumesc din nou pentru un alt foarte bun număr – 3, care se alătură excelentului număr 1 al revistei *Vatra veche*!

Vă felicit pentru munca depusă, pentru viziunea și pentru echilibrul demonstrat în asigurarea conținutului armonios al revistei!

Sperăm să ne onorați cu prezența la simpozionul național *Un canon numit lectură*, organizat de I.Ș.J. Vrancea, în parteneriat cu Facultatea de Limba și Literatura Română, USH, la Focșani, în intervalul 17-18 aprilie a.c.

În așteptarea celei mai mari Sărbători a Creștinătății – Învierea Mântuitorului nostru Isus Cristos – vă doresc zile pline de har, de liniște și inspirație.

Un Paște binecuvântat!

CONF. UNIV. DR. MIORIȚA GOT

Domnului Nicolae Băciuț

Dragă Nicu,

Mulțumesc din inimă pentru acest mail cu Vatra Veche - am mai scris într-un scurt comentariu din Rețeaua literară despre noua Vatră Veche - care pentru mine înseamnă o parte din tinerete! - și v-am mai urat numai succese și viață lungă...! Din păcate, profesia mă obligă să fiu destul de mult timp plecat din oraș (acum sunt la Tg. Jiu) și nu mă pot bucura împreună cu voi și nu pot participa întotdeauna la întîlnirile pe care le organizați... dar să știți, Nicu, că în mine vei (și veți) avea întotdeauna un sprijin și chiar mai mult decât atât, promit să mă implic și cu comentarii (dacă vor fi acceptate) de prin locurile unde mă voi găsi... anul viitor am două invitații de a lucra spectacole la Bonn și la Nitra (Slovacia). Oricum, de Paști vin acasă pentru 5 zile...

Te felicit încă o dată și te îmbrățișez!

IOAN CRISTIAN

PS. Deasemeni și pe Mihai Sin și pe Valentin Marica

Mulțumesc mult pentru revistă, mă bucură enorm faptul că mă număr și eu printre cei apropiați ai d-voastră. Am reușit să citesc doar o parte din ea dar am frunzărit-o și am constatat că e extraordinară, interesantă, de înaltă ținută așa cum remarcă cineva la rubrică de impresii de la final (cred). Va felicit și va doresc putere de muncă...

Cu deosebită considerație,

VICTORIA OLTEAN

Stimate domnule Băciuț,

Vă felicit încă o dată pentru perseverență de a oferi iubitorilor de litere din România o revistă de o ridicată ținută artistică. Apreciem, de asemenea, efortul Dvs. de a prezenta în revistă activitatea Cenaclului European, în legătură directă cu misiunea noastră comună de a promova tinerele talente. Cu deosebit respect,

VALERIU IORDAN POPESCU

Fundația Euro-Asia, Brașov Excelsior

Salut, dragă D-le Băciuț,

Mulțumesc pentru că am primit revista *Vatra veche*, nr.3/2010, sunt însă surprins că nu am contribuit cu nimic, deși am trimis pe adresă electronică a Domniei voastre trei grupaje de poeme. Sau nu le-ați primit sau nu s-a mai găsit spațiu. Oricum, revista arată foarte bine, este încheată și diversă. Încă o dată, mă bucur și vă mulțumesc, cu bine,

ION SCOROBETE.

P.S. nu mai știu nimic de inițiativă pe care o anunțaseră-ți la debut de an 2010. V-ați răzgândit în legătură cu Boema....!

Domnule Băciuț,

Am primit revista. Vă mulțumesc. Toate cele bune!

ILEANA PETREAN-PĂUȘAN

Bună ziua, domnule Nicolae,

Am primit revista, vă mulțumesc frumos din suflet. Îmi cer scuze, dar când mă uit la poză, mă miră faptul că semănăm unul cu altul. V-am mai scris și am cercat să va trimit poze și nu mergea de aceea nu v-am scris și am trimis de acum pozele prin Lăcrămioara. Eu pentru nvela *Revoluția basarabenilor* sunt dat afară din Univerisitate și acum sunt frământat unde să-mi găsesc alt serviciu. Deci la noi e destul de satanică realitatea și nu am timp să scriu, lupt cum pot cu probelmele mele cotidiene, dar ajunge la gât ștreangul. Vă mulțumesc din suflet pentru tot ce a-ți făcut pentru mine și Lenuta. Mă închin în fața spiritului dumneavoastră. Mulți ani fericiți!!!

VICTOR RĂZMERIȚĂ,

Chișinău

Domnule Nicolae Băciuț,

Vă răspund cu o întrebare/rugămintă la mailul dvs. cu *Vatra Veche* 2/2000. Am putea prelua pe online (tvmures.ro) materialul, recenzia, semnată de Mariana Chețan la cartea dvs "Înapoi la viitor". Dacă răspunsul dvs. este pozitiv, am avea nevoie și de textul respectiv trimis într-un fișier word. Desigur, vom specifica la finalul textului "Material preluat din *Vatra Veche*".

Dacă doriți putem dezvoltă acest tip de parteneriat în mod constant și pentru numerele viitoare, și în sensul promovării noilor numere ale revistei pe plan local.

ELIODOR MOLDOVAN

tvmures.ro

Prea stimat domnule Nicolae Băciuț,

Am primit, grație amabilității dlui George Roca, revista *Vatra Veche* și mi-a plăcut foarte mult. Am încercat s-o prezint. Va trimit mostră de prezentare. Dacă e bună, o voi transmite și altor reviste,

Cu prețuire,

CEZARA ADAMESCU

Dragă domnule Nicu Băciuț,

Abia am revenit în Patrie și bucuria de a primi în dar *Vatra Veche* cu miros de măștișor este autentică. Sunt încântată de casa bună pe care o fac portretele prieteniei mele din Bănie, artista plastică Aurora Speranța Cernitu cu textele semnate de nume frumoase din literatura contemporană dar și din amintirea celor ce au fost mai mult decât un abur.

Sunt din nou la Bistrița și aștept ocazia să ne vedem, să vă povestesc despre ce și cum am trăit în Canada. Ceea ce mi s e pare cel mai important din ceea ce a „developat” ochiul meu de scriitor, a fost canadianul de rând care a început să citească din nou. Oamenii citeau în avion, la cafenea, la bibliotecă... Cărțile se vând la raft, dar și cu kilogramul în magazinele specializate. Din păcate se ronțăie file cu miros de bombone fondante și stropite cu mult sânge, romanele polițiste primează.

Copiii? Nu prea i-am văzut să citească, sunt prinși cu jocurile electronice care le torpilează personalitatea./ numai violentă. Am avut senzația că Cineva și-a pus în gând să facă din noile generații eșaloane de mercenari, altminteri nu îmi explic lipsă de control asupra fabricanților și vânzătorilor de jocuri și filme dezastruoase pentru sufletul unui copil și cele mai multe dintre ele fiind interactive .

În rest, Canada își trăiește visul de tărâm pașnic sub zăpezile imaculate.

Vă doresc o zi superbă, vă mulțumesc pentru tot și transmit gânduri bune pentru doamna Codruța.

MELANIA CUC

Stimate D-le Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru trimiterea revistei <*Vatra veche*> în format electronic. Mi se pare una dintre cele mai serioase publicații actuale. Felicitări și pentru orientarea națională susținută axiologic. Cu prețuire,

TH. CODREANU

Mulțumesc mult pentru revistă. E din ce în ce mai bună. O să scriu despre ea și o să va anunț. Cu prietenie,

IOAN LILĂ

În revista dumneavoastră am descoperit un PICTOR DE MARE TALENT. Mi-ar place să întru în contact; îmi puteți înlesni ?

LIANA SAXONE-HORODI

artist plastic

Domnule Băciuț,

Confirm primirea revistei. Succes în toate și răbdarea de a accesa spiritual valorile din zonă această de lume. Multă sănătate !

C. STANCU

Bună ziua, și vă mulțumesc din suflet pentru "cadoul" dumneavoastră. Interesantă și plăcută lectură, atât cât am putut citi până la această oră.

Cu stimă și respect,

DANIEL VISTOROVSKI

Coordonator TVR Tg. Mureș

Mulțumesc pentru că îmi crezi această bucurie a lecturii,

MARI GEORGESCU

Stimați colegi și prieteni, directori a palatelor copiilor din țara,

Vă trimit cu mare drag o revistă foarte prețioasă și rezistentă în timp, de a cărei promovare se ocupă de mai multă vreme colegul și prietenul nostru, Director al Direcției Județene Mureș pentru Cultură, Culte și Patrimoniu, profesorul și scriitorul Nicolae Băciuț.

Sprrijiniți, vă rog, popularizarea și menținerea în circuitul cultural a acestei minunate reviste, făcând-o cunoscută colegilor profesori, elevilor și cunoscuților dumneavoastră !

Cu mulțumiri,

FELICIA STELA IONESCU

Educativ de Mureș

Mulțumesc foarte mult pentru revistă! Am citit-o cu multă plăcere și m-a uns, în mod deosebit la inimă, INTERVIUL CU AUREL RĂU, dar întreg sumarul e consistent. Din păcate, la Brașov, "Astra" nu mai apare (eu, de altfel îmi dădusem demisia de pe 21 aprilie anul trecut și m-am întors la catedră, predau la Colegiul Național de Filologie "Unirea") dar se "coace" de reapariția ei sub egidă Bibliotecii "George Barițiu", însă cea care o va face efectiv este o foarte bună prozatoare, Dina Hrenciuc (soția poetului Daniel Pișcu) și m-a "convocat" să-i fac rubrică "Revista revistelor". Dacă timpul îmi va permite (am câteva clase terminale care dau BAC-ul și urmează o perioadă aglomerată la școală) să-i răspund afirmativ, voi scrie câteva aranduri și despre *Vatra*. Toate cele bune și spor la treabă în continuare,

NICOLAE STOIE

Nu știu prea bine de unde aveți adresa mea, bănuiesc că de la un simpozion anterior, dar vă mulțumesc foarte mult pentru nr. 3 din revistă. Mărturisesc că mi-ar face plăcere să primesc și alte numere, la chioscurile de presă din Suceava nu am văzut-o.

Cele bune,

ANCA CAZACU

Bravos! O publicație pe cinste.

ALINA RAILEANU

Receptat... Vă mulțumesc din toată inimă... ! Voi scrie despre acest număr în "Anuarul de martie" nr. 5 / 2010... !

Un salut pandur de la piramida șeasa a Timișoarei...

IPT

Stimate Domnule Băciuț,

Bună ziua, sunt webmasterul de la portalul domnului Leu care mi-a spus acum o luna că îi veți comunica în ce mod lucrăm că să nu ne încărcăm serverul cu prea multe reproduceri, o fotografie având uneori mai mulți mega decât o carte. Puteți să ne trimiteți nr.3 din *Vatră veche* lăsând dumneavoastră doar 2 sau 3 reproduceri, dintre cele mai importante sau aprobați să facem noi această?

Domnul Leu lipsește din țară și mi-a spus să nu întârzii cu postarea revistelor pe care le găzduim.

Cu mulțumiri,

V. IONESCU

Capul de păpușă

(Urmare din pagina 88)

Nu i-am dat nume, venise din neant, însă de multe ori mi-am imaginat corpul ei. Lipsea. Nu știam ce-i corpul. Nu știam ce-i copilăria, de unde vine ea. Iată din pământ mi-am zis atunci...

I-am confecționat uneori un corp din cârpe, dar acest colaj nu mi-a plăcut. Era ca o profanare. Capul acela devenise îngerul meu de neatins. Am aruncat trupul, deoarece nu vroiam ca această nouă frumusețe a capului să fie alterată de neputințioasele mele intenții de a-i crea un corp fără ochi, fără zâmbet, fără suflet. O singură dată am așezat capul pe apa Bahnei, tremurând în palme. Mi s-a părut că stropii de apă de pe fața păpușii sunt lacrimi. Inima mi s-a sfâșiat plină de vinovăție. Am înțeles atunci că este o statuie mică pe care trebuie să o așez pe dulăpiorul cu oglindă înstelată unde mama ținea anafura. Puteam astfel să privesc prin silueta mamei, minunea vindecându-mi neliniștea copilăriei, gravă, temătoare.

Avea gâtul secționat perfect, era din carton și multă vreme am privit prin interiorul gâtului taina ce se ascundea în acel căpușor. Uneori m-am ascuns în abisul lui. Un scurt tunel și o catacombă, deasupra un zâmbet perpetuu o privire albastră cuceritoare până la cer. Un fel de a fi înăuntru și în afara noastră folosind pasajul, un cap de păpușă dezgropat din pământ, salvator.

Mai târziu, în 1999, după 48 de ani, plimbându-mă pe malul lacului Colentina, după ce m-am întors de la Mănăstirea Plumbuita, am găsit o păpușă mică din plastic cu corp dar fără o mână... adusă de val, cu pământ și soare. Semăna izbitor cu capul de păpușă găsit sub brazde de fratele meu în 1951. Am ridicat-o cu sfială plecându-mă îndeaproape asupra ei zâmbind. Am considerat că în acea duminică am găsit o comoară, comoara copilăriei petrecută cu un cap de păpușă.

Și mai târziu, în 2002, am desăvârșit o lucrare - obiect cu această păpușă cât o palmă pe care am fixat-o pe un disc muzical, ca și cum întreaga mea copilărie s-ar fi învârtit în jurul unei singure păpuși și aceea fără corp...

Suzana Fântânariu în atelierul sculptorului Doru Covrig, Paris, 2006

Album

Poeții Darie Ducan și George Filip la o întâlnire a românilor-Montreal august 2009

Lansarea Antologiei „Boemia”, Bistrița, 28 martie 2010 – Octavian Soviany, Miruna Vlada, Dorel Cosma, Elena M. Cîmpan, Nicolae Băciuț

Mureșeni înconjurând bustul lui Grigore Vieru, de Ziua Mondială a Poeziei, în Sala de expoziții „Deisis”, Târgu-Mureș, 21 martie 2010 (Între ei, Valentin Marica, Lazăr Lădăriu, Răzvan Ducan, Nicolae Băciuț, Mioara Kozak...)

OCHIUL CICLOPULUI

Suzana Fântânariu

între palme ca pe un puișor umed ieșit din ou. Avea mâinile pline de țărână neagră, roșiatică pe alocuri. Îl găsisse pe ogor după ce pământul din spatele casei fusese arat cu plugul tras de calul cel negru. Capul de păpușă văzuse în sfârșit lumina soarelui răscolit de plugul de fier al tatălui meu, stăpânit bărbătește de mâinile încleștate pe coarnele de lemn. Valul de pământ răsturnat a scos la mijlocul ogorului un cap de păpușă, minunea copilăriei mele. Nu știam că există păpuși, cu capete mici asemănătoare nouă, cu obraji roșietici și ochi albaștri nemișcați. Eu nu mă uitam în oglindă, deoarece păream a fi altcineva. Știam că florile sunt frumoase până la plângere... cele cultivate de mama peste tot, până pe sub prispa casei, acesta era reperul frumuseții. Capul de păpușă frumos mă privea senin, iar zâmbetul acela nu l-am mai văzut la nimeni. O nouă frumusețe, un miracol, o naștere din pământ, o surioară mai mică venită din altă lume, adâncă. Avea pământ pe pleoape și încrucișarea privirilor noastre albastre licărea printre resturile de pământ, unde fetița aceea din carton, neadormită, care a vegheat întunericul cine știe câtă vreme mi-a luat glasul mi-a lăsat mirarea, uimirea. Aceea eram eu, poate. Avea pământ sub ochi, la colțurile gurii, pământ printre firele de păr frumos volumetrizate până la baza craniului, ca o modă *retro*. Am îndepărtat pământul cu vârful degetelor și am simțit denivelările feței ca pe niște reliefuri necunoscute ce îmi înfierbântau degetele tremurânde. Aveam să descopăr viața fără suflare, o mostră, o față de copil. Atunci am înțeles că și eu sunt un copil. Am înțeles ce-i copilăria. O descoperire. Până atunci știam doar că sunt Amariei. A mamei, Maria.

Capul de păpușă

Am avut în copilărie o singură jucărie: un cap de păpușă. Aveam vreo 4 ani când fratele meu Mihăiță mi-a oferit un cap de păpușă cu bucurie tainică ținându-l

Întâmplare reală, Baia, 1951

Timișoara, duminică, 29 noiembrie 2009, orele 1,20.

SUZANA FÂNTÂNARIU

(Continuare în p. 87)

Director de onoare

MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Eugen Axinte, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Răzvan Ducan, Eugen Evu, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Cleopatra Lorințiu, Liliana Moldovan

Corespondenți : Bianca Osnaga, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Ioan Matei, Victor Știr, Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte Sergiu Paul Băciuț

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2010 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.